

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2015–2016)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2016

Utgiftskapitler: 61, 400–491

Inntektskapitler: 3400–3490

Innhold

Del I	Innledende del	9	<i>Programkategori 06.30 Kriminalomsorg</i>	54
1	Hovedinnledning	11	Kap. 430 Kriminalomsorgen	66
1.1	Verdigrunnlag og politisk utgangspunkt på Justis- og beredskapsdepartementets område	11	Kap. 3430 Kriminalomsorgen	69
1.2	Mål for justis- og beredskapssektoren	12	Kap. 432 Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS)	70
1.3	Straffesakskjeden	12	Kap. 3432 Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS)	71
1.3.1	Utvikling og resultater	13	<i>Programkategori 06.40</i>	
1.3.2	Hovedutfordringer	14	<i>Politi og påtalemyndighet</i>	72
1.3.3	Mål og tiltak	15	Kap. 440 Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten	105
1.4	Asylkjeden	15	Kap. 3440 Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten	109
1.4.1	Utvikling og resultater	16	Kap. 442 Politi høgskolen	111
1.4.2	Hovedutfordringer	17	Kap. 3442 Politi høgskolen	112
1.4.3	Mål og tiltak	18	Kap. 444 Politiets sikkerhetstjeneste (PST)	112
1.5	Samfunnssikkerhets- og beredskapskjeden	18	Kap. 3444 Politiets sikkerhetstjeneste (PST)	113
1.5.1	Resultater	19	Kap. 445 Den høyere påtalemyndighet	114
1.5.2	Hovedutfordringer	20	Kap. 446 Den militære påtalemyndighet	114
1.5.3	Mål og tiltak	21	Kap. 448 Grensekommisæreren	115
1.6	Ansvarsområder innenfor straffesakskjeden, asylkjeden og samfunnssikkerhets- og beredskapskjeden	21	<i>Programkategori 06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap</i>	116
1.7	Anmodningsvedtak	25	Kap. 451 Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap	131
Del II	Nærmere om budsjettforslaget	29	Kap. 3451 Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap	132
2	Nærmere omtale av bevilgningsforslaget	31	Kap. 452 Sentral krisehåndtering	133
Programområde 06 Justissektoren	31	Kap. 454 Redningshelikoptertjenesten	133	
<i>Programkategori 06.10 Administrasjon</i>	31	Kap. 3454 Redningshelikoptertjenesten	134	
Kap. 400 Justis- og beredskapsdepartementet	33	Kap. 455 Redningstjenesten	135	
Kap. 3400 Justis- og beredskapsdepartementet	35	Kap. 3455 Redningstjenesten	136	
<i>Programkategori 06.20 Rettsvesen</i>	36	Kap. 456 Direktoratet for nødkommunikasjon	136	
Kap. 61 Høyesterett	48	Kap. 3456 Direktoratet for nødkommunikasjon	137	
Kap. 3061 Høyesterett	48	<i>Programkategori 06.60</i>		
Kap. 410 Domstolene	49	<i>Andre virksomheter</i>	139	
Kap. 3410 Domstolene	50	Kap. 460 Spesialenheten for politisaker	143	
Kap. 411 Domstoladministrasjonen	51	Kap. 466 Særskilte straffesaksutgifter m.m.	143	
Kap. 3411 Domstoladministrasjonen	52	Kap. 467 Norsk Lovtidend	144	
Kap. 413 Jordskiftedomstolene	52	Kap. 468 Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker	144	
Kap. 3413 Jordskiftedomstolene	52	Kap. 469 Vergemålsordningen	145	
Kap. 414 Forliksråd og andre domsutgifter	53	Kap. 3469 Vergemålsordningen	146	

<i>Programkategori 06.70 Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.</i>	147
Kap. 470 Fri rettshjelp	154
Kap. 3470 Fri rettshjelp	156
Kap. 471 Statens erstatningsansvar og Stortingets rettfærdsvederlagsordning	156
Kap. 472 Voldsoffererstatning og rådgiving for kriminalitetsofre	157
Kap. 473 Statens sivilrettsforvaltning	158
Kap. 3473 Statens sivilrettsforvaltning	159
Kap. 474 Konfliktråd	159
Kap. 3474 Konfliktråd	160
Kap. 475 Bobehandling	160

<i>Programkategori 06.80 Svalbardbudsjettet</i>	162
---	-----

<i>Programkategori 06.90 Beskyttelse og innvandring</i>	164
Kap. 490 Utlendingsdirektoratet	179
Kap. 3490 Utlendingsdirektoratet	183
Kap. 491 Utlendingsnemnda	184
Kap. 3491 Utlendingsnemnda	185

Del III Særlige tema	187
-----------------------------------	-----

3 Sektorovergrepene klima- og miljøpolitikk	189
3.1 Politi- og lensmannsetaten	189
3.2 Svalbard – klima og miljøpolitikk	189
4 Forenklingsarbeid, modernisering og bedre gjennomføringskraft	191
4.1 Nærpolitireformen	191
4.1.1 Etablering av nye politidistrikter ..	191
4.1.2 Lokal struktur	191
4.1.3 Lokal medvirkning og involvering	191
4.1.4 Bruken av måltall – særlig på det forebyggende området	192
4.1.5 Utredninger – organiserings-spørsmål	192
4.1.6 Evaluering av reformen	192
4.2 Ny digitaliseringsstrategi for bruk av IKT i politiet	192
4.3 Omorganisering av kriminalomsorgen	192
4.4 Andre saker	193

5 Styring og samordning av samfunnssikkerhet og beredskap	194
5.1 IKT-sikkerhet i sivil sektor	194
5.1.1 Om IKT-sikkerhet	194
5.1.2 Overordnet risikovurdering	194
5.1.3 Mål og igangsatte tiltak	196
5.2 Vannforsyning	201
5.2.1 Om vannforsyningen	201
5.2.2 Overordnet risikovurdering	201
5.2.3 Oppsummering av risikovurderingen	206
5.2.4 Mål og igangsatte tiltak	206
5.2.5 Tiltak til videre oppfølging	207

6 Likestilling	209
6.1 Domstoladministrasjonen (DA) og domstolene	209
6.2 Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker	210
6.3 Kontoret for voldsoffererstatning	210
6.4 Sekretariatet for konfliktrådene ...	210
6.5 Spesialenheten for politisaker	211
6.6 Statens sivilrettsforvaltning	211
6.7 Kriminalomsorgen	212
6.8 Likestilling hos Sysselmannen	213
6.9 Hovedredningssentralen (HRS)	213
6.10 Likestilling internt i Justis- og beredskapsdepartementet	214
6.11 Utlendingsdirektoratet (UDI)	215
6.12 Utlendingsnemnda (UNE)	216
6.13 Direktoratet for sikkerhet og beredskap (DSB)	216
6.14 Likestilling i politiet	217
6.15 Direktoratet for nødkommunikasjon (DNK)	217

7 Tekniske endringer i kontostrukturen og bruk av stikkordet kan overføres	219
---	-----

8 Bemanningsoversikt	220
-----------------------------------	-----

9 Anmodningsvedtak	222
---------------------------------	-----

Forslag	231
----------------------	-----

Tabelloversikt

Tabell 1.1	Mål for justis- og beredskapssektoren	12	Tabell 2.15	Straffereaksjoner i samfunnet. Antall iverksatte oppdrag 2010–2015	58
Tabell 1.2	Mål asylkjeden	18	Tabell 2.16	Straffegjennomføring i samfunnet. Antall iverksatte oppdrag 2010–2015	59
Tabell 1.3	Justis- og beredskapsdepartementets sektoransvar for kriminalitetspolitikken	22	Tabell 2.17	Kapasitet elektronisk kontroll 2010–2016	59
Tabell 1.4	Andre departementer med virkemidler tilknyttet straffesakskjeden	22	Tabell 2.18	Prøveløslatelse med oppmøteplikt. Antall iverksatte oppdrag 2010–2015	59
Tabell 1.5	Justis- og beredskapsdepartementets ansvar for asylpolitikken	22	Tabell 2.19	Antall uteksaminerte fengselsbetjenter 2010–2014	63
Tabell 1.6	Andre departementers ansvar innenfor asylpolitikken	23	Tabell 2.20	Fordeling av tilskudd til frivillig virksomhet i 2014	69
Tabell 1.7	Departementenes ansvar – Samfunnssikkerhet og beredskap	23	Tabell 2.21	Anmeldte lovbrudd 2010–2014 etter kriminalitetstype	77
Tabell 2.1	Tildelinger til Norges forskningsråd	34	Tabell 2.22	Resultatutvikling, saksbehandlingstid og oppklaringsprosent, 2010–2014	78
Tabell 2.2	Stortingets mål for gjennomsnittlig saksbehandlingstid	38	Tabell 2.23	Restanser eldre enn tre måneder, 2010–2014	79
Tabell 2.3	Saksavviklingen i straffesaker i perioden 2010–2014	40	Tabell 2.24	Utviklingen i returer i perioden 2010–2015	91
Tabell 2.4	Saksavviklingen i tvistesaker i perioden 2010–2014	41	Tabell 2.25	Returnerte ilagt straffereaksjon for perioden 2010–2015	91
Tabell 2.5	Saker hvor det er benyttet rettsmekling i første og andre instans 2010–2014	44	Tabell 2.26	Utviklingen i sivile gjøremål 2010–2014	102
Tabell 2.6	Forlikrådssaker i perioden 2010–2014	44	Tabell 2.27	Utviklingen i saksbehandlingstid for tvangs- og gjeldsordningssaker 2010–2014	102
Tabell 2.7	Utnevning av dommere og domstolledere i de alminnelige domstolene	47	Tabell 2.28	Tabell over saksavvikling i Den rettsmedisinske kommisjon (2010–2014)	141
Tabell 2.8	Utnevning av dommere og domstolledere i jordskifte-domstolene	47	Tabell 2.29	Tabell over saksavvikling i Gjenopptakelseskommisjonen for straffesaker (2010–2014)	141
Tabell 2.9	Antall saker i Tilsynsutvalget for dommere	47	Tabell 2.30	Tabell over saksavvikling i Spesialenheten for politisaker (2010–2014)	141
Tabell 2.10	Kapasitet i fengsel 2010–2016	56	Tabell 2.31	Sentrale sakstall innenfor voldsoffererstatning (2010–2014)	149
Tabell 2.11	Straffegjennomføring og varetekt i fengsel. Antall døgn i fengsel 2010–2015	56	Tabell 2.32	Voldsoffererstatningsutbetaling og inntekter fra regress i (2010–2014)	149
Tabell 2.12	Gjennomsnittlig sittetid, antall døgn 2010–2015	57	Tabell 2.33	Antall klagesaker innenfor voldsoffererstatning (2010–2014)	149
Tabell 2.13	Gjennomsnittlig antall varetektsinnsatte, andel utenlandske statsborgere i varetekt	57	Tabell 2.34	Antall klagesaker innenfor voldsoffererstatning (2010–2014)	150
Tabell 2.14	Utenlandske innsatte. Antall nyinnsettelse og andel av alle nyinnsettelse 2010–2015	57			

Tabell 2.35	Antall mottatte saker i konflikt-rådene 2010–2014	150	Tabell 2.45	Saksbehandlingstid og alder på restanser – klagesaker asyl UNE	168
Tabell 2.36	Klagesaker i sammenheng med fri rettshjelp (2010–2014) ..	151	Tabell 2.46	Omgjøringsanmodninger	169
Tabell 2.37	Utbetalinger og saksinngang for rettferdsvederlagsordningen 2010–2014	153	Tabell 2.47	Innvilgelser etter behandling i UNE–asylsaker	169
Tabell 2.38	Antall innkomne og behandlede saker etter straffeforfølgning i årene 2010–2014	154	Tabell 2.48	Nøkkeltall om asylmottak	171
Tabell 2.39	Mottakere under tilskuddsordningen for spesielle retts-hjelpiltak i 2016	155	Tabell 2.49	Registrerte beboere i mottak og omsorgssentre	172
Tabell 2.40	Utviklingen i svalbard-budsjettets utgiftsside og tilskudd	163	Tabell 2.50	Personer i mottak (ekskl. omsorgssentre) som skal bosettes eller med utreiseplikt per 31. desember	172
Tabell 2.41	Sentrale prognoser til grunn for 2016–budsjettet	164	Tabell 2.51	Overføringsflyktninger, uttak 2010–2014	173
Tabell 2.42	Registrerte asylsøkere til Norge 2010–2014	166	Tabell 2.52	Retur fra Norge	174
Tabell 2.43	Saksbehandlingstid realitets-behandlede asylsaker og restanser for alle asylsaker i UDI	168	Tabell 2.53	Oversikt over returprogram 2014	175
Tabell 2.44	Positive vedtak etter realitets-behandlede asylsøknader i UDI	168	Tabell 2.54	Saksbehandlingstid og restanser UDI	177
			Tabell 2.55	Saksbehandlingstid og restanser UNE	177
			Tabell 6.1	Likestillingssituasjonen per stillingsnivå og deltid/fravær for 2013/2014	214

Figuroversikt

Figur 1.1	Justis- og beredskaps-departementets underliggende og tilknyttede virksomheter i straffesakskjeden	13	Figur 2.4	Utvikling soningskøen 2006–2014	60
Figur 1.2	Asylkjeden	16	Figur 2.5	Enslige mindreårige i mottak (ekskl. omsorgssentre) 1. januar 2014–1. august 2015	171
Figur 2.1	Gjennomsnittlig saks-behandlingstid i tingrettene 2010–2014	38	Figur 5.1	Alvorlige dataangrep håndtert av NSM	195
Figur 2.2	Gjennomsnittlig saks-behandlingstid i lagmannsrettene 2010–2014	39	Figur 5.2	Oversikt over fornyelses-behov 1990–2034	202
Figur 2.3	Gjennomsnittlig alder på avsluttede saker i jordskifte-domstolene 2010–2014	46	Figur 5.3	Oversikt over antall vannbårne sykdomsutbrudd og rapportert syke 1988–2014	204

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2015–2016)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2016

Utgiftskapitler: 61, 400–491

Inntektskapitler: 3400–3490

*Tilråding fra Justis- og beredskapsdepartementet 18. september 2015,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

Del I
Innledning del

1 Hovedinnledning

Justis- og beredskapsdepartementet har ansvar for rettsvesenet, kriminalomsorgen, politi- og påtalemyndigheten, redningstjenesten, samfunnsikkerhet- og beredskap og utlendingsmyndigheten. Samtidig har departementet forvaltningsansvaret for om lag 150 lover og er klageinstans i forvaltningssaker. Ansvar for samordning av norsk politikk i polarområdene og Svalbardbudsjettet ligger også til departementet.

Regjeringen vil i statsbudsjettet for 2016 prioritere tiltak som fremmer arbeid, aktivitet og omstilling. Det er en særlig utfordring at mange nå mister jobben i de næringer og fylker som berøres sterkest av den lave oljeprisen. Regjeringen legger derfor, som en del av budsjettet, fram en særskilt tiltakspakke for økt sysselsetting på i alt 4 mrd. kroner. De særskilte tiltakene i denne pakken vil være midlertidige og er innrettet slik at de lett skal kunne reverseres. Tiltakene skal fremme økt sysselsetting på kort sikt, samtidig som de legger til rette for en langsiktig omstilling av norsk økonomi. Det foreslås 120 mill. kroner til ekstraordinært vedlikehold i fengslene knyttet til Regjeringens tiltakspakke for økt sysselsetting, herunder 50 mill. kroner til vedlikehold ved Åna og Bergen fengsel.

1.1 Verdigrunnlag og politisk utgangspunkt på Justis- og beredskapsdepartementets område

Regjeringen har som grunnleggende verdi at hver enkelt skal føle trygghet i hverdagen. Regjeringen vil føre en justispolitikk som sikrer den enkeltes behov for trygghet og rettssikkerhet. Regjeringen

vil forebygge og bekjempe kriminalitet gjennom et moderne og handlekraftig politi.

Asylinstituttet skal kun gi beskyttelse til mennesker som har reelt beskyttelsesbehov og må ikke misbrukes i noen form. Norge skal oppfylle sine internasjonale forpliktelser og hjelpe flyktninger. Personer som ikke trenger beskyttelse skal raskt returneres til sine hjemland. Asylstatus skal først eventuelt innvilges etter individuell behandling og grundig vurdering av søknaden.

Regjeringen vil sørge for at landet er rustet til å håndtere fremtidige kriser. Regjeringen vil derfor øke innsatsen for å styrke samfunnsikkerheten og beredskapen. Det vil legge grunnlaget for et tryggere samfunn.

For å nå disse politiske målene er det viktig å se helheten innen Justis- og beredskapsdepartementets ansvarsområde. Departementet vil fortsatt ha spesiell oppmerksomhet rundt særlig tre områder der man kan oppnå gode resultater ved å styrke og effektivisere alle ledd; straffesakskjeden, asylkjeden og samfunnsikkerhets- og beredskapskjeden. Satsingene i Prop. 1 S (2015–2016) skal bidra til mer effektive kjeder og til god samhandling mellom aktørene i hver kjede. I tillegg følger departementet opp oppgaver og ansvarsområder som faller utenfor de tre kjedene.

Justis- og beredskapsdepartementet er opptatt av å sikre økt handlekraft og gjennomføringsevne, og at tjenestene ytes effektivt og med god kvalitet. Regjeringens mål for justissektoren ble endret med virkning fra 2015. Målene er endringsmål som skal gi gjenfinnbare effekter for samfunnet og for brukerne, jf. Prop. 1 S (2014–2015). Flere av målene er nådd. Regjeringen har imidlertid ytterligere ambisjoner innen justis- og beredskapssektoren. Eksisterende mål videreføres derfor for 2016.

1.2 Mål for justis- og beredskapssektoren

Tabell 1.1 Mål for justis- og beredskapssektoren

Straffesakskjeden	Asylkjeden	Samfunnssikkerhets- og beredskapskjeden
Redusere alvorlig kriminalitet	Færre asylsøkere uten beskyttelsesbehov	Redusere sårbarhet i samfunnet
Styrke forebyggingen av kriminalitet	Raskere avklaring av identitet	Kunnskapsbasert forebygging
En mer effektiv straffesakskjede	Raskere retur	Styrke samhandling i beredskap og krisehåndtering Bedre ledelse og styrket ledelseskultur

I tillegg til de overordnede målene er det ett virksomhetsspesifikt mål: «Økt rettslikhet og rettsikkerhet for vergetrengende», som for 2016 vil gjelde for Statens sivilrettsforvaltning og fylkesmennene.

1.3 Straffesakskjeden

Straffesakskjeden omfatter en rekke ulike oppgaver og virksomheter knyttet til håndtering av kriminalitet. Straffesakskjeden inkluderer blant annet forebygging, etterforskning, påtale, domstolsbehandling, straffegjennomføring og tilbakeføring til samfunnet. Oppgavene involverer politi, påtalemyndighet, domstoler, konfliktråd og kriminalomsorg.

En effektiv straffesakskjede forutsetter god samhandling mellom virksomhetene og tilstrekkelig kapasitet i alle ledd. Forebygging og bekjem-

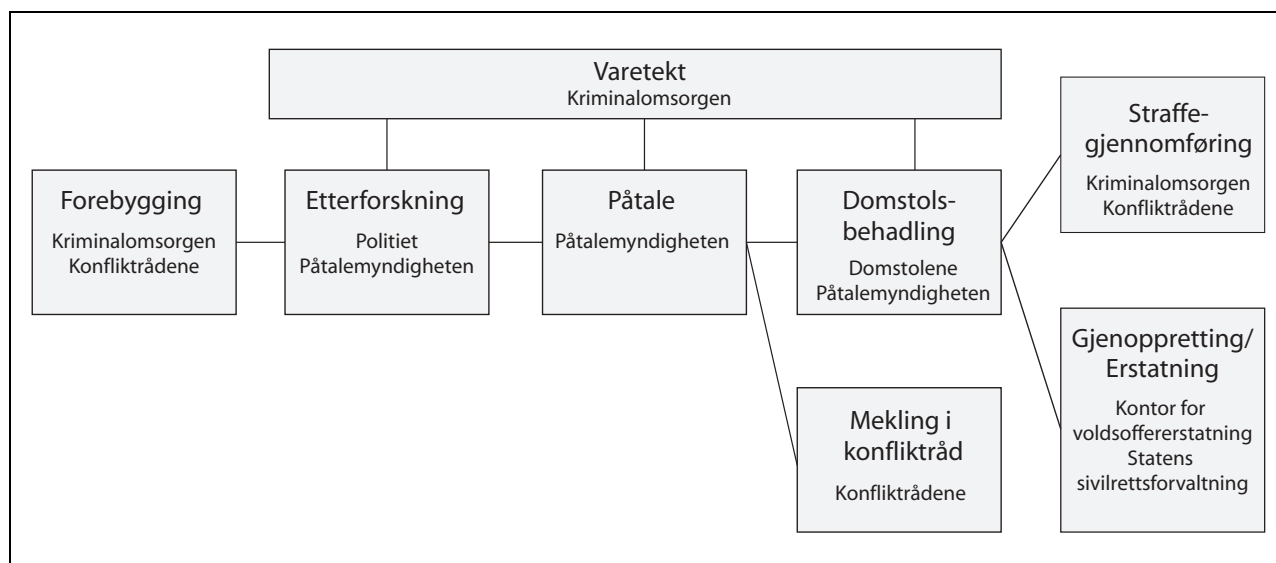
pelse av kriminalitet krever også innsats fra aktører utenfor justissektoren. Derfor vektlegges godt samarbeid med andre offentlige virksomheter, næringsliv og frivillige organisasjoner.

Rettighetene til ofre og pårørende skal ivaretas gjennom hele kjeden. Voldsoffererstatning tilbys når skadevolder er ukjent eller ute av stand til å gjøre opp for seg.

Konfliktrådene tilbyr gjenopprettende prosess i form av møter og avtaler, som en alternativ strafferettslig reaksjon i egnede saker. Konfliktrådene har i tillegg ansvar for de nyetablerte straffereaksjonene ungdomsstraff og ungdomsoppløsing.

Straffeprosessloven legger til rette for mulig erstatning til personer som har vært utsatt for uberettiget straffeforfølgning.

Kommisjonen for gjenopptagelse for straffesaker vurderer om en domfelt med rettskraftig dom skal få ny behandling av saken i retten.

Figur 1.1 Justis- og beredskapsdepartementets underliggende og tilknyttede virksomheter i straffesaks-kjeden

1.3.1 Utvikling og resultater

Regjeringen fremmet 13. mars 2015 Prop. 64 L (2014–2015) *Lov om ikraftsetting av straffeloven 2005* som ble behandlet av Stortinget i juni samme år. Straffeloven 2005 trådte i kraft 1. oktober 2015. Det ble opprinnelig lagt opp til at dette skulle skje samtidig som de nye datasystemene til politiet kom på plass. Regjeringen besluttet å fremskynde arbeidet slik at straffeloven av 2005 trådte i kraft tidligere enn det de opprinnelige planene la opp til.

Den registrerte kriminaliteten i Norge har vært nedadgående de siste årene. Utviklingen har funnet sted i en periode med sterk befolkningsvekst. I 2014 var antallet anmeldte lovbrudd fire pst. lavere enn året før. Nedgangen gjelder særlig vinningskriminalitet. Politiets forebyggende innsats ser derfor ut til å ha hatt tilsiktet effekt.

Samtidig som antallet anmeldelser går ned, rapporterer aktørene i straffesaks-kjeden at kriminaliteten er blitt mer kompleks og ressurskrevende.

Politiets restanser av ikke påtaleavgjorte saker eldre enn tre måneder ble redusert med 8 pst. fra 2013 til 2014. Samtidig økte saksbehandlingstiden for oppklarte forbrytelser med 4 pst., fra et gjennomsnitt på 119 dager til 124 dager. Økningen skyldes at flere eldre saker ble påtaleavgjort i 2014, noe som fører til midlertidig høyere gjennomsnittlig saksbehandlingstid.

Gjennomsnittlig oppklaringsprosent for forbrytelser var 39 pst. i 2014, en økning på to prosentpoeng fra 2013. Forbedringen skyldes blant

annet høyere oppklaringsprosent på vinningskriminalitet. Oppklaringsprosenten er rekordhøy¹ og høyere enn Stortingets fastsatte mål.

I 2014 nådde samtlige tingretter Stortingets mål for gjennomsnittlig saksbehandlingstid på én måned i enedommersaker. I meddomsrettsaker nådde 44 av 65 tingretter målet på tre måneder. Antall innkomne meddomsrettsaker er redusert med 8 pst. de siste fem årene. Det har vært en nedgang i antall saker overført til mekling i konfliktrådene, fra over 9 000 i 2009 til om lag 7 000 i 2014. Nedgangen kan sees i sammenheng med færre anmeldte lovbrudd.

Fra 1. juli 2014 har konfliktrådene også hatt ansvaret for de nyetablerte straffereaksjonene ungdomsstraff og ungdomsoppfølging. Innføring av de nye straffereaksjonene ungdomsstraff og ungdomsoppfølging har vært vellykket. Antall saker hos konfliktrådene er høyere enn antatt før reformstart og har derfor medført kapasitetsutfordringer hos enkelte konfliktråd.

31 nye ungdomscoordinatorer er ansatt i den forbindelse. Det er inngått samarbeidsavtaler med de fleste av landets kommuner og straffereaksjonene er innført i alle politidistriktene.

I 2014 ble fengselskapasiteten økt med 20 nye plasser og 50 midlertidige plasser gjennom dublering av fengselsceller. I tillegg drives fengslene med rekordhøy kapasitetsutnyttelse. Soningskøen

¹ Kilde: POD og SSB. Statistikk går tilbake til 1996. Departementet har ikke registrert høyere oppklaringsprosent tidligere, men sammenligning av statistikk over tid er beheftet med noe usikkerhet.

har derfor holdt seg relativt stabil det siste året på rundt 1 000 til 1 300 dommer. Ved utgangen av august 2015 utgjorde køen 1 038 dommer.

I 2015 ble det bevilget midler til utvidelse av fengselskapasiteten med 45 permanente plasser. I mars 2015 inngikk Norge en avtale om leie av fengselsplasser i Nederland. Stortinget ga sin tilslutning til avtalen i juni 2015. Avtalen har varighet på tre år og gir kapasitetsøkning på 242 plasser fra 1. september 2015.

Regjeringen fremmet 22. mai 2015 Prop. 122 L (2014–2015) *Endringer i straffeloven 2005 mv. (strafferettslige særreaksjoner m.m.)*. Forslaget åpner for at personer som er strafferettslig utilregnelige og som begår gjentatte lovbrudd av samfunnsskadelig eller særlig plagsom art skal kunne idømmes særreaksjon. Formålet er å beskytte individ og samfunn mot lovbrudd som har omfattende konsekvenser dersom de begås gjentatte ganger.

1.3.2 Hovedutfordringer

Kriminaliteten preges av endringer i samfunnet. Globalisering og økt bevegelse over landegrensene gir nye muligheter for organisert internasjonal kriminalitet. Samtidig har utviklingen innenfor IKT åpnet for nye lovbrudd, som for eksempel datainnbrudd. Poliiti, påtalemyndighet og domstolene må derfor i økende grad håndtere kompliserte og ressurskrevende saker. Utviklingstrekene åpner imidlertid også for nye måter å bekjempe kriminalitet. Virksomhetene i straffesakskjeden skal være rustet til å møte dagens og morgendagens utfordringer, gjennom for eksempel effektiv bruk av IKT.

En særskilt utfordring er å avdekke og håndtere ulike former for integritetskrenkende kriminalitet. Mørketallene innenfor vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep er store. Likevel har det vært en økning i antallet anmeldelser av slike lovbrudd de siste årene, noe som kan skyldes at flere velger å anmelde slike overgrep. Denne kriminaliteten har stort skadepotensiale for den som utsettes. Det er behov for å styrke kompetansen og kunnskapen på dette området. God kunnskap om forebygging bidrar til at nødvendige beskyttelsestiltak kan settes inn tidlige og mer målrettet.

Innenfor økonomisk kriminalitet er det også grunn til å anta at mørketallene er store. Det er betydelige utfordringer knyttet til å avdekke og etterforske sakene. For å styrke bekjempelsen kreves økt bruk av etterretning og analyse. Det vil samtidig være behov for bedre samhandling med kontrollatene og næringslivet, tilgang til nye

etterforskningsmetoder samt heving av etterforskningskompetansen i politiet, bl. a. gjennom organisering i større fagmiljøer.

Endringer i kriminaliteten gjør at meddomsrettsaker i domstolene tar lengre tid. I tillegg til flere aktører og mer kompliserte saker, er det en utfordring for både domstolene og påtalemyndigheten at bevisbildet i mange tilfeller er svært omfattende og ofte digitalt.

Domstolenes kapasitet har også blitt mer presset i sivile saker og enedommersaker de siste årene. Dette påvirker igjen domstolenes kapasitet for behandling av meddommersaker. Befolkningsvekst er trolig en av de viktigste forklaringene på saksveksten. Det er forventet at vekst i folketallet og økt aktivitet fra politi og påtalemyndigheten vil fortsette å utfordre kapasiteten i domstolene i årene som kommer. Regjeringen følger utviklingen nøye for å sikre at domstolene ikke blir flaskehals i straffesakskjeden.

Ungdom mellom 15–18 år som har utført kriminelle handlinger kan påføre samfunnet store økonomiske og sosiale kostnader over tid. Det er viktig å reagere tidlig med forebygging overfor denne gruppen. Konfliktråd er et rimelig alternativ til andre reaksjonsformer, samtidig som konfliktråd kan ha forebyggende effekt på framtidig kriminalitet. Erfaringer viser at gjenopprettende prosess gir lavere tilbakefall og i større grad ivaretar ofre og pårørende på en god måte. Dette er også viktige elementer i straffereaksjonene ungdomsstraff og ungdomsoppfølging.

Behovet for fengselsplasser vil trolig øke. Til tross for at antallet anmeldte lovbrudd har gått ned de siste årene har behovet for fengselskapasitet økt i samme periode. Dette skyldes primært flere lange dommer med ubetinget fengsel. Fengslene drives med svært høy kapasitetsutnyttelse for å sikre reduksjon i soningskøen.

Samtidig har behovet for varetektsplasser blitt større. Det er mer krevende å oppdrive plasser til varetekt når fengslene drives med høyt belegg. Utenlandske statsborgere har de siste seks årene utgjort rundt halvparten av innsettelsene i varetekt. Det økte behovet for varetektsplasser kan trolig knyttes til unndragelsesfare blant personer uten fast tilknytning til Norge.

Mange av fengselsbyggene i Norge er svært gamle og dårlig egnet for effektiv fengselsdrift og moderne kriminalomsorg. I tillegg har flere av byggene betydelig vedlikeholdsbehov. Enkelte fengsler er i så dårlig stand at plasser må stenges de nærmeste årene, enten for vedlikehold eller for å bli erstattet. Vedlikeholdsetterslepet er opparbeidet over lang tid.

1.3.3 Mål og tiltak

Målene som ble fastsatt på bakgrunn av de politiske ambisjonene og utfordringene for straffesaks kjeden i 2015 videreføres i 2016:

- Redusere alvorlig kriminalitet
- Styrke forebyggingen av kriminalitet
- En mer effektiv straffesaks kjede.

Redusert kriminalitet vil spare samfunnet for store menneskelige og økonomiske kostnader. Kriminalitetsforebygging bidrar til færre lovbrudd, færre ofre for kriminalitet og gir mindre total ressursbruk utover i straffesaks kjeden. Tidlig innsats og forebygging er en god investering. Innsatsen må både rettes inn mot allmennheten samt individer og grupper som enten har utviklet et kriminelt atferdsmønster, eller som står i fare for å gjøre det. Et godt tverrsektorielt samarbeid sikrer tidlig innsats og oppfølging.

Regjeringen foreslår bl.a. følgende strategier og tiltak:

- Øke bevilgningen med 163,2 mill. kroner for å legge til rette for å oppbemanne politiet med inntil 347 nye stillinger slik at antallet nye og ledige stillinger i politiet tilsvarer antall studenter som består eksamen ved Politihøgskolen våren 2016
- Øke bevilgningen som følge av helårsvirkningen av opprettelsen av stillinger og tiltak i 2015, herav 349 nye politistillinger (160 mill. kroner) og 50 nye påtalejurister i politiet (14,5 mill. kroner)
- Øke bevilgningen med 19,8 mill. kroner til Den høyere påtalemyndighet som følge av helårsvirkning av satsing i 2015 på flere stillinger og økt lønn
- Øke bevilgningen med 147,1 mill. kroner til gjennomføring av nærpolitireformen
- Øke bevilgningen med 100 mill. kroner til oppstart av modernisering av politiets IKT-systemer
- Øke bevilgningen med 15 mill. kroner til økt kapasitet og redusert ventetid for tilrettelagte avhør ved Statens barnehus, samt øke bevilgningen med 28,1 mill. kroner til politiet og Statens barnehus som følge av at tilrettelagte avhør blir overført fra domstolene til politiet med virkning fra oktober 2015
- Øke bevilgningen til Oslo tingrett og Borgarting lagmannsrett med 2,2 mill. kroner og til politiet med 1,8 mill. kroner til et prosjekt med hurtigbehandling av straffesaker i Oslo med et klart og oversikkelig bevisbilde hvor det foreligger unndragelsesfare

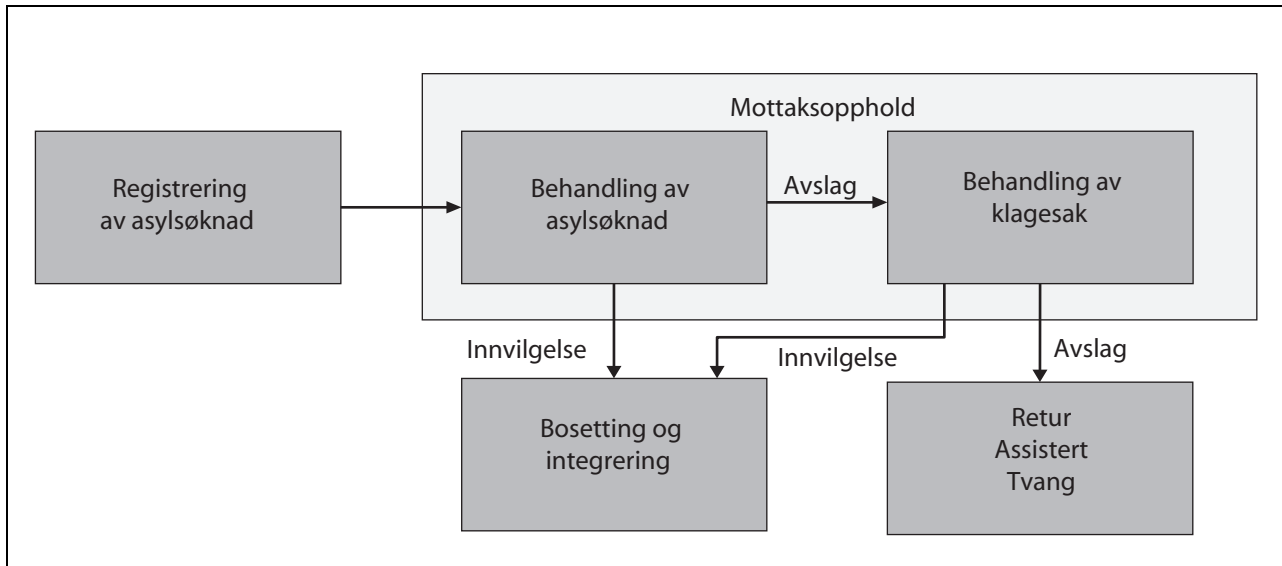
- Øke bevilgningen til konfliktrådene med 2,5 mill. kroner for å styrke kapasiteten til håndtering av de nye straffereaksjonene ungdomsstraff og ungdomsoppfølging
- Følge opp effektueringen av de nye straffereaksjonene ungdomsstraff og ungdomsoppfølging for å styrke forebyggingen av kriminalitet hos ungdom
- Raskere retur av kriminelle utlendinger
- Øke bevilgningen med 270 mill. kroner til leie av fengselskapasitet i Nederland
- Øke bevilgningen med 212,8 mill. kroner til utvidelse av Ullersmo fengsel med 96 plasser
- Øke bevilgningen med 193,6 mill. kroner til utvidelse av Indre Østfold fengsel avdeling Eidsberg med 85 plasser
- Øke bevilgningen med 30 mill. kroner til etablering av landsdekkende og permanent narkotikaprogram med domstolskontroll (ND)
- Videreføre bevilgningen på 50 mill. kroner til ekstraordinært vedlikehold av fengslene
- Øke bevilgningen med 120 mill. kroner til ekstraordinært vedlikehold knyttet til Regjeringens tiltakspakke for økt sysselsetting, herunder 50 mill. kroner til vedlikehold av Åna og Bergen fengsel
- Videreføre bevilgningen på 10 mill. kroner til tilbud til psykisk syke ved Ila fengsel- og forvaringsanstalt
- Øke bevilgningen med 3 mill. kroner til arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme i kriminalomsorgen
- Øke bevilgningen med 6,6 mill. kroner til drift av 41 nye fengselsplasser med høyt sikkerhetsnivå
- Øke bevilgningen med 6,3 mill. kroner til drift av ungdomsenhet på Østlandet.

1.4 Asylkjeden

Folkeforflytninger setter det norske samfunnet og velferdsstatens bærekraft på prøve. Det er derfor nødvendig å regulere innvandringen, herunder antall asylsøkere. Regjeringen arbeider innenfor *asylkjeden* for å redusere ankomsten av antall asylsøkere uten beskyttelsesbehov, rask bosetting av personer som får opphold og raskere retur av personer uten lovlig opphold i Norge. Innen kjeden er det en sammenheng mellom ankomst, saksbehandling, bosetting og retur. Dette krever effektiv behandling i alle ledd, fra rask avklaring av identitet, til å legge til rette for rask bosetting eller retur avhengig av utfallet av asylsøknaden. Innenfor Justis- og beredskapsdepartementets ansvarsom-

råde involverer disse oppgavene Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda, Politidirektoratet (herunder Politiets utlendingsenhet, politidistriktene, Nasjonalt ID-senter og Kripos) og PST. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartemen-

tet og Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) har ansvaret for bosetting. I tillegg har Barne- ungdoms- og familieetaten ansvar for innkvartering og bosetting av enslige mindreårige under 15 år.

Figur 1.2 Asylkjeden

1.4.1 Utvikling og resultater

I 2014 kom det 11 480 asylsøkere til Norge, en nedgang på om lag 4 pst. fra året før. 1 204 av disse opplyste at de var enslige mindreårige. Sett i forhold til folketall var det kun seks land i EU-/EFTA-området som mottok flere asylsøkere enn Norge i 2014. Det har i 2015 vært en kraftig økning i tallet på asylsøkere til Europa. Tall fra Eurostat per 11. september 2015 viser at om lag 450 000 personer søkte om asyl i Europa første halvår 2015, en økning på 74 pst. sammenlignet med samme periode i 2014. I Norge var tallet på asylsøkere lavere i første halvår 2015 enn i første halvår 2014. Dette ble så avløst av en kraftig økning i juli og august. I august 2015 kom det over 2 300 asylsøkere til Norge. Dette er det høyeste antallet på en enkelt måned siden begynnelsen av 1990-tallet.

Det er en spesiell sterk økning i asylsøkere fra Syria og av enslige mindreårige fra Afghanistan til Norge. Per 31. august 2015 har det ankommet over 1 950 enslige mindreårige asylsøkere. Dette er en sårbar gruppe personer som lett kan bli utnyttet av kriminelle.

Av personene som fikk saken sin behandlet i 2014, fikk 5 892 personer opphold av Utlendingsdirektoratet eller Utlendingsnemnda. I tillegg ble

det tatt ut 1 662 overføringsflyktninger til Norge. De aller fleste som fikk opphold i Norge etter asylsøknad, fikk flyktningstatus fordi de risikerer å bli utsatt for forfølgelse eller andre overgrep ved en eventuell retur. 800 personer, tilsvarende 14 pst. av de som fikk opphold, fikk opphold på humanitært grunnlag. De aller fleste av disse fikk slikt vedtak i klageinstansen.

Per 31. desember 2014 bodde 14 500 personer i asylmottak og omsorgssentre. Av disse ventet 4 918 på å bli bosatt. 3 305 av beboerne hadde utreiseplikt, som sammenlignet med året før gir en nedgang på 42 pst. Siden årsskiftet har antall personer i mottak som skal bosettes økt til 5 160 per 31. august 2015, mens antall personer som har utreiseplikt er redusert til 2 683. I 2014 bosatte Integrerings- og mangfoldsdirektoratet 7 784 personer i kommunene, det høyeste tallet på 20 år.

I 2014 valgte 1 622 personer å returnere til hjemlandet med program for assistert retur, en nedgang på 14 pst. fra året før. Politiet gjennomførte 3 484 uttransporter av personer som hadde fått avslag på sin søknad om asyl i Norge (inkludert Dublin-returer), en økning på 30 pst. fra året før. Den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden i slike saker ble i 2014 redusert fra seks til to måneder. Dette er resultatet av prosjektet «Dublin A-Å» som innebærer et nært samarbeid mellom UDI,

PU og UNE for å effektivisere saksflyten for dub-linsaker. I tillegg gjennomførte politiet 3 775 returer av personer uten lovlig opphold som ikke hadde søkt om beskyttelse i Norge. Samlet ble det således gjennomført 8 881 returer i 2014. I løpet av de åtte første månedene i 2015 returnerte 709 personer med assistert retur. I samme periode har politiet gjennomført retur av 1 600 personer som hadde fått avslag på sin søknad om asyl i Norge (inkludert Dublin-returer).

Norges returpraksis er effektiv sammenlignet med mange europeiske land. I EU-landene ble bare 39 pst. av returvedtakene effektuert i 2014. På den bakgrunnen ba EUs stats- og regjerings-sjefer i juni i år Europakommisjonen om å foreslå tiltak for å bedre effektiviteten. Forslag foreligger, bl.a. om å styrke grensebyrået Frontex på retur-feltet og styrke retursamarbeidet med tredje land.

1.4.2 Hovedutfordringer

Antall personer som søker beskyttelse fordeler seg svært ulikt mellom europeiske land. De siste årene har fem land mottatt om lag 70 pst. av alle asylsøkerne i EU-/EFTA-landene². I forhold til folketallet mottok Norge om lag 75 pst. flere asylsøkere enn gjennomsnittet blant EU-/EFTA-landene i 2014. Økning av antall asylsøkere medfører økte offentlige utgifter. Ved store ankomster kan Norges evne til å avhjelpe de humanitære behovene i flyktningsituasjoners nærrområder bli svekket. I tillegg settes det norske asylsystemet og bosettingsevnen under press.

Det er mange eksempler på at asylinstituttet blir forsøkt misbrukt for å få opphold i Norge på feilaktig grunnlag. Eksempler på dette er personer som søker asyl idet de pågripes for kriminelle handlinger eller personer som oppgir feil identitet. Det er også personer som reiser på ferie til landet de har flyktet fra kort tid etter at de har fått beskyttelse i Norge. Andelen asylsøkere med antatt grunnløse saker er redusert de siste årene. Innvilgesprosenten er gått opp. Det er likevel potensial for å redusere ankomsten av personer uten beskyttelsesbehov ytterligere.

Forholdene i det landet som en utlending har flyktet fra kan endre seg over tid. FNs flyktningskonvensjon og utlendingsloven åpner for å kalle tilbake flyktningsstatus og oppholdstillatelse dersom beskyttelsesbehovet faller bort og flyktningen trygt kan vende tilbake til hjemlandet. Så langt departementet kjenner til er imidlertid denne adgangen i konvensjonen ikke systematisk

benyttet av andre europeiske land. Departementet vil gjøre endringer i regelverk/praksis for å sikre at utlendingsmyndighetene kan foreta en ny vurdering av beskyttelsesbehovet ved bedre forhold i flyktningsens hjemland. En slik ny vurdering vil kunne være aktuelt frem til utlendingen eventuelt får permanent oppholdstillatelse i Norge. Departementet sendte 27. mars 2015 på høring forslag til endringer i utlendingsloven som innebærer å heve botidskravet for permanent opphold fra tre til fem år.

Det er et mål at personer som oppholder seg i Norge har avklart identitet. De senere årene har rundt 90 pst. ikke fremvist identitetsdokumenter ved søknad om asyl. Arbeidet med å fastsette rett identitet er utfordrende, spesielt i saker hvor asylsøkeren bevisst forsøker å skjule sin egentlige identitet. Avklart identitet bedrer grunnlaget for å fatte riktige vedtak i rett tid og forebygger kriminalitet. Avklart identitet er dessuten avgjørende for å få gjennomført returer.

Antall bosettingsklare i mottak gikk ned i løpet av 2014, men økte noe igjen i første halvår 2015. Lang tid mellom innvilget opphold og bosetting gir et økt behov for mottaksplasser. Rask bosetting er derfor avgjørende for effektiv bruk av mottaksplassene.

Asylinstituttet skal ikke benyttes til eksempelvis innvandring av økonomiske årsaker, og asylsystemets troverdighet og bærekraft er betinget av at den som ikke får oppholdstillatelse forlater landet. Ved avslag på søknad om beskyttelse plikter utlendingen å forlate landet, jf. utlendingsloven § 90. Retur kan skje på egenhånd eller med assistanse fra norske myndigheter. Personer som ikke overholder returplikten vil bli tvangsreturnert.

Retur er i stor grad avhengig av at den som skal returnere medvirker. Det er en stor utfordring å motivere personer med utreiseplikt til å returnere egenorganisert eller med assistanse. En rekke faktorer har betydning for valget om å returnere, herunder situasjonen i Norge og i hjemlandet, familiesituasjonen og utsikter for å bli tvangsreturnert.

Ved tvangsretur er det ressurskrevende å klarlegge identiteten for å kunne fremskaffe reisedokumenter. Ved årsskiftet 2014/2015 hadde 43 pst. av de utreisepliktige i mottak vært i Norge i mer enn fire år. Det er en økning fra 36 pst. fra året før. Per 31. august 2015 hadde andelen steget til 49 pst. Politiet erfarer at det er vanskelig å få gjennomført tvangsretur av denne gruppen, hovedsakelig fordi opprinnelseslandet ikke samarbeider om å ta tilbake sine egne borgere. Utreisepliktige med lang oppholdstid er også en gruppe

² Norge er ikke blant disse fem landene

det er svært vanskelig å motivere til assistert retur.

Manglende returer betyr økt belastning på de offentlige tjenestene, det gir behov for flere mottaksplasser og forvaltningen belastes med flere omgjøringsanmodninger i asylsaker. Å leve uten lovlig opphold, et liv på vent, er en belastning for den enkelte, både voksne og barn. Når et stort antall personer lever ulovlig i landet, mange uten kjent identitet og ofte på ukjent oppholdssted for myndighetene, øker også faren for kriminalitet. Retur er derfor viktig også av hensyn til et trygt og sikkert samfunn, og vil redusere straffesaks- og asylkjedens bruk av ressurser.

Mange departementer, statlige etater og kommuner er involvert i asylkjeden. Ankomsttall, saksvolum og sakssammensetting kan variere raskt og skape utfordringer for aktørene i forvaltningsapparatet. Variasjonene kan kreve raske tilpasninger. Det er derfor nødvendig kontinuerlig å arbeide for best mulig samhandling mellom aktørene i asylkjeden.

1.4.3 Mål og tiltak

Målene som ble fastlagt på bakgrunn av de politiske ambisjonene og utfordringene asylkjeden står overfor i 2015 videreføres i 2016:

Tabell 1.2 Mål asylkjeden

Asylkjeden	Færre asylsøkere uten beskyttelsesbehov
	Raskere retur
	Raskere avklaring av identitet

Departementet vurderer flere regelverksendringer for å forhindre at asylordningen misbrukes. I lys av økningen i antallet asylsøkere siden sommeren 2015 er det særlig viktig å forhindre at personer med grunnløse søknader bidrar til å øke presset på utlendingsforvaltningen og undergrave asylinstituttet. Videre styrkes arbeidet med aldersvurderinger av enslige mindreårige asylsøkere ved at Folkehelseinstituttet (FHI) gis ansvar for gjennomføring og utvikling av kunnskap og metoder på området. Det foreslås også omdisponeringer knyttet til retur med formål om høyest antall returer i 2016. Innsatsen rettes særlig mot enkeltgrupper og personer utenfor mottak. Regjeringen styrker også det internasjonale arbeidet med retur.

Regjeringen foreslår bl.a. følgende tiltak:

- Øke bevilgningen til UDI med 20 mill. kroner for å øke saksbehandlingskapasiteten
- Følge opp Stortingets vedtak om økt antall syriske overføringsflyktninger og foreslår en kvote på 3 120 overføringsflyktninger i 2016, hvorav 3 000 syriske overføringsflyktninger.
- Øke bevilgningen til politiet med 35,9 mill. kroner til drift av ny modul 3 på Trandum. I tillegg foreslås det å bevilge 80 mill. kroner på kap. 2445, post 33 til bygging og ferdigstilling av den nye modellen, jf. Kommunal- og moderniseringsdepartementets Prop. 1 S (2015–2016).

1.5 Samfunnssikkerhets- og beredskapskjeden

Kjeden er kjennetegnet av mange aktører som ivaretar ulike deler av beredskapen. Eksempel på aktører er nødetatene, Sivilforsvaret, fylkesmannen, kommunene, fylkeskommunene, Forsvaret, private aktører, frivillige organisasjoner m.fl. Aktørene i kjeden har ansvar for å ha tilstrekkelig kunnskap og oversikt over risiko og sårbarheter, drive effektiv og målrettet forebygging, ha tilstrekkelig beredskap og krisehåndteringsevne, kunne gjenopprette funksjoner ved ødeleggelser samt lære av erfaringer fra øvelser og hendelser.

Justis- og beredskapsdepartementet har ansvar for hovedtyngden av de sivile rednings- og beredskapsressursene i Norge. Departementet har en samordningsrolle og et pådriveransvar for samfunnssikkerhet og beredskap i sivil sektor, jf. kgl.res. 15. juni 2012. Dette innebærer å sikre et koordinert og helhetlig arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap på tvers av sektorgrensene. Justis- og beredskapsdepartementet er fast lederdepartement i sivile nasjonale kriser med mindre noe annet er bestemt.

Det er etablert 20 områder for arbeidet med samfunnssikkerhet. Innenfor hvert av disse områdene er det utpekt et overordnet ansvarlig, samordnende departement. Områdene er viktige samfunnsfunksjoner hvor flere departementer har et ansvar og hvor det er betydelige avhengigheter til andre funksjoner. Innføringen av begrepet overordnet ansvarlig, samordnende departement innebærer ikke endring av sektoransvaret eller Justis- og beredskapsdepartementets samordningsrolle, som beskrevet i kgl.res. 15. juni 2012 (samordningsresolusjonen), men er en tydeliggjøring av ansvaret. Et overordnet ansvarlig, samordnende departement skal først og fremst bidra til at nødvendige behov for koordinering og samordning blir ivaretatt *innenfor* de enkelte områder, jf. tabell 1.7.

Justis- og beredskapsdepartementets samordningsansvar, slik dette er beskrevet i kap. V i samordningsresolusjonen, har hovedvekten på samordning mellom to eller flere områder i tabellen. Behovet for koordinering og samordning innenfor et område vil kunne variere. Det overordnede ansvarlige, samordnende departementet skal særlig ta initiativ og utøve en pådriverrolle. Justis- og beredskapsdepartementet vil i samråd med berørte departementer ytterligere konkretisere oppgaver som ligger i dette ansvaret.

1.5.1 Resultater

Justis- og beredskapsdepartementet har tatt en mer aktiv rolle i å samordne og sikre samvirke mellom departementene og underlagte etater. Dette innebærer bl.a. å avklare aktørenes rolle, ansvar og myndighet samt skaffe oversikt over samfunnets ressurser i kriser og sørge for at disse kan utnyttes optimalt ved behov.

Regjeringen og departementene har videreført arbeidet med å styrke samhandlingen internt. Regjeringen avholder faste beredskapsmøter. Regjeringens sikkerhetsutvalg, Kriserådet og andre relevante samordningsfora har rutinemessige møter for å løfte aktuelle saker innenfor samfunnssikkerhet og beredskap.

Gjeldende Sivilt beredskapssystem (SBS) ble fastsatt ved kgl.res. i april 2015. Systemet er sammen med Beredskapssystem for Forsvaret (BFF) en nasjonal videreføring av NATOs krisehåndteringssystem og er bygget opp etter samme struktur. Dette muliggjør en hurtig nasjonal respons ved krisehåndtering i regi av NATO.

Samtlige departementer er tilkoblet Nasjonalt begrenset nett, som vil legge til rette for mer effektiv samhandling og heve sikkerhetsnivået på informasjonsutvekslingen i forvaltningen. Evnen til sentral krisehåndtering er styrket ved at det i statsbudsjettet for 2015 ble bevilget 6 mill. kroner til innføring av beslutnings- og loggføringsverktøyet KSE-CIM på Nasjonalt begrenset nett.

Et nytt robust og felles Nødnett er en viktig satsing innen samfunnssikkerhet og beredskap. Nødnett vil være landsdekkende innen utgangen av 2015. Nødnett bidrar til at innsatsen, for å sikre og berge liv, helse og materielle verdier, vil kunne ledes og koordineres på en vesentlig mer effektiv måte enn hva som har vært mulig tidligere.

Regjeringen undertegnet i desember 2013 kontrakt med AugustaWestland for anskaffelse av 16 nye redningshelikoptre med opsjon på ytterligere seks helikoptre. Anskaffelse av nye redningshelikoptre vil forbedre søk- og rednings-

tjenesten i Norge. Anskaffelsesprosjektet har etter kontraktsinngåelsen gjennomgått en revurdert KS2. Stortinget vedtok i juni 2015 en redusert kostnadsramme for anskaffelsen i lys av ny informasjon etter kontraktsinngåelsen, jf. Prop. 101 S (2014–2015) *Endringer i statsbudsjettet 2015 under Justis- og beredskapsdepartementet (redusert kostnadsramme for anskaffelse av nye redningshelikoptre mv.)* og Innst. 267 S (2014–2015).

I kgl.res. 19. juni 2015 ble det fastsatt ny organisasjonsplan som klargjør styringslinjer og legger opp til økt samvirke i redningstjenesten. Norge skal fortsatt ha en redningstjeneste basert på nasjonal dugnad og samvirke mellom offentlige, frivillige og private aktører. Hovedtrekkene i den forrige organisasjonsplanen fra 1980 blir derfor videreført. Ny organisasjonsplan skal tre i kraft 2. november 2015.

Nødmeldingstjenestens hovedoppgave er å sikre at befolkningen får rask og riktig hjelp i nødsituasjoner. Nasjonalt nødmeldingsprosjekt leverte i desember 2014 sin sluttrapport som er forankret i alle de tre nødetatene brann, politi og helse. Regjeringen har besluttet oppstart av en planleggingsfase for å følge opp anbefalingene fra Nasjonalt nødmeldingsprosjekt. Samlokalisering av nødmeldingssentralene for brann og politi inngår i dette arbeidet.

Norge deltar i EUs forskningsprogram Horisont 2020 om sikkerhetsforskningen. Dette består av følgende områder: Beskyttelse av kritisk infrastruktur, katastrofe-beredskap, grensesikkerhet og sikkerhetspolitikk, IKT-sikkerhet og bekjempelse av kriminalitet og terror. Samfunnssikkerhets forskningen har oppnådd tildeling av midler på 3,9 pst. av potten.

Oppfølgingen av fylkesmennenes arbeid innenfor samfunnssikkerhet- og beredskapsområdet er styrket. Videreutvikling og systematisk gjennomføring av styringsdialogmøter og ny instruks for fylkesmannens og Sysselmannens arbeid med samfunnssikkerhet, beredskap og krisehåndtering trådte i kraft 19. juni 2015. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) er delegert ivaretagelse av embedsstyringen av fylkesmannen. Som et ledd i Kommunal- og moderniseringsdepartementets prosjekt «Bedre styring av fylkesmannen», vil Justis- og beredskapsdepartementet vurdere nærmere arbeidsdelingen mellom departementet og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) i den fremtidige styringen av fylkesmannen.

Regjeringen la 23. januar 2015 frem Prop. 52 L (2014–2015) *Om endringer i brann- og eksplosjonsvernloven, tolloven og straffeloven 2005 (utgangs-*

stoffer for eksplosiver mv.). Endringene skal bl.a. sørge for at utgangsstoffer for eksplosiver ikke kommer på avveie eller havner i urette hender. Det gis videre adgang til å utveksle taushetsbelagt informasjon mellom tollmyndighetene, politi- og påtalemyndigheten og DSB. Lovendringene ble vedtatt av Stortinget 12. mai 2015, jf. Innst. 198 L (2014–2015) og trådte i kraft 29. mai 2015. Kripos er nasjonalt kontaktpunkt for meldinger om mistenkelige transaksjoner med slike stoffer og følger opp meldingene.

I statsråd 27. mars 2015 ble det oppnevnt et utvalg som skal foreslå nytt lovgrunnlag for forebyggende nasjonal sikkerhet. Utvalget skal levere i løpet av høsten 2016. Målet er å oppdatere gjeldende sikkerhetslov som trådte i kraft i 2001.

Regjeringen nedsatte i 2014 Det digitale sårbarhetsutvalget (Lysneutvalget). Utvalget skal kartlegge samfunnets digitale sårbarheter, og foreslå konkrete tiltak for å styrke beredskapen og redusere den digitale sårbarheten i samfunnet. Det digitale sårbarhetsutvalget skal levere sin rapport i november 2015.

Justis- og beredskapsdepartementet informerte i desember 2014 Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) om at samtlige virksomheter i justissektoren har rapportert at skjermingsverdige objekter er sikret i henhold til forskrift om objektsikkerhet.

1.5.2 Hovedutfordringer

Samfunnet står overfor utfordringer på en rekke ulike områder innen samfunnssikkerhet og beredskap.

Det er en prioritert oppgave å redusere sårbarheten slik at samfunnet blir mer robust til å håndtere hendelser og kriser, og raskt er i stand til å gjenopprette samfunnsfunksjoner dersom en uønsket hendelse skulle inntreffe. Det er viktig å redusere sårbarhet for å sikre grunnleggende verdier og funksjoner i samfunnet og for å opprettholde et trygt og demokratisk samfunn.

På samfunnssikkerhetsområdet er det forebyggende arbeidet særlig utfordrende, og arbeidet med forebygging har prioritet i departementet. Den enkelte sektor har selv ansvar for å vurdere de verdier som skal ivaretas, hvilken risiko de sentrale verdier er utsatt for og hvilken sårbarhet de har. På basis av slike analyser må de enkelte virksomheter iverksette forebyggende tiltak. Politiets ansvar for å bidra til sikring av verdiene kan best ivaretas på basis av virksomhetens analyser og egne vurderinger, og ettersom politiets kapasitet i krisesituasjoner vil være

begrenset, vil politiets beskyttelsestiltak måtte prioriteres.

Politiets sentrale i arbeidet med å ivareta samfunnets sikkerhet. Det omfattende ansvaret og mangfoldet av oppgaver som ligger i dette, stiller krav til kapasitet, kompetanse, planlegging, gjennomføring av øvelser og samordning mellom ulike aktører. Norge står overfor et komplekst og sammensatt trusselbilde, og Politiets sikkerhetstjeneste (PST) forventer at de negative utviklingstrekkene av trusselsituasjonen vil være dominerende. Terrortrusselen øker blant annet som følge av at aktive ekstreme islamistiske miljøer i Norge tiltrekker seg nye tilhengere og rekrutterer fremmedkrigere. ISILs og al Qaidas oppfordringer om hevnaksjoner og terrorhendelser i vestlige land, vil også kunne påvirke sympatisører til å gjennomføre voldsaksjoner i Norge. Sikkerhetssituasjonen i Midtøsten gjør at behovet for PSTs bistand i uttak av overføringsflyktninger øker.

Fremmede etterretningstjenester utnytter digitaliseringen av samfunnet, og mer internasjonalisering øker sårbarheten. PST vurderer digital spionasje og sabotasje til å være en svært alvorlig langsiktig trussel. Datanettverksoperasjoner kan medføre tyveri av enorme mengder informasjon som er gradert eller sensitiv av andre grunner. Slike operasjoner kan også brukes til ulike typer terror- og sabotasjehandling, til politisk påvirkning og i hybrid krigføring. Samfunnets avhengighet av IKT er stadig økende og en vellykket digitalisering forutsetter god IKT-sikkerhet, hvor aktører i offentlig og privat sektor sammen styrker innsatsen for å redusere den digitale sårbarheten.

Den endrede sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa har bidratt til at NATO har lagt større vekt på arbeidet med sivil beredskap tilpasset dagens trusselbilder.

Fylkesmannen skal samordne samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet i fylket, ivareta en rolle som pådriver og veileder i arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap samt ivareta sitt ansvar for krisehåndtering ved hendelser. Fylkesmannens samordning av samfunnssikkerhet og beredskap gjelder alle deler av samfunnssikkerhetsskjeden.

Fylkesmannens samordningsansvar innebærer et ansvar for å tilrettelegge for samarbeid mellom samfunnssikkerhetsaktørene for å styrke samfunnssikkerhetsarbeidet både i det daglige og ved håndtering av uønskede hendelser. DSB gjennomfører årlig en kommuneundersøkelse som er en egenrapportering fra kommunene. DSBs kommuneundersøkelse for 2015 viser at mange kommuner ikke oppfyller kravene til beredskap som

er stilt i lovgivningen. Fylkesmannens tilsyn med kommunene bekrefter dette bildet. For å møte utfordringene i kommunene vil fylkesmannens veiledning og tilsyn med kommunal beredskapsplikt bli styrket gjennom forslag til økt bevilgning på 10 mill. kroner. Erfaringer fra hendelser og øvelser har vist at det er behov for å styrke samhandlingen mellom de ulike aktørene i beredskap og krisehåndtering. I tillegg er det behov for bedre ledelse og styrket ledelseskultur. Et godt samspill mellom statlige, regionale og kommunale aktører, og i flere tilfeller også private og frivillige, er en forutsetning for et effektivt samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeid. Det sammensatte aktørbildet krever god samordning og styring på tvers av og innenfor sektorene.

Ekstremværhendelser er alvorlige. De skjer jevnlig, og det er ventet at klimaendringene vil føre til mer ekstremvær i årene som kommer. Forebygging og gjenoppretting er kostbart. Det er viktig å bedre kunnskapen om og formidlingen av de ulike truslene og sårbarhetene til myndigheter og til befolkningen, samt å utarbeide og vedlikeholde oversikt over samfunnssikringsfunksjoner og sårbarheten i disse.

Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) leverte i 2015 et sikkerhetsfaglig råd som både er et innspill til den nye langtidsplanen for Forsvaret og Justis- og beredskapsdepartementets kommende stortingsmelding om samfunnssikkerhet.

1.5.3 Mål og tiltak

Målene som ble fastsatt på bakgrunn av de politiske ambisjonene og utfordringene for samfunnssikkerhets- og beredskapskjeden i 2015 videreføres i 2016:

- kunnskapsbasert forebygging
- redusert sårbarhet i samfunnet
- styrke samhandlingen i beredskap og krisehåndtering
- bedre ledelse og styrket ledelseskultur.

Regjeringen foreslår bl.a. følgende strategier og tiltak:

- Legge frem en ny stortingsmelding om samfunnssikkerhet innen utgangen av 2016
- Øke bevilgningen til PST, herunder tilleggslokaler, infrastruktur og helårsvirkning av 35 nye stillinger som følge av satsing i 2015 rettet mot fremmedkrigerproblematikken (145,4 mill. kroner)

- Bevilge 25 mill. kroner til forprosjektering av nytt beredskapssenter for politiets nasjonale beredskapsressurser
- Styrke robustheten knyttet til nye trusler ved økt evne til raskt å kunne reagere på kriser gjennom økt sivilt-militært samarbeid og samarbeid internasjonalt
- Styrke koordineringen på direktoratsnivå i kriser og ved alvorlige hendelser
- Foreta en målrettet oppfølging av funn fra tilsyn med departementenes arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap basert på risiko og vesentlighet
- Evaluere departementstilsyn som virkemiddel
- Fortsatt stor oppmerksomhet rettet mot å følge opp læringspunkter fra øvelser og hendelser
- Ny organisasjonsplan for redningstjenesten trer i kraft 2. november 2015.
- Bevilge 1,1 mrd. kroner til Nødnett
- Bevilge 1,7 mrd. kroner til anskaffelsen av nye redningshelikoptre og drift av eksisterende redningshelikoptre
- Øke bevilgningen med 18 mill. kroner til tre måneders utvidelse av seilingssesongen for sysselmannens tjenestefartøy
- Bevilge 22,7 mill. kroner til oppstart av arbeidet med forbedring av nødmeldingstjenesten
- Øke bevilgningen med 11,6 mill. kroner til styrking av NSMs evne til å detektere falske basestasjoner
- Øke bevilgningen med 10 mill. kroner til fylkesmannsembetenes samfunnssikkerhetsarbeid
- Øke bevilgningen med 8,3 mill. kroner til Sivilforsvaret, hvorav 5,3 mill. kroner avsettes til innkjøp av nytt utstyr
- Øke bevilgningen med 4 mill. kroner til DSB til oppgradering av fjernvarmeanlegg ved Sivilforsvarets kompetansesenter på Starum.

1.6 Ansvarsområder innenfor straffesakskjeden, asylkjeden og samfunnssikkerhets- og beredskapskjeden

Fordeling av ansvaret for virkemidlene tilknyttet straffesakskjeden, asylkjeden og samfunnssikkerhets- og beredskapskjeden fremkommer i tabellene nedenfor.

Tabell 1.3 Justis- og beredskapsdepartementets sektoransvar for kriminalitetspolitikken

Forebyggende arbeid	Politiet, Kriminalomsorgen, Konfliktrådene
Etterforske og påtale kriminalitet, operativt politiarbeid	Politiet, Påtalemyndighetene
Rettsbehandling i domstolene	Domstolsadministrasjonen, Domstolene
Gjennomføring av straff og varetekt	Kriminalomsorgen, Konfliktrådene
Gjenoppretting	Kontoret for voldsoffererstatning

Tabell 1.4 Andre departementer med virkemidler tilknyttet straffesaksjeden

Forebyggende arbeid	Kunnskapsdepartementet Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet Helse- og omsorgsdepartementet Kulturdepartementet
---------------------	--

Tabell 1.5 Justis- og beredskapsdepartementets ansvar for asylpolitikken

Politiet og UDI	Registrering av asylsøknader, kartlegging av reiseruter
Politiet, UDI, UNE og Nasjonalt ID-senter	Avklaring av identitet
UDI	Behandling av asylsøknader, inkl. veiledning før asylintervju, sikre tolk, foreta asylintervju og ev. alderstest, forvalte advokatvaktordning
UDI	Innkvartering av asylsøkere i mottak, herunder omsorgsansvar for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år
UDI	Tilrettelegge for egeninitiert og assistert retur
UNE	Behandler asylsøknader i andre instans og anmodninger om omgjøring av egne vedtak
PST	Vurderer hensynet til grunnleggende nasjonale interesser i enkeltsaker
Politiet	Drifter politiets utlendingsinternat Trandum og gjennomfører tvangsretur og ledsaget assistert retur
Statens sivilrettsforvaltning/UDI	Fri rettshjelp/advokatordning
Statens sivilrettsforvaltning	Representantordning for enslige mindreårige asylsøkere

Tabell 1.6 Andre departementers ansvar innenfor asylpolitikken:

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet	Bosetting og integrering Barneverntjenester til alle barn i landet Bo- og omsorgstilbud til enslige mindreårige asylsøkere under 15 år Tilskudd til organisasjoner som fremmer asylsøkeres interesser
Kunnskapsdepartementet	Barnehage Grunnskole Videregående opplæring
Utenriksdepartementet	Vurderer utenrikspolitiske hensyn i enkeltsaker Bidra i arbeidet for flere returavtaler, og bruke Norges posisjon til å sikre flere avtaler
Helse- og omsorgsdepartementet	Helse- og omsorgstjenester
Kommunal- og moderniseringsdepartementet	Planlegging og byggesaksbehandling (mottaksdrift) Generelle tilskudd til kommuner Bostøtte

Tabell 1.7 Departementenes ansvar – Samfunnssikkerhet og beredskap

Områder	Overordnet ansvarlig, samordnende departement	Utøvende virksomheter/forvaltningsnivåer med vesentlig ansvar	Øvrige departementer med ansvar
Elektronisk kommunikasjonsnett og -tjenester	SD	Nasjonal kommunikasjonsmyndighet (Nkom), Direktoratet for nødkommunikasjon (DNK), Forsvaret	JD, FD
IKT-sikkerhet i sivil sektor	JD	Nasjonal Sikkerhetsmyndighet (NSM), Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB)	Alle
Satellittbasert kommunikasjon og navigasjon	SD	Norsk romsenter, Kystverket, Nkom, Statens kartverk	JD, NFD, KMD
Kraftforsyning	OED	Norges vassdrags- og energidirektorat, Kraftforsyningens beredskapsorganisasjon	JD
Vannforsyning	HOD	Vannverkseiere (offentlige og private), kommunene, Mattilsynet, Helsedirektoratet (Hdir), Statens helsetilsyn, Nasjonalt folkehelseinstitutt, Statens strålevern, fylkesmennene	KLD, LMD
Olje og gass	ASD	Petroleumstilsynet, olje- og gassnæringene	OED
Drivstofforsyning ¹	OED	Drivstoffnæringene	SD, NFD
Transport	SD	Statens vegvesen, fylkeskommunene, kommunene, Luftfartstilsynet, Statens jernbanetilsyn, Jernbaneverket, NSB AS, Avinor AS, Sjøfartsdirektoratet, Norges rederiforbund, Kystverket	NFD, OED
Avløpshåndtering	KLD	Miljødirektoratet, kommunene	

Tabell 1.7 Departementenes ansvar – Samfunnssikkerhet og beredskap

Områder	Overordnet ansvarlig, samordnende departement	Utøvende virksomheter/forvaltningsnivåer med vesentlig ansvar	Øvrige departementer med ansvar
Meteorologiske tjenester	KD	Meteorologisk institutt	NFD
Finansiell stabilitet	FIN	Norges Bank, Finanstilsynet	
Matforsyning	NFD	Landbruksdirektoratet, Fiskeridirektoratet, matvarenæringene	LMD
Kulturminner og symboler	KLD	Riksantikvaren, Arkivverket, fylkeskommunene, kommunene, Kystverket, Statsbygg	KUD, SD, KMD
Liv og helse	HOD	Statens helsetilsyn, Hdir, Arbeids- og velferdsdirektoratet, DSB, Sivilforsvaret, Mattilsynet, Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning, Veterinærinstituttet, Nasjonalt folkehelseinstitutt, Statens strålevern, Vitenskapskomiteen for mattrygghet, Statens legemiddelverkene, de regionale helseforetakene, helseforetakene, Norsk Helsenett SF, kommunene, fylkesmennene, Forsvaret	ASD, LMD, NFD, JD, FD
Lov og orden	JD	Politidirektoratet (POD), Politiet, DSB, Politiets sikkerhetstjeneste (PST), Datatilsynet, Sivilrettsforvaltningen, Riksadvokaten, Kriminalomsorgsdirektoratet, Utlendingsdirektoratet	KMD
Nød- og redningstjeneste	JD	Hovedredningssentralen, Hdir, de regionale helseforetakene, helseforetakene, Forsvaret, POD, politiet, DSB, Næringslivets sikkerhetsorganisasjon, DNK, Avinor, Luftambulansetjenesten, kommunene (brann), frivillige organisasjoner	FD, HOD, SD, KMD med flere
Sentral styring og kriseledelse	JD	POD, Politiet, Forsvaret, DSB, NSM, fylkesmennene, kommunene, NRK, Hdir, Statens strålevern	UD, FD, HOD, SMK, alle departementer
Forsvar	FD	Forsvaret, Forsvarets forskningsinstitutt (FFI), NSM, Forsvarsbygg	JD, SD, OED, NFD, HOD, UD
Nasjonalt sikkerhet (sivil)	JD	POD, PST, NSM, Statens kartverk, DSB, Forsvaret, fylkesmennene	UD, HOD, KMD, SMK, FD
Natur og miljø	KLD	Fiskeridirektoratet, Kystverket, Miljødirektoratet, Norsk Polarinstitutt, Statens strålevern, Forsvaret, Landbruksdirektoratet, Norsk institutt for bioøkonomi, Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning, Havforskningsinstituttet, Mattilsynet, Veterinærinstituttet, Norges vassdrags- og energidirektorat, fylkesmennene, kommunene	NFD, SD, KD, FD, HOD, LMD, OED

¹ Det pågår et arbeid for å avklare oppgaver, ansvar og virkemidler knyttet til logistikk- og transporttjenesten i krisesituasjoner, herunder også drivstofforsyning. Tabellen vil bli justert ved behov.

Tabellen vil bli justert ved endringer i organisering eller ansvarsrelasjoner.

1.7 Anmodningsvedtak

- Vedtak nr. 83, 4. desember 2012
- Vedtak nr. 417, 19. mars 2013
- Vedtak nr. 515, 6. juni 2013
- Vedtak nr. 385, 3. april 2014
- Vedtak nr. 450, 10. juni 2014
- Vedtak nr. 489, 16. juni 2014
- Vedtak nr. 588, 10. juni 2014
- Vedtak nr. 284, 12. desember 2014
- Vedtak nr. 285, 12. desember 2014
- Vedtak nr. 286, 12. desember 2014
- Vedtak nr. 418, 2. desember 2014
- Vedtak nr. 462, 17. mars 2015
- Vedtak nr. 500, 14. april 2015
- Vedtak nr. 522, 5. mai 2015
- Vedtak nr. 523, 5. mai 2015
- Vedtak nr. 524, 5. mai 2015
- Vedtak nr. 525, 5. mai 2015
- Vedtak nr. 589, 4. juni 2015
- Vedtak nr. 590, 4. juni 2015

- Vedtak nr. 604, 8. juni 2015
- Vedtak nr. 605, 8. juni 2015
- Vedtak nr. 606, 8. juni 2015
- Vedtak nr. 607, 8. juni 2015
- Vedtak nr. 610, 8. juni 2015
- Vedtak nr. 611, 8. juni 2015
- Vedtak nr. 612, 8. juni 2015
- Vedtak nr. 618, 8. juni 2015
- Vedtak nr. 619, 8. juni 2015
- Vedtak nr. 621, 8. juni 2015
- Vedtak nr. 623, 8. juni 2015
- Vedtak nr. 630, 8. juni 2015
- Vedtak nr. 642, 10. juni 2015
- Vedtak nr. 643, 10. juni 2015
- Vedtak nr. 644, 10. juni 2015
- Vedtak nr. 645, 10. juni 2015
- Vedtak nr. 646, 10. juni 2015
- Vedtak nr. 734, 18. juni 2015
- Vedtak nr. 736, 18. juni 2015
- Vedtak nr. 796, 19. juni 2015
- Vedtak nr. 797, 19. juni 2015

Det vises til nærmere omtale under kategori-omtalen og i del III.

Utgifter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
Administrasjon					
400	Justis- og beredskapsdepartementet	425 113	399 881	400 442	0,1
	<i>Sum kategori 06.10</i>	<i>425 113</i>	<i>399 881</i>	<i>400 442</i>	<i>0,1</i>
Rettsvesen					
61	Høyesterett	95 003	92 352	95 181	3,1
410	Domstolene	1 853 363	1 888 479	2 136 824	13,2
411	Domstoladministrasjonen	80 824	74 846	75 173	0,4
413	Jordskiftedomstolene	235 386	227 848		-100,0
414	Forliksråd og andre domsutgifter	186 167	216 307	222 655	2,9
	<i>Sum kategori 06.20</i>	<i>2 450 743</i>	<i>2 499 832</i>	<i>2 529 833</i>	<i>1,2</i>
Kriminalomsorg					
430	Kriminalomsorgen	4 079 490	3 980 001	4 361 749	9,6
432	Kriminalomsorgens utdannings-senter (KRUS)	184 697	185 295	186 619	0,7
	<i>Sum kategori 06.30</i>	<i>4 264 187</i>	<i>4 165 296</i>	<i>4 548 368</i>	<i>9,2</i>

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
Politi og påtalemyndighet					
440	Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten	14 016 095	13 904 146	14 826 379	6,6
442	Politi-høgskolen	592 663	572 345	575 628	0,6
444	Politiets sikkerhetstjeneste (PST)	611 405	631 263	773 310	22,5
445	Den høyere påtalemyndighet	167 187	191 205	211 361	10,5
446	Den militære påtalemyndighet	7 663	7 803	7 837	0,4
448	Grensekommissæren	6 497	6 242	6 268	0,4
	<i>Sum kategori 06.40</i>	<i>15 401 510</i>	<i>15 313 004</i>	<i>16 400 783</i>	<i>7,1</i>
Redningstjenesten, samfunns-sikkerhet og beredskap					
451	Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap	730 554	648 149	669 392	3,3
452	Sentral krisehåndtering	20 536	26 338	27 890	5,9
454	Redningshelikoptertjenesten	1 190 988	1 152 882	1 713 212	48,6
455	Redningstjenesten	243 665	264 761	301 567	13,9
456	Direktoratet for nødkommunikasjon	1 522 100	1 956 885	1 122 259	-42,7
	<i>Sum kategori 06.50</i>	<i>3 707 843</i>	<i>4 049 015</i>	<i>3 834 320</i>	<i>-5,3</i>
Andre virksomheter					
460	Spesialenheten for politisaker	53 952	40 101	40 178	0,2
466	Særskilte straffesaksutgifter m.m.	1 177 531	1 209 588	959 212	-20,7
467	Norsk Lovtidend	5 554	3 315	4 157	25,4
468	Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker	14 207	15 103	15 152	0,3
469	Vergemålsordningen	279 171	240 988	324 534	34,7
	<i>Sum kategori 06.60</i>	<i>1 530 415</i>	<i>1 509 095</i>	<i>1 343 233</i>	<i>-11,0</i>
Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.					
470	Fri rettshjelp	820 689	799 444	731 650	-8,5
471	Statens erstatningsansvar og Stortingets rettfærdsvederlagsordning	162 784	152 765	157 195	2,9
472	Voldsoffererstatning og rådgiving for kriminalitetsofre	456 646	400 814	351 669	-12,3
473	Statens sivilrettsforvaltning	45 020	42 554	40 144	-5,7
474	Konfliktråd	95 938	96 417	108 841	12,9

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
475	Bobehandling	79 989	72 927	82 533	13,2
	<i>Sum kategori 06.70</i>	<i>1 661 066</i>	<i>1 564 921</i>	<i>1 472 032</i>	<i>-5,9</i>
Svalbardbudsjettet					
480	Svalbardbudsjettet	1 512 234	283 665	302 881	6,8
	<i>Sum kategori 06.80</i>	<i>1 512 234</i>	<i>283 665</i>	<i>302 881</i>	<i>6,8</i>
Beskyttelse og innvandring					
490	Utlendingsdirektoratet	3 588 493	3 301 234	3 290 965	-0,3
491	Utlendingsnemnda	293 297	279 824	279 225	-0,2
	<i>Sum kategori 06.90</i>	<i>3 881 790</i>	<i>3 581 058</i>	<i>3 570 190</i>	<i>-0,3</i>
	<i>Sum utgifter</i>	<i>34 834 901</i>	<i>33 365 767</i>	<i>34 402 082</i>	<i>3,1</i>

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
Administrasjon					
3400	Justis- og beredskapsdepartementet	17 835	3 731	8 820	136,4
	<i>Sum kategori 06.10</i>	<i>17 835</i>	<i>3 731</i>	<i>8 820</i>	<i>136,4</i>
Rettsvesen					
3061	Høyesterett	1 394			
3410	Domstolene	216 186	294 591	366 552	24,4
3411	Domstoladministrasjonen	6 125			
3413	Jordskiftedomstolene	30 102	25 365		-100,0
	<i>Sum kategori 06.20</i>	<i>253 807</i>	<i>319 956</i>	<i>366 552</i>	<i>14,6</i>
Kriminalomsorg					
3430	Kriminalomsorgen	242 486	106 261	113 195	6,5
3432	Kriminalomsorgens utdannings- senter (KRUS)	5 258	972	995	2,4
	<i>Sum kategori 06.30</i>	<i>247 744</i>	<i>107 233</i>	<i>114 190</i>	<i>6,5</i>
Politi og påtalemyndighet					
3440	Politidirektoratet – politi- og lens- mannsetaten	2 090 779	1 538 143	1 861 079	21,0
3442	Politihøgskolen	51 664	32 298	33 069	2,4
3444	Politiets sikkerhetstjeneste (PST)	10 567	19 003	12 351	-35,0

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
3445	Den høyere påtalemyndighet	2 142			
3446	Den militære påtalemyndighet	101			
	<i>Sum kategori 06.40</i>	<i>2 155 253</i>	<i>1 589 444</i>	<i>1 906 499</i>	<i>19,9</i>
	Redningstjenesten, samfunns- sikkerhet og beredskap				
3451	Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap	195 892	164 856	168 799	2,4
3452	Sentral krisehåndtering	542			
3454	Redningshelikoptertjenesten	23 197	23 820	24 511	2,9
3455	Redningstjenesten	270			
3456	Direktoratet for nødkommunikasjon	266 051	337 860	353 699	4,7
	<i>Sum kategori 06.50</i>	<i>485 952</i>	<i>526 536</i>	<i>547 009</i>	<i>3,9</i>
	Andre virksomheter				
3460	Spesialenheten for politisaker	394			
3468	Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker	109			
3469	Vergemålsordningen	8 901	9 139	9 357	2,4
	<i>Sum kategori 06.60</i>	<i>9 404</i>	<i>9 139</i>	<i>9 357</i>	<i>2,4</i>
	Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.				
3470	Fri rettshjelp	4 283	3 689	3 777	2,4
3472	Voldsoffererstatning og rådgivning for kriminalitetsofre	915			
3473	Statens sivilrettsforvaltning	1 706	5	5	0,0
3474	Konfliktråd	2 042	2 570	645	-74,9
	<i>Sum kategori 06.70</i>	<i>8 946</i>	<i>6 264</i>	<i>4 427</i>	<i>-29,3</i>
	Beskyttelse og innvandring				
3490	Utlendingsdirektoratet	1 332 462	1 148 923	1 239 761	7,9
3491	Utlendingsnemnda	11 305			
	<i>Sum kategori 06.90</i>	<i>1 343 767</i>	<i>1 148 923</i>	<i>1 239 761</i>	<i>7,9</i>
	<i>Sum inntekter</i>	<i>4 522 708</i>	<i>3 711 226</i>	<i>4 196 615</i>	<i>13,1</i>

Del II
Nærmere om budsjettforslaget

2 Nærmere omtale av bevilgningsforslaget

Programområde 06 Justissektoren Programkategori 06.10 Administrasjon

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
01-23	Driftsutgifter	392 971	365 227	364 895	-0,1
50-59	Overføringer til andre statsregnskaper	21 270	21 863	22 385	2,4
70-89	Overføringer til private	10 872	12 791	13 162	2,9
	Sum kategori 06.10	425 113	399 881	400 442	0,1

Utgifter under programkategori 06.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
400	Justis- og beredskapsdepartementet	425 113	399 881	400 442	0,1
	Sum kategori 06.10	425 113	399 881	400 442	0,1

1 Innledning

Justis- og beredskapsdepartementet har ansvar for rettsvesenet, kriminalomsorgen, politi- og påtalemyndigheten, redningstjenesten, samfunnsikkerhet- og beredskap og utlendingsforvaltningen m.m. Justis- og beredskapsdepartementet er samordningsdepartement for norsk politikk i polarområdene og for Svalbardbudsjettet.

Justis- og beredskapssektoren iverksatte felles varslingsmottak for varslinger fra ansatte om kritikkverdige forhold i justis- og beredskapssektoren 1. januar 2015. Virksomheter i sektoren omfattes. Politiets sikkerhetstjeneste er unntatt, primært på grunn av sikkerhetsloven og beskyttelsesinstruksen. Domstoladministrasjonen, domstolene og Gjenopptakelseskommissjonen for

straffesaker er unntatt grunnet sin uavhengige stilling ovenfor Justis- og beredskapsdepartementet.

Justis- og beredskapsdepartementet har sikret økt tilgjengelighet for departementets IKT-tjenester ved å etablere driftssikre løsninger gjennom fullverdige datasentre.

Tilsyn med Justis- og beredskapsdepartementet

Helse- og omsorgsdepartementet fikk ved kgl.res. 21. juni 2013 ansvar for å føre tilsyn med Justis- og beredskapsdepartementets arbeid med samfunnsikkerhet og beredskap med grunnlag i kgl.res. 15. juni 2012, kap. IV og V (hhv. sektoransvaret og samordningsansvaret. Intervjuene i Justis- og beredskapsdepartementet ble avsluttet 28. oktober 2013. Tilsynsrapporten fra 24. april 2014 kon-

kluderte med at Justis- og beredskapsdepartementets største og viktigste utfordring er å sørge for en helhetlig styring basert på en felles strategi for både samordningsansvaret og for departementets arbeid i egen sektor. Etter tilsynets vurdering var det brudd på følgende krav i kgl.res. 15. juni 2012:

- Sørge for at sektoren som helhet ivaretar et målrettet og effektivt beredskapsarbeid.
- Ha oversikt over status for samfunnssikkerhetsarbeidet og orientere regjeringen om dette.
- Føre oversikt over øvelsesvirksomhet basert på rapportering fra departementene.

Justis- og beredskapsdepartementet har i oppfølgingsarbeidet satt i verk tiltak som understøtter en helhetlig og tydelig utøvelse av samordningsansvaret på samfunnssikkerhetsområdet. Departementet har blant annet fastsatt en felles målstruktur for samfunnssikkerhets- og beredskapskjeden. Kjeden er nå bedre integrert i departementets styringssystem. Departementet har videre etablert en strategi for arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap. Strategien fastsetter hovedsatsningsområder og en rekke tiltak som skal være styrende for departementets prioriteringer i det videre arbeidet med samfunnssikkerhet.

I Prop. 1 S (2014–2015) ble det lagt fram en oversikt over ansvarsområder innen samfunnssikkerhet og beredskap der det var utpekt ett overordnet ansvarlig, samordnende departement på de ulike områdene. Denne oversikten er videreført i år, jf. nærmere omtale i Del I.

Justis- og beredskapsdepartementet har ledet en gjennomgang og vurdering av alle departementenes virkemiddelbruk overfor andre rettssubjekter innen samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet. Sammen med Forsvarsdepartementet har departementet ledet arbeidet med å utarbeide et sektorovergripende rammeverk som viser sammenheng og oppbygging i nasjonalt beredskapsplanverk. Regjeringen fastsatte rammeverket våren 2015. Justis- og beredskapsdepartementets egen oppfølgingsplan knyttet til tilsynsrapporten inneholder en rekke andre tiltak og aktiviteter, bl.a. innen øvelser og evaluering. Våren 2014 mottok departementet rapportering fra departementenes aktiviteter i 2013, herunder deltakelse i øvelser. Justis- og beredskapsdepartementet vil høsten 2015 innhente rapporter fra departementene om sikkerhetstilstanden og om deltakelse i øvelser.

Helse- og omsorgsdepartementet har på bakgrunn av Justis- og beredskapsdepartementets samlede oppfølgingsarbeid avsluttet tilsynet 28.

august 2015. Justis- og beredskapsdepartementet fortsetter sitt langsiktige arbeid med de utviklingsområdene som tilsynet påpekte.

Lovarbeid

Justis- og beredskapsdepartementet har et særlig ansvar for å bidra til et oversiktlig lovverk med sammenheng og god lovstruktur. Alle lovforslag, unntatt skattelover, skal forelegges Justis- og beredskapsdepartementet for lovteknisk gjennomgåelse. Justis- og beredskapsdepartementet gir også råd til andre departementer i lovarbeid.

Nedenfor omtales viktige lovprosjekter som Justis- og beredskapsdepartementet arbeider med, ut over hva som er omtalt under programkategoriene 06.20 til 06.90:

- Departementet arbeider med annen del av oppfølgingen av NOU 2009: 15 *Skjult informasjon – åpen kontroll*.
- Justis- og beredskapsdepartementet mottok 28. oktober 2014 NOU 2014: 10 *Skyldevne, sakkyndighet og samfunnsvern* om straffelovens utilregnelighetsregler, psykiatrisk sakkyndighet og særreaksjonene. Departementet sendte 25. november 2014 utredningen på høring. Saken er til behandling i departementet.
- Justis- og beredskapsdepartementet mottok 10. februar 2014 NOU 2014: 1 *Ny arvelov*. Utredningen har vært på alminnelig høring. Saken er til behandling i departementet.

Følgende lovprosjekter nevnt i programkategori 06.10 i Prop. 1 S (2014–2015) er avsluttet gjennom fremsettelse av lovforslag for Stortinget:

- Prop. 64 L (2014–2015) *Lov om ikraftsetting av straffeloven 2005*
- Prop. 73 L (2014–2015) *Festeavgift ved forlen-gelse m.m.*
- Prop. 122 L (2014–2015) *Endringer i straffeloven 2005 mv. (strafferettslige særreaksjoner m.m.)*.

Klart lovspråk er viktig for demokratiet og for rettssikkerheten. Klare lover legger grunnlaget for effektivitet. Justis- og beredskapsdepartementet deltar i prosjektet «Klart lovspråk», sammen med Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Kulturdepartementet, Språkrådet og Direktoratet for forvaltning og IKT (DIFI). Prosjektets mål er et mer systematisk opplegg for et klarere og bedre lovspråk som igjen vil gjøre lovene mer tilgjengelige for folk. Prosjektet ser nærmere på adopsjonsloven, arveloven, opplæringsloven og lovene om forsvarets personell. Dette er lover som angår mange.

Kap. 400 Justis- og beredskapsdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Driftsutgifter	373 755	341 411	335 511
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>			5 000
23	Spesielle driftsutgifter, forskning og kunnskaps- utvikling, <i>kan overføres</i>	19 216	23 816	24 384
50	Norges forskningsråd	21 270	21 863	22 385
71	Tilskudd til internasjonale organisasjoner	10 872	12 791	13 162
	Sum kap. 0400	425 113	399 881	400 442

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker lønn og godtgjørelse til ansatte i departementet, samt lønns- og driftskostnader til råd og utvalg. Videre skal bevilgningen dekke driftsutgifter, i tillegg til investeringer og utviklingstiltak. Unntaksvis benyttes bevilgningen på posten til enkelte driftsutgifter i domstolene og ytre etat. Bemanningen per 1. oktober 2014 utgjorde 379 årsverk.

I forbindelse med departementets arbeid med oppfølging av handlingsplaner knyttet til programkategori 06.40 foreslås det å redusere bevilgningen på kap. 400, post 01 med 0,8 mill. kroner mot tilsvarende økning av bevilgningen på kap. 440, post 01, jf. omtale under kap. 440, post 01.

Det vises til omtale under kap. 474, post 01 vedrørende evaluering av Det kriminalitetsforebyggende råd (KRÅD) og opprettelse av Kompetansesenter for kriminalitetsforebygging. Bevilgningen under kap. 400, post 01 foreslås redusert med 6 mill. kroner mot tilsvarende økning av bevilgningen på kap. 474, post 01.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 1,7 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform i staten, jf. omtale under del III pkt. 4.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 får fullmakt til å overskride bevilgningen på kap. 400, post 01 mot merinntekter på kap. 3400, post 01, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 335,5 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Justis- og beredskapsdepartementet bistår internasjonale organisasjoner og utvalgte land med rettsstatsutvikling ved å tilby ekspertise fra justissektoren (Styrkebrønnen). Utgiftene ble tidligere finansiert direkte over bistandsbudsjettet. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2015 ble det etablert en ny finansieringsordning, som innebærer at Utenriksdepartementet refunderer utgiftene til Justis- og beredskapsdepartementet. På denne bakgrunn foreslås det at bevilgningen på kap. 400, post 21 økes med 5,0 mill. kroner, mot tilsvarende bevilgning til refusjonsinntektene på kap. 3400, post 03. Det foreslås samtidig at Justis- og beredskapsdepartementet gis en merinntektsfullmakt som gir Justis- og beredskapsdepartementet anledning til å overskride bevilgningen på kap. 400, post 21 mot eventuelle merinntekter på kap. 3400, post 03.

Det foreslås en bevilgning på posten på 5,0 mill. kroner.

Post 23 Spesielle driftsutgifter, Forskning og kunnskapsutvikling, kan overføres

Bevilgningen skal benyttes til både større forskningsprogrammer som støtter frie forskningsprosjekter innen justis- og beredskapsfeltet, til oppfølging av stortingsmeldinger eller offentlige utredninger samt evalueringer og annen kunnskapsinnhenting.

I 2014 ble det brukt 19,2 mill. kroner på posten. De største utbetalingene var til:

Mottaker	Prosjekt	Beløp (1000 kr)
NOVA	Forskningsprogram vold i nære relasjoner	5 000
Høgskolen i Gjøvik	IKT-sikkerhet	4 000
Diverse	FOU-prosjekter knyttet til Sårbarhetsmeldingen	2 350
SSB	Rammeavtale kriminalstatistikk	1 500
European Migration Network	Deltagelse	770

Det foreslås å redusere bevilgningen med 119 000 kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform i staten, jf. omtale under del III pkt. 4.

Det foreslås en bevilgning på posten på 24,4 mill. kroner.

Post 50 Norges forskningsråd

Bevilgningen på posten benyttes til langsiktig kunnskapsoppbygging innenfor departementets sektorområder der Norges forskningsråd er programstyrer. I 2014 ble det gitt midler til følgende prosjekter i regi av Norges Forskningsråd.

Tabell 2.1 Tildelinger til Norges forskningsråd

Prosjekt	Beløp (1000 kr)
SAMRISK	13 000
Europa i endring	1000
Velferd, arbeid og migrasjon (VAM)	7 270

Det foreslås å redusere bevilgningen med 109 000 kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform i staten, jf. omtale under del III pkt. 4.

Det foreslås en bevilgning på posten på 22,4 mill. kroner.

Post 71 Tilskudd til internasjonale organisasjoner

Bevilgningen skal dekke Norges tilskudd/kontingenter til internasjonale organisasjoner og samarbeid under Justis- og beredskapsdepartementets saksområder, i hovedsak følgende organisasjoner:

- Den internasjonale domstolen i Haag
- Haagkonferansen for internasjonal privatrett

- World Intellectual Property Organization (WIPO)
- Det internasjonale institutt i Roma for ensartet privatrett (UNIDROIT)
- The group of States Against Corruption (GRECO)
- Tilskudd til Rådssekretariatet og Fellesorganet i forbindelse med Schengen-samarbeidet
- Interoperability Solutions for European Public Administration (ISA)
- Østersjøområdet
- Sikrere internett plus
- Nordisk samarbeidsråd for kriminologi.

Det foreslås en bevilgning på posten på 13,2 mill. kroner.

Kap. 3400 Justis- og beredskapsdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Diverse inntekter	7 588	2 564	2 625
02	Refusjon av ODA-godkjente utgifter	1 136	1 167	1 195
03	Refusjon av utgifter knyttet til Styrkebrønns- arbeidet			5 000
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	21		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	5 779		
18	Refusjon av sykepenger	3 311		
	Sum kap. 3400	17 835	3 731	8 820

Post 01 Diverse inntekter

Post 01 benyttes til å føre inntekter fra departementets egen kantinedrift i Nydalen og diverse inntekter. Disse inntektene varierer årlig. Refusjoner fra Utenriksdepartementet for den ODA-godkjente andelen på tre prosent av bidraget til World Intellectual Property utgjør om lag 90 000 kroner av inntektene.

Det foreslås at merinntektene på kap. 3400, post 01 kan benyttes til å overskride bevilgningen på kap. 400, post 01 tilsvarende, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 2,6 mill. kroner.

Post 02 Refusjon av ODA-godkjente utgifter

Utgifter til tilrettelegging for at flyktninger skal kunne vende tilbake til hjemlandet kan i henhold

til OECD/DACs statistikkdirektiver godkjennes som offisiell utviklingshjelp. Dette inkluderer også administrasjon av bistand. Det foreslås at 1,2 mill. kroner av utgiftene på kap. 400, post 01 Driftsutgifter blir rapportert inn som utviklingshjelp, og at dette inntektsføres på kap. 3400, post 02 Refusjon av ODA-godkjente utgifter.

Det foreslås en bevilgning på posten på 1,2 mill. kroner.

Post 03 Refusjon av utgifter knyttet til Styrkebrønnsarbeidet

Det vises til omtale under kap. 400, post 21.

Det foreslås en bevilgning på posten på 5,0 mill. kroner.

Programkategori 06.20 Rettsvesen

Utgifter under programkategori 06.20 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
01-23	Driftsutgifter	2 450 743	2 499 832	2 529 833	1,2
	Sum kategori 06.20	2 450 743	2 499 832	2 529 833	1,2

Utgifter under programkategori 06.20 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
61	Høyesterett	95 003	92 352	95 181	3,1
410	Domstolene	1 853 363	1 888 479	2 136 824	13,2
411	Domstoladministrasjonen	80 824	74 846	75 173	0,4
413	Jordskiftedomstolene	235 386	227 848		-100,0
414	Forliksråd og andre domsutgifter	186 167	216 307	222 655	2,9
	Sum kategori 06.20	2 450 743	2 499 832	2 529 833	1,2

1 Innledning

Programkategori 06.20 omfatter Domstoladministrasjonen, Høyesterett, lagmannsrettene, tingrettene, Oslo byfogdembete, jordskifterettene, jordskifteoverrettene, forliksrådene, Finnmarkskommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark.

1.1 Straffesakskjeden

De alminnelige domstolene har ansvar for å ivareta rettssikkerheten ved å avsi dommer og treffe avgjørelser i straffesaker innen rimelig tid og med høy kvalitet. Dette stiller krav til effektivitet og god saksflyt i domstolene. Mål for gjennomsnittlig saksbehandlingstid for både straffesaker og tvistesaker vedtas årlig gjennom Stortingets behandling av Prop. 1 S. I tillegg finnes det enkelte lovbestemte frister.

1.2 Andre deler av programkategorien

I tillegg til straffesaker behandler de alminnelige domstolene sivile saker, herunder tvistesaker, gjeldsordningssaker, konkurssaker, skiftesaker, skjønnsaker, saker etter barneloven og barnevernsloven, midlertidig sikring m.m.

Forliksrådene er et rimelig og effektivt tvisteløsningsorgan som bidrar til å avlaste de alminnelige domstolene. Forliksrådene kan med enkelte unntak behandle saker som kan anlegges ved stevning til tingretten etter tvistelovens regler. En stor andel av sakene får sin endelige løsning gjennom behandling i forliksråd. Avgjørelser fra forliksråd kan bringes inn for tingretten.

Jordskiftedomstolene er særdomstoler som behandler en rekke spørsmål knyttet til fast eiendom etter jordskifteloven. Jordskifteretten er førsteinstans. I enkelte sakstyper er jordskifteoverretten ankeinstans, mens i andre sakstyper er lag-

mannsretten ankeinstans. Fra 1. januar 2016 overføres jordskifteoverrettenes oppgaver til lagmannsrettene.

Finnmarkskommisjonen skal utrede bruks- og eierrettigheter til den grunnen som Finnmarks-eiendommen overtok ved Finnmarkslovens ikraft-tredelse 1. juli 2006. Utmarksdomstolen for Finnmark er en særdomstol for behandling av tvister som kan oppstå etter at Finnmarkskommisjonen har utredet rettighetsforholdene i et område. Utmarksdomstolen for Finnmark begynte sitt første ordinære driftsår 1. januar 2015.

1.3 Mål

Justis- og beredskapsdepartementet er opptatt av å sikre økt handlekraft og gjennomføringsevne, og at tjenestene ytes effektivt og med god kvalitet. Regjeringens mål for justissektoren ble endret med virkning fra 2015. Målene er endringsmål som skal gi gjenfinnbare effekter for samfunnet og for brukerne, jf. Prop. 1 S (2014–2015).

Departementet har følgende mål for program-kategori 06.20 Rettsvesen:

- En mer effektiv straffesakskjede

2 Budsjettmessige prioriteringer

Regjeringen foreslår å:

- øke bevilgningen med 2,2 mill. kroner til et toårig prosjekt i Oslo med hurtigbehandling av straffesaker med et klart og oversiktlig bevisbilde hvor det foreligger unndragelsesfare.
- domstolene får beholde 18 mill. kroner som frigjøres i forbindelse med Prop. 112 L (2014–2015) *Endringer i straffeprosessloven (avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner)* for å øke kapasiteten i domstolene.
- øke bevilgningen med 6 mill. kroner til helårsvirkning av økt bemanning i tingrettene og lagmannsrettene i 2015, jf. omtale i Prop. 1 S (2014–2015).
- øke bevilgningen med 1 mill. kroner til helårsvirkning av økt bemanning i Høyesterett i 2015, jf. omtale i Prop. 1 S. (2014–2015).
- videreføre satsingen på nye saksbehandlingsløsninger i domstolene med 34 mill. kroner i 2016, jf. omtale i Prop. 1 S (2013–2014).

- videreføre bevilgningen til konseptvalgutredninger (KVU) for nye eller rehabiliterte rettsbygninger for tingrettene i Bergen og Stavanger med totalt 7 mill. kroner i 2016, jf. Prop. 1 S (2014–2015).
- øke bevilgningen med 3,4 mill. kroner for å dekke inn kostnadene i domstolene som følge av lovendringen om å gi kommunene utvidet adgang til å pålegge hjelpetiltak.

3 Generelle retningslinjer for Domstoladministrasjonens virksomhet

Domstolene er uavhengige. Hverken Stortinget, regjering eller andre myndigheter kan gripe inn i den dømmende myndighet. Domstoladministrasjonen har ansvar for å ivareta og støtte opp under domstolenes og dommernes uavhengighet.

Domstoladministrasjonen er administrativt overordnet domstolene, og har ansvaret for å fordele ressursene til domstolene innenfor rammen som settes av Stortinget.

Justis- og beredskapsdepartementet foreslår følgende generelle retningslinjer for Domstoladministrasjonens virksomhet for 2016. Domstoladministrasjonen skal:

- sikre domstolenes effektivitet
- tilrettelegge for god kvalitet i domstolene
- arbeide for at domstolene løser sine oppgaver innenfor gjeldende budsjettammer
- samhandle med både nasjonale og relevante internasjonale aktører i rettspleien
- tilrettelegge for rekruttering av de best kvalifiserte til dommerstillinger, og tilrettelegge for systematisk og målrettet kompetanseheving for medarbeiderne i domstolene
- sørge for tilfredsstillende IKT-løsninger for domstolene og eksterne brukere
- oppfylle Stortingets mål for domstolene
- sikre et godt beslutningsgrunnlag for regjeringen og Stortinget

4 De alminnelige domstolene

Mål for gjennomsnittlig saksbehandlingstid for både straffesaker og tvistesaker vedtas årlig gjennom Stortingets behandling av Prop. 1 S.

Tabell 2.2 Stortingets mål for gjennomsnittlig saksbehandlingstid

Mål for gjennomsnittlig saksbehandlingstid	Mål i måneder	
	Tingrettene	Lagmannsrettene
Tvistesaker	6	6
Meddomsrettssaker (straff)	3	3
Enedommersaker (straff)		1

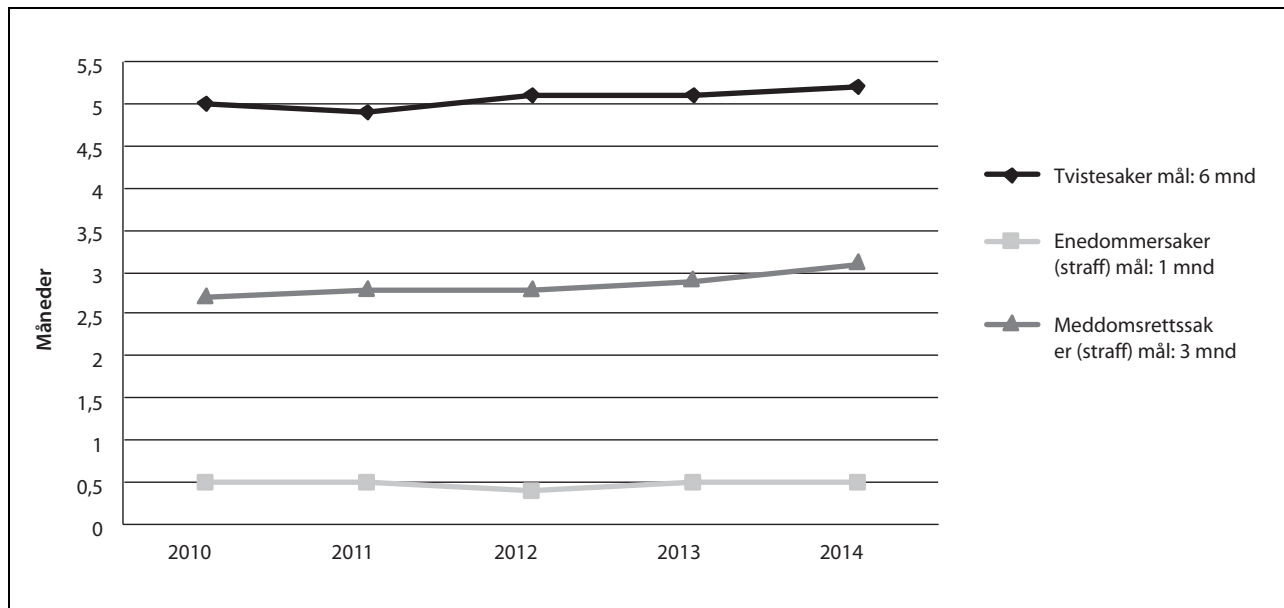
4.1 Resultater– flere tingretter når Stortingets mål

Domstolene ble i 2014 styrket med totalt 15 mill. kroner til økt bemanning. Dette har vært medvirkende til at antall tingretter som oppnår Stortingets mål for gjennomsnittlig saksbehandlingstid i både sivile saker og straffesaker har økt fra 38 i 2013 til 41 i 2014.

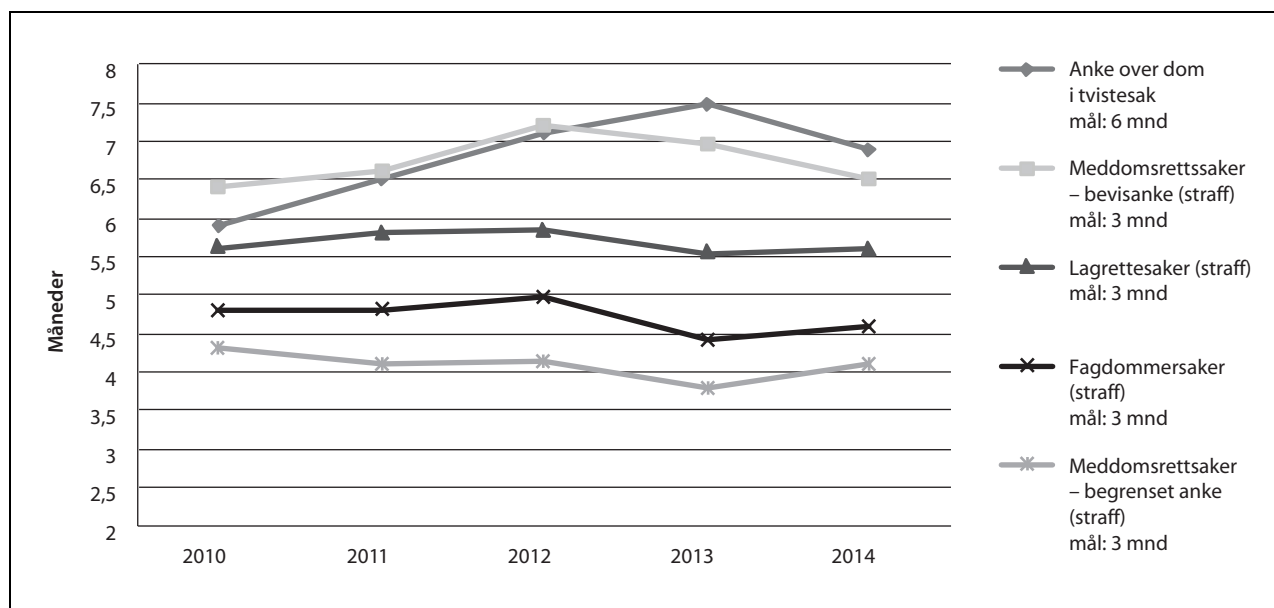
Domstoladministrasjonen har prioritert domstoler med særlig lang saksbehandlingstid. Bud-

sjettøkningen har blant annet gjort det mulig å igangsette et restanseprosjekt ved Borgarting lagmannsrett. Restansene ble i løpet av 2014 redusert og gjennomsnittlig saksbehandlingstid i Borgarting lagmannsrett er på vei ned.

Selv om flere domstoler nådde Stortingets mål i 2014, økte saksbehandlingstiden i tvistesaker og straffesaker (meddomsrettsaker) i tingrettene.

Figur 2.1 Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i tingrettene 2010–2014

Figur 2.2 Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i lagmannsrettene 2010–2014

4.1.1 Straffesaker

44 av 65 tingretter nådde Stortingets mål for gjennomsnittlig saksbehandlingstid i straffesaker. Samtlige tingretter nådde målet på én mnd. i enedommersaker i 2014.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i tingrettene var samlet sett høyere enn Stortingets mål for meddomsrettsaker. Antall innkomne meddomsrettsaker har gått ned med 8 pst. fra 2010 til 2014. Samtidig har saksbehandlingstiden for meddomsrettsaker økt. Det skyldes hovedsakelig at meddomsrettsakene har blitt mer kompliserte og tidkrevende. Endringen mot mer global og digital kriminalitet har resultert i flere aktører og mer krevende bevisbilde i mange meddomsrettsaker. Det vises til videre omtale under punkt 4.2.

Antall innkomne enedommersaker har økt med 13 pst. fra 2010 til 2014. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid har likevel holdt seg stabil og er uendret fra 2013 til 2014. Samtlige tingretter nådde Stortingets mål for gjennomsnittlig saksbehandlingstid i enedommersaker i 2014. Økningen i antall saker kan tilskrives økt antall fengslingsforlengelser, dommeravhør og oppnevnelser av forsvarere og bistandsadvokater.

I tillegg til Stortingets mål gis det saksbehandlingsfrister i straffeprosessloven § 275. I saker der den siktede var under 18 år på gjerningstidspunktet, eller er varetektsfengslet når saken beram-

mes, gjelder særskilte frister for oppstart av hovedforhandlingen. I 2014 ble 55 pst. av fristsakene i tingrettene og 26 pst. av fristsakene i lagmannsrettene påbegynt innen fristen, mot henholdsvis 62 pst. og 28 pst. i 2013. Nedgangen skyldes i all hovedsak økt saksinnang og økt press på kapasiteten i domstolene.

4.1.2 Tvistesaker

Antall innkomne tvistesaker i tingrettene har økt med over 6 pst. fra 2010 til 2014. Samtidig var saksbehandlingstiden tilnærmet uendret fra 2013 til 2014, med en økning fra 5,1 mnd. til 5,2 mnd. 44 av 66 tingretter nådde målet på 6 mnd. gjennomsnittlig saksbehandlingstid i 2014, 2 færre enn i 2013. Samlet sett er den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden for tingrettene innenfor Stortingets mål i tvistesaker.

4.2 Resultater – lavere beholdning i lagmannsrettene

4.2.1 Straffesaker

I lagmannsrettene er saksbehandlingstiden redusert i meddomsrettsaker (bevisanke) og tvistesaker. Samtidig økte saksbehandlingstiden for lagrettesaker, fagdommersaker og begrenset anke i meddomsrett fra 2013 til 2014. Situasjonen er noe bedret siden 2012, men ingen av lagmannsrettene nådde Stortingets mål for gjennomsnittlig saksbehandlingstid i straffesaker i 2014.

4.2.2 Tvistesaker

De siste årenes vekst i antall innkomne tvistesaker i førsteinstans har også nådd domstolene i andreinstans. Antallet behandlede saker var imidlertid rekordhøyt i 2014. Beholdningen av saker ble redusert med 9 pst. fra 2013 til 2014. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid er redusert fra 7,5 mnd. i 2013 til 6,9 mnd. i 2014, hvorav 4 av 6 lagmannsretter nådde Stortingets mål på 6 mnd. i tvistesaker i 2014.

4.3 Resultater– kortere saksbehandlingstid i Høyesterett

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid har gått noe ned i Høyesterett i 2014. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i straffesaker var 2,5 måneder i 2014, en nedgang fra 3,4 måneder i 2013. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i tvistesaker var 4,8 måneder i 2014, mot 6,3 måneder i 2013. Høyesterett hadde en svak nedgang i antall innkomne saker i 2014.

Tabell 2.3 Saksavviklingen i straffesaker i perioden 2010–2014:

Tingrettene					
<i>Enedommersaker</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>
Innkomne saker	46 262	46 471	47 699	50 772	52 279
Behandlede saker	46 178	46 441	47 529	50 461	52 084
Beholdning av saker	1 801	1 778	1 823	1 954	2 063
Gj.snittlig saksbehandlingstid (i måneder)	0,5	0,5	0,4	0,5	0,5
<i>Meddomsrettssaker</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>
Innkomne saker	15 688	15 593	15 037	15 303	14 402
Behandlede saker	15 243	15 735	15 095	14 879	14 629
Beholdning av saker	3 805	3 615	3 491	3 870	3 599
Gj.snittlig saksbehandlingstid (i måneder)	2,7	2,8	2,8	2,9	3,1
Lagmannsrettene					
<i>Begrenset anke i straffesak¹</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>
Innkomne saker	640	597	594	584	530
Behandlede saker	636	598	630	637	565
Beholdning av saker	224	232	211	173	159
Gj.snittlig saksbehandlingstid (i måneder)	4,6	4,6	4,7	4,2	4,4
<i>Bevisanke i straffesak²</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>
Innkomne saker	730	759	707	666	673
Behandlede saker	722	759	748	698	720
Beholdning av saker	382	380	357	324	298
Gj.snittlig saksbehandlingstid (i måneder)	6,1	6,2	6,6	6,3	6,1

Tabell 2.3 Saksavviklingen i straffesaker i perioden 2010–2014:

Høyesterett					
<i>Straffesaker</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>
Innkomne saker	1 104	1 105	1 091	1 194	1 161
Beholdning av saker	19	12	30	17	23
Gj.snittlig saksbehandlingstid (i måneder)	2,6	2,6	2,7	3,4	2,5

¹ Fagdommersaker + meddomsrettssaker ved begrenset anke² Lagrettesaker + meddomsrettssaker ved bevisanke

Tabell 2.4 Saksavviklingen i tvistesaker i perioden 2010–2014:

Tingrettene					
<i>Tvistesaker</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>
Innkomne saker	15 901	16 005	15 645	16 117	16 955
Behandlede saker	16 031	15 849	15 576	15 775	16 329
Beholdning av saker	7 294	7 385	7 401	7 704	8 316
Gj.snittlig saksbehandlingstid (i måneder)	5,0	4,9	5,1	5,1	5,2

Lagmannsrettene					
<i>Anke over dom i tvistesaker</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>
Innkomne saker	1 899	2 070	1 977	1 990	2 121
Behandlede saker	1 710	1 894	1 951	2 037	2 230
Beholdning av saker	1 062	1 235	1 255	1 211	1 097
Gj.snittlig saksbehandlingstid (i måneder)	5,9	6,5	7,1	7,5	6,9

Høyesterett					
<i>Tvistesaker</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>
Innkomne saker	928	961	1 000	1 126	1 115
Beholdning av saker	31	32	34	36	58
Gj.snittlig saksbehandlingstid (i måneder)	4,8	4,5	5,1	6,3	4,8

4.4 Utfordringer– økt press på kapasiteten i domstolene

Det vises til omtale av hovedutfordringer i straffesakskjeden i Del I. Mer global og teknologisk avansert kriminalitet har ført til flere tidkrevende og kompliserte straffesaker i domstolene. Antall aktører per sak øker, samtidig som flere saker har omfattende bevisbilde, ofte med utgangspunkt i digitale kilder.

Samtidig forventes det at den generelle befolkningsøkningen i Norge vil påvirke saksmengden i både straffesaker og sivile saker i årene som kommer. Befolkningen har økt med om lag 11 pst. de ti siste årene. Statistisk Sentralbyrå forventer at befolkningen vil øke med 1 million innbyggere, det vil si 20 pst. fram til 2030. Veksten er i stor grad konsentrert til Oslo, Stavanger og Bergen. Dette skaper ressursutfordringer i disse regionene.

Politi og påtalemyndighet er styrket de siste årene. Det er sannsynlig at dette vil medføre en økning i antall straffesaker i domstolene i årene som kommer.

Økt saksinnfang i tvistesaker og enedommeraker påvirker domstolene som helhet og kan ha innvirkning på avvikling av andre sakstyper, deriblant meddomsrettsaker. Sivile saker og straffesaker må sees i sammenheng for å sikre at domstolene bidrar til en effektiv og balansert straffesakskjede.

4.5 Utfordringer– sikkerhet i domstolene

På bakgrunn av flertallsmerknad fra justiskomiteen i Innst. 6 S (2013–2014) har Justis- og beredskapsdepartementet bedt Domstoladministrasjonen om en helhetlig vurdering av behovet for sikkerhetstiltak i landets domstoler. Domstoladministrasjonen har identifisert behov innen grunnsikring, et eget avviks- og hendelsehåndteringssystem og sikkerhetskontroll i Oslo tinghus.

Domstoladministrasjonens utredning konkluderer med at alle domstoler bør ha grunnsikring for å gi trygghet til de ansatte. Grunnsikring omfatter etablering av soneskille, overfallsalarmer og innsyn i rettsaler.

Videre vil et sentralt avvik- og hendelsehåndteringssystem sikre kontinuerlig nasjonal oversikt og styring med sikkerhetstilstanden, samt muliggjøre enhetlig behandling av uheldige episoder og kriser. Systemet vil understøtte grunnsikringen i domstolene.

Domstolsadministrasjonen fremhever også sikkerhet- og adgangskontroll i Oslo tinghus som

vil sikre ansatte og brukere mot innføring av gjenstander som kan skade andre.

Domstoladministrasjonens anbefalinger er til vurdering i departementet.

4.6 Tiltak– bedre kapasitet i domstolene

Det er anslått at overføringen av ansvaret for tilrettelagte avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner i straffesaker (jf. omtale under punkt 4.6.1), vil føre til besparelser i domstolene på totalt 23 mill. kroner. Regjeringen foreslår at domstolene får beholde 18 mill. kroner. Handlingsrommet bidrar til at domstolene i 2016 får økt kapasitet til behandling tvistesaker og straffesaker.

Regjeringen foreslår å videreføre satsingen på nye saksbehandlingsløsninger på 34 mill. kroner, jf. Prop. 1 S (2013–2014), samt bevilge 2,2 mill. kroner til Oslo tingrett og Borgarting lagmannsrett i forbindelse med et toårig prosjekt med hurtigbehandling av straffesaker i Oslo.

4.6.1 Avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner

Ventetiden for avhør av barn og særlig sårbare voksne som er fornærmet eller annet vitne i saker som gjelder vold eller seksuelle overgrep har i de senere årene vært for lang. Lang ventetid truer vitner og siktedes rettssikkerhet. Det er derfor sentralt å legge til rette for at avhørene kan tas raskt.

Regjeringen la 24. april 2015 frem Prop. 112 L (2014–2015) *Endringer i straffeprosessloven (avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner)*. For at avhørene skal kunne tas raskere, foreslår Regjeringen at politiet får ansvar for avhørene og at dommeren ikke lenger skal delta. Stortinget sluttet seg til forslaget 15. juni 2015, jf. Innst. 347 L (2014–2015) og Lovvedtak 91 (2014–2015). Lovendringen trådte i kraft 2. oktober 2015. Det vises til videre omtale av lovendringene under programkategori 06.40 Politi og påtalemyndighet.

Det er anslått at lovendringene på sikt medfører reduksjon i de årlige driftsutgiftene for domstolene på om lag 23 mill. kroner. Videre anslås det at statens utgifter til advokater blir redusert med 10 mill. kroner årlig. For politiet medfører endringene investeringsutgifter på 6 mill. kroner og økte årlige driftsutgifter på 35 til 40 mill. kroner.

Det foreslås det å omdisponere totalt 15 mill. kroner til kap. 440, post 01, hvorav 5 mill. kroner fra kap. 410, post 01 og 10 mill. kroner fra kap. 466, post 01 for å styrke kapasiteten i Statens bar-

nehus. Det vises til nærmere omtale under programkategori 06.40.

Det foreslås at domstolene beholder 18 mill. kroner som frigjøres i forbindelse med lovendringene. Domstolenes ressursbruk på dommeravhør er fordelt på 65 tingretter. Det er derfor utfordrende å omfordele ressursene umiddelbart til andre formål. Det forventes imidlertid at midlene vil kunne frigjøres over tid. Midlene domstolene får beholde skal bidra til å styrke kapasiteten i domstolene, jf. omtale under punkt 4.6.2.

4.6.2 Økt kapasitet og økt bemanning i enkelte domstoler

Det er store variasjoner i saksbehandlingstid mellom de ulike domstolene. Overføringen av ansvaret for avhør av særlig sårbare fornærmede og vitner frigjør ressurser i domstolene, jf. omtale under punkt 4.6.1. Frigjøringen av ressurser vil på kort sikt bidra til redusert saksbehandlingstid i domstolene som følge av at frigjorte ressurser i den enkelte domstol kan brukes til behandling av tvistesaker og straffesaker. På lengre sikt har Domstoladministrasjonen mulighet til å omfordele disse ressursene til domstoler med særlig lang saksbehandlingstid, eller til andre prioriterte tiltak i domstolene.

4.6.3 Prosjekt med hurtigbehandling av straffesaker i Oslo

Regjeringen foreslår et toårig prosjekt med hurtigbehandling av straffesaker i Oslo med et klart og oversiktlig bevisbilde hvor det foreligger unndragelsesfare. Formålet med prosjektet er at sakene skal pådømmes i Oslo tingrett snarlig etter pågripelse og eventuell anke kan avklares raskt i Borgarting lagmannsrett og Høyesterett. Domfelte skal sone straffen umiddelbart etter rettskraftig dom. I de tilfellene det er aktuelt, skal det raskt fattes utvisningsvedtak med etterfølgende retur ut av landet. Prosjektet kan medføre en rask rettskraftig avgjørelse med etterfølgende utvisningsvedtak med innreiseforbud. Dermed vil det være mulig å få kriminelle utlendinger raskere ut av landet og hindre nye straffbare forhold. Tiltaket vil bidra til en mer effektiv straffesakskjede.

Prosjektet er beregnet til å koste totalt 4 mill. kroner i 2016, hvorav 2,2 mill. kroner er knyttet til økt ressursbehov i Oslo tingrett og Borgarting lagmannsrett. De resterende kostnadene på 1,8 mill. kroner er knyttet til merarbeid i politi- og påtalemyndighet.

Det vises til videre omtale under programkategori 06.40 Politi og påtalemyndighet.

4.6.4 Nye rettsbygninger

Befolkningsveksten medfører bygningsmessige utfordringer i flere domstolregioner. Dette gjelder blant annet Bergen og Stavanger, jf. omtale under punkt 4.4.

Det ble i 2015 bevilget midler til konseptvalgutredninger (KVU) for nye eller rehabiliterte rettsbygninger for tingrettene i Bergen og Stavanger. Statsbygg har fått i oppdrag å lede arbeidet.

Utredningsarbeidet og bevilgningen på til sammen 7 mill. kroner videreføres i 2016.

4.6.5 Sammenslåing av domstoler

Økt kompleksitet i sakene som behandles i domstolene stiller høyere krav til den enkelte dommer. Små domstoler er særlig sårbare for de utfordringene mer komplekse og kapasitetskrevenne saker utgjør. Regjeringen ønsker større tingretter for å lette avviklingen av ressurskrevenne saker og rettsaker med flere dommere, og for å møte krav og faglige utfordringer samfunnet vil stille i fremtiden.

På denne bakgrunn sendte departementet 5. juni 2015 på høring forslag til sammenslåing av følgende tingretter (lokaliseringsforslag i parentes): Aust-Telemark og Nedre Telemark tingrett (Skien); Jæren tingrett og Dalane tingrett (Sandnes); Sør-Trøndelag tingrett og Fosen tingrett (Trondheim); Modum, Eiker og Sigdal tingrett og Kongsberg tingrett (opprettholdes på hhv. Kongsberg og Hokksund), Bergen tingrett og Nordhordland tingrett (Bergen).

Høringsfristen var 5. september 2015. Høringsuttalelsene er til behandling i departementet. Regjeringen tar sikte på å gjennomføre de ovennevnte sammenslåingene i løpet av 2016. Domstoladministrasjonen har ansvaret for den praktiske gjennomføringen av sammenslåingene.

Regjeringen vil utarbeide plan for ytterligere sammenslåinger.

4.6.6 Endringer i barnebortføringsloven mv.

Regjeringen la 19. juni 2015 frem Prop. 143 L (2014–2015) *Endringer i barnebortføringsloven, barnevernloven, straffeloven 2005 og rettshjelploven (internasjonal barnebortføring)*. I proposisjonen fremmes det forslag til lovendringer for å bidra til at internasjonale barnebortføringssaker i Norge løses raskere enn i dag. Det foreslås blant

annet å sentralisere jurisdiksjonen i barne bortføringsaker til én domstol, innføre kortere ankefrist og innføre en regel om hvordan høring av barn skal gjennomføres.

4.6.7 Digital papirløs straffesakskjede

Papirløs straffesaksbehandling og irettføring av straffesaker vil bidra til at flere saker kan behandles raskere i straffesakskjedene. Fra oktober 2014 har Domstoladministrasjonen i samarbeid med Politidirektoratet gjennomført pilotprosjektene «Digitalt aktor» og «Digitale rettsmøter», hvor den papirløse arbeidsformen i små og store straffesaker praktiseres og videreutvikles. En evalueringsrapport viser at erfaringen så langt har vært gode. Det vises til videre omtale under programkategori 06.40.

5 Øvrige saksområder og tiltak i de alminnelige domstolene

5.1 Resultater– Rettsmeklingsaker

Rettsmekling skal bidra til raskere, billigere og mer skånsom løsning av tvister. Partene får ansvar for løsning av konflikten gjennom mekling og forlik.

Antallet rettsmeklingsmøter er redusert med fem pst. siden 2010. Saker som er forlikt som resultat av rettsmekling, holder tilnærmet samme nivå. Dette kan tyde på at domstolene bruker mindre ressurser på å forsøke å mekle i saker som antagelig ikke vil ende opp med forlik.

Av sakene som ble avgjort i 2014, ble det avholdt rettsmeklingsmøter i 17 pst. (1 746 saker) i førsteinstans og 7 pst. (162 saker) i anneninstans.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i tingrettene for avgjorte saker hvor det ble avholdt rettsmeklingsmøte var 5,8 måneder i 2014 mot 5,4 måneder i 2013.

Tabell 2.5 Saker hvor det er benyttet rettsmekling i første og andre instans 2010–2014:

Rettsmekling	2010	2011	2012	2013	2014
Saker med rettsmeklingsmøter	2 015	1 943	1 905	1 858	1 908
Saker registrert med resultatet «hevet ved forlik etter rettsmekling»	1 225	1 213	1 185	1 226	1 224

Rettsmekling er etablert som en forsøksordning i jordskifterettene. Virketiden for forskrift om forsøksordning med rettsmekling for jordskifterettene er forlenget ut 2015 til ny jordskiftelov trer i kraft 1. januar 2016.

5.2 Resultater– Forlikrådene

Forlikrådene mottok 111 066 forliksklager og behandlet 105 638 saker i 2014. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid var 64 dager i 2014. Tabellen nedenfor viser utviklingen i saksbehandlingen fra 2010 til 2014.

Tabell 2.6 Forlikrådssaker i perioden 2010–2014

År	2010	2011	2012	2013	2014
Antall innkomne saker	126 681	115 007	107 408	105 638	111 066
Antall behandlede saker	129 771	117 358	112 370	108 927	115 421
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid (i dager)	84	78	72	69	64

5.3 Resultater– Vitnestøtteordningen

Erfaringene med vitnestøtteordning har vært positive, og virksomheten utvides jevnlig til å omfatte flere domstoler. Innen utgangen av 2015 vil 42 domstoler ha innført ordningen, som er et

samarbeid med Røde Kors. 85 pst. av vitnene møter i domstoler med vitnestøtte. Domstolene ser behovet for ivaretagelse av vitner også før og etter rettergangen, og vil samarbeide tettere med andre aktører om dette slik at vitner og fornærmede ivaretas helhetlig.

5.4 Resultater– Ny straffelov

I 2014 startet Domstoladministrasjonen arbeidet med å forberede domstolene på implementering av ny straffelov. Loven trådte i kraft 1. oktober 2015.

Det ble bevilget 4,9 mill. kroner til domstolene i 2015 i forbindelse med ny straffelov, jf. Prop. 1 S (2014–2015). Domstoladministrasjonen har gjennomført seminarer for dommere, advokater og påtalemyndigheten. I tillegg er domstolenes saksbehandlingssystem tilpasset ny straffelov.

5.5 Tiltak– Ny straffeprosesslov

Regjeringen oppnevnte 20. juni 2014 et bredt sammensatt offentlig utvalg som skal utrede ny straffeprosesslov. Straffeprosessloven er en av de sentrale prosesslovene. Mandatet er vidt formulert, og omfatter de fleste sider ved behandlingsmåten av straffesaker.

Straffeprosesslovutvalget er bredt sammensatt og består av personer fra domstolene, påtalemyndigheten, advokatstanden, fornærmede og akademia. I tillegg er utvalget representert med kompetanse innenfor effektiviserings- og endringsprosesser i næringslivet samt IKT.

Utvalget skal avgi sin utredning innen 1. november 2016.

5.6 Tiltak– Økning i rettsgebyret

Regjeringen foreslår å øke rettsgebyret (R) fra 860 kroner til 1 025 kroner med virkning fra 1. januar 2016. En økning på 19,2 pst. er i samsvar med alminnelig kostnadsutvikling fra januar 2006 til november 2014. R ble innført i 1982 og ble sist endret 1. januar 2006 (til 860 kroner). Forut for dette ble R justert årlig, med unntak av i 1992. Da R ble innført, var det en forutsetning at R skulle prisjusteres regelmessig i tråd med den alminnelige kostnadsutviklingen. Det tas sikte på å justere R årlig.

Regjeringen foreslår å skjerme enkelte gebyrer for å avbøte eventuelle uheldige effekter for enkelte utsatte grupper. Dette gjelder blant annet gebyr på begjæring om utlegg. Personer som har betalingsproblemer vil kunne få en utleggsbegjæring mot seg og vil i de fleste tilfeller ende opp med å betale gebyr. Det foreslås derfor at dette gebyret ikke prisjusteres fullt ut. Videre legges det ikke opp til å prisjustere gebyr for notarialforretninger, som ofte er en utgift i forbindelse med adopsjonssaker.

5.7 Tiltak– Utredning av nye særdomstoler

Regjeringen oppnevnte 7. mai 2015 et offentlig utvalg som skal utrede særdomstoler for barne- og familiesaker og forvaltningsdomstol for utlendingsaker. Utvalget skal også vurdere hurtigspor i de alminnelige domstolene for enkelte sakstyper innenfor straffesakskjeden.

5.8 Tiltak– Rettspsykiatri og tilregnelighet

Tilregnelighetsutvalget ble nedsatt i 2013 for å vurdere reglene om strafferettslig tilregnelighet, hvilken rolle psykiatrien bør ha i strafferettspleien og hvordan samfunnet bør verne seg mot utilregnelige personer som utgjør en fare for medborgers liv og helse. Utvalget overleverte sin utredning NOU 2014: 10 *Skyldevne, sakkyndighet og samfunnsvern* til Justis- og beredskapsdepartementet 28. oktober 2014. Utredningen ble sendt på høring 8. desember 2014 med høringsfrist 27. mars 2015. Saken er til behandling i departementet.

Helse- og omsorgsdepartementet ledet i 2013, i samarbeid med Justis- og beredskapsdepartementet og Helsedirektoratet, arbeidet med å fremme en modell for organisering av rettspsykiatrien. Modellen prøves ut gjennom et pilotprosjekt ved Kompetansesenteret for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri, Brøset i Trondheim. Pilotprosjektet skulle i utgangspunktet vare til utgangen av 2015, men forlenges til utgangen av 2016. Dette for å sikre tilstrekkelig erfaringsgrunnlag før modellen evalueres. Et godt beslutningsgrunnlag er en forutsetning for at modellen eventuelt kan settes i verk på landsbasis. Tilskuddet til prosjektet foreslås videreført med totalt 3 mill. kroner i 2016. Det vises til omtale i Prop. 1 S (2015–2016) for Helse- og omsorgsdepartementet.

6 Jordskiftedomstolene

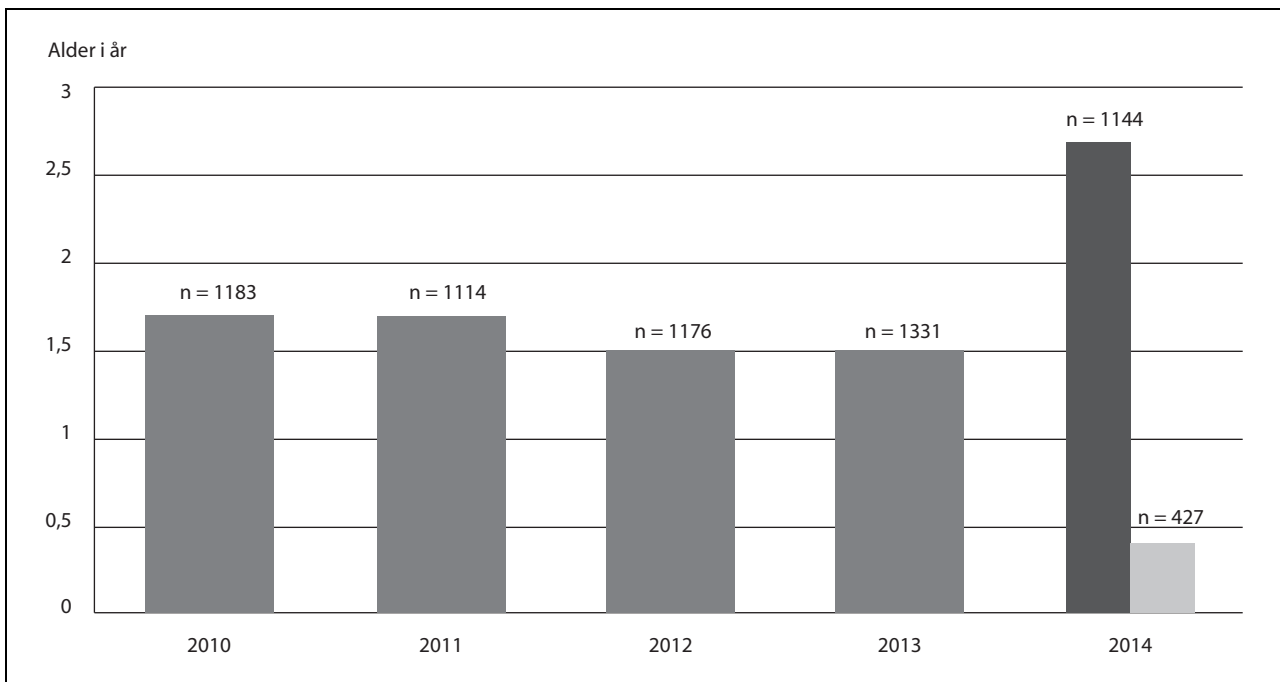
6.1 Resultater– jordskiftesaker

Jordskiftesaker varierer i kompleksitet og arbeidsmengde. Dette gir store variasjoner i saksbehandlingstid fra år til år.

Antall innkomne saker til jordskifterettene fortsetter å øke. Den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden har samlet sett gått ned i perioden 2010–2013. En omlegging av statistikkføringen for jordskiftesaker fra 1. januar 2014 gjør videre sammenligning vanskelig i en overgangsperiode. Antall avsluttede saker økte fra 2013 til 2014 og har aldri vært høyere. Dette har medført en

reduksjon i beholdningen av saker. Dette skyldes trolig at arbeidsmengden med den enkelte sak er redusert.

Antallet saker i beholdning er økende i jordskifteoverrettene, fra 36 saker i 2013 til 47 saker ved utgangen av 2014.

Figur 2.3 Gjennomsnittlig alder på avsluttede saker i jordskiftedomstolene 2010–2014

En omlegging av statistikkføringen for jordskiftesaker fra 1. januar 2014 gjør at det i en overgangsperiode beregnes alder og saksbehandlingstid for to ulike sett av avsluttede saker: Saker innkommet før 1. januar 2014 (20 141) og saker innkommet etter 1. januar 2014 (20 142). I 2014 ble det avsluttet 1 144 saker innkommet før 1. januar 2014, med en gjennomsnittlig alder på 2,7 år, mens det ble avsluttet 427 saker innkommet etter 1. januar 2014, med en gjennomsnittsalder på 0,4 år.

6.2 Tiltak– Ny jordskiftelov

Ny jordskiftelov trer i kraft 1. januar 2016. Loven innebærer ny rettsmiddelordning hvor jordskifteoverrettene blir inkorporert i lagmannsrettene. I ny jordskiftelov er det lagt til grunn etablering av jordskiftesaglig kompetanse ved alle landets lagmannsretter. I dag eksisterer det fire jordskifteoverretter.

Ny rettsmiddelordning gir utvidet ankeadgang i enkelte sakstyper, noe som innebærer at lagmannsrettene trolig vil behandle flere jordskiftesaker enn det jordskifteoverrettene har behandlet.

Det foreslås at kap. 410, post 01 og kap. 413, post 01 slås sammen i forbindelse med jordskifteoverrettens integrering i lagmannsrettene ved

ikrafttredelse av ny jordskiftelov fra 1. januar 2016. Videre foreslås det at kap. 410, post 21 og kap. 413, post 21 slås sammen. Dette bidrar til økt fleksibilitet ved implementeringen av lovendringene, og vil gjøre integreringen av jordskifteoverrettene i lagmannsrettene mer smidig.

7 Andre deler av programkategorien

7.1 Resultater– Innstillingsrådet for dommere

I henhold til reglene i Grunnloven og domstoloven utnevnes dommere og jordskiftedommere av Kongen i statsråd på grunnlag av innstilling fra Innstillingsrådet for dommere.

Innstillingsrådet for dommere skal ved innstillingene vektlegge kravet om kompetente, effektive og velfungerende domstoler.

Tabell 2.7 Utnevning av dommere og domstolledere i de alminnelige domstolene

	2010	2011	2012	2013	2014
Gjennomsnittsalder	45	45	46	45	46
Kvinneandel	68 %	49 %	52 %	38 %	43 %

Tabell 2.8 Utnevning av dommere og domstolledere i jordskiftedomstolene

	2010	2011	2012	2013	2014
Gjennomsnittsalder	54	53	47	55	56
Kvinneandel	0 %	0 %	19 %	18 %	0 %

7.2 Resultater– Tilsynsutvalget for dommere

Tilsynsutvalget for dommere er et uavhengig og frittstående disiplinærorgan som behandler klager på dommere.

Tabell 2.9 Antall saker i Tilsynsutvalget for dommere

	2010	2011	2012	2013	2014
Klagesaker	125	76	113	93	126
Behandlet av eget tiltak	0	0	0	1	0

Til sammen ble 41 klager realitetsbehandlet i 2014. Samtlige klager gjaldt forhold i tjenesten. 37 klager gjaldt dommeratferd og 11 klager gjaldt sen saksbehandling. En og samme klage kan gjelde flere forhold. Det ble truffet 87 vedtak i 2014. Det ble gitt disiplinærreaksjon i seks tilfeller, fire i form av kritikk og to i form av advarsel. Advarslene er gitt til samme dommer i to forskjellige saker, begge gjaldt dommeratferd.

7.3 Finnmarkskommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark

Finnmarkskommisjonen skal kartlegge eksisterende bruks- og eierrettigheter som innbyg-

gere i Finnmark har ervervet på grunnlag av langvarig bruk. Finnmarkskommisjonen har siden starten i 2009 arbeidet med kartlegging av syv geografiske felt. De har til nå levert rapport for fire felt.

Utmarksdomstolen for Finnmark skal behandle tvister som springer ut av kommisjonens rettighetskartlegging. Dommerne i Utmarksdomstolen, fem faste og to vara ble konstituert i statsråd 7. mars 2014 og tiltrådte sine stillinger 1. september samme år. Domstolens sekretariat er samlokalisert med Hålogaland lagmannsrett.

Kap. 61 Høyesterett

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag
		2014	Saldert budsjett 2015	
01	Driftsutgifter	95 003	92 352	95 181
	Sum kap. 0061	95 003	92 352	95 181

Høyesterett er ankeinstans for avgjørelser truffet i lavere instanser og dømmer i siste instans. Høyesteretts hovedoppgaver er å arbeide for rettsenhet, rettsavklaring og rettsutvikling. Rettsutvikling gjennom Høyesteretts praksis skjer i samspill med de lovgivende myndigheter og med vekt på spørsmål der Stortinget har overlatt den videre rettsutvikling til domstolene.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker faste og variable lønnsutgifter. Bemanningen i Høyesterett utgjorde 20 høyesterettsdommerårsverk og 40 øvrige årsverk per 1. oktober 2014. Bevilgningen skal videre dekke øvrige driftsutgifter som følger av Høyesteretts virksomhet.

Bevilgningen foreslås redusert med 462 000 kroner i forbindelse med avbyråkratisering- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Bevilgningen foreslås økt med 140 000 kroner som følge av med feilberegning av dommerlønn i forbindelse med Prop. 1 S (2014–2015).

Bevilgningen foreslås økt med 1,3 mill. kroner i henhold til lønnsøkningen for dommerne i Høyesterett for perioden 1. januar 2016 til 31. desember 2016.

Bevilgningen foreslås økt med 1 mill. kroner i forbindelse med helårsvirkning av økt bemanning i 2015, jf. omtale i Prop. 1 S (2014–2015).

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 får fullmakt til å overskride bevilgningen på kap. 61, post 01 mot tilsvarende merinntekter på kap. 3061, post 03, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 95,2 mill. kroner.

Kap. 3061 Høyesterett

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag
		2014	Saldert budsjett 2015	
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	658		
18	Refusjon av sykepenger	736		
	Sum kap. 3061	1 394		

Post 03 Diverse inntekter

Posten dekker primært refusjoner som brutto inntektsføres i tilknytning til driften av Høyesteretts hus, eksempelvis energiavregning.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 får fullmakt til at merinntektene på kap. 3061, post 03 kan benyttes til å overskride bevilgningen på kap. 61, post 01 tilsvarende, jf. forslag til vedtak.

Kap. 410 Domstolene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Driftsutgifter	1 831 666	1 811 200	2 061 241
21	Spesielle driftsutgifter	21 697	77 279	67 723
22	Vernesaker/sideutgifter, jordskiftedomstoler, <i>kan overføres</i>			7 860
	Sum kap. 0410	1 853 363	1 888 479	2 136 824

Tingrettene dømmer i første instans. I tillegg til den dømmende virksomheten behandler tingrettene konkurssaker og forvaltningsoppgaver som skifte og vigsler.

Lagmannsrettene behandler ankesaker fra tingrettene og jordskifterettene.

Jordskifterettene er særdomstoler som behandler saker etter jordskifteloven. Dette omfatter bl.a. å gjennomføre endringer for å oppnå mer tjenlige eiendommer samt å fastlegge eiendomsgrenser og uklare eiendomsforhold.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker faste og variable lønnsutgifter og lønnsutgifter til tilkalte og ekstraordinære dommere i tingrettene, jordskifterettene og lagmannsrettene. Bemanningen ved tingrettene utgjorde 369 dommerårsverk, 132 dommerfullmektigårsverk og 685 andre årsverk per 1. oktober 2014. Bemanningen ved lagmannsrettene utgjorde 166 dommerårsverk og 105 andre årsverk per 1. oktober 2014. Bemanningen ved jordskifterettene utgjorde 86 dommerårsverk, 5 jordskiftedommerårsverk og 152 andre årsverk per 1. oktober 2014. Bevilgningen skal videre dekke alle ordinære driftsutgifter og investeringer knyttet til de enkelte domstolene. Bevilgningen dekker også utgifter til Finnmarks-kommisjonen, Utmarksdomstolen for Finnmark, Tilsynsutvalget for dommere og Innstillingsrådet for dommere.

Bevilgningen foreslås økt med 218 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon på kap. 413, post 01 som følge av sammenslåingen av kap. 410 og 413, jf. omtale under 6.2.

Det foreslås å øke bevilgningen på posten med 2,2 mill. kroner i forbindelse med prosjektet for hurtigbehandling av straffesaker i Oslo, jf. omtale under punkt. 4.6.3.

Bevilgningen foreslås økt med 23,8 mill. kroner i henhold til lønnsøkningen for dommerne i tingrettene og lagmannsrettene for perioden 1. januar 2016 til 31. desember 2016.

Bevilgningen på posten foreslås redusert med 9,1 mill. kroner som et ledd i avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Bevilgningen foreslås økt med 6 mill. kroner i forbindelse med helårsvirkning av økt bemanning i 2015, jf. omtale i Prop. 1 S (2014–2015).

Bevilgningen på posten foreslås redusert med 368 000 kroner som følge av redusert ressursbruk til notarialbekreftelser, jf. omtale i Prop. 1 S (2012–2013).

Bevilgningen på posten foreslås redusert med 5 mill. kroner i forbindelse med implementering av ny straffelov, jf. omtale i Prop. 1 S (2014–2015).

Bevilgningen på posten foreslås redusert med 3,3 mill. kroner i forbindelse med nye saksbehandlingsløsninger i domstolene, jf. omtale i Prop. 1 S (2013–2014).

I forbindelse med opprettelse av en enhet som skal inngå og forvalte sentrale rammeavtaler på vegne av statlige forvaltningsorganer, foreslås det å redusere bevilgningen med 0,2 mill. kroner, mot en tilsvarende økning av bevilgningen under Kommunal- og moderniseringsdepartementet, kap. 540 Direktoratet for forvaltning og IKT, post 01 Driftsutgifter.

Det vises til omtale under 4.6.1 Avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner, samt omtale under programkategori kap. 440. Bevilgningen på posten foreslås redusert med 5 mill. kroner mot en tilsvarende økning på kap. 440.

Det vises til omtale under Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementets programkategori 11.20 Tiltak for barn og unge. Regjeringen forslår å øke bevilgningen til fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker med 10,6 mill. kroner på kap. 853, post 01 under Barne-, likestillings- og inkluderings-

departementet og bevilgningen til fri rettshjelp på kap. 470, post 01 under Justis- og beredskapsdepartementet med 16 mill. kroner, som følge av lovendringen om å gi kommunene utvidet adgang til å pålegge hjelpetiltak. Bevilgningen på kap. 410, post 01 foreslås økt med 3,4 mill. kroner.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 får fullmakt til å overskride bevilgningen på kap. 410, post 01 mot tilsvarende merinntekter på kap. 3410, postene 02 og 03, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 2 061,2 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker utgifter som etter rettsgebyrloven er inkludert i rettsgebyret, jf. kap. 3410, f.eks. kunngjøringsutgifter, nødvendige utgifter ved tvangsforretninger, registrering m.m. under offentlig bobehandling og forkynning som er nødvendig etter loven. I enkelte saker dekkes utgifter til meddommere, vitner og rettsvitner m.m. Bevilgningen dekker også arbeidsgiveravgift av godtgjøring til meddommere og tolker i sivile saker hvor partene selv dekker godtgjøringen.

Bevilgningen foreslås redusert med 386 000 kroner som følge av avbyråkratisering- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

I forbindelse med innføringen av nettoordningen for merverdiavgift ble det gjort feil i beregningsgrunnlaget for Prop. 1 S (2014–2015) på kap. 410, post 21 og kap. 440, post 23. For å rette opp feilen foreslås det at bevilgningen på kap. 410, post 21 reduseres med 11,4 mill. kroner mot tilsvarende økning av bevilgningen på kap. 440, post 23.

Det foreslås en bevilgning på posten på 67,7 mill. kroner.

Post 22 Vernesaker/sideutgifter, jordskiftedomstoler, kan overføres

Jordskiftedomstolene har hjemmel til å kreve inn sideutgifter i visse saker. Sideutgiftene skal dekke det tekniske arbeidet i disse sakene. Utgiftene skal føres i egne saksregnskap.

Bevilgningen foreslås redusert med 480 000 kroner som følge av avbyråkratisering- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Bevilgningen foreslås økt med 7,9 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon på kap. 413, post 21 som følge av sammenslåingen av kap. 410 og 413, jf. omtale under 6.2.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 får fullmakt til å overskride bevilgningen på kap. 410, post 22 mot tilsvarende merinntekter på kap. 3410, post 04, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 7,9 mill. kroner.

Kap. 3410 Domstolene

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Rettsgebyr	184 600	292 893	336 393
02	Saks- og gebyrinntekter jordskiftedomstolene			20 460
03	Diverse refusjoner	3 796	1 698	1 747
04	Vernesaker jordskiftedomstolene			7 952
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	88		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	8 933		
18	Refusjon av sykepenger	18 769		
	Sum kap. 3410	216 186	294 591	366 552

Kapitlet omfatter i hovedsak inntekter knyttet til gebyrpliktige oppgaver etter rettsgebyrloven, inkludert inntekter knyttet til gebyr for behandling av forlikssklage.

Post 01 Rettsgebyr

Bevilgningen på posten dekker inntekter fra gebyrpliktige oppgaver i domstolene i forbindelse

med tvistesaker, skjønn, skifte, konkurs, tvangsforretninger, m.m.

Det foreslås å prisjustere rettsgebyret fra 860 til 1 025 kroner. Det er anslått at prisjusteringen vil medføre økte inntekter på posten med om lag 43,5 mill. kroner. Bevilgningen foreslås derfor økt med 43,5 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på posten på 336,4 mill. kroner.

Post 02 Saks- og gebyrinntekter jordskiftedomstolene

Bevilgningen på posten omfatter inntekter ved at partene i saken betaler gebyr.

Bevilgningen foreslås økt med 20,5 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon på kap. 3413, post 01 som følge av sammenslåingen av kap. 3410 og 3413, jf. omtale under 6.2.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 410, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3410, post 02, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 20,5 mill. kroner.

Kap. 411 Domstoladministrasjonen

Domstoladministrasjonen har det administrative ansvaret for de alminnelige domstolene (ikke forliksrådene), jordskiftedomstolene, Finnmarks-kommisjonen, Utmarksdomstolen for Finnmark, Tilsynsutvalget for dommere og Innstillingsrådet for dommere.

Post 01 Driftsutgifter, kan nyttes under kap. 410, post 01

Bevilgningen dekker alle ordinære driftsutgifter ved Domstoladministrasjonen. Bemanningen utgjorde 85 årsverk per 1. oktober 2014.

Post 03 Diverse refusjoner

Posten dekker refusjoner som brutto inntektsføres ved domstolene i første instans og lagmannsrettene, bl.a. refusjoner etter avregning av energiutgifter m.m.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 får fullmakt til at merinntektene på kap. 3410, post 03 kan benyttes til å overskride bevilgningen på kap. 410, post 01 tilsvarende, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 1,7 mill. kroner.

Post 04 Vernesaker jordskiftedomstolene

Bevilgningen på posten foreslås økt med 8 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon på kap. 3413, post 02 som følge av sammenslåingen av kap. 3410 og 3413, jf. omtale under 6.2.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 får fullmakt til å overskride bevilgningen på kap. 410, post 22 mot tilsvarende merinntekter på kap. 3410, post 04, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 8,0 mill. kroner.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2016
		2014	budsjett 2015	
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 410 post 01</i>	80 824	74 846	75 173
	Sum kap. 0411	80 824	74 846	75 173

Bevilgningen foreslås redusert med 374 000 kroner i forbindelse med avbyråkratisering- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 får fullmakt til å overskride bevilgningen på kap. 411, post 01 mot tilsvarende merinntekter på kap. 3411, post 03, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 75,2 mill. kroner.

Kap. 3411 Domstoladministrasjonen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
03	Diverse inntekter	4 466		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	1 042		
18	Refusjon av sykepenger	617		
	Sum kap. 3411	6 125		

Post 03 Diverse inntekter

På posten føres refusjoner som brutto inntektsføres ved Domstoladministrasjonen, bl.a. refusjoner etter avregning av energiutgifter m.m. På posten føres også inntekter fra oppdrag som Domstoladministrasjonen eventuelt utfører for andre.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 får fullmakt til å benytte merinntektene på kap. 3411, post 03 til å overskride bevilgningen på kap. 411, post 01 tilsvarende, jf. forslag til vedtak.

Kap. 413 Jordskiftedomstolene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Driftsutgifter	228 075	218 162	
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	7 311	9 686	
	Sum kap. 0413	235 386	227 848	

Bevilgningene til Jordskiftedomstolene er fra 2016 foreslått overført til kap. 410 Domstolene.

Kap. 3413 Jordskiftedomstolene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Saks- og gebyrinntekter	20 084	15 588	
02	Sideutgifter	7 600	9 777	
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	67		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	253		
18	Refusjon av sykepenger	2 098		
	Sum kap. 3413	30 102	25 365	

Bevilgningene til Jordskiftedomstolene er fra 2016 foreslått overført til kap. 3410 Domstolene.

Kap. 414 Forliksråd og andre domsutgifter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2016
		2014	Saldert budsjett 2015	
01	Driftsutgifter	148 355	176 546	186 062
21	Spesielle driftsutgifter	37 812	39 761	36 593
	Sum kap. 0414	186 167	216 307	222 655

Kapitlet dekker enkelte utgifter til domstolsbehandling av straffesaker og enkelte sivile saker samt utgifter til forliksrådene. Utgiftene er i stor grad regelstyrt, og påvirkes av saksmengden i domstolene og hvor omfattende sakene er. Muligheten for styring av utgiftene er derfor liten.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker godtgjørelse og tapt arbeidsfortjeneste til meddommere, lagrettemedlemmer, enkelte sakkyndige, vitner, rettsvitner m.m. og reiseutgifter til disse. Videre dekker bevilgningen utgifter til tolker i sivile saker der partene har krav på tolk. Bevilgningen på posten dekker også utgifter til vitner som møter eller på annen måte avgir forklaring for Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker samt nødvendige blodprøver og DNA-tester i kommisjonens arbeid.

Bevilgningen på posten foreslås økt med 20 mill. kroner på bakgrunn av regnskapstall og prognoser for forventet utvikling.

Bevilgningen foreslås redusert med 13 mill. kroner i forbindelse med innføring av nøytral merverdiavgift.

Bevilgningen foreslås redusert med 883 000 kroner i forbindelse med avbyråkratisering- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Det foreslås en bevilgning på posten på 186,1 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten dekker utgifter til godtgjørelse og kjøregodtgjørelse til forliksrådenes medlemmer og nødvendige kompetansehevende tiltak.

Bevilgningen foreslås redusert med 199 000 kroner som følge av avbyråkratisering- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Bevilgningen foreslås redusert med 4 mill. kroner på bakgrunn av regnskapstall siste fire år.

Det foreslås en bevilgning på posten på 36,6 mill. kroner.

Programkategori 06.30 Kriminalomsorg

Utgifter under programkategori 06.30 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
01-23	Driftsutgifter	4 146 982	4 022 301	4 374 829	8,8
30-49	Nybygg, anlegg m.v.	29 223	30 602	60 872	98,9
60-69	Overføringer til kommuner	67 590	90 554	90 195	-0,4
70-89	Overføringer til private	20 392	21 839	22 472	2,9
	Sum kategori 06.30	4 264 187	4 165 296	4 548 368	9,2

Utgifter under programkategori 06.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
430	Kriminalomsorgen	4 079 490	3 980 001	4 361 749	9,6
432	Kriminalomsorgens utdannings- senter (KRUS)	184 697	185 295	186 619	0,7
	Sum kategori 06.30	4 264 187	4 165 296	4 548 368	9,2

1 Innledning

Kriminalomsorgen regnes som ett av de siste ledene i straffesakskjeden, og skal sørge for at domfelte gjennomfører straff idømt av domstolene og stille varetektsplasser til disposisjon for politiet. Kriminalomsorgens virksomhet og oppgavemengde avhenger av aktiviteter og prioriteringer hos virksomhetene foran i kjeden, politi og påtalemyndighet (programkategori 06.40) og domstoler (programkategori 06.20). Økt oppklaring hos politiet og raskere behandling hos påtalemyndighet og domstoler, vil gi behov for økt kapasitet hos kriminalomsorgen. På den annen side kan godt tilbakeføringsarbeid, en effektiv forebyggende innsats og økt bruk av administrative sanksjoner bidra til å redusere behovet for kapasitet i kriminalomsorgen.

Straffen skal gjennomføres på en måte som tar hensyn til formålet med straffen, som motvirker nye straffbare handlinger, som er betryggende for samfunnet og som innenfor disse rammene sikrer de innsatte tilfredsstillende forhold. Ved varetektsfengsling skal kriminalomsorgen legge forholdene til rette for å avhjelpe negative virkninger av isolasjon.

Kriminalomsorgen skal gjennom samarbeid med andre offentlige etater legge til rette for at domfelte og innsatte i varetekt får de tjenester som lovgivningen gir dem krav på. Samarbeidet skal bidra til en samordnet innsats for å dekke domfelte og innsattes behov og fremme deres tilpassing til samfunnet.

Kategorien består av Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI), regionalt nivå med fem regionadministrasjoner, lokalt nivå med 40 fengsler og 17 fri-

omsorgskontorer, to sentre for narkotikaprogram med domstolskontroll og Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS). KDI har ansvaret for den faglige og administrative ledelsen av kriminalomsorgen.

Justis- og beredskapsdepartementet er opptatt av å sikre økt handlekraft og gjennomførings- evne og at tjenesten gjennomføres effektivt med god kvalitet. For å oppnå dette har departementet følgende mål for programkategori 06.30:

- En mer effektiv straffesakskjede
- Styrke forebyggingen av kriminalitet

2 Budsjettmessige prioriteringer

Regjeringen foreslår følgende satsinger og tiltak i 2016:

- Øke bevilgningen med 270 mill. kroner til leie av fengselskapasitet i Nederland
- Øke bevilgningen med 212,8 mill. kroner til utvidelse av Ullersmo fengsel med 96 plasser
- Øke bevilgningen med 193,6 mill. kroner til utvidelse av Indre Østfold fengsel avdeling Eidsberg med 85 plasser
- Øke bevilgningen med 30 mill. kroner til etablering av landsdekkende og permanent narkotikaprogram med domstolskontroll (ND)
- Videreføre bevilgningen på 50 mill. kroner til ekstraordinært vedlikehold av fengslene
- Øke bevilgningen med 120 mill. kroner til ekstraordinært vedlikehold i fengslene knyttet til Regjeringens tiltakspakke for økt sysselsetting, herunder 50 mill. kroner til vedlikehold ved Åna og Bergen fengsel
- Videreføre bevilgningen på 10 mill. kroner til tilbud til psykisk syke ved Ila fengsel- og forvaringsanstalt
- Øke bevilgningen med 3 mill. kroner til arbeidet mot radikaliserings- og voldelig ekstremisme
- Øke bevilgningen med 6,6 mill. kroner til drift av 41 nye fengselsplasser med høyt sikkerhetsnivå
- Øke bevilgningen med 6,3 mill. kroner til drift av ungdomsenhet på Østlandet

3 En mer effektiv straffesakskjede

3.1 Økt kapasitet til gjennomføring av straff og varetekt

Regjeringen er opptatt av en balansert og effektiv straffesakskjede, hvor det er tilstrekkelig kapasitet til å dekke behov for gjennomføring av straff og varetekt i kriminalomsorgen. Regjeringen har fulgt opp kapasitetssituasjonen i kriminalomsorgen ved å legge frem Meld. St. 12 (2014–2015) til Stortinget med en utviklingsplan for kriminalom-

sorgen. Meldingen inneholder prognoser for fremtidig behov for straffegjennomføringskapasitet i et perspektiv frem til 2040, og gir en helhetlig vurdering av både tilstanden til dagens fengsler og behovene for framtidig kapasitet i et langtidsperspektiv. I budsjettet for 2016 følges dette opp med en betydelig satsing på økt kapasitet og utbedring av tilstanden til fengselsbyggene.

3.2 Omorganisering i kriminalomsorgen – mindre byråkrati

Regjeringen ønsker mindre byråkrati og mer effektiv bruk av fellesskapets ressurser. KDI har på oppdrag fra departementet utredet alternative modeller for en fremtidig organisering av kriminalomsorgen. En fremtidig organisering skal baseres på mål om likhet i saksbehandlingen, bedre sammenheng i straffesakskjeden, en sterk og tydelig etatsledelse og effektiv ressursutnyttelse hvor mest mulig ressurser går til tjenesteproduksjon og mindre til administrasjon og ledelse.

Departementet sendte sommeren 2015 på høring forslag til omorganisering av kriminalomsorgen og lovendringer som vil være konsekvens av omorganiseringen. Forslaget innebærer blant annet å endre dagens trenivåmodell til en to-nivåmodell uten regioner. Regjeringen vil komme tilbake til eventuelle forslag til lovendringer på egnet måte.

3.3 Transport av varetektsfanger

Det ble i 2014 igangsatt et pilotprosjekt der kriminalomsorgen overtok ansvar for fremstilling og transport av varetektsfanger fra politiet i Nordre Buskerud, Søndre Buskerud, Telemark og Vestfold. Prosjektet gir mulighet til å samordne transport av varetekts- og domsinnsatte, samtidig som det er et mål å frigjøre politiårsverk, slik at politiet kan benytte ressursene på sine kjerneoppgaver. En underveisevaluering ga ikke tilstrekkelig grunnlag for å konkludere om det er samfunnsøkonomisk lønnsomt å overføre transportansvar fra politiet til kriminalomsorgen. Prosjektet er utvidet til å omfatte Asker og Bærum politidistrikt, til å omfatte transport i forbindelse med første-gangsfengslinger og all transport av varetektsinn-satte som sitter i fengsel i prosjektområdet. Prosjektet videreføres og sluttevalueres i 2016. Evalueringen skal benyttes som grunnlag for å vurdere effekten, og om kriminalomsorgen bør overta transportansvaret fra politiet permanent.

Det ble satt av inntil 40 mill. kroner under kap. 440 til prosjektet i 2015. Dette videreføres.

3.4 Resultater – straffegjennomføring og varetekt i fengsel

3.4.1 Resultat – kapasitetsutvidelser

Regjeringen er opptatt av at tiden fra pådømmelse i en sak til soning igangsettes er kortest mulig, og at politiet sikres tilgang på varetektsplasser. Regjeringen utvider derfor kapasiteten til gjennomføring av straff og varetekt i 2015.

Det er i 2015 inngått en avtale mellom Norge og Nederland om leie av Norgerhaven fengsel i Veenhuizen i Nederland. Avtalen er et midlertidig tiltak som vil gi 242 fengselsplasser med høyt sikkerhetsnivå.

Høsten 2015 etableres 15 nye fengselsplasser med høyt sikkerhetsnivå ved Hustad fengsel og Bergen fengsel. Det skal videre etableres 26 plasser ved Bodø fengsel og Kongsvinger fengsel. Dette arbeidet er forsinket, og plassene forventes klare til bruk første halvår 2016.

I løpet av 2015 vil det i tillegg være etablert en ungdomsenhet for inntil fire innsatte på eiendom-

men Landsverk i Eidsvoll kommune, jf. nærmere omtale nedenfor.

Samlet vil dermed kapasitet til gjennomføring av straff og varetekt økes med 287 plasser.

3.4.2 Resultat – fengselskapasitet

Ordinær kapasitet i fengslene, dvs. de plassene som fengslene normalt disponerer til bruk for straffegjennomføring og varetekt, utgjør 3 823 fengselsplasser per 1. januar 2015, hvorav 2 439 plasser med høyt sikkerhetsnivå og 1 384 med lavere sikkerhetsnivå. I tillegg kommer økt kapasitet som følge av dublering. Kapasitetsutnyttelsen i fengslene er høy. Andre tertial 2015 var samlet gjennomsnittlig kapasitetsutnyttelse 97,5 pst. Det legges opp til en fortsatt høy kapasitetsutnyttelse, for å bidra til å holde soningskøen nede, og sikre varetektskapasitet for politiet.

Tabell 2.10 Kapasitet i fengsel 2010–2016

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Ordinær kapasitet ¹	3 578	3 838	3 825	3 803	3 803	3 823	4 123 ²
Andel høy sikkerhet	61 %	63,1 %	63,1 %	63,5 %	63,6 %	63,8 %	66,0 %
Belegg ³	95,5 %	95 %	94,5 %	96,5 %	97,7 %	97,5 %	-

¹ Ordinær kapasitet per 1. januar. Omfatter summen av alle fengselsplasser normalt brukt til straffegjennomføring og varetekt. Midlertidig stengte plasser er ikke iberegnet. Dublering er heller ikke en del av ordinær kapasitet.

² Forventet antall fengselsplasser per 1. januar 2016.

³ Belegg er beregnet ut fra aktuell kapasitet som bl.a. tar hensyn til nedstengte plasser. Tall for 2015 er pr. 31. august.

I 2014 er det iverksatt totalt 6 457 dommer i fengsel, hvorav 6 442 for ubetinget dom (inkludert foregrepet soning) og 15 for forvaring. Totalt var det 801 nyinnsettelse på bøtesoning, samt 378 overføringer fra domssonering til bøtesoning. Antall

døgn i fengsel (varetekt og dom) har økt fra 1 337 146 døgn i 2013 til 1 359 718 døgn i 2014. Det er forventet at tallet ligger på omtrent samme nivå i 2015. Tabellen under viser utvikling i antall soningsdøgn gjennomført i fengsel.

Tabell 2.11 Straffegjennomføring og varetekt i fengsel. Antall døgn i fengsel 2010–2015

	2010	2011	2012	2013	2014	2015 ¹
Antall døgn i fengsel	1 290 670	1 322 110	1 314 209	1 337 146	1 359 718	904 920

¹ Tall for 2015 er per 31. august. Framskrivning ut året gir 1 359 242 døgn i fengsel i 2015.

I perioden 2010–2014 har det også vært en utvikling i retning av lengre sittedid, både i varetekt og for domssonere, jf. tabell under. Økningen i sitte-

tid for domssonere fortsetter i 2015, mens for varetektsinnsatte har lengden gått noe ned i 2015.

Tabell 2.12 Gjennomsnittlig sittedid, antall døgn 2010–2015

	2010	2011	2012	2013	2014	2015 ¹
Gjennomsnittlig sittedid i varetekt	79	87	81	81	92	89
Gjennomsnittlig sittedid for domssonere i fengsel	123	134	138	141	166	179

¹ Tall for 2015 er per 31. august

3.4.2.1 Utenlandske innsatte

I 2014 ble 28 pst. av den totale fengselskapasiteten benyttet til varetekt. Gjennomsnittlig antall varetektsinnsatte har økt fra 990 i 2010 til 1 049 i 2014, jf. tabell under. Per 31. august 2015 er gjennomsnittlig antall varetektsinnsatte 991.

Det er en stabilt høy andel utenlandske innsatte som blir satt i varetekt. I 2014 var andelen utenlandske statsborgere, fra til sammen 117 land, i varetekt (nyinnsettelse) 51 pst. I 2014 har 28 pst. av alle nyinnsettelse vært personer med utenlandsk statsborgerskap.

Om lag 33 pst. av alle fengselsplasser var i 2014 belagt med utenlandske statsborgere.

Tabell 2.13 Gjennomsnittlig antall varetektsinnsatte, andel utenlandske statsborgere i varetekt

	2010	2011	2012	2013	2014	2015 ¹
Gjennomsnittlig antall varetektsinnsatte	990	931	945	1 027	1 049	991
Andel utenlandske statsborgere i varetekt (nyinnsatt)	49 %	49 %	54 %	51 %	51 %	51 %

¹ Tall for 2015 er per 31. august.

Tabell 2.14 Utenlandske innsatte. Antall nyinnsettelse og andel av alle nyinnsettelse 2010–2015

	2010	2011	2012	2013	2014	2015 ¹
Antall nyinnsettelse	2 771	2 730	3 010	2 906	2 587	1 672
Andel av alle nyinnsettelse	24 %	25 %	29 %	29 %	28 %	27 %

¹ Tall for 2015 er per 31. august.

3.4.2.2 Soningsoverføringer

I 2013 ble 48 utenlandske domfelte overført til fortsatt soning i hjemlandet, mens det tilsvarende tallet for 2014 var 38. Per 2. september 2015 er det gjennomført 44 soningsoverføringer.

Potensialet for overføringer av domfelte til land utenfor Norden anslås å være rundt 80 til 100. Flertallet av domfelte fra land utenfor Norden kan ikke soningsoverføres på grunn av for kort dom/for kort gjenstående soningstid. Kriminalomsorgen vurderer alle saker hvor domfelte kan soningsoverføres, og fremmer anmodning om overføring til domfeltes hjemland i alle saker hvor det er realistisk å få gjennomført en overføring. Mange saker må stanses etter lang saksbehand-

lingstid i mottakerlandene. Andre grunner som fører til at saker forsinkes, og må stanses på grunn av for kort gjenværende soningstid er; etterforskning av nye straffbare forhold i Norge, begjæring om utlevering fra et tredjeland, og at mottakerlandet avslår begjæringen.

Soningsoverføringer i 2014 innebærer at 21 241 soningsdøgn blir gjennomført i domfeltes hjemland istedenfor i Norge. Dette tilsvarer 58 fengselsplasser med 100 pst. belegg i ett år.

3.4.3 Resultat – erfaringer med dublering av fengselsceller

I 2014 ble det etablert en midlertidig ordning med dublering av 50 celler i fengsler med høyt sikker-

hetsnivå. Dublering innebærer at to innsatte har opphold i celle/rom som er bygget for én innsatt. Ordningen er iverksatt ved Halden, Ravneberget, Kongsvinger, Ringerike, Åna, Hustad og Bergen fengsel.

Direktoratet har ikke mottatt rapportering om alvorlige hendelser knyttet til bruk av dublering. Ordningen baserer seg hovedsaklig på frivillighet, og den sikkerhetsmessige vurderingen veier tungt ved bruk av dublering.

3.4.4 Resultat – enhet for utenlandske innsatte

Prøveordningen med en egen enhet for utenlandske innsatte ved Kongsvinger fengsel ble evaluert i 2014. Kriminalomsorgen arbeider videre med utvikling av utlendingsenheten, og for å styrke samarbeidet med politi og utlendingsmyndigheter. Kongsvinger fengsel som utlendingsenhet vil også bli vurdert i sammenheng med bruken av Norderhagen fengsel og den rollen Ullersmo fengsel har ved straffegjennomføring i Nederland.

3.4.5 Resultat – varetekt på lavere sikkerhetsnivå

For å øke kapasiteten til å ta imot flere varetektsinnsatte har kriminalomsorgen, etter avtale med

påtalemyndigheten, gjort forsøk med å plassere utvalgte varetektsinnsatte i enkelte fengsler med lavere sikkerhetsnivå. Utvelgelsen av varetektsinnsatte som skal gjennomføre varetekt i fengsel med lavere sikkerhetsnivå er først og fremst basert på den sikkerhetsmessige vurderingen politiet tar i det enkelte tilfelle, og benyttes kun når det anses forsvarlig. Tiltaket er særlig benyttet ved varetektsinnsettelse av kvinner. De foreløpige erfaringene er gode. Det er gjennomført 2 260 døgn varetekt i enheter med lavere sikkerhetsnivå per 1. tertial 2015. Dette tilsvarer ca. 19 fengselsplasser i perioden.

3.4.6 Resultater – straffereaksjoner og straffegjennomføring i samfunnet

3.4.6.1 Resultat – straffereaksjoner i samfunnet

Samfunnsstraff, betinget dom med Narkotikaprogram med domstolskontroll (ND) og betinget dom med Program mot ruspåvirket kjøring, er straffereaksjoner som idømmes av domstolene og gjennomføres av kriminalomsorgen. Bruk av samfunnsstraff gikk ned i perioden 2010–2013, jf. tabell nedenfor. Denne utviklingen ble brutt i 2014, da det ble iverksatt 2 246 dommer på samfunnsstraff, mot 2 231 dommer i 2013.

Tabell 2.15 Straffereaksjoner i samfunnet. Antall iverksatte oppdrag 2010–2015

	2010	2011	2012	2013	2014	2015 ¹
Samfunnsstraff	2 647	2 544	2 437	2 231	2 246	1 128
Narkotikaprogram med domstolskontroll	21	26	29	23	27	17
Program mot ruspåvirket kjøring	531	574	523	565	497	333

¹ Tall for 2015 er per 31. juli.

3.4.6.2 Resultat – straffegjennomføring i samfunnet

I enkelte tilfeller kan også kriminalomsorgen beslutte, etter reglene i straffegjennomføringsloven at fengselsstraff skal gjennomføres i samfunnet. Dette gjelder for overføring fra fengsel til hjemmesoning (§ 16 1. ledd), straffegjennomføring med elektronisk kontroll hel- og delgjennomføring (EK-hel, EK-del) (§ 16 2. ledd), og straffegjennomføring i institusjon hel- og delgjennomføring (§ 12-hel, § 12-del).

Etter forslag fra Regjeringen ble det i 2014 bevilget 10 mill. kroner til å øke bruken av straffegjennomføring i institusjon (§ 12). I 2014 ble 517 personer overført til soning i institusjon etter § 12, mot 394 personer i 2013. Det ble avviklet 36 935 fengselsdøgn på denne måten i 2014, mot 30 837 i 2013. Økningen har fortsatt i 2015, og resultatet for første tertial var 16 733 døgn. Formålet med straffegjennomføring i institusjon etter § 12 er rehabilitering, men økt bruk frigjør også kapasitet i fengslene. Det vises for øvrig til omtale under.

Tabell 2.16 Straffegjennomføring i samfunnet. Antall iverksatte oppdrag 2010–2015

	2010	2011	2012	2013	2014	2015 ¹
EK hel	897	920	1 312	1 681	2461	1167
EK del	104	144	178	208	270	191
Hjemmesoning § 16 1. ledd	65	91	68	85	75	42
§ 12 hel	224	186	179	158	244	184
§ 12 del	288	340	273	236	273	220

¹ Tall for 2015 er per 31. juli.

Straffegjennomføring med elektronisk kontroll ble gjort landsdekkende i 2014, og har en samlet kapasitet på 342 plasser. Den samlede kapasitetsutnyttelsen var i 2014 på 77 pst. Første tertial 2015

er kapasitetsutnyttelsen 92,6 pst. I 2014 var det under 5 pst. (130 personer) av domfelte med elektronisk kontroll som ble overført til fengsel grunnet brudd på vilkårene under gjennomføring.

Tabell 2.17 Kapasitet elektronisk kontroll 2010–2016

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Elektronisk kontroll	150	215	221	237	342	342	342

Tabell 2.18 Prøveløslatelse med oppmøteplikt. Antall iverksatte oppdrag 2010–2015

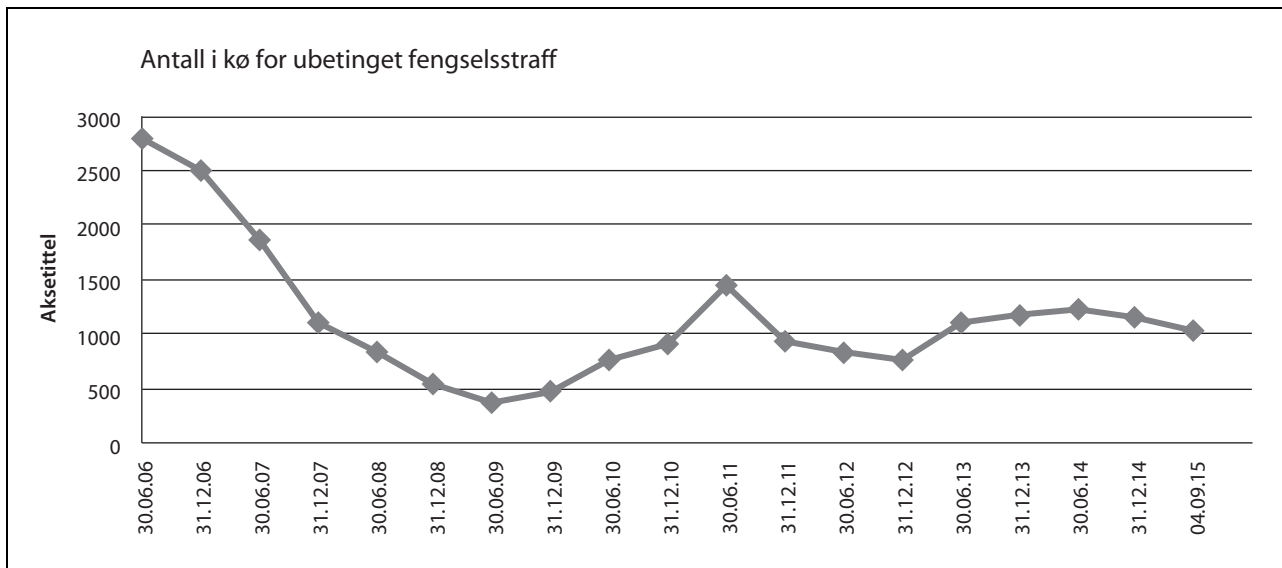
	2010	2011	2012	2013	2014	2015 ¹
Prøveløslatelse	820	859	793	782	789	451
Prøveløslatelser fra forvaring	10	9	8	5	7	2

¹ Tall for 2015 er per 31. august.

3.5 Utfordring – sikre tilstrekkelig kapasitet til gjennomføring av straff og varetekt

Straff skal gjennomføres raskt etter pådømmelse. Dette er viktig både for å oppnå straffens allmennpreventive og individualpreventive formål og av hensyn til ofrene for lovbruddene. Det er en ambisjon at straffegjennomføringen skal påbegynnes senest 60 dager etter at rettskraftig dom er mottatt i kriminalomsorgen.

Når det er underdekning på kapasitet oppstår soningskø. Figuren under viser utviklingen i soningskøen fra 30. juni 2006 til 4. september 2015. 31. desember 2013 var køen for ubetingede dommer 1 176, mens den 31. desember 2014 var 1 182. Utviklingen i soningskøen viser at det fortsatt er mangel på straffegjennomføringskapasitet i kriminalomsorgen.

Figur 2.4 Utvikling soningskøen 2006–2014

Høy kapasitetsutnyttelse i fengslene gjør det vanskelig å håndtere behovet for varetektsplasser. Oslo Tingretts dom av 2. juni 2014 (rettskraftig i mai 2015), som sier at generell plassmangel ikke er god nok grunn til å holde siktede i politiarest over 48 timer, har ført til ytterligere press på varetektsituasjonen. Det vises til nærmere omtale av dette under programkategori 06.40. For å opprettholde den fleksibiliteten som er nødvendig for å kunne ta inn nye innsatte på kort varsel, særlig varetektsinnsatte, vil det til enhver tid være nødvendig å ha noen plasser ledige. På sikt er det fortsatt en målsetting å redusere den gjennomsnittlige kapasitetsutnyttelsen. Dette kan gjøre det lettere å stille varetektsplasser til rådighet for politiet, og samtidig bedre mulighetene for å tilrettelegge innholdet i straffegjennomføringen for innsatte.

3.6 Utfordring – høy andel utenlandske innsatte

I 2014 omfattet 28 pst. av alle nyinnsettelse personer med utenlandsk statsborgerskap, jf. omtale over. Utenlandske innsatte utgjør også en stor andel av de varetektsinnsatte og bidrar dermed til det svært høye belegget i fengsler med høyt sikkerhetsnivå og redusert tilgang til varetektsplasser for politiet. En høy andel utlendinger i fengsel har ikke bare konsekvenser for kapasitetsbehovet i kriminalomsorgen, men også for det faglige innholdet i straffegjennomføringen. Både kultur- og språkutfordringer har blitt en del av, og håndteres i, fengselshverdagen.

3.7 Tiltak – økt straffegjennomføringskapasitet

3.7.1 Meld. St. 12 (2014–2015) Utviklingsplan for kapasitet i kriminalomsorgen

Meldingen ble behandlet i Stortinget våren 2015 der Stortinget blant annet ba Regjeringen om å legge fram en opptrappingsplan for kriminalomsorgen innen våren 2016, jf. Innst. 305 S (2014–2015) og anmodningsvedtak nr. 604. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget om dette på egnet måte.

Meldingen følges også opp med satsing på kapasitetsutvidelser og vedlikehold allerede i budsjettet for 2016.

3.8 Tiltak – utvidet kapasitet ved Ullersmo fengsel

Regjeringen foreslår å bevilge 212,8 mill. kroner i 2016 til etablering av 96 nye plasser på Ullersmo fengsel. Bevilgningen dekker 195 mill. kroner under Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett, 16,5 mill. kroner under Justis- og beredskapsdepartementets budsjett, og 1,3 mill. kroner under Kunnskapsdepartementets budsjett.

Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) og Statsbygg har vurdert tilstanden på Oslo fengsel avdeling A, med 172 plasser. Bygningsmassen er av dårlig kvalitet og kostnadene ved rehabilitering vil bli svært høye. Konklusjonen er at avdelingen bør stenges permanent.

96 nye plasser ved Ullersmo fengsel skal sammen med 85 nye plasser ved Indre Østfold fengsel avdeling Eidsberg, jf. omtale under, være

erstatningskapasitet for Oslo fengsel avd. A når den stenges permanent. Den samlede effekten av disse tiltakene vil være en nettoøkning i kapasiteten på 9 plasser, etter at Oslo fengsel avd. A er stengt.

Tiltaket innebærer oppføring av et prefabrikkert standard forlegningsbygg med 96 plasser, og lokaler for aktivisering. Byggemetoden gir kortere byggetid, er noe billigere, men vil kunne få noe kortere estimert levetid. Den gir kortere byggetid, er noe billigere, men har noe kortere estimert levetid. Som følge av kapasitetsutvidelsen, må fengselet også utvide mottaks- og besøkskapasiteten, samt oppgradere en del sentral infrastruktur ved fengselet. De nye plassene forventes klare til bruk første halvår 2017.

3.9 Tiltak – utvidet kapasitet ved Indre Østfold fengsel avdeling Eidsberg

Regjeringen foreslår å bevilge 193,6 mill. kroner i 2016 til å utvide Indre Østfold fengsel avdeling Eidsberg med 85 nye plasser. Bevilgningen dekker 177,6 mill. kroner under Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett, 14,8 mill. kroner under Justis- og beredskapsdepartementets budsjett, og 1,2 mill. kroner under Kunnskapsdepartementets budsjett.

Tiltaket innebærer, som ved Ullersmo fengsel, oppføring av et prefabrikkert standard forlegningsbygg med 96 celler, og lokaler for aktivisering. I tillegg vil det bli etablert ny perimetersikring. Det må gjøres ombygginger ved fengselet, som følge av at kapasiteten økes fra 17 til over 100 plasser. Denne ombyggingen medfører at noen av de eksisterende cellene bygges om til andre formål, blant annet kontorer, og det vil totalt bli 85 nye plasser ved fengselet. De nye plassene forventes klare til bruk første halvår 2017.

3.10 Tiltak – leie av fengselskapasitet i Nederland

Norgerhaven fengsel ble åpnet som et norsk fengsel 1. september 2015. Fengselet har 242 plasser med høyt sikkerhetsnivå, og vil fylles med innsatte i løpet av september og oktober. Lovhjemmelen for straffegjennomføring i annen stat oppheves 1. september 2020, slik at den maksimale perioden fengselet kan leies er fem år, jf. Innst. 305 S (2014–2015). De innsatte i Norgerhaven fengsel skal ha samme rettigheter som om de gjennomførte straffen i et fengsel i Norge. Rehabiliteringshensyn skal ivaretas. Fengselet har et godt innholdsmessig tilbud til de innsatte. Det ansettes en tilbakeføringskoordinator i fengselet, og det opp-

rettes samarbeid med frivillige organisasjoner, jf. anmodningsvedtak nr. 607.

Regjeringen foreslår å bevilge 270 mill. kroner til tiltaket i 2016. I 2015 er det samlet bevilget 110 mill. kroner til tiltaket, jf. Innst. 6 S (2014–2015) og Innst. 308 S (2014–2015). Tiltaket vil bidra til redusert soningskø og færre brudd på krav om overføring fra politiarrest innen 48-timer.

3.11 Tiltak – KVV Østlandet

Det pågår en konseptvalgutredning (KVV) for straffegjennomføringskapasiteten på Østlandet. Utredningen omfatter fylkene Akershus, Buskerud, Hedmark, Oppland, Oslo, Telemark, Vestfold og Østfold. Utredningen ferdigstilles og skal gjennom ekstern kvalitetssikring høsten 2015. Sammen med den allerede gjennomførte konseptvalgutredningen og KS1 for Agder-fylkene, vil dette gi en god oversikt over behovet for straffegjennomføringskapasitet og hvilke alternativer som finnes. Dette vil inngå i arbeidet med en opptrappingsplan, jf. omtale over. Som del av arbeidet pågår også nødvendige avklaringer rundt etableringen av nytt fengsel i Agder og mulig realisering av dette ved et offentlig privat samarbeid (OPS). Departementet har vurdert overføring av plasser fra avdelingene ved Kleivgrend og Håvet til Arendal fengsel avdeling Evje. Departementet ble i Innst. 305 S (2014–2015) bedt om å vurdere behovet for en midlertidig opprettholdelse av plassene på Kleivgrend som et køtiltak. Det er mangel på plasser med høyt sikkerhetsnivå, og ikke behov for midlertidig opprettholdelse av Kleivgrend, i tillegg til nye plasser på Evje. Plassene ved Kleivgrend og Håvet vil derfor bli lagt ned når nye plasser er etablert ved Evje fengsel. Departementet vil komme tilbake til framdriften i forbindelse med opptrappingsplanen for kriminalomsorgen.

3.12 Tiltak – soningsoverføring

Norge har inngått bilaterale avtaler med Romania, Latvia og Litauen som bl.a. setter frister for saksbehandlingstiden ved soningsoverføring. Norge har forpliktet seg til å betale for å forestå uttransporteringen til den domfeltes hjemland. Dette tiltaket er iverksatt for å få til en mer effektiv utsendelse av innsatte som skal soningsoverføres til land utenfor Norden.

Regjeringen arbeider for å inngå flere bilaterale avtaler om soningsoverføring. Forhandlinger med Serbia er i sluttfasen. Det vil også bli tatt initiativ til forhandlinger om en tilslutning til EUs rammebeslutning om soningsoverføring, for å få til en generell effektivisering av saksbehandlingen.

Departementet vil arbeide for at EØS-finansieringsordningen støtter opp om arbeidet med soningsoverføringer, og legger grunnlaget for tettere samarbeid med de aktuelle land.

4 Økt satsing på vedlikehold

Fengselseiendommene er gjennomgående svært nedslitt, med et stort behov for oppgradering og vedlikehold. Gamle og nedslitte fengselsbygg har vært en utfordring i flere år. Regjeringen foreslår en betydelig satsing på vedlikehold av fengslene.

4.1 Resultat – vedlikehold

I 2014 ble det, i tillegg til det ordinære vedlikeholdet, bevilget 40 mill. kroner til ekstraordinært vedlikehold av fengslene. Innenfor denne bevilgningen er det bl.a. prioritert vedlikeholdstiltak ved Oslo fengsel, Åna fengsel, Hedmark fengsel, Ilseng avdeling og Vestoppland fengsel, Gjøvik avdeling.

4.2 Utfordring – stort vedlikeholdsetterslep

En tilstandsanalyse utført av Statsbygg i 2013 anslår et vedlikeholdsetterslep i størrelsesorden 3,3 til 4,4 mrd. kroner. En del av fengslene vil ikke være egnet for rehabilitering pga. det omfattende vedlikeholdsetterslepet, og plasser vil måtte erstattes med ny kapasitet. Det vil også være behov for å stenge ned hele eller deler av fengsler midlertidig for å utføre vedlikeholdsarbeid. For å unngå reduksjon i soningskapasiteten er det nødvendig å etablere erstatningskapasitet for de plasser som stenger ned midlertidig eller permanent som følge av vedlikehold.

4.3 Tiltak – 170 mill. til ekstraordinært vedlikehold av fengslene

Det er utarbeidet en plan for håndtering av det store vedlikeholdsetterslepet i fengslene.

Regjeringen foreslår derfor å videreføre tiltaket med ekstraordinært vedlikehold på 50 mill. kroner fra 2015 også i 2016. Det vil i 2016 prioriteres vedlikeholdstiltak som er nødvendig for å opprettholde drift inntil det er tatt stilling til hvilke fengsler som ev. må erstattes med ny kapasitet. Det vises for øvrig til omtale under kap. 2445 Statsbygg, post 24 Driftsresultat i Prop. 1 S (2014–2015) for Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Regjeringen foreslår også, som en del av tiltakspakken for økt sysselsetting, å bevilge ytter-

ligere 120 mill. kroner til ekstraordinært vedlikehold i 2016, hvorav 50 mill. kroner skal gå til vedlikehold ved Åna fengsel og Bergen fengsel.

5 Forebygging av ny kriminalitet

Det er store utfordringer knyttet til domfeltes levekår, herunder betydelige problemer knyttet til rus og psykiske lidelser. Regjeringen foreslår å gjøre Narkotikaprogram med domstolskontroll (ND) landsdekkende og permanent, som et ledd i Regjeringens opptrappingsplan for rusfeltet. Regjeringen styrker også tilbudet til innsatte med psykiske lidelser.

5.1 Tilbakeføringsarbeid

Ved gjennomføring av straff og tilbakeføring til samfunnet, er det et mål å sikre at domfelte får en reell mulighet til å leve et liv uten kriminalitet. God tilbakeføring til samfunnet forutsetter et godt og nært samarbeid med kriminalomsorgens samarbeidspartnere, både andre offentlige etater og frivillige organisasjoner. God tilbakeføring forutsetter også kvalifisert personell og tiltak tilpasset grupper med særlige behov.

5.2 Forvaltningssamarbeid

Domfelte og innsatte har, med de begrensninger som følger av frihetsberøvelsen, samme rett til tjenester og tilbud, og de samme forpliktelsene og ansvar, som befolkningen for øvrig. Kriminalomsorgen skal legge til rette for at domfelte og varetektsinnsatte skal få del i tjenester som ytes i samfunnet, slik som helsetjenester, sosiale tjenester, opplæring, arbeidsmarkedstiltak og kulturtilbud. Forvaltningssamarbeidet er organisert slik at de som har ansvar for disse tjenestene ellers i samfunnet, tilbyr sine tjenester i fengslene.

5.3 Soningsprogresjon – gradvis tilbakeføring til samfunnet

Straffegjennomføringen bygger på prinsippet om soningsprogresjon. Dette innebærer en gradvis tilvenning til et liv i frihet, ved at sikkerhetstiltakene blir mindre strenge, jo nærmere en kommer tidspunktet for løslatelse.

Straffegjennomføring i samfunnet er godt egnet for en gradvis tilbakeføring til samfunnet, og er derfor et viktig ledd i arbeidet for å forebygge ny kriminalitet. For utvikling i bruk av straffegjennomføring i samfunnet vises det til omtale over.

5.4 Resultater – forebygging av ny kriminalitet

5.4.1 Resultat – styrket tilstedeværelse i fengslene fra arbeids- og velferdsforvaltningen

Arbeids- og sosialdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet ble våren 2014 enige om tiltak for å styrke samarbeidet mellom kriminalomsorgen og arbeids- og velferdsforvaltningen (NAV) og for å bedre tilgjengeligheten av NAVs tjenester, deriblant økt tilstedeværelse fra NAV i fengslene. Flere av tiltakene er i ferd med å bli implementert. I denne forbindelse vil det bli gjennomført en ekstern følgeevaluering over to år. Formålet med følgeevalueringen vil bl.a. være å vurdere i hvilken grad de innsattes rett til tjenester etter folketrygdloven og lov om sosiale tjenester blir ivarettatt, og se på samarbeidet og arbeidsfordelingen mellom arbeids- og velferdsforvaltningen og kriminalomsorgen innen tilbakeføringsarbeidet.

5.4.2 Resultat – TAFU

TAFU (tilbakeføring gjennom arbeid, fritid og utdanning) er et samarbeid mellom utdanningsmyndighetene, kriminalomsorgen, NAV og kommunene. Tiltaket ble etablert som prosjekter i Rogaland og Tromsø i henholdsvis 2009 og 2010. Målsettingen er å tilbakeføre tidligere domfelte til samfunnet gjennom bistand til arbeidspraksis, og/eller utdanning – med mål om varig arbeid i

det ordinære arbeidsmarkedet. Mange innsattes sammensatte levekårsutfordringer kan medføre problemer med å nyttiggjøre seg av det ordinære tjenesteapparatet etter endt soning. Evaluering viser at prosjektet har gode resultater. I 2014 besluttet Kunnskapsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet å gjøre prosjektet i Rogaland til et permanent tiltak, og avslutte i Tromsø ved utløpet av prosjektperioden i 2014. Fylkesmannen i Hordaland, Arbeids- og velferdsdirektoratet samt Kriminalomsorgsdirektoratet har i 2015 fått i oppdrag å følge opp videre drift i Rogaland, samt vurdere å organisere eventuelle utvidelser til andre steder i landet.

5.4.3 Resultat – fagutdannet personell

En viktig forutsetning for høy kvalitet i straffegjennomføringen er kompetente fengselsbetjenter. I 2014 har 164 aspiranter gjennomført sin utdanning ved Kriminalomsorgens utdannings-senter (KRUS). I 2015 startet 177 aspiranter utdanningen ved KRUS. Erfaring tilsier at noen aspiranter avslutter sin utdanning underveis i utdanningsløpet. Departementet legger derfor til grunn at KRUS, basert på erfaring, tar opp flere aspiranter ved hvert opptak enn måltallet for ferdigeksaminerte aspiranter tilsier. I tabellen nedenfor fremkommer antall uteksaminerte fengselsbetjenter i perioden 2010–2014.

Tabell 2.19 Antall uteksaminerte fengselsbetjenter 2010–2014

	2010	2011	2012	2013	2014
Antall uteksaminerte	244	170	201	146	164

5.4.4 Resultat – straffegjennomføring med elektronisk kontroll (EK)

Kapasitetsutnyttelsen på EK har økt kraftig fra 2014, og var i første tertial 2015 92,6 pst. Se tabell 2.17.

Departementet har inngått avtale om ekstern evaluering av straffegjennomføring med elektronisk kontroll i tråd med regjeringserklæringen. Formålet med evalueringen er å se hvilken effekt ordningen har på målsettingen som var satt, og belyse hvordan denne straffegjennomføringsformen oppleves for ofre for kriminalitet og pårørende.

5.4.5 Resultat – trygt tilbakeføringsprogram for forvaringsdømte

I Innst. 305 S (2014–2015) foreslås Mosjøen fengsel som utslusningsenhet for forvaringsdømte, jf. anmodningsvedtak 605.

Av hensyn til rehabiliteringen av de forvaringsdømte, som ofte har omfattende behov, bør en slik utslusningsenhet plasseres i nærheten av et bredt utbygd hjelpeapparat med kommunale tjenester, skole og spesialisert behandlingstilbud som de domfelte kan benytte seg av. Mosjøen fengsel har en lite hensiktsmessig plassering i forhold til rehabiliterings- og behandlingstilbud som forvaringsdømte ofte benytter seg av. En utslusningsanstalt for forvaringsdømte bør plasseres

nært områder hvor innsatte i framtiden ønsker å bosette seg, kan motta besøk, og har mulighet til selv å planlegge tilbakeføring til samfunnet.

Departementet mener derfor at Mosjøen fengsel ikke er egnet som utslusningsanstalt for forvaringsdømte.

For å imøtekomme behovet for å tilrettelegge for et trygt tilbakeføringsprogram for forvaringsdømte fra (særskilt) Ila fengsel og forvaringsanstalt, har KDI besluttet at Ullersmo fengsel, Krogsrud avdeling skal være utslusningsenhet for tre til fire forvaringsdømte. Pr. 1. juni 2015 er det innvilget tre overføringer av forvaringsdømte til Krogsrud.

Overføringene til lavere sikkerhetsnivå gir både kriminalomsorgen, påtalemyndigheten og domstolen viktig informasjon om hvordan den forvaringsdømte håndterer friere rammer. På denne måten får kriminalomsorgen et bedre grunnlag for å vurdere innsattes fungering og utvikling under friere forhold, og med dette også faren for nye straffbare handlinger. Oppholdet bidrar videre til en mer gradvis overgang fra fengsel til frihet, og gjør det lettere å etablere kontaktnett, arbeidsforhold, behandling mv. som kan videreføres ved prøveløslatelse. Dette vurderes som særlig positivt for de forvaringsdømte, og er en viktig beskyttelsesfaktor for å forhindre ny kriminalitet.

Departementet er opptatt av å tilrettelegge for at forvaringsdømte har gjennomgått en progresjon i soningen før de skal løslates. Departementet vurderer ulike modeller for å få forvaringsdømte trygt tilbake til samfunnet etter løslatelse besluttet av domstolen, og vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

5.4.6 Resultat – straffegjennomføring i institusjon (§ 12)

Innsatte kan gjennomføre fengselsstraffen i behandlings- eller omsorgsinstitusjon etter straffegjennomføringsloven § 12. Ordningen gir domfelte med behov for rehabilitering og behandling mulighet til å endre sin livssituasjon og årsaker til et kriminelt atferdsmønster, samtidig som § 12-opphold frigjør fengselsplasser. Det har vært en økning i antall overføringer og antall fengselsdøgn i § 12-institusjoner i 2014, og økningen har fortsatt i 2015, jf. tabell 2.16.

5.4.7 Resultat – frivillige organisasjoner

Frivillige organisasjoner representerer et tilbud innenfor lokalsamfunn, kultur, religiøs virksomhet, idrett og fritidsaktiviteter som kriminalomsor-

gen eller andre myndigheter ikke kan oppfylle. Innsatsen til frivillige spiller derfor en viktig rolle under straffegjennomføring og ved tilbakeføring til samfunnet.

27 ulike organisasjoner mottok til sammen 18,9 mill. kroner i tilskudd i 2014. Tilskuddene har gått til aktiviteter som besøkstjeneste, motiveringsarbeid, samtalegrupper, sosiale tiltak, kulturtiltak og bistand til praktiske oppgaver mv. Det er generelt god måloppnåelse blant organisasjonene. For mer detaljert oversikt over hvilke organisasjoner som mottok støtte i 2014, vises det til postomtale for kap. 430, post 70.

5.4.8 Resultat – tilpassede tiltak for unge lovbrøyttere

Norge skal etter Barnekonvensjonen minimalisere bruk av fengsel for unge under 18 år. Barn skal fortrinnsvis ikke sone i fengsel. Straffegjennomføringsformer i samfunnet skal benyttes så langt som mulig. I 2014 gjaldt f.eks. 81 av iverksatte samfunnsstraffdommer personer under 18 år. Det vises også til omtale av ungdomsstraffen, under programkategori 06.70. Det vil fortsatt være unntakstilfeller der barn må sone i fengsel. Det er etablert en egen ungdomsenhet ved Bergen fengsel, avdeling Bjørgvin, som flyttet inn i permanente lokaler våren 2015. Det skal etableres en ungdomsenhet på Eidsvoll med inntil 4 plasser, jf. omtale over. Dersom det blir ledig kapasitet ved enheten, vil kriminalomsorgen benytte de ledige plassene til egnede unge innsatte over 18 år.

5.4.9 Resultat – domfeltes kontakt med egne barn

KDI har innført en ordning med barneansvarlige i hver enhet i kriminalomsorgen, for å sikre at barnets beste som pårørende til domfelte og innsatte blir ivaretatt under straffegjennomføring og varetekt. Målet er å bedre barnas situasjon når foreldrene gjennomfører straff, og bidra til at den domfelte kan ivareta eller gjenopprette sin omsorgsrolle.

5.5 Utdringer – forebygging av ny kriminalitet

Et sentralt element i straffegjennomføringen, er forebygging av ny kriminalitet og tilbakeføring til samfunnet. Arbeidet har fire hovedaktører: den straffedømte selv, kriminalomsorgen, samarbeidende etater og frivillige organisasjoner. God tilbakeføring er avhengig av at den innsatte selv tar ansvar. Det er også helt avhengig av et godt for-

valtningssamarbeid, og dette samarbeidet må kontinuerlig videreutvikles og styrkes.

5.5.1 Utfordring – innsattes levekår

Det er gjennomført flere levekårsundersøkelser blant innsatte i norske fengsler, og samtlige viser en overrepresentasjon av levekårsproblemer. Statistisk sentralbyrå utarbeider en ny levekårsundersøkelse høsten 2015. Denne vil gi viktig og oppdatert kunnskap.

Tidligere undersøkelser viser at innsatte har en opphopning av levekårsproblemer. Sentrale utfordringer for kriminalomsorgen er et høyt antall innsatte uten bosted, og et svært høyt antall innsatte med psykiske lidelser og rusproblemer. Videre er det en høy andel av de innsatte som aldri har hatt lønnet arbeid, som har lavt utdannelsesnivå og omfattende lese- og skrivevansker. Dette er faktorer gir en økt risiko for tilbakefall til ny kriminalitet.

5.5.2 Utfordring – psykisk syke innsatte

En stor kartlegging av psykiske lidelser hos innsatte fra 2014³ viser at det er høy forekomst av psykiske lidelser, og en svært høy andel samsykelighet av personlighetsforstyrrelser og andre psykiske lidelser. Undersøkelsen viser også høy andel med rusavhengighet (51 pst.) og alkoholavhengighet (28 pst.). Enkelte innsatte i kriminalomsorgen er så alvorlig psykisk syke, at det er vanskelig å gi tilstrekkelig behandling og oppfølging. Utelukkelse fra fellesskapet og isolasjon for innsatte med lavt funksjonsnivå er til tider nødvendig av sikkerhetsgrunner, men reiser en rekke problemstillinger. Overføring av alvorlig psykisk syke innsatte til psykiatriske døgninstitusjoner kan være vanskelig å få gjennomført. Dette har vært en utfordring i mange år. Den europeiske torturovervåkningskomité (CPT) har flere ganger anbefalt at norske myndigheter tar tak i problemene på området.

5.6 Tiltak – forebygging av ny kriminalitet

5.6.1 Tiltak – Narkotikaprogram med domstolskontroll (ND) – permanent og landsdekkende

Regjeringen foreslår å bevilge 30 mill. kroner i 2016, hvorav 20 mill. kroner under kriminalomsorgens budsjett, til å gjøre straffereaksjonen

Narkotikaprogram med domstolskontroll (ND) permanent og landsdekkende, jf. også anmodningsvedtak nr. 589.

For å sikre nærhet til den straffedømte, legges oppgaven til friomsorgskontorene. Friomsorgskontorene har lang erfaring med ett tett samarbeid med forvaltningssamarbeidspartnere. Bevilgningen dekker nye stillinger (ND-koordinatorer) ved friomsorgskontorene.

Dagens ND-sentre i Bergen og Oslo styrkes for å bli kompetansesentre for ordningen i hele landet. Disse sentrene vil ha en sentral rolle i utrullingsprosessen, samt drive opplæring av ND-koordinatorer ved friomsorgskontorene. Sentrenes geografiske ansvarsområder utvides, og bemanningen ved kontorene i Bergen og Oslo skal styrkes.

5.6.2 Tiltak – opptrappingsplan for rusfeltet

Regjeringen vil ha en ny og forsterket innsats for mennesker med rus- og/eller psykiske problemer, og vil derfor legge fram en ny opptrappingsplan for rusfeltet, som en egen proposisjon høsten 2015 med en ramme på hele 2,4 mrd. kroner i perioden 2016–2020. Som et ledd i satsingen på rusfeltet er det foreslått at 400 mill. kroner av veksten i kommunenes frie inntekter skal gå til å styrke kommunale tjenester til personer med rusproblemer. Regjeringen foreslår i tillegg en tverrdepartemental satsing med 80 mill. kroner til permanent etablering og utvidelse av Narkotikaprogram med domstolskontroll, utvikling av forpliktende samarbeidsmodeller, herunder utvikling av mottaks- og oppfølgingssentre og styrking av arbeidstrening, aktivisering mv. i regi av frivillige organisasjoner.

5.6.3 Tiltak – psykiske lidelser hos innsatte: Oppfølging av kartlegging

Den omfattende kartleggingen av psykiske lidelser hos innsatte dokumenterer en stor og kompleks utfordring. Helse- og omsorgsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet har derfor bedt Kriminalomsorgsdirektoratet i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet om å nedsette en felles arbeidsgruppe for å følge opp funnene i undersøkelsen.

5.6.4 Tiltak – tilbud til psykisk syke ved Ila fengsel- og forvaringsanstalt

Etter forslag fra Regjeringen ble det i 2015 bevilget 10 mill. kroner til å styrke tilbudet til innsatte

³ Kompetansesenteret for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri for Helse Sør-Øst, Kompetansesenterets Prosjekt-rapport 2014-1.

på Ila fengsel- og forvaringsanstalt som har særlige behov på grunn av sin psykiske helse. Bevilgningen videreføres i 2016.

Det er etablert et ressursteam som arbeider målrettet og strukturert for å avbryte isolasjonen og få domfelte i aktivitet. De innsatte som er under oppfølging av ressursteamet viser en utvikling i positiv retning.

5.6.5 Tiltak – flere plasser for barn og unge – ungdomsenhet på Østlandet

Etter forslag fra Regjeringen ble det i 2015 samlet bevilget 20 mill. kroner til etablering av en ungdomsenhet med inntil fire plasser på Østlandet, i Eidsvoll kommune. I 2016 foreslås det å øke bevilgningen med 6,3 mill. kroner for å dekke helårsvirkning av tiltaket. Tiltaket skal bidra til at Norge overholder sine forpliktelser etter Barnekonvensjonen for bruk av fengsel for unge under 18 år. Det tas sikte på at enheten kan tas i bruk i løpet av 2015.

5.6.6 Tiltak – radikaliserings og voldelig ekstremisme

Stortinget bevilget i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2015 1 mill. kroner til en mentorordning for unge innsatte som antas å være i faresonen for å bli radikalisert. De som er i målgruppen vil tilbys mentor, som vil gi regelmessig oppfølging i fengsel, og søkes opprettholdt etter løslatelse. Ordningen er et prøveprosjekt over tre år, og vil deretter bli evaluert. Tiltaket vil koste 2 mill. kroner i 2016.

Stortinget bevilget samtidig 1 mill. kroner til ett nytt årsverk ved Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS), med ansvar for å styrke kunnskapen og opplæringen om radikaliserings og voldelig ekstremisme, og hva kriminalomsorgen kan gjøre for å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme.

Tiltaket er en oppfølging av handlingsplanen mot radikaliserings og voldelig ekstremisme.

5.6.7 Tiltak – bolig for velferd

I 2014 la Regjeringen fram en nasjonal strategi for boligsosialt arbeid, Bolig for velferd (2014–2020). Strategien skal styrke kommunenes arbeid med å hjelpe vanskeligstilte på boligmarkedet. Målet er at kommunene skal møte en samordnet stat og få bedre rammebetingelser i arbeidet. Innsatsen overfor barnefamilier og unge som ikke bor bra, skal forsterkes. Arbeids- og velferdsdirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Helsedirektoratet, Husbanken, Integrerings- og mangfoldsdirektoratet og Kriminalomsorgsdirektoratet har ansvaret for å gjennomføre strategien på statlig nivå. Direktoratene skal årlig utarbeide felles tiltaksplaner og statusrapporter. Det er fem departementer som sammen er ansvarlige for strategien. Dette er Arbeids- og sosialdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Kap. 430 Kriminalomsorgen

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Driftsutgifter	3 874 063	3 750 582	4 099 724
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 430 post 01</i>	88 222	86 424	88 486
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	29 223	30 602	60 872
60	Refusjoner til kommunene, forvaringsdømte mv., <i>kan overføres</i>	67 590	90 554	90 195
70	Tilskudd	20 392	21 839	22 472
	Sum kap. 0430	4 079 490	3 980 001	4 361 749

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker ordinære driftsutgifter (lønn, varer og tjenester) i kriminalomsorgen. Bemanningen i kriminalomsorgen per 1. oktober 2014 utgjorde 4 154 årsverk. Posten dekker videre utgifter til maskiner og utstyr, kontorutgifter, personalavhengige utgifter, husleie, programvirksomhet, aktiviseringstiltak samt godtgjørelser og kosthold for de innsatte.

Bevilgningen foreslås økt med 20 mill. kroner til etablering av landsdekkende og permanent narkotikaprogram med domstolskontroll (ND). Videre foreslås bevilgningen under posten økt med 269,3 mill. kroner til å dekke utgifter knyttet til avtale med Nederland om midlertidig leie av fengselskapasitet. 1 mill. kroner til tiltaket ligger allerede i rammen, jf. Innst. 6 S (2014–2015).

Bevilgningen foreslås økt med 6,6 mill. kroner som følge av helårsvirkning drift for etablering av 41 nye plasser med høyt sikkerhetsnivå ved hhv. Kongsvinger, Hustad, Bergen og Bodø fengsel. Videre foreslås bevilgningen økt med 6,3 mill. kroner som følge av helårsvirkning drift for ungdomsenhet på Østlandet med inntil fire plasser.

Bevilgningen foreslås økt med 1,2 mill. kroner knyttet til økt husleie som følge av etablering av byggeprosjekter ved Ila fengsel og forvaringsanstalt. Bevilgningen foreslås økt med 2 mill. kroner til oppretting av et prøveprosjekt med en mentorordning i kriminalomsorgen, jf. bevilgning i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2015.

Bevilgningen foreslås økt med 1,5 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon av bevilgningen under kap. 440, post 01 i forbindelse med finansiering av driftsutgifter knyttet til omvendt voldsalarm i samarbeid med Politidirektoratet, jf. omtale under kap. 440, post 01.

Bevilgningen foreslås økt med 4,4 mill. kroner på grunn av en forventet økning i inntektene under kap. 3430, post 03, jf. omtale under kap. 3430, post 03.

Det foreslås å øke bevilgningen med 12,5 mill. kroner som følge av oppretting av feil beregning i forbindelse med innføring av nettoføringsordning av merverdiavgift. Videre foreslås det å redusere bevilgningen med 18,8 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratisering- og effektiviseringsreformen i staten, jf. omtale under del III, punkt 4.

I forbindelse med opprettelse av en enhet som skal inngå og forvalte sentrale rammeavtaler på vegne av statlige forvaltningsorganer, foreslås det å redusere bevilgningen med 0,5 mill. kroner, mot

en tilsvarende økning av bevilgningen under Kommunal- og moderniseringsdepartementet, kap. 540 Direktoratet for forvaltning og IKT, post 01 Driftsutgifter.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 får fullmakt til å overskride bevilgningen på kap. 430, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3430, post 03 og 04, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning under posten på 4 099,7 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan nyttes under kap. 430, post 01

Posten omfatter arbeidsdriftens utgifter til materialer, rutinemessig utskifting av mindre maskiner og utstyr, kursing av tilsatte rettet spesifikt mot hjelpemidler brukt i arbeidsdriften samt vedlikehold og drift av maskinparken. I bevilgningen inngår også arbeidspenger til de innsatte.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 0,4 mill. kroner ifm. avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i staten, jf. omtale under del III, punkt 4.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 får fullmakt til å overskride bevilgningen på kap. 430, post 21 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3430, post 02, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning under posten på 88,5 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen på posten omfatter større utstyrsanskaffelser og vedlikehold. Den omfatter også bevilgning til IKT-løsninger, maskiner og teknisk utstyr til arbeidsdriften, annet utstyr til fengslene og innkjøp av kjøretøy.

Bevilgningen foreslås økt med 16,5 mill. kroner til anskaffelse av nødvendig utstyr og inventar i forbindelse med utvidelse ved Ullersmo fengsel, og 14,8 mill. kroner til utvidelse ved Indre Østfold fengsel avdeling Eidsberg. Videre foreslås bevilgningen redusert med 1,8 mill. kroner i forbindelse med oppretting av feil i budsjettering av mva. i forbindelse med anskaffelse av utstyr og inventar til byggeprosjekter ved Ila fengsel- og forvaringsanstalt.

Det foreslås en bevilgning under posten på 60,9 mill. kroner.

Post 60 Refusjoner til kommuner, forvaringsdømte mv., kan overføres

Bevilgningen på posten dekker refusjoner til kommunale omsorgstiltak for prøveløslatte fra forvaring og varetektssurrogat. Ved prøveløslatelse av forvaringsdømte kan retten sette vilkår om at den domfelte tar opphold i institusjon eller kommunal boenhet utover ettårsfristen i straffeloven § 53 nr. 3 bokstav g. Denne adgangen er hjemlet i straffeloven § 39 g. I forbindelse med etablering av refusjonsordningen var det en målsetting at de forvaringsdømte som har spesielle behov, skal ha mulighet til institusjonsopphold, ev. opphold i omsorgsbolig ved prøveløslatelse.

Det kreves særlige grunner for å sette vilkår om prøveløslatelse til kommunal omsorgsbolig/institusjon. Særlige grunner foreligger når den domfelte ellers ikke vil kunne prøveløslates, og en prøveløslatelse på slike vilkår anses å være bedre for den domfelte enn fortsatt opphold i anstalt under kriminalomsorgen. Dette er særlig aktuelt når den forvaringsdømte er psykisk utviklingshemmet eller har psykiske problemer og/eller rusproblemer. Det er et vilkår for slik løslatelse at institusjonen eller kommunen har samtykket i oppholdet og at tiltakene er statlig finansiert. Beslutning om prøveløslatelse treffes av domstolene.

I 2014 ble det utbetalt refusjon etter ordningen på 67,6 mill. kroner. Beslutning om prøveløslatelse fra forvaring med vilkår om at den domfelte tar opphold i institusjon eller kommunal boenhet utover ettårsfristen er tillagt domstolene. Det gjør bevilgningsbehovet under posten usikkert. Det er vanskelig å forutsi utviklingen i antall

saker, dvs. både hvilke saker som vil falle bort, tilfang av nye saker og hvilke krav som vil følge av domstolenes beslutning og dermed hvor kostbare tiltakene det skal ytes kommunal refusjon for vil være.

Det foreslås en bevilgning under posten på 90,2 mill. kroner.

Post 70 Tilskudd

Post 70 er en tilskuddsordning for frivillig virksomhet under kriminalomsorgens virkeområde, dvs. domfelte under straffegjennomføring. Posten dekker tilskudd til frivillige organisasjoner hvor hoveddelen av organisasjonens aktiviteter finansieres fra andre kilder. Det forutsettes at mottakerens virksomhet støtter opp om kriminalomsorgens generelle målsettinger, og med spesiell vekt på tilbakeføring til samfunnet etter endt straffegjennomføring.

I 2016 foreslås et tilskudd til For Fangers Pårørende på 2,671 mill. kroner. Av dette forutsettes 1,374 mill. kroner øremerket til tiltak for fangers barn. Det foreslås videre et tilskudd på 4,966 mill. kroner til organisasjonen Wayback, 1,627 mill. kroner til Kirkens Sosialtjeneste til organisasjonens arbeid for innsatte, 0,72 mill. kroner til Vardeteatret AS og 0,358 mill. kroner til Musikk i fengsel og frihet (MIFF). Stiftelsen Retretten foreslås tildelt 1,0 mill. kroner.

Den delen av tilskuddsmidlene som ikke er bundet opp ved øremerking, om lag 11 mill. kroner, vil bli kunngjort offentlig av KDI.

Det foreslås en bevilgning under posten på 22,5 mill. kroner.

Tabell 2.20 Fordeling av tilskudd til frivillig virksomhet i 2014 (1000 kr)

Tilskuddsmottakere ¹	Tilskudd
Wayback – stiftelsen Livet etter soning	4 672
Kirkens Sosialtjeneste	2 545
For Fangers Pårørende	2 513
Musikk i fengsel og frihet	1 000
Vardeteateret AS	1 000
Stiftelsen Retretten	1 000
Stiftelsen Kirkens Bymisjon Drammen	750
Norges Røde Kors – Nettverk etter soning	500
Røverhuset	600
Stiftelsen Kirkens Bymisjon Vestfold	500
Norges Røde kors – Visitortjeneste	500
Frelsesarmeens «Safe Way Home»	450
Frelsesarmeen – Fengselsarbeid	400
Ungdom mot Vold	350
Blues Factory AS	300
Stjernegruppen Ringerike AS Blå Kors	300
Øvrige mottakere	1 557
Utbetalte tilskudd i 2014	18 937

¹ Wayback, Kirkens Sosialtjeneste og For Fangers Pårørende har fått øremerket tilskudd, jf. Prop. 1 S (2013–2014) og Innst. 6 S (2013–2014). Blant øvrige mottakere i tabellen over ligger tilskudd på 25 000 til 200 000 til følgende organisasjoner: Hjørsgunn Gård, Stabburshella, Tromsø IL, Studieforbund Kultur og tradisjon, Kulturdråpen, Frelsesarmeen – «Retreat», Sjøførbyrået, Kirkens Bymisjon Trondheim – «Videre», Røde Kors «Døråpner», Våle kirkekor, Åsane menighet.

Kap. 3430 Kriminalomsorgen

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
02	Arbeidsdriftens inntekter	83 250	87 953	90 051
03	Andre inntekter	20 903	16 111	20 895
04	Tilskudd	3 712	2 197	2 249
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	2 244		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	34 615		
17	Refusjon lærlinger	42		
18	Refusjon av sykepenger	97 720		
	Sum kap. 3430	242 486	106 261	113 195

Post 02 Arbeidsdriftens inntekter

Posten omfatter inntekter fra salg av arbeidsdriftens produksjon og drifts- og vedlikeholdsoppgaver som utføres på bestilling fra Statsbygg.

Bevilgningen under posten foreslås redusert med 0,4 mill. kroner som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i staten.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 430, post 21 mot tilsvarende merinntekt under kap. 3430, post 02, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning under posten på 90,1 mill. kroner.

Post 03 Andre inntekter

Posten omfatter bl.a. leieinntekter for tjeneste- og leieboliger, refundert kost og husleie, klientavhengige driftstilskudd til overgangsboligene og tilskudd fra andre offentlige virksomheter til gjennomføring av prosjekter.

Bevilgningene foreslås økt med 4,4 mill. kroner som følge av en forventning om økte inntek-

ter, jf. omtale under kap. 430, post 01. Videre foreslås bevilgningen redusert med 0,08 mill. kroner som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i staten.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 430, post 01 mot tilsvarende merinntekt under kap. 3430, post 03, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning under posten på 20,9 mill. kroner.

Post 04 Tilskudd

Posten omfatter tilskudd til deltakelse i internasjonalt fengselsamarbeid under EØS-finansieringsmekanismene.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 430, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3430, post 04, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning under posten på 2,2 mill. kroner.

Kap. 432 Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS)

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2014	budsjett 2015	2016
01	Driftsutgifter	184 697	185 295	186 619
	Sum kap. 0432	184 697	185 295	186 619

Post 01 Driftsutgifter

Posten omfatter lønnsutgifter til personale ved Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS), lønn til aspiranter og drifts- og husleieutgifter vedrørende skolebygningen. Bemanningen ved KRUS utgjorde 402 årsverk per 1. oktober 2014, inkludert aspirantene som inngår i den toårige aspirantordningen. Posten omfatter også bevilgning til inventar og utstyr i skoleseksjonen og i kontorene, aspirantenes reiser, opphold og uniformseffekter, samt ulike kurs til spesialstillinger innen kriminalomsorgen.

Bevilgningen for 2016 skal dekke uteksaminering av 175 fengselsbetjenter fra KRUS.

Bevilgningen foreslås økt med 1 mill. kroner til tiltak mot radikalisering, til ett nytt årsverk ved KRUS med ansvar for opplæringstiltak, jf. tilleggsbevilgning i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2015.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 0,9 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i staten, jf. omtale under del III, punkt 4.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 432, post 01 mot tilsvarende merinntekt under kap. 3432, post 03, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning under posten på 186,6 mill. kroner.

Kap. 3432 Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
03	Andre inntekter	1 780	972	995
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	1 583		
18	Refusjon av sykepenger	1 895		
	Sum kap. 3432	5 258	972	995

Post 03 Andre inntekter

Posten omfatter bl.a. inntekter fra aspirantenes andel av skolebøker.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 får fullmakt til å overskride bevilg-

ningen under kap. 432, post 01 mot tilsvarende merinntekt under kap. 3432, post 03, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning under posten på 1,0 mill. kroner.

Programkategori 06.40 Politi og påtalemyndighet

Utgifter under programkategori 06.40 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
01-23	Driftsutgifter	15 341 430	15 124 414	16 147 611	6,8
60-69	Overføringer til kommuner	5 173	5 501	10 000	81,8
70-89	Overføringer til private	54 907	183 089	243 172	32,8
	Sum kategori 06.40	15 401 510	15 313 004	16 400 783	7,1

Utgifter under programkategori 06.40 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
440	Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten	14 016 095	13 904 146	14 826 379	6,6
442	Politihøgskolen	592 663	572 345	575 628	0,6
444	Politiets sikkerhetstjeneste (PST)	611 405	631 263	773 310	22,5
445	Den høyere påtalemyndighet	167 187	191 205	211 361	10,5
446	Den militære påtalemyndighet	7 663	7 803	7 837	0,4
448	Grensekommisssæren	6 497	6 242	6 268	0,4
	Sum kategori 06.40	15 401 510	15 313 004	16 400 783	7,1

1 Innledning

Programkategori 06.40 omfatter politi- og lensmannsetaten, Politiets sikkerhetstjeneste (PST), Politihøgskolen (PHS), Den høyere påtalemyndighet, Den militære påtalemyndighet og Grensekommisssæren. I kategorien inngår etater og virksomheter som er sentrale i kriminalitetsbekjempelsen, i forebygging og håndtering av anslag mot samfunnet, kriser og ulykker, samt i opprettholdelsen av den alminnelige ro og orden. Oppgaveløsningen skal skje i et samvirke med andre statlige og private aktører, kommunale etater og det sivile samfunn.

Kategorien omfatter videre en rekke sivile rettspleie- og forvaltningsoppgaver som politiet er tillagt ansvar for, bl.a. pass- og våpenforvaltning, registrering av asylsøkere og uttransportering av personer uten lovlig opphold i landet.

1.1 Kategoriens organisering og innplassering i kjedeperspektivet

Straffesakskjeden

Politiet og påtalemyndigheten utgjør de to første leddene i straffesakskjeden. Oppgaveløsningen i disse leddene får konsekvenser for antallet saker i senere ledd i kjeden. En effektiv forebyggende

innsats reduserer kriminaliteten og antall anmeldelser, og bidrar slik til å redusere antallet saker i de alminnelige domstolene (programkategori 06.20) og kriminalomsorgen (programkategori 06.30). Effektiv etterforskning og økt oppklaring kan tilsvarende ha en kriminalitetsforebyggende effekt, samtidig som økt oppklaring kan bety flere saker til oppfølging i kjeden. Det er påtalemyndighetens ansvar å lede etterforskningen, forberede og føre saker for retten. Økt bruk av administrative sanksjoner kan redusere antallet mindre alvorlige saker som behandles i straffesakskjeden.

Konfliktrådene er en del av straffesakskjeden, og har en viktig rolle i straffegjennomføringen med vekt på forebygging og gjenoppretting, jf. omtale under programkategori 06.70. Det er påtalemyndigheten som beslutter om en sak skal overføres til konfliktråd for behandling.

Kriminalomsorgen stiller soningsplasser og varetektsplasser til disposisjon for politiet, jf. omtale under programkategori 06.30.

Asylkjeden

Politiets oppgaver knyttet til asylkjeden er hovedsakelig registrering av alle som søker om beskyttelse, fastsette korrekt identitet og uttransportering av personer som ikke har lovlig opphold i landet, inkludert de som ikke reiser frivillig etter å ha fått avslag på sin søknad om asyl. Dette arbeidet er også viktig ut fra et sikkerhetsperspektiv. For å se helheten i asylkjeden, se også omtale under programkategori 06.90.

Samfunnssikkerhet og beredskap

Politiet er en sentral aktør i samfunnssikkerhets- og beredskapskjeden, både gjennom sin døgnkontinuerlige beredskap for håndtering av ordinære politioppgaver og for håndtering av ekstraordinære hendelser. Politiets samvirke med andre aktører, herunder de andre nødetatene og Forsvaret, er vesentlig for beredskap og oppgaveløsning, jf. omtale under programkategori 06.50.

Både PST og politiet for øvrig har i tillegg en rekke oppgaver knyttet til å beskytte rikets sikkerhet, bl.a. innen forebyggende arbeid rettet mot mulige angrepsmål og overfor potensielle utøvere. PST har dessuten viktige analyse- og rådgivningsfunksjoner, og utarbeider beslutningsunderlag for Justis- og beredskapsdepartementet og regjeringen, både i det daglige og i krisesituasjoner.

1.2 Organisering

1.2.1 Den sentrale politiledelsen

Justis- og beredskapsdepartementet har det overordnede ansvaret for styringen av politi- og lensmannsetaten. Departementet skal fastsette mål, strategier og rammer for politi- og lensmannsetatens arbeid. Departementet skal også føre tilsyn med at mål nås, og at vedtatt politikk blir implementert.

Politidirektoratet (POD) er et forvaltningsorgan underlagt Justis- og beredskapsdepartementet. POD har ansvaret for faglig ledelse, styring, oppfølging og utvikling av politidistriktene og politiets særorganer. På straffesaksbehandlingsområdet skjer dette i samarbeid med riksadvokaten. POD har i tillegg ansvaret for å gjennomføre regjeringens politikk i henhold til tildelingsbrev, oppdragsbrev og andre oppdrag gitt i styringsdialogen, herunder ansvaret for faglig utvikling, kultur og ledelse i hele politi- og lensmannsetaten. POD skal bistå med faglige innspill til departementet og bidra til at departementet har et best mulig beslutningsgrunnlag for politikkutforming.

1.2.2 Politidistriktene og særorganene

Landet er i 2015 inndelt i 27 politidistrikt som igjen er inndelt i lensmanns- og politistasjonsdistrikter samt namsfogder. Politimestrene i Rogaland og Salten er faglig og administrativt ansvarlig for virksomheten ved hovedredningssentralene, som er lokalisert på Sola og i Bodø, samt leder av redningsledelsen ved sentralene. Alle politimestrene leder dessuten lokal redningssentral i sitt distrikt. Etter forslag fra Regjeringen har Stortinget besluttet at politiet skal organiseres i 12 politidistrikt som en del av nærpolitireformen, jf. Prop. 61 LS (2014–2015) og Innst. 306 S (2014–2015). Overgangen til 12 distrikt vil skje fortløpende fra 2016, jf. omtale under pkt. 7 og del III.

Politiet er organisert med følgende særorganer:

- Den nasjonale enhet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet (Kripos)
- Utrykningspolitiet (UP)
- Den sentrale enhet for etterforskning og påtale av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet (Økokrim)
- Politiets utlendingsenhet (PU)
- Politihøgskolen (PHS)

Særorganene er administrativt og faglig underlagt POD. Økokrim er i tillegg et statsadvokatembete, som i sin påtalemessige virksomhet er underlagt

Riksadvokaten. Kripos er administrativt og faglig underlagt POD, unntatt straffesaksbehandling inkludert påtalearbeid, der enheten er underlagt Det nasjonale statsadvokatembetet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet (NAST). I tillegg er Nasjonalt ID-senter (NID) et faglig selvstendig forvaltningsorgan underlagt POD.

1.2.3 *Politiets IKT-tjenester og Politiets fellestjenester*

Politiets IKT-tjenester (PIT) er fellesleverandør av IKT-tjenester i politiet.

Politiets fellestjenester (PFT) er politiets nasjonale kompetanse- og servicesenter innenfor områdene materiell og logistikk, eiendom, bygg og anlegg (EBA), samband, anskaffelser og juridisk rådgivning.

Begge er selvstendige enheter underlagt POD.

1.2.4 *Politiets sikkerhetstjeneste (PST)*

PST er et eget politiorgan i henhold til politiloven, og er faglig og administrativt direkte underlagt Justis- og beredskapsdepartementet. PST har enheter i samtlige politidistrikt med unntak av Oslo der Den sentrale enhet (DSE) har ansvar for tjenesteutførelsen, i tillegg til faglig styring av enhetene i de andre politidistriktene.

Politimesteren i alle distrikt utenfor Oslo er ansvarlig for gjennomføringen av PST-oppgavene i sitt distrikt. Politimestrene er således både administrativt ansvarlige og ansvarlige for hvordan oppgavene løses og disponeringen av mannskapene i politidistriktene. Det er besluttet at organiseringen av dagens lokale PST-enheter skal videreføres inntil videre.

PSTs hovedoppgaver er av forebyggende karakter. PST har ansvar for å identifisere, beskrive og vurdere trusler, samt iverksette effektive tiltak for å redusere sannsynligheten for tilsiktede uønskede handlinger. PST utarbeider både generelle trusselvurderinger og trusselvurderinger knyttet til bestemte hendelser, arrangementer og besøk av myndighetspersoner. PST ved DSE utarbeider analyser til bruk som beslutningsun-

derlag for regjeringen. Når PST utfører etterforskning er de underlagt NAST.

1.2.5 *Den høyere påtalemyndighet*

Den høyere påtalemyndighet består av Riksadvokatembetet, ti regionale statsadvokatembeter og NAST. Riksadvokaten leder Den høyere påtalemyndighet og har det faglige overordnede ansvaret for all straffesaksbehandling i egen etat, samt i politiet, Spesialenheten for politisaker, Økokrim og PST. Administrativt rapporterer riksadvokaten til Justis- og beredskapsdepartementet. Bare Kongen i statsråd kan utferdige alminnelige regler og gi bindende pålegg om utføringen av riksadvokatens verv, jf. straffeprosessloven § 56.

1.2.6 *Generaladvokaten*

Generaladvokaten leder Den militære påtalemyndighet og er overordnet krigsadvokatene. Generaladvokaten har også tilsyn med den militære disiplinærmyndighet. Generaladvokaten er påtalemessig underlagt riksadvokaten og administrativt underlagt Justis- og beredskapsdepartementet. Departementet vil vurdere eventuelle endringer i organisasjonstilknytningen til Generaladvokatembetet. Departementet utreder om ordningen med generaladvokat og krigsadvokater skal opprettholdes. Forsvarsdepartementet og riksadvokaten er konsultert i dette arbeidet. Utredningen skal være ferdigstilt i løpet av høsten 2015.

1.2.7 *Grensekommisjonen*

Grensekommisjonen har bl.a. ansvar for å føre tilsyn med Grenseavtalen mellom Norge og Russland, herunder føre forhandlinger med russiske grensemyndigheter med sikte på å blegge eventuelle konflikter ved grensen. Grensekommisjonen er underlagt POD.

1.3 Mål for kategorien

Målene for programkategori 06.40 Politi og påtalemyndighet er følgende:

Straffesakskjeden	<p>En mer effektiv straffesakskjede</p> <p>Styrke forebyggingen av kriminalitet</p> <p>Redusere alvorlig kriminalitet</p>
Samfunnssikkerhet og beredskap	<p>Redusere sårbarhet i samfunnet</p> <p>Styrket samhandling i forbindelse med beredskap og krisehåndtering</p> <p>Kunnskapsbasert forebygging</p> <p>Bedre ledelse og styrket ledelseskultur</p>
Asylkjeden	<p>Raskere retur</p> <p>Raskere avklaring av identitet</p>

2 Budsjettmessige prioriteringer

Regjeringen foreslår å øke bevilgningene til politi og påtalemyndighet med om lag 1,1 mrd. kroner i 2016. Av dette utgjør lønns- og prisstigning 148,2 mill. kroner.

Det er et mål for Regjeringen å sikre at politi og påtalemyndighet har tilstrekkelig bemanning og kompetanse for de oppgaver som skal utføres. For å øke politiets kapasitet har Regjeringen som ambisjon at det i løpet av 2020 er to polititjenestemenn per 1 000 innbyggere på nasjonalt nivå. Det vil være til dels store variasjoner i dekningsgrad mellom politidistriktene utfra kriminalitetsbildet og særskilte utfordringer i det enkelte distrikt.

Etter forslag fra Regjeringen har Stortinget vedtatt å gjennomføre nærpolitireformen, som bl.a. innebærer endringer i politiets struktur og arbeidsmåte. Reformen skal sikre tilstedeværelse av et kompetent, effektivt og lokalt nærpoliti der folk bor, og samtidig bidra til å utvikle gode fagmiljøer som er rustet til å møte dagens og morgendagens kriminalitetsutfordringer. Som en del av reformen reduseres antall politidistrikter fra 27 til 12 fortløpende fra 2016.

Erfaring tilsier at det vil bli krevende å opprettholde tjenestenivået i en overgangsfase. En vellykket gjennomføring av reformen vil kreve god ledelse, helhetlig og god styring og prioritering. De nye politidistriktene trenger IKT-verktøy som setter dem i stand til å gi publikum bedre tjenester enn i dag. Med nærpolitireformen skal bl.a. flere politioppgaver løses på stedet, og det skal tilbys flere digitale tjenester til publikum. Regjeringen har endret gjennomføringsstrategien for IKT-satsingen i politiet, og vil fremover iverksette flere mindre prosjekter som vil gi nye arbeidsverktøy raskere og redusere den samlede risikoen.

Regjeringen har økt bevilgningene til politi, påtalemyndighet og PST betydelig i 2014 og 2015. Det er bl.a. bevilgning for å kunne tilsette om lag 700 nye politistillinger. Klare føringer om nettovest i antall politistillinger tilsvarende det som er kompensert budsjettmessig har imidlertid avskåret distriktenes mulighet til å benytte disse midlene til andre formål. Samtidig har det de siste 4–5 årene vært behov for å trekke inn midler fra politidistriktene for å finansiere noen viktige fellestiltak i etaten, særlig som følge av økte utgifter til drift og forvaltning av IKT og Nødnett, men også økte utgifter til tolketjenester og utgifter som følge av internasjonale forpliktelser. Det er videre foretatt en nødvendig styrking av POD, særlig områder som IKT, HR og sikkerhet og beredskap. Behov for en slik styrking er påpekt gjennom bl.a. politianalysen og 22. juli-kommisjonens rapport. Dette er tiltak som vil komme publikum, politidistriktene og hele etaten til gode. I tillegg er det stilt økte krav til effektivisering. Samlet har politidistriktene de senere årene derfor opplevd svekket fleksibilitet og handlingsrom i sine driftsbudsjetter, tross en betydelig satsing. Det vil være behov for stram styring og prioritering også i 2016.

Regjeringens hovedsatsinger i budsjettforslaget for 2016 er økt politibemanning, gjennomføring av nærpolitireformen, IKT-tiltak i politiet og sikkerhet og beredskap.

Hovedprioriteringer i budsjettforslaget for 2016 er:

- Legge til rette for å oppbemanne politiet med inntil 347 nye stillinger, slik at antallet nye og ledige stillinger i politiet tilsvarer antallet studenter som består eksamen ved PHS våren 2016 (163,2 mill. kroner)

- Helårsvirkning av 349 nye stillinger til nyutdannede fra PHS i 2015 som følge av satsing i 2015 (160 mill. kroner)
 - Helårsvirkningen av om lag 50 flere påtalejurister i politiet som følge av satsing i 2015 (14,5 mill. kroner)
 - Helårsvirkningen av flere stillinger og økt lønn i Den høyere påtalemyndighet som følge av satsing i 2015 (19,8 mill. kroner)
 - Øke bevilgningen til gjennomføring av nærpolitireformen (124,4 mill. kroner, samt 22,7 mill. kroner under kap. 455, post 01)
 - IKT-modernisering i norsk politi (100 mill. kroner)
 - Økt kapasitet og redusert ventetid for tilrettelagte avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner i Statens barnehus (15 mill. kroner). I tillegg er bevilgningen økt med 28,1 mill. kroner til politiet og Statens barnehus som følge av at tilrettelagte avhør blir overført fra domstolene til politiet med virkning fra 12. oktober 2015
 - Øke bevilgningen til PST, herunder tilleggslokaler, infrastrukturtiltak og helårsvirkning for 35 nye stillinger som følge av satsing i 2015 rettet mot fremmedkrigerproblematikken (145,4 mill. kroner)
 - Videreføre tilskuddsordningen som ble etablert i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2015 til kommunenes lokale arbeid mot radikaliserings- og voldelig ekstremisme (10 mill. kroner)
 - Forprosjektering av nytt beredskapssenter for politiets nasjonale beredskapsressurser (25 mill. kroner)
 - Økt bevilgning til ny modul til utlendingsinternatet på Trandum som vil gi 90 flere plasser (35,9 mill. kroner). Tiltaket er planlagt ferdigstilt i 2016, og vil tilrettelegge for intensivt innsats i returarbeidet i årene fremover. I tillegg foreslås det å bevilge 80 mill. kroner på kap. 2445, post 33 til bygging og ferdigstilling av den nye modulen, jf. Kommunal- og moderniseringsdepartementets Prop. 1 S (2015–2016)
 - Økt innsats på returfeltet, rettet mot oppsporing av personer på ukjent adresse og personer som har fått oppholdstillatelse på feilaktig grunnlag (11 mill. kroner)
 - Etablere et servicesenter i Trondheim for utenlandske arbeidstakere i 2016 i samarbeid med skatteetaten og Arbeidstilsynet (samlet om lag 10 mill. kroner, derav 3,5 til politiet)
 - Videreføre den norske innsatsen i Middelhavet (35 mill. kroner) og økt norsk kontingentbidrag til Frontex (10,6 mill. kroner)
 - Økt uttak kvoteflyktninger fra Syria, bistand fra politiet (21,6 mill. kroner) og PST (6,9 mill. kroner)
- Utgiftsbevilgningen under kategorien er redusert med om lag 75 mill. kroner som en del av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i staten.

3 Straffesakskjeden

3.1 En mer effektiv straffesakskjede

I straffesakskjeden inngår aktiviteter som forebygging av kriminalitet, etterforskning av straffbare forhold samt sanksjonering i rettsapparatet med påfølgende fullbyrdelse av straffereaksjoner og inndragning av utbytte av straffbare handlinger.

Hovedformålet med straffesakskjeden er å redusere kriminaliteten og slik bidra til den generelle tryggheten i samfunnet. En effektiv straffesakskjede med høy kvalitet og god rettssikkerhet er en forutsetning for den alminnelige tillit til rettssystemet og borgernes opplevelse av trygghet. Strategier for tidlig forebygging har betydning for å kunne hindre radikaliserings- og voldelig ekstremisme. Straffesakskjeden har derfor betydning også for samfunnsikkerhets- og beredskapskjeden.

En effektiv kriminalitetsbekjempelse må inneholde både målrettede forebyggende tiltak, en effektiv straffesakskjede med adekvate reaksjonsmuligheter og tilstrekkelig kapasitet til at ilagte reaksjoner kan gjennomføres raskt. En effektiv straffesakskjede med adekvate reaksjonsformer vil ha en kriminalitetsforebyggende effekt.

Regjeringen arbeider for å sikre balanse i straffesakskjeden. Kapasiteten og effektiviteten i straffesakskjeden påvirkes av antallet handlinger som til enhver tid er kriminalisert, omfanget av avdekket og anmeldt kriminalitet, politiets samlede etterforskningsressurser og kompetanse til å gjennomføre effektiv etterforskning med god kvalitet samt påtalemyndighetens og domstolenes kapasitet for effektiv behandling og irettføring av saker. Også tilgangen på varetektsplasser og soningsplasser, samt politiets og samfunnets samlede evne til å forebygge lovbrudd, har betydning.

Omleggingen til nye politidistrikter skal skje fortløpende fra 2016. Kapasiteten og kvaliteten i straffesakskjeden skal forbedres gjennom etable-

ring av større og mer kompetente etterforskningsmiljøer i de nye politidistriktene, flere politistillinger samt prioritering av etterforskning som fag.

Det skal som et ledd i oppfølgingen av nærpolitireformen gjennomføres en påtaleanalyse i løpet av 2016 med formål å videreutvikle påtalemyndigheten gjennom styrking av kvaliteten i straffesaksarbeidet. Analysen skal bl.a. vurdere om påtalemyndigheten har riktig kapasitet og kompetanse.

Videre skal det gjennomføres en utredning av særorganstrukturen og organiseringen av politiets nasjonale beredskapsressurser. Som et ledd i

gjennomføringen av nærpolitireformen skal det også utarbeides en nasjonal handlingsplan for løft av etterforskningsfeltet.

3.1.1 Resultat – nedgang i den registrerte kriminaliteten

Kriminalitetsbildet påvirkes av samfunnsmessige faktorer som befolkningsvekst, urbanisering og innvandring. Den registrerte kriminaliteten påvirkes i tillegg av anmeldelsestilbøyeligheten til publikum og aktiviteten til politiet og andre kontrolltater.

Tabell 2.21 Anmeldte lovbrudd 2010–2014 etter kriminalitetstype

	2010	2011	2012	2013	2014	Pr. 1.7.2015 ¹
Økonomisk kriminalitet	7 916	8 053	8 047	7 931	7 702	3 773
Annen vinningskriminalitet	177 032	171 921	179 948	170 911	156 189	67 230
Voldskriminalitet	25 920	26 254	27 151	26 942	26 300	13 664
Seksualkriminalitet	4 271	4 612	4 719	4 823	4 780	2 802
Narkotikakriminalitet	45 397	42 788	45 921	49 404	48 075	23 291
Skadeverk	21 365	19 553	18 165	18 278	17 463	8 492
Miljøkriminalitet	2 663	2 741	2 333	2 172	2 205	827
Arbeidsmiljøkriminalitet	665	819	773	756	864	422
Trafikkriminalitet	61 779	56 922	60 535	58 986	60 020	28 531
Annen kriminalitet	47 129	46 429	46 082	48 303	48 509	24 475
Alle lovbruddsgrupper	394 137	380 092	393 674	388 506	372 107	173 507

¹ Tall per 1.7.2015 er hentet fra politiets driftsstatistikk, STRASAK JUS068.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Det ble anmeldt 372 107 lovbrudd i 2014, en nedgang på 4,2 pst. fra året før. Nedgangen i anmeldte lovbrudd er enda mer markant sett i forhold til folketallet. Det ble i 2014 anmeldt 72,8 lovbrudd per 1 000 innbyggere, 5,3 pst. færre enn året før og 18,2 pst. færre enn for ti år siden. Omfanget av anmeldte lovbrudd per 1 000 innbyggere er lavere enn for samtlige år med sammenlignbar anmeldelsesstatistikk fra 1993 til i dag.

Nedgangen i anmeldte lovbrudd fra 2013 til 2014 skyldes særlig nedgang i vinningskriminalitet, som utgjør den største lovbruddsgruppen. Vinningskriminalitet utgjør 42 pst. av alle anmeldte lov-

brudd i 2014, en betydelig lavere andel enn i alle tidligere år. Også i 2015 har vi sett en reduksjon i vinningskriminaliteten.

Det er grunn til å anta at dette dreier seg om en reell nedgang i kriminaliteten, bl.a. fordi anmeldelse er en betingelse for utbetaling av forsikring. Samtidig er det grunn til å anta mørketall der den stjalne gjenstanden har lav verdi, eller egenandelen er høy. Nedgangen er særlig stor når det gjelder grove tyverier fra person på offentlig sted i Oslo politidistrikt, som har hatt en særskilt innsats rettet mot slik kriminalitet.

3.1.2 Resultat – økt oppklaringsprosent

Tabell 2.22 Resultatutvikling, saksbehandlingstid og oppklaringsprosent, 2010–2014

	Mål	2010	2011	2012	2013	2014	Pr. 1.7.2015
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid (dager)	120	122	123	114	119	124	119
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid (dager) – fristsaker vold	90	111	101	99	100	104	95
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid (dager) – unge lovbrøyttere	42	31	30	33	37	36	34
Gjennomsnittlig oppklaringsprosent	38	37,4	38,0	36,3	37,3	39,0	42,3

Kilde: STRASAK, Politidirektoratet.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte forbrytelser var noe høyere i 2014 (124 dager) enn i 2013 (119 dager). En forklaring er nedbygging av restanser (eldre saker), hvilket medfører noe økning i gjennomsnittlig saksbehandlingstid. For prioriterte voldssaker var saksbehandlingstiden for oppklarte saker 104 dager i 2014, hvilket betyr at målkravet på 90 dager ikke ble oppnådd. Utviklingen første halvår 2015 viser en positiv utvikling. For saker hvor mistenkte var under 18 år lå saksbehandlingstiden i 2014 på 36 dager.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i 2014 varierer betydelig mellom ulike kriminalitetstyper, fra 207 dager i økonomisaker til 110 dager i narkotikasaker. Økonomisaker tar tradisjonelt lang tid å etterforske. Narkotikasaker har kortere saksbehandlingstid fordi en betydelig andel av sakene avdekkes av politiet eller andre kontrollorganer som sikrer nødvendig bevis på stedet, og fordi mange av sakene kan avgjøres med forelegg.

Gjennomsnittlig oppklaringsprosent for forbrytelser var 39,0 pst. i 2014, en forbedring på 1,7 prosentpoeng fra året før. Oppklaringsprosenten er rekordhøy⁴ og høyere enn Stortingets fastsatte mål. Hovedårsaken antas å være forbedret oppklaring av vinningsforbrytelser. Siden denne kriminalitetstypen utgjør et stort volum har endringen sterk påvirkning på det samlede resultatet. Det

har i tillegg vært en satsing på straffesakskjeden med økte ressurser til etterforskning og påtale.

Narkotikaforbrytelsene utgjorde den nest største andelen av det totale antall anmeldte forbrytelser med 19 pst. Narkotikasakene, som i all hovedsak avdekkes av politiet, har høy oppklaringsprosent.

Oppklaringsprosenten per 1. juli 2015 er på 42,3 pst., 2,5 prosentpoeng høyere enn samme periode i 2014. Saksbehandlingstiden per 1. juli 2015 (119 dager) er to dager mer enn i samme periode i 2014 (117 dager), en økning som antas å ha sammenheng med at flere eldre saker er påtaleavgjort.

Behandlingstid i Den høyere påtalemyndighet

Måloppnåelsen ved Riksadvokatembetet og statsadvokatembetene har vært god de senere årene, også i 2014. Ved Riksadvokatembetet var gjennomsnittlig saksbehandlingstid i påtalesakene åtte dager og for klagesakene 16 dager. 98 pst. av påtalesakene og 90 pst. av klagesakene ble avgjort innen kravet på 30 dager. I 2013 var de tilsvarende tall henholdsvis 97 pst. og 92 pst. Samlet tilsier det god måloppnåelse både i 2013 og 2014.

Alle de regionale statsadvokatembetene har en gjennomsnittlig saksbehandlingstid innenfor 30 dager i påtalesaker. I 2014 ble 85,3 pst. av sakene der gjerningspersonen var under 18 år på handlingstidspunktet behandlet innen 15 dager, mot 87,8 pst. i 2013.

⁴ Kilde: POD og SSB. Statistikk går tilbake til 1996. Departementet har ikke registrert høyere oppklaringsprosent tidligere, men sammenligning av statistikk over tid er beheftet med noe usikkerhet.

3.1.3 Resultat – fortsatt nedgang i restanser

Tabell 2.23 Restanser eldre enn tre måneder, 2010–2014

	2010	2011	2012	2013	2014	Pr. 1.7.2015
Ikke påtaleavgjorte saker	44 431	37 729	41 311	45 031	40 780	37 467
Påtaleavgjorte – ikke rettskraftige saker	67 539	67 114	69 651	71 499	73 339	73 222
Ikke rettskraftige saker totalt	111 970	104 843	110 962	116 530	114 179	110 689

Kilde: STRASAK, Politidirektoratet

Antallet ikke påtaleavgjorte saker gikk ned med 4 251 saker i 2014, mens påtaleavgjorte, ikke rettskraftige saker, økte med 1 840 saker. De påtaleavgjorte, men ikke rettskraftige sakene, utgjorde 64 pst. av restansene. Dette er saker som er påtalemessig avgjort, men ennå ikke er ferdig behandlet i domstolene.

Når det gjelder restanser eldre enn 12 måneder var det en økning på 1 pst. i antall ikke rettskraftige saker totalt fra 2013 (46 085) til 2014 (46 540). Etter å ha ligget stabilt rundt 41 000 saker per år i årene 2010–2012, var det en stor økning i 2013. Mens 1. halvår 2015 viser en nedgang i restanser på ikke rettskraftige saker eldre enn 3 måneder totalt (jf. tabell 2.23), er det en økning i restanser eldre enn 12 måneder.

3.1.4 Utfordringer og tiltak på straffesaksområdet

Resultatutviklingen er varierende for restansene og saksbehandlingstiden, jf. tabellene 2.22 og 2.23. Det er behov for ytterligere forbedring, særlig når det gjelder saksbehandlingstid i saker som omhandler voldskriminalitet.

Restanseutviklingen for saker eldre enn tolv måneder og påtaleavgjorte, men ikke rettskraftige saker, er heller ikke tilfredsstillende.

Utfordring – kapasitet, kompetanse og arbeidsprosesser

Straffesakene blir stadig mer komplekse, og krever mer spesialkompetanse innen bl.a. IKT, økonomi og regnskap. I tillegg er det fortsatt for få varetekt- og soningsplasser.

Dagens IKT-løsninger legger ikke godt nok til rette for effektive arbeidsprosesser og optimal samhandling internt i politiet, og mellom politiet og andre aktører. Den nye straffeloven iverksettes 1. oktober 2015 basert på en løsning hvor eksisterende IKT-systemer tilpasses.

Tiltak – kompetanse og ressurser til etterforskning

Regjeringen vil i forbindelse med implementeringen av nærpoltireformen utarbeide en *nasjonal handlingsplan for et løft av etterforskningsfeltet* med oppmerksomhet på bl.a. økt utdanningstilbud, nasjonale standarder for god fagledelse, arbeidsformer, metodebruk og kontrollprosedyrer i etterforskningen, samt lønns- og arbeidsvilkår for etterforskere. Handlingsplanen skal baseres på innspill fra riksadvokaten og POD, og koordineres med det løpende utviklingsarbeidet som pågår i regi av POD.

Parallelt med utviklingen av handlingsplanen på etterforskningsfeltet vil POD, i samråd med riksadvokaten, vurdere om det skal etableres distriktvise enheter for evaluering av tidligere straffesaker samt en funksjon for å komme med innspill i pågående saker.

Det skal gjennomføres en påtaleanalyse i løpet av 2016. Denne vil kartlegge og vurdere om påtalemyndigheten har riktig kapasitet og kompetanse for å ivareta sine oppgaver.

POD vil, i samarbeid med Riksadvokatembeholdet, styrke etterforskningsfaget i politiet. Det skal gjennomføres tiltak som kan bidra til en positiv utvikling av fagets status og faglige utvikling. Tiltak knyttet til de spesialiserte fagområdene innenfor bekjempelse av den alvorlige og organiserte kriminaliteten skal vies særlig oppmerksomhet.

Politiet må sørge for den nødvendige balanse mellom etterforskning og påtalearbeid og øvrige politimessige oppgaver. Straffesaksbehandlingen skal gis den nødvendige oppmerksomhet og være godt forankret i politidistriktets ledelse. Betydningen av å sørge for aktiv og god politifaglig og påtalefaglig ledelse i det løpende straffesaksarbeidet understrekes.

For å styrke arbeidet med straffesakene er budsjettet for 2015 styrket for å øke antallet påta-

lejurister i politiet og bemanningen i Den høyere påtalemyndighet. Det forventes en nedbygging av de eldste restansene i 2015, men ikrafttredelsen av den nye straffeloven kan føre til lengre saksbehandlingstid den første tiden. En nedbygging av restansene, ved at mange gamle saker avsluttes, vil isolert sett også kunne føre til at gjennomsnittlig saksbehandlingstid midlertidig øker. Regjeringen vil prioritere arbeidet innen etterforskning og påtale i politiet.

Tiltak – digital papirløs straffesakskjede

Papirløs straffesaksbehandling og irettføring av straffesaker vil bidra til at flere saker kan behandles raskere i straffesakskjeden, og med bedre rettssikkerhet. Denne arbeidsformen tas i bruk i stadig flere politidistrikter og domstoler i store og omfattende straffesaker, samtidig som POD og Domstoladministrasjonen gjennomfører pilotprosjektene «digitalt aktor» og «digitale rettsmøter» i mindre straffesaker i 5 politidistrikt og stedlige tingretter. Det foreligger en evalueringsrapport av pilotprosjektene som viser at erfaringene med papirløs saksbehandling og irettføring av mindre straffesaker er gode. Arbeidet med å videreutvikle og bruke denne arbeidsformen vil bli videreført.

3.1.5 Kriminelle utlendinger – en særlig utfordring

Utfordring – omfattende, alvorlig og kompleks kriminalitet

Utenlandske kriminelle er representert innenfor de fleste kriminalitetstyper, men særlig innen grov, profittmotivert kriminalitet som organiserte, grove tyverier bl.a. fra bolig, tyverier av formuesgjenstander av stor verdi og smugling av alkohol, tobakk og narkotika. Ulovlig arbeid er også en del av bildet. Utenlandske kriminelle inngår ofte i organiserte nettverk som styres fra utlandet, og hvor verdiene fra den kriminelle virksomheten føres ut av landet. De utøver ofte sin virksomhet på forskjellige kriminalitetsområder (multikriminalitet), og i ulike geografiske områder i løpet av kort tid (mobilitet). Dette representerer særlige utfordringer for politiet, og nødvendiggjør et vel fungerende samarbeid på tvers av politidistriktsgrenser, også etter implementeringen av nærpolitireformen.

Sett i forhold til befolkningen for øvrig er utenlandske statsborgere overrepresentert i kriminalitetsbildet. Tall fra Kriminalomsorgen viser at utenlandske statsborgere utgjorde 51 pst. av nyinnsettelsene i varetekt i 2014, mens 28 pst. av alle nyinnsettelsene for soning i 2014 var utenlandske

kriminelle. Per 5. august 2015 utgjorde utenlandske statsborgere 58 pst. av de varetektinnsatte og 34 pst. av alle innsatte i fengsel, jf. omtale under programkategori 06.30.

Politiet gjennomførte i 2014 til sammen 2 808 returer av personer som var ilagt en eller flere straffereaksjoner i Norge, 584 flere returer sammenlignet med 2013. Per 31. juli 2015 var det returnert 1 252 personer ilagt straffereaksjon.

Tiltak – styrket identitetsavklaring og -kontroll

Det skal arbeides for at utlendingers identitet blir avklart så tidlig som mulig etter pågrepelse, slik at straffesaker blir korrekt registrert, er oppdaterte og ses i sammenheng med andre saker vedkommende er knyttet til. Videre skal det etableres systemer som legger til rette for kontroll av utlendingers biometri på stedet, slik at kontrollen blir mer effektiv og sikker. Arbeidet vil starte i 2016.

Handlingsplanen for ID-området fra 2013 omfatter tiltak for en sikrere og mer effektiv utstedelse av ID-dokumenter og ID-kontroll. Justis- og beredskapsdepartementet vil i samråd med POD vurdere behovet for nye tiltak.

Tiltak – viderefører samarbeidsprosjektet rettet mot det åpne rusmiljøet i Oslo

Samarbeidsprosjekt mellom Oslo politidistrikt, PU og UDI med formål å forebygge og irettføre narkotikakriminalitet begått av utlendinger, forebygge at asylordningen utnyttes av personer uten behov for beskyttelse og å skape trygghet for publikum, skal videreføres. Politiets innsats særlig rettet mot det åpne rusmiljøet i Oslo ble i 2015 styrket med 30 mill. kroner, tilsvarende 32 årsverk. Denne satsingen videreføres i 2016.

3.1.6 Økt bruk av DNA-analyse i politiet

POD viderefører i 2016 arbeidet med å tilrettelegge IKT-løsninger og rutiner slik at politiet kan velge mellom flere akkrediterte leverandører for analyse av DNA-spor i straffesaker, med sikte på oppstart i 2017. Flere leverandører skal gi politiet mulighet for raskere svar på prøver, samtidig som flere kompetansemiljøer vil kunne styrke rettsikkerheten siden det ved tvil kan innhentes synspunkter fra flere miljøer.

For å høyne oppklaringsprosenten er bruk av åstedsundersøkelser og sporsikring viktig. Særlig på området grove tyverier fra villa og leilighet skal politiet oppsøke flere innbruddssteder for å gjennomføre sikring av biologiske spor.

3.1.7 Utfordring og tiltak – politiarrest

Utfordring – oversittelse av frist

Personer som er pågrepet for straffbare forhold og som settes i politiarrest, skal overføres til en varetektscelle innen to døgn, med mindre dette ikke er mulig av praktiske årsaker. Presset på varetektsceller har gjort at mange pågrepne først overføres til varetektsceller senere enn dette, noe som også innebærer unødvendig isolasjon ettersom politiarrestene bl.a. ikke er tilrettelagt for besøk.

At personer sitter mer enn to døgn i politiarrest, har vært et problem i mange år, jf. anordningsvedtak nr. 447, 10. juni 2014. Tall fra POD viser at det i 2009 var 3 539 slike tilfeller, et antall som steg til 4 250 i 2013. I 2014 gikk antallet ned til 3 465.

Oslo tingrett kom i en dom 2. juni 2014 i en sivil sak mot staten til at bruk av isolasjon i politiarrest utgjorde en krenkelse av Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) art. 8 (retten til privatliv) og art. 14 (diskrimineringsforbudet), dels på grunn av manglende lovhjemmel og dels ut fra forholdsmessighetsbetraktninger.

Tiltak – ny nasjonal arrestinstruks, flere plasser og standard krav til nye glattceller

POD og riksadvokaten ga sommeren 2014 midlertidige retningslinjer for å redusere antall brudd på overføringsfristen samt avdempe isolasjonsvirkningen av opphold i politiarrest. POD ga nye reviderte retningslinjer i juli 2015. Videre vurderer departementet endringer i regelverket knyttet til bruken av politiarrest. Målet med regelverksendringene vil både være å redusere oppholdstid i politiarrest og isolasjonsvirkningene ved å sitte i politiarrest.

Regjeringen har for å bidra til å løse den grunnleggende kapasitetsutfordringen fremmet Prop. 92 LS (2014–2015) om midlertidig bruk av et fengsel i Nederland. Stortinget sluttet seg til forslagene, jf. Innst. 309 L (2014–2015). Dette vil avhjelpe kapasitetsbehovet noe på kort sikt, jf. omtale under programkategori 06.30.

Det er gjennomført kartlegging av alle tekniske installasjoner i alle glattceller i samtlige politidistrikt, bl.a. med sikte på å vurdere mulige tiltak for å heve kvaliteten på landets glattceller. POD har startet arbeidet med å etablere felles krav til nye glattceller. Ny nasjonal arrestinstruks skal være klar høsten 2015. POD har i nye retningslinjer også gitt anvisning på vurderingen av kompenserte tiltak for å dempe isolasjonsvirkninger av å sitte i politiarrest.

3.1.8 Tiltak – politiregisterloven

Politiregisterloven og politiregisterforskriften trådte i kraft 1. juli 2014. Det er gitt enkelte overgangsregler som vil bli opphevet når nødvendige tekniske tilpasninger er foretatt. Tilpasningene som legger til rette for gjennomføring av politiregisterloven foretas i regi av PODs SPOR-program. Programmets aktiviteter fortsetter i 2016.

3.1.9 Tiltak – trafikkdata

I EU-domstolens dom 8. april 2014 ble datalagringsdirektivet kjent ugyldig. Som følge av dommen har eksterne juridiske eksperter fått i oppdrag å utrede behovet for tilpasninger i vedtatt, men ikke ikraftsatt endringslov om datalagringsdirektivet. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget om saken på egnet måte.

3.2 Styrke forebyggingen av kriminalitet

Nærpolitireformen har som mål at politiet skal bli bedre til å forebygge kriminalitet. Redusert kriminalitet sparer samfunnet for betydelige menneskelige lidelser og store økonomiske kostnader. Et effektivt kriminalitetsforebyggende arbeid vil også redusere den totale ressursbruken i straffesakskjeden. Dette tilsier at mer innsats skal settes inn på et tidlig tidspunkt for å forhindre alle former for kriminalitet.

3.2.1 En mer helhetlig, systematisk og målrettet innsats *Resultat – sterkere samordning og et bedre kunnskapsgrunnlag*

Det kriminalitetsforebyggende råd (KRÅD) er erstattet av et departementsutvalg for kriminalitetsforebygging med en tilknyttet faglig referansegruppe og et kompetansesenter for kriminalitetsforebygging. Endringene er en oppfølging av en evaluering som ble levert Justis- og beredskapsdepartementet i oktober 2014 og en påfølgende høring om ny organisering av funksjon og oppgaver tidligere ivaretatt av KRÅD. I departementets oppfølging er det også lagt sterk vekt på merknader i *Riksrevisjonens rapport om den årlige revisjon og kontroll for budsjettåret 2013, Dokument 1 (2014–2015)* knyttet til å sikre en enhetlig og helhetlig oppfølging av det kriminalitetsforebyggende arbeidet. Målet med endringene er å sikre sterkere samordning og et bedre kunnskapsgrunnlag i det kriminalitetsforebyggende arbeidet.

Kompetansesenter for kriminalitetsforebygging er organisert som en egen enhet i Sekretariatet for konfliktrådene. Senteret skal stimulere til kunnskapsbasert kriminalitetsforebygging. En særlig viktig oppgave skal være å ivareta rådgivning og kompetanseutvikling mot lokalt nivå.

Det er opprettet et Departementsutvalg for kriminalitetsforebygging for å styrke samordningen på nasjonalt nivå, som ledes av Justis- og beredskapsdepartementet. Utvalget skal legge til rette for et tett og godt samarbeid i den kriminalitetsforebyggende innsatsen, og bidra til felles forståelse av roller og ansvar i det forebyggende arbeidet. Det skal legges særlig vekt på sektorovergripende utfordringer. Det er opprettet en referansegruppe i tilknytning til departementsutvalget, som gir faglige innspill på eget initiativ og på forespørsel fra utvalget. Se også omtale under programkategori 06.70.

Utfordring – høyere prioritet og mer kunnskapsbasert forebygging

Effektiv og kunnskapsbasert forebygging av kriminalitet er avgjørende for målet om redusert kriminalitet. Det langsiktige forebyggende arbeidet må prioriteres og skjermes fra de mer akutte og hendelsesstyrte oppgavene.

Tiltak – målrettet, systematisk og kunnskapsbasert innsats

Politiets kriminalitetsforebyggende arbeid skal være målrettet, kunnskapsbasert og systematisk. Det er behov for mer kunnskap om effekter av forebyggende innsats og læring gjennom formidling av god praksis. Det skal sikres rutiner for systematisering og deling av erfaring, kunnskap og kompetanse om kriminalitetsforebyggende arbeid på ulike sektorområder. Kompetansesenter for kriminalitetsforebygging har en viktig rolle i å sikre deling av erfaring, kunnskap og kompetanse om kriminalitetsforebyggende, tverrsektorielt samarbeid.

3.2.2 Et bedre tverrsektorielt, lokalt samarbeid

Resultat – flere kommuner deltar i politirådssamarbeidet

Samarbeid mellom ulike aktører i lokalsamfunnet er grunnleggende i det kriminalitetsforebyggende arbeidet. Regjeringen ønsker å stimulere til økt samarbeid mellom politi, kommuner og øvrige aktører for å sikre bedre forebygging. Dette er bl.a. gjort gjennom etablering av politiråd. Poli-

tiråd er et formalisert samarbeid mellom lokalt politi og kommunale myndigheter, hvor målet er å bidra til samvirke om kriminalitetsforebygging og trygghet i lokalsamfunnet. Ved inngangen til 2015 hadde politiet innledet politirådssamarbeid med 412 av landets kommuner.

Utfordring – styrke samordningen lokalt

Kriminalitetsforebygging krever godt samarbeid på tvers av samfunnssektorer og ansvarsområder. Politiets forebyggende arbeid skal skje i nært samvirke med relevante samarbeidspartnere. Det må etableres gode samarbeidsstrukturer med solid forankring i lokalsamfunn i hele landet for å sikre tilstrekkelig kvalitet i det forebyggende arbeidet.

Tiltak – videreutvikle den kriminalitetsforebyggende innsatsen lokalt

Relevante departementer skal i fellesskap utarbeide en håndbok som peker ut strategi for forebyggende tjenester. Håndboken skal legges frem første halvår 2016. Arbeidet skal koordineres av Departementsutvalget for kriminalitetsforebygging.

Ordningen med politiråd ble evaluert i 2014. Oppfølging av evalueringen er innarbeidet som rapporteringskrav i tildelingsbrevet til POD for 2015. Høsten 2015 ferdigstilles en veileder for evaluering av politiråd til bruk lokalt. Målet er å lage et verktøy som skal bidra til læring, og stimulere til styrket samarbeid. POD har ansvar for arbeidet i dialog med Justis- og beredskapsdepartementet og kommunesektorens organisasjon KS.

Hver kommune skal ha minst én fast kontaktperson ved lensmannskontoret eller politistasjonen (politikontakt). Politikontakten bistår i politirådsarbeidet i den enkelte kommune, og fungerer som et kontaktpunkt for det forebyggende arbeidet.

SLT (Samordning av lokale rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak) er et viktig lokalt forebyggende tiltak som skal videreføres. Om lag halvparten av landets kommuner har etablert et slikt samarbeid. Samarbeidet er i det vesentlige avgrenset til barn og unge. Det er viktig å sikre en hensiktsmessig organisering av politiråd og SLT i de kommunene hvor begge strukturene er etablert.

Det er tilskuddsbevilgning til etablering og videreføring av SLT i kommunene både under Justis- og beredskapsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet. Forvaltningen av midlene er delegert til Kompetansesenter for krimina-

litetsforebygging og Helsedirektoratet. En sentral oppgave for Kompetansesenteret vil være å bidra til å videreutvikle kriminalitetsforebyggende tiltak i kommunene gjennom forvaltningen av tilskudd og ved rådgivning. Se også omtale under programkategori 06.70.

Kriminalitetsforebyggende hensyn skal ivaretas i planprosesser, jf. bl.a. plan- og bygningslovens intensjon om at planer skal bidra til å forebygge kriminalitet, at offentlige virksomheter har rett og plikt til å delta i planleggingen når den berører deres saksområder og at samfunnsikkerhet og risiko- og sårbarhetsanalyser skal ivaretas. Kompetanse og bevissthet om politiets innsigelsesmyndighet må sikres. Samtidig skal PODs rådgivende rolle overfor politidistriktene utvikles.

3.2.3 Styrket innsats mot barne- og ungdomskriminalitet

Resultat – en positiv utvikling

En nasjonal analyse gjennomført av POD i 2015 viser at det har vært en nedgang i den registrerte kriminaliteten blant barn og unge fra 2010 til 2014. Nedgangen skjer på tvers av kriminalitetstyper og peker på en generell trend. Trenden bekreftes av de nasjonale resultatene i Ungdata-undersøkelsen som gjennomføres blant skoleelever på ungdomstrinnet og i videregående opplæring. Resultatene viser nedgang både i kriminalitet og rusmiddelbruk.

Den nasjonale analysen fra POD viser også en nedgang i antall unge gjengangere fra 2010 til 2014. Det er fortsatt slik at et mindre antall gjengangere står for en relativt stor andel av kriminaliteten som begås av barn og unge.

Utfordring – prioritere tidlig innsats og tett oppfølging av gjengangere

Barn og unge er en særlig viktig målgruppe i det forebyggende arbeidet. Dette arbeidet må gis prioritet for å sikre tidlig innsats mot barn og unge i risikozonen. Tidlig innsats er avgjørende for å hindre at lovbrudd blir begått samt å hindre tilbakefall når lovbrudd først har funnet sted.

PODs analyse av barne- og ungdomskriminalitet viser at blant de unge gjengangerne med flest lovbrudd er det få som slutter med kriminalitet. Dette tilsier en tettere oppfølging av unge som begår mye kriminalitet.

Tiltak – et bedre kunnskapsgrunnlag og en tettere oppfølging

POD skal utarbeide en strategisk analyse av barne- og ungdomskriminaliteten i Norge. Den første analysen av denne typen ble overlevert Justis- og beredskapsdepartementet i mai 2015. Målet er et bedre kunnskapsgrunnlag om kriminalitetsutviklingen blant barn og unge.

Bekymringssamtalen er et viktig verktøy som politiet skal benytte overfor barn og deres foreldre for å forebygge lovbrudd. Det er utarbeidet enhetlige rutiner for registrering av gjennomførte bekymringssamtaler i politiets systemer. Dette vil muliggjøre måling av bruk og effekt av samtalene.

De nye strafferettslige reaksjonene ungdomsstraff og ungdomsoppfølging trådte i kraft 1. juli 2014. Ungdomsstraff retter seg mot ungdom som har begått alvorlig og gjentatt kriminalitet, og er et alternativ til ubetinget fengsel og lengre samfunnsstraffer. Ungdomsoppfølging retter seg mot mindre alvorlige lovbrudd. Målet er å sikre en tettere oppfølging av unge lovbrutere for å forebygge ytterligere lovbrudd. Gjennomføringen er lagt til konfliktrådene. Se også omtale under programkategori 06.70.

Politi og påtalemyndighet skal ha god kompetanse på bruken av disse reaksjonene.

POD og Sekretariatet for konfliktrådene skal sammen utføre en årlig analyse for å følge utviklingen i tilbakefall blant de som har gjennomført disse reaksjonene.

3.2.4 Økt trafikksikkerhet

Det fremgår av Sundvollen-plattformen at Regjeringen vil arbeide for å bedre trafikksikkerheten, og legger til grunn en nullvisjon for dødsulykker og hardt skadde i trafikken.

Utfordring – for mange drepte og hardt skadde

I 2014 omkom 147 personer i veitrafikkulykker, og 674 personer ble hardt skadet. Målet er at antall drepte og hardt skadde skal reduseres fra et gjennomsnitt i perioden 2008–2011 på om lag 1 000 i året til 500 eller færre innen 2024. Dette gjør det nødvendig å videreføre arbeidet med å utvikle målrettede tiltak mot ulykkestyper og trafikantatferd som fører til flest ulykker med drepte eller hardt skadde, og mot trafikantgruppene som har høyest ulykkesrisiko.

Tiltak – målrettet innsats

Regjeringen vil legge frem en melding til Stortinget om trafikksikkerhet. Arbeidet ledes av Samferdselsdepartementet. Justis- og beredskapsdepartementet bidrar sammen med andre berørte departement. Hovedinnretningen på meldingen vil være samordning på overordnet nivå i trafikksikkerhetsarbeidet.

Politiets trafikksikkerhetsarbeid skal i særlig grad rettes mot aggressiv og trafikksikkerhetsfarlig atferd for å redusere antall drepte og hardt skadde i trafikken, med særlig oppmerksomhet på høy hastighet, ruspåvirket kjøring og manglende bruk av verneutstyr.

Politiet skal videreutvikle metodebruken for å oppnå mer effektive kontroller, herunder vurdere nye og ta i bruk kjente teknologibaserte løsninger f.eks. ved utvelgelse av kjøretøy som skal kontrolleres.

Det skal fortsatt legges vekt på synlighet og tilgjengelighet som virkemidler for å bedre trafikantenes aktsomhet og øke oppdagelsesrisikoen. Politiets kontrollinnsats skal være kunnskapsbasert. Politiet bidrar gjennom sin trafikkinnsats også til forebygging, avdekking og oppklaring av annen kriminalitet.

3.3 Redusere alvorlig kriminalitet

Alvorlig kriminalitet kan inndeles i to hovedkategorier:

- *Grove integritetskrenkelser* som vold, herunder vold i nære relasjoner og seksualforbrytelser.
- *Grov profittmotivert kriminalitet* som omfatter bl.a. grov narkotikakriminalitet, grove ran, menneskehandel og ulike former for økonomisk kriminalitet, herunder arbeidslivskriminalitet, samt grov miljøkriminalitet.

Regjeringen vil for begge hovedkategoriene iverksette tiltak for å forbedre kvaliteten på etterforskningen, øke oppklaringsprosenten og redusere saksbehandlingstiden. Regjeringen vil for grov profittmotivert kriminalitet i tillegg gjennomføre tiltak for å øke inndragningen av utbytte fra kriminaliteten.

3.3.1 Grov integritetskrenkende kriminalitet

Voldskriminaliteten rammer både på offentlig sted og i private hjem. Vold gir store belastninger for ofrene, men også for familie og nettverk. Vold har store menneskelige og samfunnsmessige kostnader, og krever mye av aktørene i straffesaksjeden og av hjelpeapparatet.

Det har vært en økning i den registrerte voldskriminaliteten den siste tiårsperioden. I 2014 ble det anmeldt 26 300 voldslovbrudd, hvorav halvparten i kategorien forbrytelse mot liv, legeme og helbred. Det ble i 2014 registrert 27 drapssaker og 4 780 seksuallovbrudd. Mørketallene er fremdeles store når det gjelder seksuallovbrudd og saker der det er en nær relasjon mellom offer og gjerningsperson.

Vold i nære relasjoner

Utfordring – flere anmeldelser

Det blir gjort en betydelig innsats for å løfte kriminalitetsfeltet vold i nære relasjoner. Antallet anmeldelser for mishandling i familieforhold økte med 9 pst. fra 2013 til 2014. En økning i antallet anmeldelser for disse lovbruddene anses positivt. Det er grunn til å anta at noe av økningen har sammenheng med økt oppmerksomhet om vold i nære relasjoner som samfunnsproblem, og som en følge av dette økt anmeldelsestilbøyelighet.

Tiltak – styrke kompetanse- og kunnskapsgrunlaget

Tiltak for å styrke etterforskningen, redusere saksbehandlingstiden og øke informasjonen og oppmerksomheten om vold i nære relasjoner kan bidra til økt anmeldelsestilbøyelighet.

Med virkning fra 1. februar 2013 har det vært mulig å dømme voldsutøvere til kontaktforbud med elektronisk kontroll, såkalt omvendt voldsalarm. Omvendt voldsalarm gir politiet et verktøy i arbeidet med å beskytte utsatte for vold i nære relasjoner, og er et viktig skritt i retning av å flytte belastningen fra den voldsutsatte til voldsutøveren. Det er avsagt tre dommer per juli 2015 hvor voldsutøver nektes adgang til et bestemt geografisk område rundt den voldsutsatte, og hvor kontrollen skjer ved bruk av elektronisk kontroll. Flere politidistrikter forbereder nå saker om bruk av elektronisk kontroll. Departementet vil vurdere en utvidelse av ordningen til også å omfatte straffeprosessuelt besøksforbud.

Risikovurderingsverktøyet SARA (Spousal Assault Risk Assessment Guide) tas nå i bruk i samtlige politidistrikt. Verktøyet profesjonaliserer politiets håndtering av familievoldssaker og legger til rette for at nødvendige beskyttelsestiltak kan settes inn tidligere og mer målrettet.

Politiets og rettsvesenets kompetanse om vold i nære relasjoner skal styrkes, og PHS sin evaluering av politiets arbeid med vold i nære relasjoner følges opp. Det skal gjennomføres et pilotprosjekt

der ulike tilbud til voksne utsatt for vold i nære relasjoner i Oslo politidistrikt er samlokalisert, slik at tjenestene skal bli mer tilgjengelige for brukerne.

Vold i nære relasjoner er i mange tilfeller gjentakende. Gjennom en egen forebyggingssatsing iverksettes det en rekke tiltak. Politiet skal i løpet av høsten 2015 bl.a. igangsette en kampanje rettet mot voldsutsatte og publikum generelt for å få flere til å anmelde vold og overgrep i nære relasjoner. I tillegg skal en nettportal om vold i nære relasjoner og voldtekt etableres innen utgangen av 2015. Hovedformålet med portalen er å gjøre informasjon om rettigheter og hjelpetiltak lett tilgjengelig for utsatte og hjelpeapparat.

Kunnskapsgrunnlaget om vold i nære relasjoner skal styrkes. «Forskningsprogram om vold i nære relasjoner» startet opp høsten 2014 og har en varighet på fem år. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) og Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) gjennomfører programmet.

En treårig studie av partnerdrap vil ferdigstilles i desember 2015. Hensikten med studien er å identifisere risikofaktorer for å kunne iverksette målrettede forebyggende tiltak.

I samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet arbeides det med å etablere et nasjonalt register over drap og vold med dødelig utgang.

Det skal foretas en analyse fra anmeldelse til eventuell dom av familievoldssakene og saker om vold og seksuelle overgrep mot barn, og en evaluering av bruken av straffeloven § 219 om mishandling i familieforhold. Analysene ferdigstilles i løpet av første halvår 2016, og vil gi grunnlag for eventuelle endringer i håndteringen av disse sakene i straffesakskjeden.

Vold og seksuelle overgrep mot barn og unge

Resultat – en økning i antallet dommeravhør

Statens barnehus er etablert for å bedre ivaretagelsen og styrke rettssikkerheten til barn under 16 år og utviklingshemmede, som man mistenker er utsatt for vold og seksuelle overgrep. Erfaringene med bruk av barnehus er gode, og antall avhør som gjennomføres er økende. Det ble gjennomført til sammen 3 352 dommeravhør i 2014, mot 2 662 i 2013. I første tertial 2015 ble det gjennomført 1 586 dommeravhør. Dette var en økning på i overkant av 20 pst. fra samme periode i 2014.

Det er etablert et rådgivende organ (barnehusråd) under ledelse av POD. Rådet har med-

lemmer fra Helsedirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og riksadvokaten, og skal bidra til videreutvikling av barnehusmodellen.

Etter forslag fra Regjeringen vedtok Stortinget i juni 2015 endringer i straffeprosessloven om avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner. Endringene styrker barns og særlig sårbare voksnes rettssikkerhet, og gir bedre vern mot vold og seksuelle overgrep, uten å svekke siktedes rettssikkerhet. For nærmere omtale av forslaget vises til omtalen under programkategori 06.20.

Utfordring – for lang saksbehandlingstid for dommeravhør

Saksbehandlingstiden for dommeravhør er for lang. Regjeringen vil sikre at dommeravhør gjennomføres innen lovpålagt frist. Statistikkgrunnlaget for å måle saksbehandlingstid har ikke vært godt nok, og registersystemet skal derfor forbedres.

Tiltak – videreutvikle barnehusmodellen, et styrket kunnskapsgrunnlag og økt kompetanse

Departementet ga i 2014 POD i oppdrag å iverksette tiltak for å redusere ventetiden. Oppdraget ble videreført i 2015, og fortsetter i 2016. Målsettingen er at alle dommeravhør skal gjennomføres innen lovpålagt frist. Politidistriktene har gjennomført en rekke tiltak for å få ned ventetiden. Det er bl.a. gjennomført forbedringer i de interne arbeidsprosessene, både i barnehusene og i politidistriktene. I tillegg har POD gjennomført oppfølgingsmøter med samtlige politidistrikt der tema har vært tiltak for å unngå brudd på frist.

Justis- og beredskapsdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet skal etablere en ekspertgruppe med oppdrag å analysere et utvalg saker der barn og unge har vært utsatt for grov vold og seksuelle overgrep. Hensikten er å avdekke svikt og utfordringer i det offentlige tjenesteapparatets håndtering av sakene, som grunnlag for læring og forbedringstiltak.

Politiet skal ha kompetanse og ressurser til å identifisere barn som er ofre for seksuelle overgrep og hvor bilder eller filmmateriale er spredd via internettsteder eller fildelingstjenester. Det er viktig at politiet samarbeider internasjonalt og med andre aktører for å sikre offeridentifisering og begrense spredningen av overgrepsmaterialet.

Seksuallovbrudd

Seksualforbrytelser er et alvorlig samfunnsproblem, en stor belastning for ofrene og bidrar til å skape utrygghet i samfunnet.

Utfordring – et betydelig forbedringspotensial

I 2014 ble det anmeldt 1 223 voldtekter. Det er et betydelig forbedringspotensial når det gjelder den strafferettslige behandlingen av voldtektssaker. Utfordringene knytter seg særlig til at kvaliteten på etterforskningen er ujevn, saksbehandlingen i mange saker tar for lang tid og at for få saker fører til domfellelse. En gjennomgang av et utvalg på 179 rettsavgjørelser viser at 30 pst. av sakene endte med frifinnelse.

Tiltak – økt kvalitet i arbeidet

Justis- og beredskapsdepartementets har i tildelingsbrevene til POD og Den høyere påtalemyndighet for 2015 innarbeidet føringer for god kvalitet og effektiv iretteføring.

Som et ledd i å utvikle kvaliteten på arbeidet til politi- og påtalemyndigheten er det gjennomført evalueringer av både politidistriktenes arbeid med seksuelle overgrep og arbeidet til voldtektgruppen på Kripos. Begge evalueringsrapportene følges opp med konkrete tiltak rettet mot økt kvalitet i etterforskningen.

Kripos har i 2015 videreført forebyggingskampanjen «Kjernekar», rettet mot å forebygge fest- og rusrelaterte voldtekter der målgruppen er menn i alderen 18–35 år.

3.3.2 Grov profittmotivert kriminalitet

Grov profittmotivert kriminalitet springer ut av de kriminelles ønske om stor og rask profitt i kombinasjon med lav oppdagelsesrisiko og gode muligheter for å sikre utbyttet mot beslag og inndragning. Slik kriminalitet kjennetegnes i økende grad av større kompleksitet, at den utøves fra eller har forgreninger til utlandet og er resultat av grundig planlegging og organisering. Trendrapporter og konkrete straffesaker viser at disse kriminelle miljøene ofte skifter kriminalitetsområder og begår multikriminalitet – gjerne samtidig. For å utøve sin kriminalitet og sikre profitten tar de ofte i bruk falske identiteter, proforma selskapsinformasjon og ulike IKT-løsninger. Dette stiller politiet overfor store utfordringer ved etterforskning.

Økonomisk kriminalitet

Resultat – mindre nedgang i antall anmeldelser

Antallet anmeldte saker innen økonomisk kriminalitet viser en mindre nedgang fra 7 931 saker i 2013 til 7 702 saker i 2014. Mange av økonomisakene får relativt lang saksbehandlingstid, bl.a. grunnet høy kompleksitet, stort omfang og forgreninger til utlandet. I tillegg benyttes profesjonelle medhjelpere som bidrar til å skjule kriminaliteten og sikre utbytte av denne. Mange saker henlegges og mange saker anmeldes ikke av kontrollstatene, grunnet manglende kapasitet til etterforskning og iretteføring hos politi og påtalemyndighet.

Utfordring – store mørketall

Økonomisk kriminalitet påfører enkeltpersoner, næringslivet og det offentlige store tap. Kriminalitetsformen er derfor svært samfunnsskadelig, selv om den utgjør en liten andel av den totale, registrerte kriminaliteten. Undersøkelser viser at mørketallene er betydelige, og kontrollstatene og næringslivet anmelder kun en mindre andel av sakene de er kjent med.

Arbeidslivskriminalitet er en del av den økonomiske kriminaliteten. Utviklingen innen arbeidslivskriminalitet er svært alvorlig. Begrepet arbeidslivskriminalitet dekker kriminalitetsområder fra skatte- og avgiftsunndragelser, konkurskriminalitet, utroskap, korrupsjon, hvitvasking og ID-kriminalitet, til bl.a. menneskehandel. Kriminalitetsformen rammer både arbeidstakere som utnyttes, og eiere og ansatte i virksomheter som underbys av useriøse aktører. Betydelige beløp unndras fra skattlegging og kriminelle aktører fortrenger lovlige næringsdrivende.

En særskilt utfordring er rettshåndhevende myndigheters evne og mulighet til å inndra utbytte som stammer fra økonomisk kriminalitet. Inndragningstallene varierer sterkt fra år til år, både hva angår antallet inndragningssaker og den samlede verdien.

Det er behov for økt kompetanse i politi og påtalemyndighet om samarbeid med andre lands politimyndigheter for å bekjempe grov profittmotivert kriminalitet.

Tiltak – samordning, informasjonsdeling og inndraging av utbytte

Det vil bli fremmet konkrete tiltak for å forsterke innsatsen mot økonomisk kriminalitet.

Et styrket samarbeid mellom politi, kontroll- og tilsynsetater og næringsliv er helt nødvendig. Aktørene må i større grad dele informasjon, utarbeide veiledere og utvikle felles risiko- og trusselvurderinger for å treffe riktige strategiske beslutninger og operative tiltak.

Regjeringen har opprettet et Kontaktforum for bekjempelse av hvitvasking og terrorfinansiering. Kontaktforumet består av representanter for flere departementer og underliggende etater. Forumet ledes av Justis- og beredskapsdepartementet. Kontaktforumet skal i henhold til sitt mandat bl.a. samordne arbeidet med oppdatering av Norges nasjonale risikovurdering for hvitvasking og terrorfinansiering (NRA), når den neste versjonen skal utgis i 2016. I dette arbeidet vil også privat sektor bli trukket inn. Kontaktforumet skal videre bl.a. formidle trussel- og risikoinformasjon som er utarbeidet av de operative etatene med sikte på rask identifisering av nye modus, trender og trusler samt samordne arbeidet med å utvikle strategier og tiltak for å møte risiki og trusler med særlig vekt på tverrgående fellestiltak.

Samordningsorganet mot kriminalitet av organisert og grenseoverskridende karakter består av POD, Riksadvokatembetet, Kripo og politimesteren i Oslo. Hovedoppgavene er tildeling av økonomisk støtte til større prosjekter innen etterforskning og forebygging av kriminalitet samt gi innspill til departementet om lovutvikling som kan fremme en mer effektiv kriminalitetsbekjempelse. For å styrke organets kompetanse på arbeidslivskriminalitet og pengesporetterforskning, og effektivt kunne utnytte analysene fra det kommende etterretningssenteret for økonomisk kriminalitet, vil Økokrim inngå som medlem i Samordningsorganet fra januar 2016.

For å møte utfordringene knyttet til arbeidslivskriminalitet lanserte Regjeringen en strategi mot arbeidslivskriminalitet 13. januar 2015. Strategien inneholder 22 tiltak hvorav Justis- og beredskapsdepartementet har hovedansvar/medansvar for etablering av et nasjonalt tverretatlig analyse- og etterretningssenter (ansvarlig sammen med Finansdepartementet), styrket informasjonsdeling mellom kontrolletatene og mellom kontrolletatene og politiet, mer effektiv sanksjonering av lovbrudd innen økonomisk kriminalitet, etablering av bo-koordinatorer i politiet og etablering av næringslivskontakter i politidistriktene. Det ble samlet bevilget 25 mill. kroner i 2015 for å etablere tverretatlige enheter i Oslo, Stavanger og Bergen der Skatteetaten, NAV, Arbeidstilsynet og politiet arbeider sammen mot arbeidslivskriminalitet.

POD vil i 2016 sammen med Skattedirektoratet etablere et nasjonalt analyse- og etterretningssenter mot økonomisk kriminalitet. Senteret skal legge til rette for at politiet og kontrolletatene bedre kan utnytte den samlede analyse- og etterretningssenterinformasjonen etatene besitter. Dette skal bidra til å utvikle og gjennomføre en mer effektiv, slagkraftig og treffsikker kriminalitetsbekjempelse.

For å styrke det tverretatlige samarbeidet skal Økokrim utgi en nasjonal veileder for informasjonsdeling mellom sentrale kontrolletatene og politiet. PHS skal i 2016 etablere felles opplæring og kompetanseutvikling for Skatteetaten, Tolletaten, NAV, Arbeidstilsynet og politiet innen bekjempelse av økonomisk kriminalitet.

Profittmotivet er sentralt for svært mange grove kriminalitetsformer, og inndragning og fratagelse av utbytte er et viktig virkemiddel. Arbeidet med inndragning skal intensiveres. POD inngikk våren 2015 avtale med Statens innkrevsentral som gir tilgang til nettportalen med utestående krav. Oslo politidistrikt iverksetter høsten 2015 et pilotprosjekt for å utvikle beste praksis i samarbeidet mellom politiet og Statens innkrevsentral.

Sommeren 2015 mottok Justis- og beredskapsdepartementet en betenkning med forslag til lovbestemmelser om inndragning rettet direkte mot formuesgoder. Formålet med nytt regelverk er mer effektiv fratagelse av utbytte i saker med grov profittmotivert kriminalitet. Forslaget følges opp av departementet.

Utvikling av nye målekriterier for inndragning skal stimulere til økt bruk av pengesporetterforskning med sikte på fratagelse av utbytte. POD skal i 2015 oversende sitt forslag til nye målekriterier til departementet slik at de kan iverksettes i 2016.

Politiet skal etablere system for utveksling av opplysninger om bl.a. fingeravtrykk og stjålne biler med andre Schengenland og med USA (PRUM og PCSC). Det skal videre utredes om norsk politi skal kunne bygge ut et system for utveksling av passasjerdata med andre lands politimyndigheter hvor formålet er å bekjempe alvorlig kriminalitet og terror.

Det internasjonale systemet for visumsøknader skal gjøres tilgjengelig for politiets straffesakskjede for å avdekke om kriminelle utlendinger har søkt visum i et Schengenland. Norge vil forhandle med EU om en tilslutningsavtale som vil gjøre det mulig for politiet å søke i Eurodac som er EU-landenes register for asylsøkere. Hensikten er å benytte disse opplysningene i kriminalitetsbekjempelsen.

*Narkotikakriminalitet**Resultat – antallet anmeldelser stabilt*

Den registrerte narkotikakriminaliteten har i perioden 2010–2014 ligget på mellom 45 000 og 48 000 saker, dvs. relativt stabilt. Antallet saker kan ikke ses uavhengig av innsatsen til politiet og Tolletaten.

Utfordring – nye stoffer og måter å distribuere narkotika

Det illegale narkotikamarkedet har forandret seg mye i den siste femårsperioden. I 2014 ble det beslaglagt større mengder ecstasy enn noen gang. Nye psykoaktive stoffer kommer stadig på markedet, og analyser viser høy styrkegrad.

Hovedproduksjon av syntetiske stoffer til verdensmarkedet foregår i Europa. Nærhet til produksjonssted, kombinert med fri flyt av varer og tjenester innen Europa, gir muligheten for hurtig og mindre kontrollert distribusjon, også til Norge.

Bestilling på internett og distribusjon ved post blir stadig mer sentral som kanal for kjøp og distribusjon av narkotiske stoffer, spesielt nye psykoaktive substanser. Dette utgjør en betydelig utfordring for både Posten, Tolletaten og politiet.

Tiltak – avdekke bakmenn og bekjempe hvitvasking

Politiets innsats mot narkotikakriminalitet skal være kunnskapsbasert. Politiets oppmerksomhet skal i større grad enn i dag rettes mot å avdekke bakmenn, bekjempe hvitvasking av utbytte og ta beslag i profitt fra kriminell virksomhet. Utvikling av politiets kriminaletterretning er derfor et sentralt tiltak.

Politiets skal i samarbeid med Tolletaten og Posten rette oppmerksomheten mot illegal handel via internett og arbeide for å avdekke postforsendelser med ulovlig innhold, herunder narkotika, slik at også innenlands spredning og omsetning av narkotika, der salg og kjøp skjer via internett, kan hindres. Det har vært gjennomført et pilotprosjekt knyttet til Postens Østlandsterminal på Rømsrud på Romerike, rettet mot kontroll av innenlandske postforsendelser med sikte på å avdekke innenlandsk distribusjon og beslaglegge illegale rusmidler. Dette prosjektet skal videreutvikles.

*IKT-kriminalitet**Resultat – store mørketall*

Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) håndterte 88 alvorlige dataangrep mot Norge i 2014 mot 51

året før, en økning på 75 pst. Det reelle antallet angrep mot Norge er ut fra flere indikatorer vesentlig høyere. Omfanget av IKT-kriminalitet blir da vanskelig å fastslå. Mørketallsundersøkelsen 2014 viste at det er stor forskjell mellom det virksomhetene rapporterer av hendelser og hva de faktisk er utsatt for. Dette skyldes at mange virksomheter enten ikke er klar over dataangrepet, eller at de velger å ikke rapportere om det. Justis- og beredskapsdepartementet ønsker større åpenhet i disse sakene. NSM har på oppdrag fra departementet utarbeidet anbefalinger for hvordan offentlige og private virksomheter bør vurdere åpenhet om IKT-hendelser. Jf. også omtale av nasjonal IKT-sikkerhet under programkategori 06.50.

Utfordring – den teknologiske utviklingen

IKT-kriminalitet er kriminalitet som retter seg mot datasystemer og/eller datanettverk, eller der kriminalitet begås ved hjelp av datautstyr og/eller datanettverk.

Den økende avhengigheten av IKT har gjort samfunnet mer sårbart, både i et kriminalitetsperspektiv og et samfunnssikkerhetsperspektiv, og stiller både samfunnet og politiet overfor nye utfordringer. Samtidig er informasjon som politiet henter ut av ulike typer datalagringsenheter stadig viktigere i etterforskningen av alle typer kriminalitet.

IKT-kriminalitet er global i sin natur og innebærer at kriminalitet kan rettes mot Norge og norske interesser fra statlige aktører og kriminelle miljøer i utlandet ved hjelp av utstyr som fysisk er plassert på steder som ikke er undergitt norsk jurisdiksjon. Tempoet i den teknologiske utviklingen er i seg selv en utfordring.

Tiltak – ny strategi for å bekjempe IKT-kriminalitet og styrke kompetansen

Justis- og beredskapsdepartementet la i juni 2015 frem sin første strategi for å bekjempe IKT-kriminalitet. Strategien angir retning, prioriteringer og 15 tiltak for justismyndighetenes arbeid med å sikre samfunnets evne til å forebygge, avdekke og etterforske IKT-kriminalitet. Tiltakene retter seg konkret mot å bygge kunnskap, styrke kompetanse og kapasiteter, utarbeide en forskningsstrategi, kartlegge teknologiske løsninger og å styrke internasjonalt samarbeid og nasjonal lovgivning. Strategien skal revideres jevnlig. Det skal etableres en referansegruppe for dette formål.

Departementet arbeider med implementeringen av tiltakene som skal gjennomføres i perioden 2015–2016. Ett av tiltakene er et pilotprosjekt i Oslo politidistrikt. Det er allerede etablert, og skal kartlegge hvordan politiet kan utvikle sine oppgaver når det gjelder etterforskning og forebygging av IKT-kriminalitet som ikke faller inn under et nasjonalt senter.

En arbeidsgruppe nedsatt av POD leverte i mai 2015 en omfattende rapport om IKT-kriminalitet og hvordan den kan bekjempes. Rapporten danner et godt grunnlag for å vurdere innsatsen på området og for departementets jevnlige revidering av sin strategi.

Høsten 2014 ble det etablert et nytt masterprogram ved Høgskolen i Gjøvik med målsetting å styrke politiets kompetanse på IKT-området. Videre ble to vitenskapelige stillinger besatt i 2015 og en er under tilsetting. Fagområdene er innen datakriminalitet, datatekniske undersøkelser og innholdsanalyse av store datamengder. Disse stillingene skal samarbeide tett med politiets fagmiljøer.

ID-kriminalitet

Utfordring – falske identiteter

ID-kriminalitet utgjør et økende problem både på verdensbasis og i Norge. Dette rammer både privatpersoner, næringsliv og offentlige etater og konsekvensene er ofte svært alvorlige for de som utsettes. Både Kripos og Europol viser til at identitetstyverier og falske dokumenter er et vesentlig element ved utøvelsen av flere former for organisert kriminalitet.

ID-tyveri og hvitvasking av identiteter krever et samarbeid mellom påtalemyndigheten og politiet som passmyndighet, finansnæringen, private bedrifter, NAV, Skatteetaten og andre aktører for å avdekke og forhindre misbruk av ID. Vi viser for øvrig til omtale under pkt. 6.1.

Tiltak – bedre samarbeid og nytt system for utstedelse av pass

Det skal etableres et tverretatlig samarbeidsforum med formål å avdekke og forhindre ID-kriminalitet og kriminalitet som følger av dette.

Det skal anskaffes et nytt og sikrere system for utstedelse av pass. Systemet skal også legge til rette for å utstede nasjonalt ID-kort for å kunne logge seg på ulike offentlige tjenester. Det skal vurderes hvordan opplysningene i folkeregisteret og politiets pass- og ID-kortregister kan samvirke for å forhindre ID-misbruk. Videre skal POD eta-

blere bedre rutiner og samarbeid med andre aktører for å bekjempe ID-kriminalitet. Det skal også leveres løsninger som gir politiet og offentlige og private aktører mulighet til å kontrollere ekthet av dokument, samt tapsmeldinger av pass og ID-kort.

Politiets kompetanse innen ID-arbeid skal heves, både i forvaltningssaker, i forbindelse med kontroll av bl.a. utenlandske statsborgere og i annen politioperativ virksomhet.

Menneskehandel

Resultat – flere saker

Antallet anmeldelser økte med 51 pst. fra 70 anmeldelser i 2013 til 106 i 2014. I 2014 ble 324 personer fulgt opp som mulige ofre for menneskehandel. Dette er en økning på åtte pst. fra 2013. Av de 324 rapporterte ofre, ble 157 identifisert for første gang i 2014. De 324 personene som ble fulgt opp representerer 37 nasjonaliteter. Det ble i 2014 registrert anmeldelser i 16 av landets 27 politidistrikter.

Utfordring – det tverretatlig samarbeidet

Ofre for menneskehandel i Norge er i hovedsak utenlandske statsborgere som utnyttes både innen prostitusjon og i økende grad i ulike deler av arbeidslivet. Vold og trusler brukes for å få mennesker til å utføre arbeid mot ingen eller ekstremt lav betaling. Mange ofre nøler med å ta kontakt eller samarbeide med politiet eller hjelpeapparatet, noe som gir store utfordringer. Identifiserte ofre har behov for omfattende bistand fra ulike etater.

Det er nødvendig både å effektivisere politiinn-satsen mot denne type kriminalitet og bedre organiseringen av bistanden til ofre.

Tiltak – handlingsplan mot menneskehandel

Det vil bli lagt frem en handlingsplan mot menneskehandel. Denne vil danne et godt utgangspunkt for den videre innsatsen på feltet.

Med virkning fra 2015 er det bevilget 15 mill. kroner til etablering av spesialgrupper mot menneskehandel i de største politidistriktene.

Med virkning fra 2015 er det også bevilget 7 mill. kroner til frivillige organisasjoner som bekjemper menneskehandel. I 2016 vil dette beløpet lyses ut sammen med tilskuddsordningen på prostitusjonsfeltet, der en stor andel av tilskuddene går til prosjekter til støtte for ofre for menneskehandel.

Regjeringens strategi mot arbeidslivskriminalitet som ble lagt frem i januar 2015, inneholder en rekke tiltak egnet til å virke forebyggende på menneskehandel som foregår andre steder enn innen prostitusjonsvirksomhet.

Miljøkriminalitet

Resultat – styrket innsats for dyrevelferd

Bekjempelse av kriminalitet rettet mot dyrevelferd er et viktig område for Regjeringen. Justis- og beredskapsdepartementet har i samarbeid med Landbruks- og matdepartementet etablert et pilotprosjekt i Sør-Trøndelag hvor siktemålet er å styrke samarbeidet mellom politiet og Mattilsynet i saker om dyrevelferd. Prosjektet startet i august 2015 med en varighet på tre år.

Utfordring – samhandling med andre myndigheter

Miljøkriminalitet er ikke bare rettet mot natur og miljø, men også mot kulturverdier og dyrevelferd. Etterforskning og irettføring av denne type saker krever et nært og godt samarbeid med andre forvaltningsorganer og tilsynsmyndigheter, da sakene ofte krever spesialkompetanse som politiet ikke alltid selv besitter. Generelt følges for mange saker ikke opp. Dette gjelder også saker knyttet til dyrevelferd, og er noe pilotprosjektet skal arbeide med.

Tiltak – samarbeid mellom politiet og Mattilsynet

Pilotprosjektet om samarbeid mellom politiet og Mattilsynet skal videreføres i 2016. Ved utløpet av 2016 skal det foretas en midtveiseevaluering for å kunne ta hensyn til eventuelle forbedrings- og endringsbehov i den siste delen av prosjektperioden. Overføringsverdi til andre områder innen miljøkriminalitet skal vurderes fortløpende.

4 Asylkjeden

Politiets viktigste oppgaver i asylkjeden er å registrere alle som søker om beskyttelse, etterforske identitetsopplysninger der det anses nødvendig og å uttransportere alle som ikke får innvilget opphold i Norge og som ikke etterkommer plikten til å forlate Norge på egen hånd. Dette arbeidet er også viktig i et sikkerhetsperspektiv. Helheten i asylkjeden er omtalt under programkategori 06.90.

4.1 Raskere retur

Personer som får avslag på sin søknad om opphold i Norge får vanligvis inntil 30 dager på seg til å forlate landet, enten ved en egenorganisert reise eller ved å søke program for assistert retur, jf. omtale under programkategori 06.90. Hvis de nekter å etterkomme plikten til å reise, får politiet oppgaven med å uttransportere vedkommende.

Rask retur forebygger at personer uten beskyttelsesbehov søker asyl i Norge, og reduserer forvaltningens utgifter. Behovet for mottaksplasser blir redusert og det offentlige må ikke bruke like mye ressurser på å behandle omgjøringsanmodninger. I tillegg er mange av de som politiet returnerer ilagt en eller flere straffereaksjoner i Norge. Raskere retur av kriminelle er kriminalitetsforebyggende og bidrar til redusert bruk av ressurser i straffesakskjeden.

4.1.1 Resultat – rekordmange uten lovlig opphold uttransportert fra Norge

Politiets tvangsreturer deles inn i tre kategorier avhengig av søknads- eller oppholdsgrunnlaget i Norge. Kategorien *asylsøkere med avslag* består av personer som har fått avslag på sin søknad om beskyttelse i Norge. Kategorien *Dublin* er personer som, med bakgrunn i Dublin-samarbeidet, skal uttransporteres til annet europeisk land hvor de tidligere har søkt asyl, passert grensen ulovlig eller fått utstedt visum til. *Bort- og utviste* er utlendinger som av ulike grunner har blitt bort- eller utvist fra Norge.

Tabell 2.24 Utviklingen i returer i perioden 2010–2015

	2010	2011	2012	2013	2014	Per 31.7.15
Asylsøkere med avslag	1 226	1 482	1 397	1 275	1 804	690
Dublin	1 979	1 503	1 114	1 408	1 680	552
Utvising/bortvisning	1 410	1 759	2 391	3 283	3 775	2 072
Tvang – samlet	4 615	4 744	4 902	5 966	7 259	3 314
Assistert retur	1 446	1 813	1 753	1 889	1 622	564
Totale returer	6 061	6 557	6 655	7 855	8 881	3 878

Politiet gjennomførte i 2014 rekordmange returer, og flest til Italia (1 564), Romania (475), Spania (466), Polen (452) og Afghanistan (438).

Tabell 2.25 Returnerte ilagt straffereaksjon for perioden 2010–2015

	2010	2011	2012	2013	2014	Per 31.7.15
Asylsøkere med avslag	139	223	201	238	331	132
Dublin	34	95	121	178	289	68
Utvising/bortvisning	502	701	1 037	1 808	2 188	1 052
Tvang – samlet	675	1 019	1 359	2 224	2 808	1 252

Om lag 39 pst. av de uttransporterte i 2014 var ilagt en eller flere straffereaksjoner i Norge. Om lag 78 pst. av disse befant seg i kategorien bort- eller utviste. I 2014 utgjorde borgere av Romania (457), Polen (350), Nigeria (341), Litauen (350) og Afghanistan (159) over halvparten av de uttransporterte med straffereaksjon.

Det ble i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2014 bevilget 10 mill. kroner for å styrke politiets operative arbeid på utlendingsfeltet i Oslo, og da særlig innsatsen rettet mot utlendinger i det åpne rusmiljøet. Til sammen foretok politiet 600 pågripelser i 2014 innenfor denne målgruppen, og det ble uttransportert 310 personer med tilknytning til miljøet. I 2015 er det bevilget 18,5 mill. kroner til videreføring av satsingen. I tillegg skal politiet prioritere om lag 10 mill. kroner innenfor rammen, slik at styrkingen på utlendingsfeltet i hovedstaden utgjør 32 årsverk. Satsingen videreføres i 2016.

1. januar 2015 fikk politiet utvidet fremstillingsfristen for retten fra 48 til 72 timer for personer som er pågrepet etter utlendingsloven. Endringen

innebærer at samme frist gjelder ved pågrep etter utlendingsloven, som ved pågrep etter straffeprosessloven. Dette bidrar bl.a. til mer effektiv ressursbruk og til å lette politiets arbeid med gjennomføring av returer. For å ivareta rettsikkerhetsaspektet er det lovfestet at det skal oppnevnes en prosessfullmektig straks det er klart at en pågrepet utlending ikke vil bli løslatt, men uttransportert eller fremstilt for fengsling etter utlendingsloven innen utløpet av den andre dagen etter pågrepelse.

I 2014 gjennomførte politiet, UDI og UNE prosjektet «Dublin fra A til Å» med formål å redusere oppholdstiden i Norge for personer som skal uttransporteres etter Dublin-konvensjonen. UDI opplyser at resultatet var at den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden i 2014 i slike saker ble redusert fra seks til to måneder, noe som tilsvarer rundt 500 mottaksplasser.

Den store økningen i antall returer de siste årene har medført et press på politiets kapasitet til å gjennomføre returer. For å kunne gjennomføre flere returer ble det bevilget 18,4 mill. kroner til

drift av nytt utreisesenter på Oslo Lufthavn Gardermoen. Utreisesenteret ble i januar 2015 etablert i midlertidige lokaler som deles med flere aktører. Arbeidet med en mer langsiktig lokal-løsning, som også vil avlaste utlendingsinternatet på Trandum og ha overnattingskapasitet (lukkede plasser) for transitterende utlendinger i utsendelsesprosessen, er forsinket.

4.1.2 Utfordring – fortsatt for høyt antall personer med utreiseplikt og lang botid i Norge

Per 31. desember 2013 bodde rundt 5 700 personer med utreiseplikt i norske asylmottak. Regjeringens styrking av returarbeidet i politiet har bidratt til at antallet beboere i asylmottak med utreiseplikt per 31. desember 2014 var gått ned til rundt 3 300 personer, og i løpet av 1. halvår 2015 videre ned til rundt 2 800. I tillegg til mottaksbeboere med utreiseplikt er det trolig et betydelig antall personer uten lovlig opphold, som befinner seg på ukjente adresser. Den økte satsingen på tvangsreturer kan ha bidratt til at noen har forlatt mottak, og nå oppholder seg på ukjent sted.

Politiet erfarer at det er svært krevende å få gjennomført retur for mange i den gjenværende gruppen. Per 31. desember 2014 hadde 43 pst. av mottaksbeboere med utreiseplikt bodd i mottak i over 4 år. Flertallet av disse kommer fra land som viser liten vilje til å samarbeide med norsk politi om retur av egne borgere.

I tillegg til at politiet skal uttransportere alle som har fått avslag på søknad om beskyttelse, og som ikke har etterkommet utreiseplikten, skal politiet også uttransportere alle som blir bort- eller utvist fra Norge. Som tabell 2.24 viser, har antall uttransporteringer i denne kategorien økt med rundt 58 pst. fra 2012 til 2014.

Bort- og utvisningssaker starter ofte i forbindelse med en kontrollsituasjon, eller fordi vedkommende blir pågrepet for et straffbart forhold. For å unngå at disse personene forsvinner, er det ofte nødvendig å holde dem fengslet til uttransportering kan gjennomføres i henhold til utlendingsloven § 106. Politiets utlendingsinternat på Trandum har i dag 107 enkeltrom for enslige voksne, men erfaringen er at denne kapasiteten ikke er tilstrekkelig.

4.1.3 Tiltak – videreføre høy returinnsats

Den intensiverte innsatsen og måltallet på 7 800 returer av personer uten lovlig opphold videreføres. Samtidig er det viktig at politiet prioriterer

returer som gir best mulig samlet effekt og måloppnåelse. Her vil både kriminalitetsbekjempelse, sikkerhetsperspektivet og strategiske forhold knyttet til asylkjeden kunne vektlegges. De forutsetninger som er lagt til grunn for måltallet kan også raskt endre seg. Måloppnåelsen bør derfor vurderes i lys av de forutsetninger som til enhver tid er gjeldende, f.eks. utviklingen i antallet registreringer av asylsøkere og ressursbruk knyttet til dette, avslagsprosent, landsammensetning og antall saker i henhold til Dublin-konvensjonen. Utviklingen i år gjør det utfordrende å nå måltallet på 7 800 for 2015.

For å øke politiets fengslingskapasitet i utlendingssaker er det igangsatt et arbeid med å utvide kapasiteten på Trandum utlendingsinternat med en ny modul slik at antall enerom økes fra 107 til 197. Modulen vil etter planen bli tatt i bruk i 2016.

Det vises til programkategori 06.90 for omtale av samarbeid med opprinnelses- og transitland.

4.2 Raskere avklaring av identitet

Det er viktig at norske myndigheter kjenner identiteten til utlendinger som søker om beskyttelse i Norge. Avklart identitet gir en mer effektiv og sikker saksbehandling i UDI og UNE og muliggjør flere returer. I tillegg er det ut fra et sikkerhetsperspektiv viktig at myndighetene vet hvem som befinner seg i landet.

4.2.1 Resultat – bedre ressursutnyttelse i politiet og bedret grensekontroll

PU gjennomførte i 2014 en omorganisering hvor ett av formålene var å prioritere og effektivisere arbeidet med avklaring av identitet.

Politiet har i 2015 bidratt med personell til skip og redningsfartøy som deltar i Operasjon Triton og operasjon Poseidon i regi av Frontex. Dette er Schengen yttergrenseoperasjoner som skal støtte Schengens medlemsland som opplever et stort press mot sine yttergrenser. Fartøyene skal også bistå i søk- og redningsoperasjoner.

Politiet har i 2014 økt sin kvalitet på grensekontroll. Det er etablert et nytt opplæringskurs for grensekontrollører, og datasystemet VIS brukes i stadig større grad. I tillegg til at VIS benyttes ved grensepassering av ytre Schengengrense for å se om vedkommende som reiser er den samme som fikk utstedt visum, foretar PU rutinemessig kontroll i VIS-registeret for å se om de som søker om asyl tidligere har søkt om, eller fått utstedt Schengenvisum. I 2014 fikk PU treff i registeret på rundt 6 pst. av alle som søkte om beskyttelse. Av

disse hadde 12 pst. oppgitt en annen identitet ved søknad om asyl enn den som ble oppgitt ved søknad om visum.

4.2.2 Utfordringer – store ulegitimerte ankomster

De senere årene har kun om lag ti pst. fremvist identitetsdokumenter ved søknad om beskyttelse i Norge.

For å etablere korrekt identitet, er norsk politi ofte avhengig av hjelp fra myndighetene i hjemlandet til de aktuelle personene. Dette kan ikke skje før norske myndigheter har vurdert søknaden om beskyttelse. Politiet opplever imidlertid at flere land ikke ønsker å samarbeide om å utstede reisedokument til egne borgere. Mens enkelte land trener prosessen, eller setter urimelige krav for hva som aksepteres av bevis for tilhørighet, nekter andre land å utstede reisedokument med mindre den som skal uttransporteres samtykker til det. Politiet erfarer at de fleste ikke samtykker i den tro at lengre oppholdstid i Norge øker sannsynligheten for å få innvilget opphold.

Politiet har de senere årene fått sterke indikasjoner på at det er mange utlendinger som har fått innvilget opphold i Norge på feilaktig grunnlag. Dette er ressurskrevende saker for politiet å avdekke og etterforske. Det ble i 2015 bevilget 5,4 mill. kroner til politiet for å arbeide spesielt med disse sakene. Satsingen videreføres i 2016.

4.2.3 Tiltak – styrke identitetsarbeidet

POD er i 2015 bedt om å rapportere på hvor mange saker politiet gjennom sin etterforskning har klart å avklare rett identitet. Det skal også rapporteres hvor mange som frivillig fremskaffer gyldige identitetspapirer ved søknad om beskyttelse, og hvor mange som politiet gjennom sin innsats klarte å fremskaffe identitetspapirer på.

For å redusere faren fra fremmedkrigere som krysser nasjonalgrenser, ble EU- og Schengenministrene i mars 2015 enige om å gjennomføre mer systematisk personkontroll ved Schengens yttergrense basert på en risikovurdering innen juni 2015.

En tverrdepartemental gruppe avga 8. april 2015 en rapport om helhetlig ID-forvaltning. Rapportens forslag til tiltak vil bli fulgt opp av de respektive departementer innenfor sine ansvarsområder.

5 Samfunnssikkerhet og beredskap

5.1 Redusere sårbarhet i samfunnet

Politiet er en sentral aktør i arbeidet med å ivareta samfunnets og enkeltmenneskets trygghet og sikkerhet. Politiet bidrar gjennom forebygging, ved avdekking, ved å være i beredskap, ved sin håndtering av hendelser, ved sitt arbeid med gjenoppbygging av normalt tilstand og ved sin deltakelse i den samlede læringsprosessen for å sikre bedre tjenesteutøvelse. Dette krever kapasitet, kompetanse, teknologi og god ledelse.

Regjeringen vil videreutvikle politiet slik at befolkningen får en bedre polititjeneste der de bor og oppholder seg, og legge til rette for at politiet evner å håndtere hendelser i tråd med befolkningens forventninger og behov. Et viktig formål med nærpoltireformen er nye politidistrikter med større operasjonssentraler, bedret innsatsevne og sterkere kompetansemiljøer.

Regjeringen vil videreutvikle PST slik at tjenesten i størst mulig grad kan beskytte befolkningen og de demokratiske institusjonene, og gi relevante analyser og beslutningsunderlag til bruk for samfunnet.

5.1.1 Resultat – styrket innsats og bedre kompetanse

Et skjerpet trusselbilde krever økt ressursbruk, bl.a. til vakt og sikringsoppdrag. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2015 ble Oslo politidistrikt styrket med 38,8 mill. kroner for å dekke merutgifter til økt vakt og sikring av bl.a. Stortinget og andre offentlige bygg.

Det er besluttet at alle tjenestepersoner i patrulje, med unntak for særskilte patruljer som eksempelvis seniorpatruljer, skal ha minst IP4-godkjenning. En slik godkjenning innebærer at innsatspersonellet kan håndtere krevende hendelser.

Justis- og beredskapsdepartementet har fastsatt ny våpeninstruks for politiet, med ikrafttredelse 1. april 2016. Instruksen er i hovedsak en videreføring og tydeliggjøring av gjeldende instruks, men med enkelte realitetsendringer. For å øke reaksjonsevnen legges bevæpningskompetansen i akutte situasjoner til operasjonsleder. Flere oppgaver som tidligere har ligget i departementet delegeres til POD, herunder fastsettelse av utfyllende bestemmelser til våpeninstruksen.

PSTs evne til effektiv innsamling, bearbeiding og analyse av informasjon er blitt styrket. Dette gir tjenesten bedre grunnlag til både å forebygge, avdekke og etterforske straffbare handlinger som truer samfunnets sikkerhet, og til å gi trusselvur-

deringer, analyser og råd til overordnede myndigheter og samfunnet for øvrig.

Radikalisering og polarisering mellom ekstreme miljøer har påvirket situasjonen i Norge. I følge PST har om lag 80 personer fra Norge dratt til Syria og Irak for å delta i kamper som fremmedkrigere. Det ble derfor bevilget 13,6 mill. kroner i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2015 til opprettelse av 30 nye stillinger i PST til arbeidet med fremmedkrigere. PST deltar i uttak av overføringsflyktninger fra Syria.

Det ble i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2015 bevilget 1,2 mill. kroner til fem nye stillinger til lokale PST-enheter i politidistriktene for å forebygge radikalisering og rekruttering av fremmedkrigere, med virkning fra 1. oktober 2015. Det ble videre etablert en tilskuddsordning for kommunene på inntil 10 mill. kroner til lokalt arbeid mot radikalisering og voldelig ekstremisme, jf. punkt 5.3.1.

De lokale PST-enhetene er i 2015 styrket med 20 politistillinger. Styrkingen bidrar til større enheter med bedre mulighet til å møte nye og håndtere eksisterende trusler.

Oppdragsmengden til livvaktjenesten i PST har økt og blitt mer kompleks de senere årene. Livvaktjenesten ble i 2015 styrket gjennom økt bemanning, materiell og kompetanse.

Som nasjonalt kontaktpunkt for mottak og håndtering av tips og meldinger om mistenkelige transaksjoner i det nye systemet for regulering og kontroll med bombekjemikalier, samarbeider Kripos nært med PST, øvrig politi, Tolletaten og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap. Lovendringene som implementerer EUs forordning på området trådte i kraft 29. mai 2015.

Fra og med 2015 er det innført krav om responstid ved ekstraordinære hendelser, hendelser hvor liv er direkte truet og/eller hvor det er umiddelbart behov for innsats fra politiet.

I byer/tettsteder med over 20 000 innbyggere er kravet 10 minutter i 50 pst. og 15 minutter i 80 pst. av alle hendelser som omfattes. I tettsteder med mellom 2000 og 19 999 innbyggere er kravet 15 minutter i 50 pst. og 30 minutter i 80 pst. av hendelsene. I øvrige områder er kravet 22 minutter i 50 pst. og 45 minutter i 80 pst. av hendelsene.

POD er pålagt å rapportere om overholdelsen av kravene. I henhold til PODs rapportering for 1. tertial 2015 overholdes kravene for landet som helhet. De fleste politidistriktene er innenfor kravene når det gjelder tettsteder med mer enn 2 000 innbyggere. Situasjonen er noe mer varierende i områder med mindre enn 2 000 innbyggere, men

det er gjennomgående ikke store avvik fra kravene.

5.1.2 Utfordring – et komplekst og sammensatt trusselbilde

Norge står overfor et komplekst og sammensatt trusselbilde, og PST forventer at de negative utviklingstrekkene vil være dominerende. Trusselbildet utvikler seg stadig, og hendelser vil kunne skje raskt og uten forvarsel.

Aktive ekstreme islamistiske miljøer tiltrekker seg nye tilhengere og rekrutterer fremmedkrigere. Norske fremmedkrigere som inngår i terrorgrupper i utlandet kan utvikle voldsintensjon og kapasitet. Videre vil ISILs og al Qaidas oppfordringer om hevnaksjoner, samt terrorhendelser i vestlige land, kunne påvirke sympatisører til å gjennomføre voldsaksjoner i Norge. De organiserte høyre- og venstreekstreme miljøene utgjør i dag i liten grad noen trussel i Norge. En potensiell terrortrussel fra disse knytter seg først og fremst til enkeltpersoner eller små grupper.

De høyreekstreme, de venstreekstreme og de ekstreme islamistiske miljøene representerer polariserte ytterpunkter i dagens norske samfunn. En provoserende volds- eller terrorhandling fra ett av miljøene kan raskt føre til protester og hevnaksjoner fra de andre.

Sikkerhetssituasjonen i Midtøsten tilsier at behovet for ressurser knyttet til uttak av overføringsflyktninger vil øke. PST bidrar i dette arbeidet, og i tillegg vil det være økt behov for PSTs bistand i asylkjeden.

En rekke stater antas å utøve ulovlig etterretningsvirksomhet i Norge. PST vurderer digital spionasje og sabotasje til å være den mest alvorlige langsiktige trusselen innenfor PSTs ansvarsområde. Digitaliseringen av samfunnet, og internasjonaliseringen av forskning og næringsliv, har gitt fremmede etterretningstjenester enklere arbeidsvilkår. Datanettverksoperasjoner kan ramme mange mål samtidig, og gi tilgang til store mengder gradert og sensitiv informasjon. Noen slike operasjoner er avdekket mot norsk forsvars-, sikkerhets- og beredskapssektor. Det antas at mørketallene er store, da det er utfordrende å avdekke slike operasjoner. For næringslivet kan tap av bedriftsintern informasjon representere store verditap, som potensielt kan bety nedleggelse, redusert produksjon og konkurs. IKT kan også brukes til ulike typer terror- og sabotasje-handlinger, til politisk påvirkning og i hybrid krigføring.

Videre er Norge et attraktivt land for aktører som søker teknologi og kunnskap som kan brukes til å utvikle og fremstille masseødeleggelsesvåpen, og leveringsmidler til disse. Slik virksomhet foregår hovedsakelig på en fordekt måte.

Meld. St. 37 (2014–2015) *Globale sikkerhetsutfordringer i utenrikspolitikken*, beskriver en rekke utfordringer innen terrorisme, organisert kriminalitet, piratvirksomhet og sikkerhetsutfordringer i det digitale rom. Utfordringene er mer komplekse enn tidligere, og betydningen av et tett samspill med allierte og nære partnere øker. Norske interesser må ivaretas innen rammen av internasjonale organisasjoner.

5.1.3 Tiltak – styrking av politiets beredskap og evne til krisehåndtering

I Prop. 61 LS (2014–2015) om nærpolitireformen fremheves at tilgjengelighet er grunnleggende for den tillit befolkningen har til politiet. Gjennomføringen av nærpolitireformen vil kreve mye av både POD og politiet lokalt gjennom hele 2016. Departementet vil følge prosessen, og sikre at omorganiseringen bl.a. medfører at det blir lettere å få bistand og hjelp, at forebygging prioriteres og at politiet blir en enda bedre samarbeidspartner i samfunnsikkerhetsarbeidet.

Beredskapen skal være tilfredsstillende i hele landet, og alle politidistrikt skal ha tilgang på tilstrekkelig antall mannskaper med IP3-godkjenning. Per 16. juni 2015 var antallet økt fra 800 våren 2013 til totalt 980 tjenestepersoner som har slik godkjenning. Antallet skal økes til 1 200.

Som følge av PSTs trusselvurdering fra oktober 2014, og PODs anmodninger basert på denne trusselvurderingen, har norsk politi hatt tillatelse til midlertidig bevæpning siden 24. november 2014. Politidistriktene har gjennomført lokale risiko- og sårbarhetsanalyser, senest juli 2015, hvor det fremkommer at samtlige politidistrikt anbefaler fortsatt midlertidig bevæpning for å beskytte polititjenestepersoner og publikum mot eventuelle angrep. Stortinget har bedt regjeringen evaluere de siste måneders praksis med bevæpning, jf. svar på anmodningsvedtak nr. 523 av 5. mai 2015 i del III. Ordningen med midlertidig bevæpning blir løpende vurdert. De økonomiske konsekvensene av bevæpningen vil også bli løpende vurdert, i likhet med risikoen for vådeskudd i tjenesten.

PST er i gang med å etablere et operasjonssenter som vil bedre evnen til å styre og koordinere både den daglige operative tjenesten og håndteringen av ekstraordinære hendelser og kriser. Operasjonssenteret skal til enhver tid ha et opp-

datert situasjonsbilde innenfor PSTs ansvarsområder.

PST har som følge av bemanningsøkning og etableringen av operasjonssenteret behov for tilleggslokaler. Det ble bevilget 63,5 mill. kroner til nye tilleggslokaler for PST i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2015.

Nærpolitireformen vil innebære større PST-enheter over hele landet. Gjennomføringen av reformen skal sikre at PST-enhetene i de nye politidistriktene samarbeider nært med politidistriktet for øvrig, særlig i det forebyggende arbeidet. Større enheter vil kunne sikre at alle PST-enhetene har tilstrekkelig kompetanse innen hele bredden av PSTs oppgavespekter. Reformen skal sikre nærhet mellom PST, det lokale politi og lokalsamfunnet, og dette innebærer behov for desentralisert tjeneste selv om enhetene samlet sett blir større.

Det arbeides videre med fremtidige løsninger for politihelikoptertjenesten, og muligheter for tilgang på transportkapasitet for politiet både fra offentlige og private aktører. Her vurderes avtaler med bl.a. loshelikoptertjenesten som et viktig supplement til å styrke helikopterberedskapen for politiet i hele landet.

POD deltar sammen med Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredskap, hovedredningsentralene og Kystverket i utviklingen av et felles register som skal gi oversikt over tilgjengelige beredskapsressurser for både land og sjø.

Den fremtidige organiseringen av politiets nasjonale beredskapsressurser vil bli utredet i forbindelse med gjennomføringen av nærpolitireformen. Dette vil bli gjort i sammenheng med utredningen av særorganstrukturen i politiet.

Politireserven er politiets nasjonale forsterkingsressurs. Som en oppfølging av nærpolitireformen er det igangsatt et arbeid for å utrede spørsmål om bruk av Politireserven, dimensjonering, krav til opplæring, behov for utstyr, samt kompetanse til å beslutte at Politireserven skal settes i innsats, jf. også omtale av Politireserven under programkategori 06.50.

POD skal i samarbeid med den enkelte politimester vurdere incentivordninger for å oppnå bosetting og tilstedeværelse på steder der det ikke allerede bor tjenestepersoner. Flest mulig lokalsamfunn bør ha tjenestepersoner boende i lokalmiljøet.

Studentopptak på 720 ved PHS videreføres i 2016. Dette er et viktig tiltak for å styrke både politiets beredskap i det daglige, og evnen til å håndtere kriser og større hendelser.

Det internasjonale arbeidet mot terrorfinansiering vil bli styrket, bl.a. gjennom oppfølging av

standarder fra *The Financial Action Task Force* (FATF) og FATFs evaluering av Norge i 2014.

Samarbeidet med allierte skal styrkes for å trygge nasjonale interesser i det digitale rom. Informasjonsutveksling, metodeutvikling og kompetanseheving vil være aktuelle tiltak.

For å styrke beredskapen og evnen til krisehåndtering i POD, vil det bli etablert et situasjons-senter i direktoratets nybygg. Situasjonssenteret skal være døgnkontinuerlig operativt fra 1. januar 2016 og skal bidra til å styrke PODs samordnings- og koordineringsrolle i forbindelse med kriser eller alvorlige hendelser på tvers av flere politidistrikt. Senteret skal være PODs faste kontaktpunkt i beredskapsspørsmål, og skal under en krise sørge for at departementet og samvirkeaktører får rask og tilstrekkelig informasjon.

Nytt beredskapssenter

Stortinget ble i august 2012 informert om at daværende Regjering hadde stilt tomt på Alna til disposisjon for å etablere et beredskapssenter for politiets nasjonale beredskapsressurser. Da den sittende Regjeringen tiltrådte høsten 2013 var prosjekteringen ikke kommet i gang. Daværende Regjering hadde også besluttet ikke å gjennomføre konseptvalgutredning (KVU) med påfølgende ekstern kvalitetssikring i henhold til regimet for ekstern kvalitetssikring av store statlige investeringsprosjekter.

Kort tid etter at Regjeringen tiltrådte høsten 2013 ble det besluttet å gjennomføre en parallell prosess hvor det både ble iverksatt forprosjektering på Alna og en konseptvalgutredning (KVU) som skulle se på alternativer, jf. omtale i Prop. 1 S (2014–2015). Stortinget ga sin tilslutning til en slik prosess, jf. Innst. 6 S (2014–2015).

Gjennom planleggingen og prosjekteringen i 2014 ble det avklart at et beredskapssenter på Alna vil koste langt mer enn tidligere forespeilet, ta lengre tid å ferdigstille og ha dårligere funksjonalitet enn antatt. En viktig årsak til den nye vurderingen av kostnader, byggetid og funksjonalitet, er at grunnforholdene viste seg dårligere enn forventet, støytfordringene var større og at arealanslaget hadde vokst med nesten 80 pst fra 2011 til 2013. Arealendringen synes i særlig grad å skyldes tidligere uklarhet rundt brutto-/nettoareal.

Høsten 2014 forelå en konseptvalgutredning som anbefalte at det etableres et beredskapssenter for politiets nasjonale beredskapsressurser på Grønmo i Oslo, med Taraldrud i Ski kommune som alternativ løsning. Beredskapssenteret skal

dekke behovet for bedre treningsfasiliteter og nødvendige lokaler for beredskapstroppen, bombehunder, krise- og gisselforhandlere, politi-helikoptertjenesten og taktisk og teknisk etterforskningskompetanse. Andre nasjonale beredskapsressurser som taktisk og teknisk spaning og livvakt-tjenesten vil kunne benytte senteret til trening. Beredskapssenteret vil også legge til rette for bedre fagutvikling og samtrening med annet innsatspersonell.

Det er gjennomført en ekstern kvalitetssikring (KS1) av KVU-rapporten. Byggekostnadene er i KS1-rapporten anslått å utgjøre om lag 2,6 mrd. kroner (P50). Prosjektets kostnadsramme (P85) er anslått til 3,5 mrd. kroner. Anslått byggekostnad for et beredskapssenter på Alna er til sammenligning 840 mill. kroner høyere. Utover høyere kostnad er det også klart at et beredskapssenter på Alna vil gi langt dårligere treningsmuligheter på stedet og langt dårligere muligheter for fremtidig utbygging. På denne bakgrunn har Regjeringen valgt å ikke slutføre forprosjekteringen på Alna, men i stedet i tråd med KS1-rapporten gå videre med både Grønmo og Taraldrud som mulige lokaliseringer for et nytt beredskapssenter. Parallell utredning vil pågå inntil det er skaffet mer forutsigbarhet om påvirkning på lokalmiljø, grunnforhold og tomtekostnader. Regjeringen har med dette lagt til rette for at det vil kunne etableres et bedre beredskapssenter enn hva det var lagt opp til på Alna. Kostnadene ved en annen plasseringen enn på Alna vil dessuten bli betydelig lavere.

Justis- og beredskapsdepartementet har på denne bakgrunn besluttet å planlegge og prosjektere for nytt beredskapssenter på Grønmo og Taraldrud, jf. 30 mill. kroner som er bevilget i 2015 til dette formålet under kap. 2445 Statsbygg, post 30 Prosjektering av bygg. For å sikre videre prosjektering foreslås bevilget 25 mill. kroner i 2016 under kap. 440, post 01. Forprosjekteringen avsluttes med ekstern kvalitetssikring (KS2). Regjeringen vil ta stilling til alternativ etter at KS2 er gjennomført. Det er lagt opp til statlig planprosess. Departementet vil i det videre arbeid legge vekt på god dialog med berørte kommuner.

I KS1-rapporten er fremdriftsplanen for nytt beredskapssenter særskilt vurdert, og det konkluderes med at den er for ambisiøs og at det neppe er mulig å ha ferdigstilt et beredskapssenter i 2020. Justis- og beredskapsdepartementet vil vurdere rapporten nærmere, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

22. juli-kommisjonens anbefaling om etablering av en skalerbar nasjonal operasjonssentral

I forbindelse med Stortingets behandling av Prop. 61 LS (2014–2015) om nærpoltireformen, jf. Innst. 306 (2014–2015), ble det fattet følgende vedtak:

«Stortinget ber regjeringen i løpet av 2015 legge frem en sak med forslag om nasjonal kriseledelse, og klargjøre roller og ansvar, samt avklare hvordan regjeringen vil forholde seg til Gjörv-kommisjonens anbefaling om en skalerbar nasjonal operasjonssentral.»

Regjeringen vil følge opp vedtaket, og vil komme til bake til Stortinget på egnet måte, jf. svar på anmodningsvedtak nr. 644, 10. juni 2015, i del III.

5.2 Styrket samhandling i forbindelse med beredskap og krisehåndtering

5.2.1 Resultat – avtaler, instruksjer og beredskapsordninger

Justis- og beredskapsdepartementet har opprettet interne beredskapsordninger som sikrer nødvendig bemanning og kompetanse på strategisk nivå ved kriser og ekstraordinære hendelser.

For å sikre god dialog og samhandling på direktoratsnivå under kriser og ekstraordinære hendelser har Justis- og beredskapsdepartementet opprettet et kriseforum for samordning på direktoratsnivå. Det vises til omtale under pkt. 5.2.3.

Regjeringen har med hjemmel i politiloven fastsatt ny organisasjonsplan for redningstjenesten som synliggjør politiets sentrale rolle og ansvar innenfor redning. Politimesterens lederansvar både for hovedredningssentralene og de lokale redningssentralene er presisert i den nye planen.

Arbeidet med å etablere PSTs nye operasjonssenter vil bidra til forbedret dialog med tjenestens samarbeidspartnere, se omtalen i punkt 5.1.3. Sentret vil også fungere som Norges døgnkontinuerlige kontaktpunkt i det internasjonale nettverk for meldinger om fremmedkrigere, som opprettes i medhold av Europarådets tilleggsprotokoll om fremmedkrigere med terrorhensikt.

Felles kontraterrorsenter (FKTS) mellom PST og E-tjenesten ble etablert i 2014, og innebærer en sterkere formell struktur for samhandlingen innenfor kontraterrorarbeidet. Erfaringen så langt er at FKTS har bidratt til bedre informasjonsutveksling, analyseproduksjon og hendelseshåndtering.

Forsvarsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet har etablert en elektronisk

mal og nye rutiner for behandling av *Anmodning om håndhevelsesbistand* fra politiet til Forsvaret.

For å oppfylle Grunnlovens krav om lovhjemmel for Forsvarets bruk av makt mot innbyggerne ved bistand til politiet, vedtok Stortinget i juni 2015 endringer i politiloven, jf. Prop. 79 L (2014–2015) *Endringer i politiloven (bistand fra Forsvaret)*. Bestemmelsen gir en angivelse av yttergrenser for Forsvarets maktbruk. Gjeldende bistandsinstruks vil bli revidert som følge av de nye lovbestemmelsene. Lovendringen vil tre i kraft når bistandsinstruksen er endret.

POD har utarbeidet en veileder om hvordan politiet best skal ivareta sin rolle og sitt ansvar overfor pårørende og evakuerte i en krisesituasjon med mange involverte. Veilederen legger til rette for at politiet lokalt kan samvirke med øvrige etater som er involvert i oppfølging av pårørende og andre berørte.

«Nasjonal prosedyre – Nødetatenes samvirke ved pågående livstruende vold – PLIVO» ble fastsatt med virkning fra 2. mars 2015. Prosedyren vil være fullt ut implementert når alle nødetatene har gjennomført godkjent opplæring og trening av alle mannskaper. Dette planlegges gjennomført innen 1. juni 2016.

Både på Rygge og Bardufoss er Forsvarets helikoptre av typen Bell 412 i beredskap for politiet. Begge steder er beredskapstiden redusert fra to til en time fra 1. januar 2015.

5.2.2 Utfordring – informasjonsutveksling

Ved større hendelser er det en utfordring å sikre en samordnet nasjonal krisehåndtering. Erfaring viser at god samordnet krisehåndtering på tvers av etatsgrensene krever at etatene utfører sine oppgaver på basis av felles informasjon, at de kjenner hverandres roller og oppgaver og at de har enkel tilgang til systemer som sikrer god dialog.

Ulik struktur medfører utfordringer for nødetatene knyttet til samhandling i forbindelse med krisehåndtering og beredskap. Ved en akutt hendelse er tidsaspektet kritisk, og god informasjonsflyt og et godt samarbeid mellom nødetatene er nødvendig for å sikre publikum best mulig tjeneste.

5.2.3 Tiltak – Nødnett og tilrettelegging for god informasjonsflyt

PODs nye situasjonssenter skal understøtte samhandlingen mellom beredskapsaktører på direktoratsnivå. Det vises bl.a. til det nyopprettede kriseforum, omtalt under punkt 5.2.1, som vil ha behov

for egnede lokaler i de tilfeller møtene omhandler gradert informasjon.

Innføringen av Nødnett (Sampol) er i rute, og alle politidistrikt skal ha fått Nødnett innen utgangen av 2015. Nødnettet bidrar til å styrke samhandlingen i beredskap og krisehåndtering mellom nødetatene og andre innsatsaktører, jf. omtale under programkategori 06.50.

For å sikre god informasjonsflyt og godt samarbeid mellom nødetatene, skal nødmeldingstjenesten for politi og brann samlokaliseres. En til tre av brann- og redningsetatenes 110-sentraler skal i 2016 lokaliseres til politiets operasjonssentral. De nye sentralene skal legge til rette for at helsetjenestens AMK-sentraler kan innplasseres på et senere tidspunkt, hvis det blir besluttet. PHS' opplæring av politidistriktenes stabsmedlemmer er et annet viktig bidrag til bedret samhandling med brann og helse.

For å styrke samarbeidet mellom aktørene i redningstjenesten vil det bli opprettet rednings- og beredskapsråd i alle politidistrikt og LRS-områder, som vil omfatte alle etater, virksomheter og frivillige organisasjoner som har en rolle både i redningstjenesten og i andre beredskapssituasjoner i fredstid.

5.3 Kunnskapsbasert forebygging

5.3.1 Resultat – gjennomføring av tiltakene i Handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme

Regjeringen har styrket det forebyggende arbeidet mot terrorisme ved gjennomføringen av tiltakene i Handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. PST har styrket sin rådgivningsfunksjon, og tjenesten informerer og gir råd til politidistriktene og andre aktører i forebyggingsarbeidet.

Det er ansatt forebyggingskontakter i syv politidistrikt, samt etablert forebyggingsfunksjon i alle politidistrikter. Disse har bl.a. en rådgivende funksjon opp mot politirådene, SLT og andre lokale samarbeidsstrukturer. PST har utviklet et eget undervisningsopplegg for de lokale forebyggingskontaktene, som kan benyttes i dialog med tverretatlige samarbeidspartnere lokalt. Forebyggingskontaktene fungerer også som bindeledd mellom lokalt PST og politidistriktet for øvrig. POD og PST har etablert rutiner for varsling til kommunene om hjemvendte fremmedkrigere, slik at kommunene kan vurdere, og eventuelt følge opp den enkelte.

I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2015 ble det etablert en tilskuddsordning for kom-

munene til lokalt arbeid mot radikaliserings og voldelig ekstremisme, med en ramme på 10 mill. kroner. Midlene går til konkrete prosjekter innen forebygging og bekjempelse av radikaliserings og voldelig ekstremisme.

Utenriksdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet arrangerte 4. og 5. juni 2015 en europeisk konferanse for å følge opp handlingspunktene fra toppmøtet i USA i februar 2015 om forebygging av ekstremisme. Internasjonal erfaringsutveksling og samarbeid er sentralt for å lykkes i det forebyggende arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme.

Justis- og beredskapsdepartementet har i samarbeid med seks departementer og underliggende direktorat og særorgan utarbeidet en nasjonal veileder for forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme. Den ble publisert i april 2015 på Regjeringens nettside. Veilederen skal styrke førstelinjens evne til å oppdage bekymringsfull endring, og agere ved en eventuell bekymring. Radikaliserings og voldelig ekstremisme skal også være tema innenfor de relevante kurs og undervisningsformer ved PHS, i henhold til Handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme.

I november 2015 blir den årlige nasjonale konferansen med temaet radikaliserings og voldelig ekstremisme gjennomført i samarbeid mellom Justis- og beredskapsdepartementet, Asker kommune, Bærum kommune og Asker og Bærum politidistrikt. Konferansen skal omhandle deling av lokale erfaringer, kontaktetablering, og kompetanseheving for aktuelle samarbeidspartnere på lokalt nivå.

Det ble i 2014 etablert et nordisk nettverk mot ekstremisme. Samarbeidsavtalen ble underskrevet i januar 2015, og Norge har formannskapet i nettverket i inneværende år. Formålet med nettverket er å styrke kunnskaps- og erfaringsutvekslingen mellom landene, og dermed sikre et tettere nordisk samarbeid om forebygging av ekstremisme.

5.3.2 Utdragsing – oppbygging av kunnskap og samarbeid lokalt

En rekke av dagens PST-enheter i politidistriktene er små og sårbare. På tross av at det er etablert samarbeidsordninger over distriktsgrensene medfører dette begrensninger, bl.a. for mulighet til å bygge gode forebyggende miljøer med kompetanse og kunnskap.

Forebygging er det beste verktøyet for å forhindre kriminalitet. Utformingen av den lokale strukturen har avgjørende betydning for politiets evne til å drive god forebygging og sikre den

lokale beredskap og krisehåndtering. Det er viktig å satse offensivt på forebyggende tiltak, og samarbeid mellom politi, frivillige organisasjoner, kommune og næringsliv står sentralt. Det lokale politiets arbeid danner grunnlag for tillit og trygghet mellom innbyggere og politi. Dette forutsetter at det forebyggende arbeidet gis tilstrekkelig prioritet i den daglige oppgaveløsningen, i tråd med intensjonen i nærpolitireformen.

For å kunne redusere sårbarhet knyttet til viktige verdier, og forebygge angrep, er det avgjørende å ha god kunnskap om verdier, risiko og sårbarhet. Dette gjelder ikke bare politiets egne verdier, som er nødvendige for å sikre at politiet til enhver tid er i stand til å løse sine oppgaver. Det gjelder også de verdier politiet har som sin oppgave å beskytte.

En rekke samfunnsaktører må ta et felles ansvar for å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme. Kunnskap legger grunnlaget for gode tiltak, og det er behov for å fortsette oppbygning av kunnskap og videreformidling til relevante aktører. Dette gjelder særlig ansatte i første linjen.

I rapporten *Forskning på forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme: En kunnskapsstatus* har Konsortium for forskning på terrorisme og internasjonal kriminalitet ved PHS systematisert og dokumentert gjeldende forskning på feltet, samt identifisert behov for ny kunnskap. Gjennomgangen viser at det er behov for oppdatert forskning på alle former for ekstremisme, inkludert høyreekstremisme.

5.3.3 Tiltak – kunnskapsbygging og bruk av politirådene lokalt

Nærpolitireformen vil innebære at det blir færre og større lokale PST-enheter enn i dag. Dette vil bidra til større fagmiljø som kan arbeide målrettet med forebygging, bl.a. med tanke på radikaliserings og voldelig ekstremisme. DSE gir informasjon og arbeider for kompetansebygging overfor PSTs distriktsenheter, øvrig politi samt andre samarbeidsaktører. Departementet vil følge opp at styrket fleksibilitet. Økt mulighet til å sikre bred kompetanse i PST-enhetene medfører at PST over hele landet blir en mer aktiv aktør i det lokale forebyggende samarbeidet.

Det skal i forbindelse med nærpolitireformen utarbeides risiko- og sårbarhetsvurderinger for de nye politidistriktene og tjenestestedene. Beredskap og evne til forebygging skal vektlegges. En ugradert versjon av vurderingene skal være offentlig tilgjengelig.

Politirådene spiller en sentral rolle i det strategiske samarbeidet mellom lokalt politi og kommune, og er særlig viktige i utviklingen av nærpolitireformen. Politirådene skal konsentrere seg om forebygging, også innenfor samarbeid om samfunnsikkerhet og beredskap. Som grunnlag for politirådenes arbeid med utvikling og gjennomføring av målrettede forebyggende tiltak må det lokalt utveksles kunnskap om grupper, trender og nye fenomener.

Regjeringen vil videreføre tilskuddsordningen for kommunene til lokalt arbeid mot radikaliserings og voldelig ekstremisme, som ble etablert i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2015 (10 mill. kroner). Midlene vil bli tildelt konkrete prosjekter innen forebygging og bekjempelse av radikaliserings og voldelig ekstremisme. Politirådene skal involveres i arbeidet lokalt. Prosjektene skal evalueres slik at erfaringene nedfelles i rapporter og deles med andre kommuner.

Justis- og beredskapsdepartementet har i samarbeid med kommunesektorens organisasjon KS igangsatt et forskningsprosjekt om lokalt forebyggingsarbeid. Dette skal gi kunnskap om effektive forebyggende tiltak mot radikaliserings og voldelig ekstremisme på lokalt nivå, som grunnlag for lokale tiltak.

Regjeringen vil bidra til økt kunnskapsbygging om globale sikkerhetsutfordringer blant norske og internasjonale analyse- og forskningsmiljøer, og vil bruke mer FoU-midler og styrke bilateralt forskningssamarbeid. Regjeringen vil videre bidra i det internasjonale arbeidet mot fremmedkrigere med terrorhensikt. Gjennomføring av sikkerhetsrådsresolusjon 2178 (2014) står sentralt, og arbeidet vil blant annet følges opp gjennom *Global Counterterrorism Forum* (GCTF).

PST har et samarbeid med TERRA-prosjektet ved Forsvarets forskningsinstitutt (FFI), som bistår med forskning og kompetanse innenfor PSTs fagområder. Samarbeidet gjelder forskning og kunnskapsutveksling om ikke-statlige trusselaktører.

5.4 Bedre ledelse og styrket ledelseskultur

5.4.1 Resultat – lederutvikling, og opplæring i stabsarbeid

PSTs organisasjonsutviklingsprosjekt i DSE er i all hovedsak gjennomført. Omorganiseringen har bidratt til bedre helhetstenkning og intern samhandling, bedre bruk av innhentingsressurser, bedre informasjonshåndtering og god legalkontroll. Målet med omorganiseringen er å gjøre PST mer kunnskapsbasert, handlingsorientert, langsiktig og strategisk.

Den nye Distriktsavdelingen har styrket DSEs kontakt med og den faglige styring av de lokale PST-enhetene i politidistriktene.

For å styrke kompetansen til stabsfunksjonene i politiet har det foregått opplæring av stabene i politidistriktene gjennom stabskurs som har vært arrangert ved PHS-Stavern. Kursene har, i tillegg til regulært stabsarbeid, særlig hatt fokus på samhandling med andre relevante aktører i krisehåndteringen. Andre ledelsesnivåer, operasjonsledere og innsatsledere i politiet gjennomgår regelmessig utdanning for å sikre at de kan håndtere ulike situasjoner på en god måte.

5.4.2 Utfordring – holdninger og kultur

POD har en rolle i å sikre at ledere i politiet har tilstrekkelig kompetanse på beredskap, krisehåndtering og samfunnsikkerhet, samt å sikre at ledere i etaten har felles forståelse av samfunnsoppgavet.

Når det gjelder PST innebærer de omfattende omorganiseringsprosessene som har vært gjennomført store endringer for medarbeiderne. Endringsledelse og utskiftning av ledere er særlig krevende i en tid der tjenestens oppgaver blir stadig mer omfattende og komplekse. Det kreves god ledelse å utvikle organisasjonen i tråd med det høye ambisjonsnivået som er lagt, samtidig som den daglige tjenesten utføres med god kvalitet. Det er også en utfordring for PST å holde samme kvalitet på oppgaveutførelsen i politidistriktene som i DSE.

Det er besluttet at organiseringen av dagens lokale PST-enheter skal videreføres inntil videre ved at de lokale politimestre utenfor Oslo har ansvar for gjennomføringen av PST-oppgavene i sitt distrikt, mens PST har faglig ansvar for oppgaveutførelsen. Begrunnelsen for dette er betydningen av tett samarbeid mellom PST-enhetene og politiet for øvrig, både med hensyn til informasjonsutveksling, forebyggende arbeid lokalt og at lederen av PST-enheten bør delta i politidistriktets ledergruppe som nå.

For å påse at PST utfører samfunnsoppgavet med like god kvalitet over hele landet, har en arbeidsgruppe ledet av Justis- og beredskapsdepartementet, og med deltagelse fra POD og PST, anbefalt tiltak som sikrer at PSTs faglige ansvar for kvaliteten i oppgaveløsningen koordineres med ansvaret den enkelte politimester har for gjennomføringen i eget distrikt. Dette vil gi oppgaveløsning basert på kunnskap om eget distrikt, og som samtidig ivaretar helhet og sammenheng i PSTs oppgaveløsning på tvers av distriktsgrensene.

5.4.3 Tiltak – utdanning og utvikling

PST vil i 2016 arbeide videre med utviklingen av den nye Distriktsavdelingen med sikte på å nå målet om at PST-enhetene i alle politidistriktene har likeverdig kvalitet og effektivitet i oppfyllelsen av samfunnsoppgavet. Dette vil som nevnt bl.a. ses i sammenheng med nærpoltireformens endring av enhetenes størrelse og plassering.

PST skal videreføre sitt lederutviklingsprogram i den nye organisasjonen. Utvikling av lederkunnskaper og –ferdigheter skal trygge lederne i sine roller, og skape helhetlig lederpraksis i organisasjonen.

Departementet vil følge PSTs evaluering av omorganiseringsarbeidet i tjenesten, også med tanke på ledelse og ledelseskultur.

Det vil bli utarbeidet instruksjoner for å avklare ansvar og roller på de områdene der det er påpekt uheldige uklarheter mellom POD og PST når det gjelder prioritering og beslutninger i PSTs distriktsenheter.

6 Politiets forvaltningsoppgaver og sivile gjøremål

6.1 Pass og ID-kort

Pass er det eneste identitetsbeviset som tilfredsstiller internasjonale sikkerhetskrav og godkjennes som dokumentasjon for norsk statsborgerskap. Etter planen skal en ny ordning med nasjonale ID-kort innføres fra 2017, ved bruk av samme infrastruktur og organisasjon som passutstedelsen. Fremleggelse av et sikkert identitetsbevis er i økende grad et krav for tilgang til offentlige og private tjenester. Økt bruk av sikre identitetsbevis vil bidra til å styrke den enkeltes vern mot identitets tyveri, og til å forebygge og bekjempe annen kriminalitet som involverer falsk eller stjålet identitet.

6.1.1 Utfordringer – pass og ID-kort

Utfordring – økt bruk av falske dokumenter og falske identiteter

Internasjonalt tas det kontinuerlig i bruk bedre verktøy for å avdekke falske ID-dokumenter. Kriminelle søker derfor i økende grad å tilegne seg ekte identitetsbevis på falsk grunnlag. Utviklingen bekreftes i Trendrapport 2015 *Den organiserte kriminaliteten i Norge*. Aktører innenfor narkotika-kriminalitet eller vinningskriminalitet anvender gjerne falske dokumenter og falske identiteter, eller utstyres andre med dem i forbindelse med menneskesmugling eller menneskehandel. Falske

dokumenter kan også gi anledning til å oppnå ekte ID-dokumenter, det vil si «hvitvasking» av identitet. Falske dokumenter gir mange muligheter for organiserte kriminelle, og er en sikkerhetstrussel.

Å sikre at identitetsbevis utstedes til rett person er derfor grunnleggende for bekjempelse av svindel og annen kriminalitet. Det er nødvendig med helhetlig ID-forvaltning og tett samarbeid mellom politiet og bl.a. bankene, NAV, Skatteinspektoratet, NorSIS og Nasjonal Sikkerhetsmyndighet for å styrke muligheten til å avdekke identitetsmisbruk og unngå hvitvasking av identiteter.

Utfordring – tekniske og organisatoriske svakheter i utstedelsesprosessen

Politiets risiko- og sårbarhetsanalyser av passproduksjonen i Norge har avdekket sikkerhetsavvik. Svakheter er bekreftet gjennom Riksrevisjonens revisjon av biometriske pass i politi- og lensmannsetaten for regnskapsåret 2014. Riksrevisjonen har funnet alvorlige svakheter i prosessen med å utstede biometriske pass. Revisjonen har vist at det ikke er etablert tilfredsstillende sikkerhet og kontroll med prosessen for saksbehandling og utstedelse av biometriske pass, og at det er vesentlige mangler i etterlevelsen av relevante lover og regler. Riksrevisjonen har merknader på områdene informasjonssikkerhet, internkontroll, identitetskontroll, sporbarhet og etterkontroll og opplæring.

6.1.2 Tiltak – pass og ID-kort

Tiltak – styrke prosessen for saksbehandling og utstedelse av pass

En sikker prosess for saksbehandling, produksjon og utstedelse av pass er viktig i arbeidet med å forebygge kriminalitet og terrorisme. Det pågår et omfattende arbeid som på sikt vil rette opp mange av de svakheter som både politiet og Riksrevisjonen har påpekt. Det er gitt ekstra midler til området i perioden 2014–2016.

Svakheter når det gjelder informasjonssikkerhet vil i stor grad bli utbedret gjennom anskaffelsen av nye produkter og tjenester for pass og ID-kort, bl.a. nytt saksbehandlingssystem. Dette skal etter planen iverksettes fra 2017. Nytt saksbehandlingssystemet for pass og ID-kort vil bl.a. sikre sporbarhet og etterkontroll på alle trinn

i saksbehandlingen. Organisatoriske endringer utredes for å sikre sterkere sentral styring av området i tråd med ICAOs beste praksis. Videre skal det på plass et bedre regelverk som i større grad klargjør ansvarsforhold, roller og oppgaver gjennom hele passutstedelsesprosessen.

Riksrevisjonens funn har også gjort det nødvendig med umiddelbare endringer for å redusere risikoen knyttet til saksbehandling, produksjon og utlevering av pass, og sikre etterlevelsen av relevant regelverk. Det er iverksatt en rekke kortsiktige tiltak. Instruksjonen om passregisteret er oppdatert for å tydeliggjøre PODs og politidistriktenes oppgaver og ansvar. I brev til alle politidistriktene har POD bl.a. tatt opp viktigheten av at det enkelte distrikt legger vekt på sikkerhet ved alle aspekter knyttet til passutstedelse og at det må gjennomføres identitetskontroll ved utlevering av pass.

Departementet, POD og politidistriktene skal ha større oppmerksomhet mot passområdet og på gjennomføringen og oppfølging av tiltak for å rette opp de svakheter som Riksrevisjonen har påpekt. Det skal gjennomføres ytterligere opplæring i politiet, foretas nødvendige risikovurderinger, og tilfredsstillende internkontrollrutiner skal sikres. Det vises for øvrig til Justis- og beredskapsdepartementets svarbrev til Riksrevisjonen inntatt i Dokument nr. 1 (2015–2016).

Tiltak – innføring av nasjonalt ID-kort

Regjeringen la 13. mars 2015 fram Prop. 66 L (2014–2015) *Lov om nasjonalt identitetskort (ID-kortloven)*. Stortinget sluttet seg til forslaget 12. mai 2015, jf. Innst. 243 L (2014–2015) og Lovvedtak 65 (2014–2015). ID-kortloven legger til rette for at passkontorene kan starte utstedelse av nasjonale ID-kort til norske statsborgere i 2017. Det nasjonale ID-kortet vil ha samme sikkerhet som passet, og kunne erstatte passet på reiser innenfor EØS-området. ID-kortloven gir hjemmel for å fastsette regler om utstedelse av ID-kort til utenlandske statsborgere og om utstedelse av tilknyttet elektronisk identitet (eID) etter nærmere vurdering.

Samspillet mellom det nasjonale ID-kortets og passets gyldighetstid og gebyr vil ha betydning for utbredelsen av ID-kortet, og vil derfor bli nærmere vurdert før gjennomføring av ordningen.

6.2 Den sivile rettspleien på grunnplanet

Tabell 2.26 Utviklingen i sivile gjøremål 2010–2014

	2010	2011	2012	2013	2014
Utleggsforretninger	226 491	242 001	257 132	276 357	301 757
Andre tvangsforretninger	27 515	30 926	29 947	30 051	29 827
Forlikssklager	126 681	114 922	107 407	105 638	111 066
Gjeldsordningssaker	5 399	5 106	5 009	4 743	4 402
Andre sivile gjøremål	66 824	72 289	72 541	76 369	77 093
Sivile gjøremål totalt	452 910	465 244	472 036	493 158	524 145

Politiet har betydelige oppgaver innenfor tvangsfullbyrdelse og gjeldsordning. Det har vært en stor økning i saksmengden i perioden etter omorganiseringen av den sivile rettspleien på grunnplanet i 2006. Fra 2010 til 2014 har det totale antall saker økt fra 452 910 til 524 145, en økning på 16

pst. Utleggsforretninger er det største saksområdet, og har i perioden fra 2010 til 2014 økt fra 226 491 til 301 757, en økning på 33 pst.

Saksbehandlingstiden har fortsatt en positiv utvikling og etaten oppfylder i stor grad de målene som er satt for saksbehandlingstid.

Tabell 2.27 Utviklingen i saksbehandlingstid for tvangs- og gjeldsordningssaker 2010–2014

	2010	2011	2012	2013	2014
Utleggsforretninger	86	68	67	63	61
Gjeldsordningssaker	109	92	86	80	73

Tiltak for bedre oppgaveløsning og publikumsservice

POD har i samarbeid med Statens innkrevingsentral igangsatt arbeid for å digitalisere samhandlingen med publikum og oppdragsgivere for å redusere saksbehandlingstiden ytterligere. Videre vil Justis- og beredskapsdepartementet sende på høring forslag til lovendringer som åpner for at også oppgavene med tvangsfullbyrdelse kan samles i større enheter for å sikre god faglig kompetanse i oppgaveløsningen. For gjeldsordningssakene er det allerede åpnet for at sakene kan samles hos noen av namsmennene i et politidistrikt.

7 Forenklingsarbeid, modernisering og gjennomføringskraft

7.1 Nærpolitireformen

Ved lovvedtak 89 (2014–2015) om endringer i politiloven mv. (trygghet i hverdagen – nærpolitireformen) og stortingsvedtak av 10. juni 2015 er det

vedtatt endringer av stor betydning for utvikling av politi- og lensmannsetaten. Vedtakene bygger på Prop. 61 LS (2014–2015) fra Justis- og beredskapsdepartementet og Innst. 306 S og Innst. 307 L fra Justiskomiteen.

7.1.1 Ny organisering

Omleggingen til nye politidistrikter skal skje fortløpende fra 2016. Før dette skal nye politimestre være tilsatt og geografisk plassering av distriktenes hovedsete skal være besluttet. Det skal videre utarbeides en modell for organisering internt i distriktene for å sikre enhetlig organisering så langt det er hensiktsmessig. Politiets operasjonssentraler skal plasseres på samme geografiske sted som hovedsetet. For å høste erfaring skal det gjennomføres en samlokalisering med brann- og redningsvesenets operasjonssentral i ett til tre distrikt i 2016. Arbeidet med endring i antall tjenestesteder vil starte i 2016.

7.1.2 Ny digitaliseringsstrategi for politiet

For å sikre at norsk politi kan levere gode og effektive polititjenester, er det nødvendig både å utvikle nye arbeidsformer basert på nye teknologiske løsninger, og å gi medarbeiderne nødvendig kompetanse til å utnytte ny teknologi.

Regjeringen ønsker en ny retning på moderniseringen av IKT i politiet. Denne består i en mer gradvis tilnærming til modernisering av IKT, med vekt på mindre prosjekter som:

- gir raskere resultater for virksomheten
- setter brukere og publikum i fokus
- innebærer lavere kompleksitet og risiko for politiet totalt sett

Regjeringen har derfor besluttet å endre gjennomføringsstrategien i Merverdiprogrammet slik at IKT-satsingen i politiet gjennomføres ved flere mindre prosjekter som reduserer den samlede risikoen, og raskere kan realisere ny funksjonalitet og gode løsninger for borgerne. Tilpasninger som gjøres i de gamle systemene for å håndtere nærpoltireformen, samt for iverksetting av straffeloven 1. oktober 2015, vil med dette kunne utnyttes over lengre tid.

Det skal utarbeides en langsiktig digitaliseringsstrategi for norsk politi som grunnlag for langsiktige investeringer, oversikt og styrbarhet. På straffesaksområdet skal digitaliseringsstrategien også omfatte Den høyere påtalemyndighet og Spesialenheten for politisaker.

Samlet foreslås det å øke bevilgningen med 247 mill. kroner til gjennomføring av nærpoltireformen og IKT-tiltak i 2016. Prioritering og gjennomføring av ulike IKT-tiltak vil bli avklart etter nærmere dialog med POD.

7.1.3 Nye arbeidsmetoder

Politiet skal styrke oppgaveløsningen innen både forebygging, etterforskning og beredskap. Politiet skal løse en større del av arbeidet ute blant folk, og i mindre grad være avhengige av å reise inn til et tjenestested. Ny organisering med større fagmiljøer, samt ny teknologi, åpner for at politiet kan arbeide smartere og mer effektivt.

7.2 Holdninger, kultur og ledelse i politi- og lensmannsetaten

Arbeidet med holdninger, kultur og ledelse er en viktig del av nærpoltireformen. Arbeidet med å forbedre holdninger, kultur og ledelse i politiet har høy prioritet og har vært førende for arbeidet

med restrukturering i POD. Det er bl.a. etablert en egen HR-avdeling som skal være premissleverandør for det systematiske arbeidet med holdninger, kultur og ledelse i de nye politidistriktene. Det er også lagt vekt på å skape gode relasjoner til politiets organisasjoner, og sikre en felles forståelse både av utfordringene og felles eierskap til løsningene. Konkrete eksempler fra dette arbeidet er en ny omstillingsavtale, nytt personalreglement, medarbeiderplattform med verdier for adferd og samhandling, samt opplæring og oppfølging fra medarbeiderundersøkelser og -samtaler. Målsettingen med dette arbeidet er å utvikle en arbeidsform i etaten basert på kontinuerlig forbedring og læring i et arbeidsmiljø basert på åpenhet, trygghet og godt medarbeiderskap.

Godt lederskap i alle ledd er en forutsetning for å løse samfunnsoppdraget. Politiets krav til ledere i organisasjonen skal styrkes, og PHS vil ha en sentral rolle i utviklingsarbeidet.

POD har iverksatt et lederutviklingsprogram for å styrke ledelsesutøvelsen og kulturen i direktoratet. Programmet ble avsluttet i september 2015, men vil bli videreført basert på evalueringer og behov for videreutvikling fremover.

For etaten planlegges en rekke aktiviteter som rettes mot ledelse. Disse er i hovedsak organisert som en del av tiltakene under nærpoltireformen. Første milepæl er rekruttering og tilsetting av politimestre og deres ledergrupper i de nye politidistriktene. Dette har startet i 2015 og vil bli videreført i 2016. De nye ledergruppene vil få tilbud om skreddersydd utviklingsprogram for å sikre en best mulig start og måloppnåelse i de nye distriktene. Jobbanalyser skal bidra til rekruttering av gode ledere.

Det er videre kritisk å sikre at ledelse virker og får effekt ut i det ytterste leddet mot publikum. Førstelinjeføderne er derfor en prioritert gruppe når det gjelder lederutvikling i politiet i 2016. Tiltak rettet mot denne gruppen er også strategisk viktig for å sikre at kompetansen som tilføres gjennom nyutdannede studenter blir ivarettatt og kommer politiet til gode.

PHS tilbyr videreutdanning for politiets operasjonsledere. Ikke alle i slike stillinger har utdanning innen området, og POD vil innføre krav om dette. Derfor styrkes kapasiteten i operasjonsledelsesutdanningen ved PHS.

Det er behov for å utvikle tydelige mål og målekriterier på området ledelse. Dette er også nødvendig for å kunne foreta en relevant evaluering, slik Stortinget har bedt Regjeringen om under behandlingen av Prop. 61 LS (2014–2015).

Departementet vil følge opp dette og informere Stortinget på egnet måte.

For å sikre at politiet er en attraktiv arbeidsplass som leverer gode resultater, skal ledelse innebære utvikling av medarbeidere og medarbeiderskap, samt god ressursstyring og drift av politifaglige oppgaver.

God styring og ledelse støtter opp under effektiv oppgaveløsning og sikrer kvalitet i utførelsen av oppgavene, og departementet arbeider derfor systematisk med utvikling av ledere og medarbeidere. De siste årene er det også gjennomført en organisasjonsutviklingsprosess for å styrke samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet, samt utvikle og bedre samhandlingen på området.

Det er nedsatt en arbeidsgruppe med representanter fra departementet og POD som gjennomgår de to organenes roller, ansvar og samarbeidsrutiner.

7.3 Bemanning

Det er et mål å heve grunnbemanningen i politi- og lensmannsetaten. Regjeringens ambisjon er to polititjenestemenn/-kvinner per 1 000 innbyggere i løpet av 2020 på nasjonalt nivå. Per 31. desember 2014 var politidekningen 1,77, inkludert PST. Bemanningen i politi- og lensmannsetaten økte i

2014 med 725 årsverk. Dette fordeler seg med 436 polititjenestemenn/-kvinner, 44 jurister og 245 sivile årsverk.

Per 1. juli 2015 hadde 662 av de 681 fra 2014-kullet som hadde bestått alle eksamener, jobb i etaten.

For å bedre kapasitet og kvalitet på etterforskningen ble bevilgningene i 2015 økt for å dekke utgifter til 50 påtalejurister i politiet og 19 stillinger i Den høyere påtalemyndighet, hvorav 12 statsadvokater. Videre ble bemanningen ved PST styrket, og bevilgningen ble økt for å intensivere arbeidet mot kriminelle utlendinger i Oslo.

Regjeringen foreslår at opptaket på 720 studenter til bachelorutdanningen ved PHS videreføres i 2016. Regjeringen foreslår også å øke bevilgningen med 163,2 mill. kroner for å legge til rette for å oppbemanne politiet med inntil 347 nye årsverk i 2016. Bevilgningen foreslås videre økt med 160 mill. kroner for å dekke helårsvirkningen av de 349 årsverkene som ble opprettet i 2015, for å tilby jobb til politistudenter som var ferdig utdannet sommeren 2015.

Det er også foreslått å øke bevilgningen til PST med 145,4 mill. kroner i 2016. Dette innebærer blant annet at bemanningen kan økes med 35 årsverk ved Den sentrale enhet og de lokale PST-enhetene i politidistriktene.

Kap. 440 Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Driftsutgifter	13 583 561	13 384 176	14 205 143
21	Spesielle driftsutgifter	278 204	311 186	331 086
22	Søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag, <i>kan overføres</i>	10 184	8 932	10 511
23	Sideutgifter i forbindelse med sivile gjøremål	84 066	11 262	26 467
60	Tilskudd til kommunene	5 173	5 501	10 000
70	Tilskudd	50 354	61 742	66 333
71	Tilskudd Norsk rettsmuseum	4 553	4 703	4 839
73	Tilskudd til EUs grense- og visumfond		116 644	172 000
	Sum kap. 0440	14 016 095	13 904 146	14 826 379

Post 01 Driftsutgifter

Bemanningen i POD, politidistriktene og særorganene ekskl. PST sentralt utgjorde 14 493 årsverk per 1. oktober 2014 (tall fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet).

Posten dekker alle ordinære driftsutgifter i POD, politidistriktene, politireserven, de lokale PST-enhetene i politidistriktene og politiets særorganer, med unntak for PHS, jf. kap. 442, og PST, jf. kap. 444. Våpen, kjøretøy, verneutstyr, uniformer, IKT m.m. er driftsrelaterte innsatsfaktorer og budsjetteres under posten.

Justis- og beredskapsdepartementet holder tilbake en mindre del av bevilgningen sentralt til finansiering av oppfølging av handlingsplaner m.m.

Det foreslås å øke bevilgningen med 163,2 mill. kroner for å legge til rette for å oppbemanne politiet med 347 nye stillinger slik at antallet nye og ledige stillinger i politiet øker tilsvarende antallet studenter som består eksamen ved PHS våren 2016. Det foreslås også å øke bevilgningen med 160 mill. kroner til dekning av helårsvirkning for nye årsverk knyttet til de politihøgskolestudentene som ble ferdig utdannet sommeren 2015.

Det foreslås å øke bevilgningen med 14,5 mill. kroner til dekningen av helårsvirkningen for om lag 50 nye påtalejurister som det ble bevilget midler til i 2015.

Som en videreføring av bevilgningen i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2015 fore-

slås det å øke bevilgningen med 4,7 mill. kroner til helårsvirkningen av fem stillinger ved PSTs lokale enheter i politidistriktene.

Det foreslås å øke bevilgningen med 124,4 mill. kroner til gjennomføring av nærpoltireformen. Dette skal bl. a. gå til omstillingsmidler og ombygging av politiets eksisterende operasjonssentraler. Se også omtale av samlokalisering av nødmeldingstjenesten for politi og brann under programkategori 06.50.

Det foreslås å øke bevilgningen med 100 mill. kroner til oppstart av IKT-modernisering i politiet som kommer ansatte, publikum og samarbeidspartnere til gode.

Det foreslås å øke bevilgningen med 25 mill. kroner til forprosjektering av nytt beredskaps-senter for politiets nasjonale beredskapsressurser.

Det foreslås å øke bevilgningen til Statens barnehus med 10 mill. kroner for å øke kapasiteten, samt med 5 mill. kroner innenfor politiets gjeldende ramme, sistnevnte som en videreføring av styrkingen i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2015. Etter forslag fra Regjeringen vedtok Stortinget i juni 2015 å endre ordningen med avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner. Som følge av dette vil bl.a. ansvaret for tilrettelagte avhør bli overført fra domstolene til politiet med virkning fra 2. oktober 2015, og det forventes også en økning i sakstilfanget, jf. Prop. 112 L (2014–2015), Innst. 347 L (2014–2015) og Lovvedtak 91 (2014–2015).

Det foreslås på denne bakgrunn å øke bevilgningen til politiet og Statens barnehus med til sammen 28,1 mill. kroner, jf. også omtale under kap. 410, post 01 og kap. 466, post 01. Politi- og lensmannsetaten får også fullmakt til å belaste utgifter til forsvarer, bistandsadvokat, tolk og vitner og følgespersoner under kap. 414, post 01 og kap. 466, post 01. Øvrige merutgifter som følge av reformen dekkes innenfor politiets gjeldende rammer.

Det foreslås å øke det norske bidraget til Frontex med 10,6 mill. kroner, jf. også bevilgning i forbindelse revidert nasjonalbudsjett 2015. Det foreslås videre å bevilge 35 mill. kroner til dekning av merutgifter for politiet ved å videreføre den norske innsatsen i Middelhavet med seks måneder, derav fem måneder i 2016.

I forbindelse med prosjekt med hurtigbehandling av straffesaker i Oslo foreslås det å øke bevilgningen med 1,8 mill. kroner, jf. omtale under kap. 410, post 01.

Det foreslås å øke bevilgningen med 3,5 mill. kroner til politiet for å etablere et servicekontor i Trondheim i 2015 for utenlandske arbeidstakere i samarbeid med Skatteetaten og Arbeidstilsynet.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 0,5 mill. kroner som følge av at engangsutgifter knyttet til etablering av servicekontor for utenlandske arbeidstakere i Bergen i 2015.

Det foreslås å øke bevilgningen med 23,8 mill. kroner til drift av modul 3 ved Politiets utlendingsinternat, Trandum. Modulen vil gi 90 flere plasser, jf. også omtale under kap. 440, post 21.

I forbindelse med styrking av arbeidet med tvangsretur foreslås det å øke bevilgningen på kap. 440, post 01 med 11 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon av bevilgningen på kap. 490, post 72, jf. omtale under kap. 490, post 72. Innsatsen rettet mot oppsporing av personer på ukjent adresse og personer som har fått oppholdstillatelse på feilaktig grunnlag, skal økes.

Det foreslås som en videreføring av revidert nasjonalbudsjett 2015 å øke bevilgningen med 2 mill. kroner til gjennomføring av et pilotprosjekt som skal arbeide for å få best mulig behandling av straffesaker som gjelder overgrep mot dyr.

Kriminalomsorgen har ansvar for driften av omvendt voldsalarm. Det foreslås i den forbindelse å redusere bevilgningen på kap. 440, post 01 med 1,5 mill. kroner, jf. omtale på kap. 430, post 01.

Det er opprettet en stilling ved PHS for utdanning av dataingeniører. Det foreslås i den forbindelse å redusere bevilgningen med 0,9 mill. kroner mot tilsvarende økning under kap. 442, post 01, jf. omtale under kap. 442, post 01.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 3 mill. kroner til tiltak for kontroll av identiteter som følge av engangsutgifter og tiltak iverksatt i 2015.

Det foreslås at 0,1 mill. kroner knyttet til nasjonal ekspert for Safer Internet under CEF (Connecting Europe Facility) Digital overføres til Kommunal- og moderniseringsdepartementet, jf. omtale under kap. 542 Internasjonal IKT-samarbeid og utviklingsprogram, post 01 Driftsutgifter i Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjettproposisjon.

I forbindelse med Justis- og beredskapsdepartementets arbeid med oppfølging av handlingsplaner mv. knyttet til politiet foreslås det å øke bevilgningen med 0,8 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon av bevilgningen på kap. 400, post 01, jf. omtale under kap. 400, post 01.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 5,1 mill. kroner som følge av engangsinvesteringer av satsingen i 2014 til beredskapstropen.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 16,9 mill. kroner som følge av engangsinvesteringer i 2015 til mobile enheter som gir personell ute på oppdrag tilgang til en rekke av politiets IT-systemer.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 64,8 mill. kroner som følge av engangsinvesteringer knyttet til IKT-prosjektene SPOR og IDeALT, som startet i 2014.

I forbindelse med opprettelse av en enhet som skal inngå og forvalte sentrale rammeavtaler på vegne av statlige forvaltningsorganer, foreslås det å redusere bevilgningen med 1,6 mill. kroner, mot en tilsvarende økning av bevilgningen under Kommunal- og moderniseringsdepartementet, kap. 540 Direktoratet for forvaltning og IKT, post 01 Driftsutgifter.

I bevilgningsforslaget på posten er det lagt til grunn 21,6 mill. kroner til uttak av overføringsflyktninger fra Syria, jf. omtale under programkategori 06.90.

Norge bidrar med tilskudd til EUs grense- og visumfond. Norge kan motta refusjon fra fondet til gjennomføring av konkrete prosjekter med egenfinansiering på anslagsvis rundt 40 pst. Norges refusjon fordeles over perioden 2016–2021, og vil ikke samsvare helt med tilhørende utgifter det enkelte år. Det foreslås at bevilgningen på kap. 440, post 01 justeres i samsvar med planlagte utgifter til prosjektene det enkelte år, slik at bevilgningen samlet over perioden økes tilsvarende anslåtte refusjonsinntekter i samme periode. Det foreslås på denne bakgrunn å øke bevilgningen på posten med 21,2 mill. kroner i 2016, jf. omtale under kap. 3440, post 08.

Med forbehold om stortingets vedtak om å heve botidskravet for permanent oppholdstillatelse, jf. omtale under programkategori 06.90, foreslås det å øke bevilgningen med 0,5 mill. kroner, jf. omtale under kap. 3440, post 06.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 66,9 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform i staten, jf. omtale under del III.

Det foreslås å øke bevilgningen på kap. 440, post 01 med 19,5 mill. kroner mot tilsvarende økning av bevilgningen på kap. 3440, post 02, jf. omtale under kap. 3440, post 02. Det foreslås videre å øke bevilgningen på kap. 440, post 01 med 85,4 mill. kroner mot tilsvarende økning av bevilgningen på kap. 3440, post 03.

Regjeringen foreslår at Justis- og beredskapsdepartementet får en bestillingsfullmakt under kap. 440, post 01 på 100 mill. kroner i 2016, jf. forslag til vedtak.

Regjeringen foreslår at Justis- og beredskapsdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 440, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3440, postene 02, 03, 04 og 05, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 14 205,1 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker politi- og lensmannsetatens sideutgifter i forbindelse med asylsaker, herunder utgifter til uttransportering i asylsaker og andre utlendingssaker.

Regjeringen foreslår å øke bevilgningen med 12,1 mill. kroner til drift av modul 3 ved Politiets utlendingsinternat, Trandum. Modulen vil gi 90 flere plasser, jf. også omtale under kap. 440, post 01.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 1,6 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform i staten, jf. omtale under del III.

Det foreslås en bevilgning på posten på 331,1 mill. kroner.

Post 22 Søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag, kan overføres

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag. Posten dekker også noen personellutgifter og eventuelle utgifter til å bedre søkemetodene.

Det foreslås en bevilgning på posten på 10,5 mill. kroner.

Post 23 Sideutgifter i forbindelse med sivile gjøremål

Bevilgningen på posten skal dekke sideutgifter i forbindelse med de sivile gjøremålene. Dette gjelder i hovedsak sideutgifter i forbindelse med tvangsforretninger og utgifter i forbindelse med gjeldsordningssaker.

På bakgrunn av regnskapstall for de siste årene og forventet utvikling foreslås det å øke bevilgningen med 3,5 mill. kroner.

I forbindelse med innføringen av nettoordningen for merverdiavgift ble det gjort en feil i bevilgningsforslagene i Prop. 1 S (2014–2015) på kap. 410, post 21 og kap. 440, post 23. For å rette feilen foreslås det at bevilgningen på kap. 440, post 23 økes med 11,4 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon av bevilgningen på kap. 410, post 21.

Det foreslås en bevilgning på posten på 26,5 mill. kroner.

Post 60 Tilskudd til kommuner

Det foreslås å bevilge 10 mill. kroner til en tilskuddsordning til kommunene for lokalt arbeid mot radikalisering og voldelig ekstremisme som en videreføring av opprettelsen av tilskuddsordningen i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2015.

På bakgrunn av at Regjeringen vil styrke kriminalitetsforebygging gjennom etablering av kompetansesenter og departmentsutvalg med referansegruppe foreslås det å redusere bevilgningen med 5,7 mill. kroner mot en tilsvarende økning av bevilgningen på kap. 474, post 60 (ny post) Tilskudd til kommuner.

Det foreslås en bevilgning på posten på 10,0 mill. kroner.

Post 70 Tilskudd

Bevilgningen under posten har de siste årene dekket tilskuddsordninger innenfor hovedområdene generelle kriminalitetsforebyggende tiltak, tiltak som kan hjelpe kvinner og menn ut av prostitusjon og støtte ofre for menneskehandel, vold i nære relasjoner, humanitære tiltak rettet mot EØS-borgere, samt øremerkede tilskudd. I 2015 ble det gitt tilskuddsbevilgning til støtte for ofre for menneskehandel, som videreføres i 2016.

Samlet foreslås det en bevilgning på posten på 66,3 mill. kroner.

Tilskuddsordning for kriminalitetsforebyggende tiltak

Formålet med tilskuddsordningen for kriminalitetsforebyggende tiltak er å stimulere til og utvikle kriminalitetsforebyggende tiltak/prosjekter. Om lag 7 mill. kroner til kriminalitetsforebyggende tiltak er lyst ut og tildelt i 2015. Tiltak særlig rettet mot barn og ungdom er prioritert, og vil også bli prioritert i 2016. Tilskuddsordningen forvaltes av POD.

Tilskuddsordning for tiltak for å komme ut av prostitusjon og støtte ofre for menneskehandel

Formålet med tilskuddsordningen er å hjelpe mennesker ut av prostitusjon. Om lag 10,4 mill. kroner er lyst ut og fordelt i 2015. Tiltak rettet særlig mot ofre for menneskehandel er prioritert.

Stortinget bevilget 7 mill. kroner i 2015 til innsats mot menneskehandel. Midlene vil langt på vei bli fordelt til de samme organisasjoner som mottar støtte på prostitusjonsfeltet. I forbindelse med at Justis- og beredskapsdepartementet har fått det samlede ansvaret for forvaltning av tilskudd til botilbud til ofre for menneskehandel, foreslås det å øke bevilgningen med til sammen 2,8 mill. kroner mot tilsvarende reduksjon av bevilgningene under kap. 765, post 75, kap. 621, post 21 og kap. 840, post 70. For 2016 foreslås en sammenslåing av tilskuddsmidlene, slik at om lag 20 mill. kroner tildeles prosjekter som vil bistå personer i prostitusjon og støtte ofre for menneskehandel.

Tilskuddsordning for arbeid mot vold i nære relasjoner

Tilskuddsordningen ble etablert i 2014 og skal ses i sammenheng med øvrige tilskuddsordninger på området. Om lag 11,1 mill. kroner er lyst ut og fordelt i 2015. Tiltak rettet særlig mot forebygging, samarbeid og samordning er prioritert. Om lag samme beløp vil bli lyst ut i 2016. Departementet vil i samråd med POD vurdere om forvaltningen av ordningen skal overføres til direktoratet fra 2016.

Øremerkede tilskudd

I 2014 og 2015 ble det tildelt øremerket tilskudd på henholdsvis 4,15 mill. kroner og 4,3 mill. kroner til POD, til støtte til Politidrett, Politihistorisk selskap og Politiets pensjonistforbund. Justis- og beredskapsdepartementet foreslår at om lag samme beløp øremerkes til dette formålet i 2016.

I 2014 og 2015 ble det tildelt tilskudd på henholdsvis 2,5 mill. kroner og 2,6 mill. kroner til ROSA-prosjektet i kriesesentersekretariatet og tilskudd på henholdsvis 2,7 mill. kroner og 2,8 mill. kroner i driftsstøtte til NKVTS. Justis- og beredskapsdepartementet foreslår at om lag samme beløp tildeles ROSA-prosjektet og NKVTS til samme formål i 2016.

I 2015 ble det tildelt 5,1 mill. kroner til NKVTS til forskning rettet mot vold i nære relasjoner. Justis- og beredskapsdepartementet foreslår at om lag samme beløp tildeles NKVTS til samme formål i 2016.

Justis- og beredskapsdepartementet foreslår å øremerke om lag 0,5 mill. kroner til samarbeidsprosjekt Bredtveit og Oslo Kriesesenter og om lag 0,2 mill. kroner til den årlige konferansen om politi og barnevernsvakter. Justis- og beredskapsdepartementet ser det som viktig å videreføre samarbeidet med disse aktørene også i 2016.

Tilskuddsordning for humanitære tiltak rettet mot EØS-borgere

De siste årene har det vært en egen tilskuddsordning hvor berørte kommuner og frivillige organisasjoner kan søke om tilskudd til humanitære tiltak for tiggere. Om lag 10,3 mill. kroner vil bli lyst ut for 2016.

Post 71 Tilskudd til Norsk rettsmuseum

Bevilgningen på posten dekker driftstilskudd til Norsk rettsmuseum (NRM). NRM er en stiftelse lokalisert i Trondheim.

Det foreslås en bevilgning på posten på 4,8 mill. kroner.

Post 73 Tilskudd til EUs grense- og visumfond

Gjennom tilknytningsavtalen av 1999 om gjennomføring, anvendelse og videreutvikling av Schengen-regelverket (Schengen-avtalen) deltar Norge i EUs arbeid, bl.a. med yttergrensekontroll. Norge har de senere årene bidratt til EUs yttergrensefond. Fondet samfinansierer prosjekter på Schengenområdet, det vil si innenfor grensekontroll og visumsamarbeid. POD har ansvar for gjennomføringen av fondet i Norge. Midler fra fondet har bl.a. vært benyttet til viktige investeringer for å styrke Norges yttergrense, jf. omtale i Prop. 1 S (2012–2013) Justis- og beredskapsdepartementet. Norsk bidrag til fondet vil

fordele seg på fem årlige innbetalinger over perioden 2016–2020. Dette er en kortere periode enn hva som var opprinnelig tiltenkt (2014–2020), og de årlige innbetalingene blir derfor høyere. Det

foreslås derfor å øke bevilgningen med 55,4 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på posten på 172 mill. kroner.

Kap. 3440 Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Gebyr – pass og våpen	259 189	260 030	262 230
02	Refusjoner mv.	399 945	387 312	418 000
03	Salgsinntekter	192 138	102 385	190 000
04	Gebyr – vaktelskap	1 772	1 488	1 781
05	Personalbarnehage	5 531	5 532	5 504
06	Gebyr – utlendingssaker	163 111	198 395	198 578
07	Gebyr – sivile gjøremål	735 645	583 001	767 186
08	Refusjoner fra EUs grense- og visumfond			17 800
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	6 264		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	141 792		
17	Refusjon lærlinger	216		
18	Refusjon av sykepenger	185 176		
Sum kap. 3440		2 090 779	1 538 143	1 861 079

Kapitlet består hovedsakelig av inntekter fra gebyr for tvangssaker, forliksrådssaker, passutstedelser og våpentillatelser.

Post 01 Gebyr – pass og våpen

Bevilgningen på posten dekker inntekter fra behandlingsgebyr for pass og våpentillatelser.

Det foreslås å prisjustere rettsgebyret fra 860 til 1 025 kroner. Det er anslått at prisjusteringen vil medføre økte inntekter på posten med om lag 3,5 mill. kroner. Bevilgningen foreslås derfor økt med 3,5 mill. kroner.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 1,3 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform i staten, jf. omtale under del III.

Det foreslås en bevilgning på posten på 262,2 mill. kroner.

Post 02 Refusjoner mv.

Politi- og lensmannsetaten får refundert utgifter for politioppdrag utført for organisasjoner, lag, entreprenører og offentlige etater i samsvar med særskilt hjemmel. Refusjonene gjelder i all hovedsak utgifter til overtid og reiser i forbindelse med ledsagelse av tunge og brede transporter, asfaltering, riving, ekstraordinært politioppsyn under konserter og festivaler mv. Omfanget av slike oppdrag varierer fra år til år, og inntektsanslaget er derfor høyst usikkert.

Posten omfatter også diverse andre refusjoner, f.eks. husleieinntekter ved fremleie av lokaler og PHS sine refusjoner i forbindelse med kjøp av instruktørbistand fra politidistriktene. En del av inntektene er også knyttet til refusjon av utgifter internt i etaten.

På bakgrunn av regnskapstall for de siste årene og forventet utvikling foreslås det å øke bevilgningen med 19,5 mill. kroner, mot en tilsva-

rende økning av bevilgningen på kap. 440, post 01, jf. omtalte under kap. 440, post 01.

Regjeringen foreslår at Justis- og beredskapsdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 440, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3440, post 02, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 418 mill. kroner.

Post 03 Salgsinntekter

På posten regnskapsføres inntekter fra innbytte og salg av utskiftede kjøretøy m.m. Inntekter fra salg av spesialutstyr til politidistriktene, kriminalomsorgen, Tolletaten mv. utgjør den største delen av det som inntektsføres på posten.

På bakgrunn av regnskapstall for de siste årene og forventet utvikling foreslås det å øke bevilgningen med 85,4 mill. kroner, mot en tilsvarende økning av bevilgningen på kap. 440, post 01, jf. omtalte under kap. 440, post 01.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 0,5 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform i staten, jf. omtale under del III.

Regjeringen foreslår at Justis- og beredskapsdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 440, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3440, post 03, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 190 mill. kroner.

Post 04 Gebyr – vaktelskap

Bevilgningen på posten omfatter engangsgebyr til dekning av utgifter ved behandling av søknader og gebyr ved feilalarmer der politi- og lensmannsetaten rykker ut.

Det foreslås å prisjustere rettsgebyret fra 860 til 1 025 kroner. Det er anslått at prisjusteringen vil medføre økte inntekter på om lag 300 000 kroner. Bevilgningen foreslås derfor økt med 300 000 kroner.

Regjeringen foreslår at Justis- og beredskapsdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 440, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3440, post 04, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 1,8 mill. kroner.

Post 05 Personalbarnehage

Bevilgningen på posten omfatter foreldreinnbetaling og statstilskudd til personalbarnehage.

Regjeringen foreslår at Justis- og beredskapsdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 440, post 01, mot tilsvarende merinntekter under kap. 3440, post 05, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 5,5 mill. kroner.

Post 06 Gebyr – utlendingssaker

Bevilgningen på posten dekker gebyr i forbindelse med søknad om statsborgerskap, familieinnvandring og arbeids-, bosettings- og utdanningstilatelser.

Bevilgningsforslaget tar utgangspunkt i antall utlendingssaker til politiet.

Det foreslås å øke bevilgningen med 0,1 mill. kroner slik at inntektene som har vært bevilget på kap. 3490, post 02 knyttet til gebyr for nødvisum fra 2016 inntektsføres på posten.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 1 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform i staten, jf. omtale under del III.

På bakgrunn av regnskapstall for de siste årene og forventet utvikling foreslås det å øke bevilgningen med 0,6 mill. kroner.

Med forbehold om stortingets vedtak om å heve botidskravet for permanent oppholdstillatelse, jf. omtale under programkategori 06.90, foreslås det å øke bevilgningen på kap. 3440, post 06 med 0,5 mill. kroner mot en tilsvarende økningen av bevilgningen på kap. 440, post 01, jf. omtale under kap. 440, post 01.

Det foreslås en bevilgning på posten på 198,6 mill. kroner.

Post 07 Gebyr – sivile gjøremål

Bevilgningen på posten skal dekke gebyrinntekter i forbindelse med den sivile rettspleie på grunnplanet, det vil si gebyr for tvangsforretninger og forliksrådsbehandling.

På bakgrunn av regnskapstall for de siste årene og forventet utvikling foreslås det å øke bevilgningen med 95 mill. kroner. Det foreslås å prisjustere rettsgebyret fra 860 til 1 025 kroner. Det er anslått at prisjusteringen vil medføre økte inntekter på posten med om lag 92,1 mill. kroner. Bevilgningen foreslås derfor økt med 92,1 mill. kroner.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 2,9 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform i staten, jf. omtale under del III.

Det foreslås en bevilgning på posten på 767,2 mill. kroner.

Post 08 Refusjoner fra EUs grense- og visumfond

Det foreslås at inntektene fra EUs indre sikkerhetsfond bevilges på ny post 08 Refusjoner fra EUs grense- og visumfond. Over fondsperioden forventes Norge å motta om lag 14,3 mill. euro i refusjoner fra fondet. Refusjonsutbetalingene vil variere fra år til år. Det foreslås en bevilgning på 17,8 mill. kroner, jf. omtale under kap. 440, post 01.

Kap. 442 Politihøgskolen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2016
		2014	budsjett 2015	
01	Driftsutgifter	592 663	572 345	575 628
	Sum kap. 0442	592 663	572 345	575 628

PHS er den sentrale utdanningsinstitusjonen for politi- og lensmannsetaten i Norge, og har som hovedoppgave å drive utdanning, forskning og formidling. Den skal være en profesjonsrettet utdanningsinstitusjon på høyt nivå, som utvikler og formidler de kunnskaper, ferdigheter og holdninger som politiet må ha for å bidra til å sikre trygghet, lovlidighet og orden.

Post 01 Driftsutgifter

Bemanningen ved PHS per 1. oktober 2014 utgjorde 413 årsverk (tall fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet).

Bevilgningen på posten dekker lønnsutgifter og andre driftsutgifter ved PHS.

Det er opprettet en stilling ved PHS for utdanning av dataingeniører. Det foreslås i den forbindelse å øke bevilgningen med 0,9 mill. kroner mot tilsvarende reduksjon av bevilgningen på kap. 440, post 01.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 2,9 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform i staten, jf. omtale under del III.

Regjeringen foreslår at Justis- og beredskapsdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 442, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3442, postene 02 og 03, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 575,6 mill. kroner.

Kap. 3442 Politihøgskolen

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
02	Diverse inntekter	18 470	15 294	15 659
03	Inntekter fra Justissektorens kurs- og øvingssenter	23 443	17 004	17 410
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	27		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	3 942		
17	Refusjon lærlinger	55		
18	Refusjon av sykepenger	5 727		
	Sum kap. 3442	51 664	32 298	33 069

Post 02 Diverse inntekter

Politihøgskolens inntekter kommer fra kursvirksomhet, utleie, kantinesalg og salg av bøker, samt mulige inntekter fra oppdragsvirksomhet.

Regjeringen foreslår at Justis- og beredskapsdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 442, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3442, post 02, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 15,7 mill. kroner.

Post 03 Inntekter fra Justissektorens kurs- og øvingssenter

Inntekter fra driften av Justissektorens kurs- og øvingssenter i Stavern føres på posten.

Regjeringen foreslår at Justis- og beredskapsdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 442, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3442, post 03, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 17,4 mill. kroner.

Kap. 444 Politiets sikkerhetstjeneste (PST)

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Driftsutgifter	611 405	631 263	773 310
	Sum kap. 0444	611 405	631 263	773 310

Instruksen til PST er forskriftsfestet med hjemmel i politiloven § 29. PSTs primære ansvar er å forebygge og etterforske straffbare handlinger mot rikets sikkerhet. Sentralt står innsamling av informasjon om personer og grupper som kan utgjøre en trussel, utarbeidelse av ulike analyser og trusselvurderinger, etterforskning og andre operative tiltak og rådgivning.

PST har også det nasjonale ansvaret for å utføre livvaktjeneste på norsk jord for norske og utenlandske myndighetspersoner. Dette er regjeringsmedlemmer, stortingsrepresentanter og dommere i Høyesterett og tilsvarende represen-

tanter fra andre land og ambassadene til andre land i Norge. Livvaktene følger også enkelte norske myndighetspersoner på reiser i utlandet. Livvaktjenesten utføres i nært samarbeid med politidistriktene. Kongehuset har egen livvaktjeneste i Den kongelige politieskorte, som ligger under Oslo politidistrikt.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker driftsutgifter for Den sentrale enhet (DSE) i PST, samt enkelte utgifter knyttet til driften av de lokale PST-enhe-

tene i politidistriktene. Bemanningen ved DSE per 1. oktober 2014 utgjorde 467 årsverk (tall fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet).

Det foreslås å øke bevilgningen med 30,6 mill. kroner til 30 stillinger ved DSE til arbeid med fremmedkrigerproblematikken som en videreføring av satsingen i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2015.

Det foreslås å øke bevilgningen med 45,1 mill. kroner til PSTs tilleggslokaler som en videreføring av revidert nasjonalbudsjett for 2015.

Videre foreslår Regjeringen å øke bevilgningen med 65 mill. kroner til større infrastrukturtiltak.

I forbindelse med innføring av nøytral merverdiavgift i staten for 2015 ble bevilgningen på posten redusert for mye. Det foreslås derfor å øke bevilgningen med 7,5 mill. kroner, jf. også bevilgningsøkning i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2015.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 7,9 mill. kroner som følge av engangsinvesteringer av satsinger i 2015.

I forbindelse med opprettelse av en samordningsenhet for statlige innkjøp foreslås det å

redusere bevilgningen med 69 000 kroner, mot en tilsvarende økning av bevilgningen under Kommunal- og moderniseringsdepartementet, kap. 540 Direktoratet for forvaltning og IKT, post 01 Driftsutgifter.

I bevilgningsforslaget på posten er det lagt til grunn 6,9 mill. kroner til uttak av overføringsflyktninger fra Syria.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 3,2 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform i staten, jf. omtale under del III.

På bakgrunn av regnskapstall for de siste årene og forventet utvikling foreslås bevilgningen redusert med 7 mill. kroner mot tilsvarende reduksjon på kap. 3444, post 02.

Regjeringen foreslår at Justis- og beredskapsdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 444, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3444, post 02.

Det foreslås en bevilgning på posten på 773,3 mill. kroner.

Kap. 3444 Politiets sikkerhetstjeneste (PST)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2016
		2014	budsjett 2015	
02	Refusjoner	10 567	19 003	12 351
	Sum kap. 3444	10 567	19 003	12 351

Post 02 Refusjoner

På posten regnskapsføres inntekter som PST får refundert for enkeltoppdrag og særskilt bistand til Utenriksdepartementet.

På bakgrunn av regnskapstall for de siste årene og forventet utvikling foreslås posten redusert med 7 mill. kroner mot tilsvarende reduksjon på kap. 444, post 01, jf. omtale under kap. 444, post 01.

Regjeringen foreslår at Justis- og beredskapsdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 444, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3444, post 02, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 12,4 mill. kroner.

Kap. 445 Den høyere påtalemyndighet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag
		2014	Saldert budsjett 2015	
01	Driftsutgifter	167 187	191 205	211 361
	Sum kap. 0445	167 187	191 205	211 361

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker i hovedsak driftsutgifter for Den høyere påtalemyndighet. Bemanningen per 1. oktober 2014 utgjorde 153 årsverk (tall fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet).

Regjeringen foreslår å øke bevilgningen med 19,8 mill. kroner som følge av helårsvirkning av bemanning- og lønnsøkning i 2015.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 1 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform i staten, jf. omtale under del III.

Det foreslås en bevilgning på posten på 211,4 mill. kroner.

Kap. 446 Den militære påtalemyndighet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag
		2014	Saldert budsjett 2015	
01	Driftsutgifter	7 663	7 803	7 837
	Sum kap. 0446	7 663	7 803	7 837

Generaladvokaten leder den militære påtalemyndighet og er overordnet krigsadvokatene. Generaladvokaten er underlagt riksadvokaten i påtalemessige spørsmål, men er administrativt underlagt Justis- og beredskapsdepartementet.

Generaladvokaten og krigsadvokatene tilhører påtalemyndigheten, og har ansvaret for militære straffesaker. De har i tillegg som oppgave å bistå militære sjefer i kontroll med disiplinærutøvelsen og avgi uttalelser i klagesaker og visse andre disiplinærsaker. I tillegg til de løpende oppgavene har generaladvokaten ansvaret for å forberede rettergang i krigstid. Embetet har også oppgaver av folkerettslig art innenfor sitt fagområde. Videre vil embetet fortsatt legge vekt på å inneha kompetanse på militær folkerett og iretteføring av krigs-

forbrytelser, da dette er noe norske styrker direkte eller indirekte kan komme i berøring med. Justis- og beredskapsdepartementet vil vurdere eventuelle endringer i organisasjonstilknytningen til Generaladvokatembetet.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker alle driftsutgifter for Generaladvokatembetet, herunder krigsadvokatene for Sør- og Nord-Norge. Bemanningen ved embetet utgjorde per 1. oktober 2014 fem årsverk (tall fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet).

Det foreslås en bevilgning på posten på 7,8 mill. kroner.

Kap. 448 Grensekommisæreren

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag
		2014	budsjett 2015	
01	Driftsutgifter	6 497	6 242	6 268
	Sum kap. 0448	6 497	6 242	6 268

Norges grensekommisær for den norsk-russiske grense leder Grensekommisariatet. Sjefen for Garnisonen i Sør-Varanger er stedfortredende grensekommisær.

Grensekommisariatet for den norsk-russiske grense har følgende hovedoppgaver:

- å føre tilsyn med at Grenseavtalen, samt andre avtaler mellom Norge og Russland som regulerer forholdene på grensen, blir overholdt av begge parter
- å føre forhandlinger med russiske grensemyndigheter for å løse og forebygge eventuelle konflikter i samarbeid med politiet og Forsvaret forebygge og avgrense omfanget av hendelser som er i strid med inngåtte avtaler.

Stillingen som grensekommisær er en åremålsstilling for tre år, med mulighet for tre års forlengelse.

Garnisonen i Sør-Varanger er av de militære myndigheter pålagt å støtte Grensekommisariatet i oppgaven med å overholde Grenseavtalen. Dette skjer i praksis ved at militært personell har kontinuerlig oppsyn med landegrensen mellom

Norge og Russland og støtter det årlige grensevedlikeholdet. Grensekrenkelsener rapporteres til Grensekommisariatet og politiet.

Det gjennomføres årlig felles forhandlingsmøter og sammenkomster mellom grensekommisærene når partene anmoder om det. Dette gjelder spesielt møter for å forebygge eller håndtere konflikter og hendelser på grensen. I tillegg gjennomfører partenes assistenter møter i forbindelse med grensevedlikehold, tilbakeføring av reinsdyr, miljøarbeid og inspeksjoner og kontroller av kraftverkene.

Post 01 Driftsutgifter

Bemanningen ved Grensekommisariatet utgjorde per 1. oktober 2014 fire årsverk. Bevilgningen på posten dekker utgifter til lønn og andre driftsutgifter. Posten skal dessuten dekke utgifter til grensemerking mellom Norge og Russland, og utgifter i forbindelse med møter med finske og russiske grensemyndigheter.

Det foreslås en bevilgning på posten på 6,3 mill. kroner.

Programkategori 06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap

Utgifter under programkategori 06.50 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
01-23	Driftsutgifter	2 229 030	2 128 358	2 111 101	-0,8
30-49	Nybygg, anlegg m.v.	1 344 543	1 766 380	1 560 667	-11,6
70-89	Overføringer til private	134 270	154 277	162 551	5,4
	Sum kategori 06.50	3 707 843	4 049 015	3 834 320	-5,3

Utgifter under programkategori 06.50 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
451	Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap	730 554	648 149	669 392	3,3
452	Sentral krisehåndtering	20 536	26 338	27 890	5,9
454	Redningshelikoptertjenesten	1 190 988	1 152 882	1 713 212	48,6
455	Redningstjenesten	243 665	264 761	301 567	13,9
456	Direktoratet for nødkommunikasjon	1 522 100	1 956 885	1 122 259	-42,7
	Sum kategori 06.50	3 707 843	4 049 015	3 834 320	-5,3

1 Innledning

Programkategori 06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap omfatter Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, Sentral krisehåndtering, Redningshelikoptertjenesten, Redningstjenesten og Direktoratet for nødkommunikasjon.

2 Kategoriens organisering og innplassering i kjedeperspektivet

Samfunnssikkerhets- og beredskapskjeden er kjennetegnet av mange aktører som ivaretar ulike

delar av arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap. Ansvar er fordelt mellom en rekke departementer og virksomheter. Ansvarsfordelingen mellom de ulike aktørene på samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet fremgår av tabell 1.7 i del I, *Ansvarsområder innenfor straffesakskjeden, asyلكjeden og samfunnssikkerhets- og beredskapskjeden*. Aktørene i kjeden har et samlet ansvar for å ha tilstrekkelig kunnskap og oversikt over risiko og sårbarheter, drive effektiv og målrettet forebygging, ha tilstrekkelig beredskap og krisehåndteringsevne, kunne gjenopprette funksjoner ved ødeleggelser samt lære av erfaringer fra øvelser og hendelser. Programkategori 06.50 omfatter

virksomheter som er sentrale i samfunnssikkerhets- og beredskapskjeden. Virksomhetene og etatene skal, sammen med departementet, bidra til å sikre innbyggernes trygghet ved at samfunnet best mulig settes i stand til å unngå uønskede hendelser. Politiet og Politiets sikkerhetstjeneste (PST) bidrar med kapasitet, kompetanse, gode verktøy og god ledelse for å redusere sårbarhet i samfunnet, jf. også omtale under programkategori 06.40.

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) understøtter Justis- og beredskapsdepartementets samordningsrolle, og er på vegne av departementet fag- og tilsynsorgan på det sivile samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet, jf. kgl.res. 24. juni av 2005. Sivilforsvaret, Nasjonalt utdanningssenter for samfunnssikkerhet og beredskap (NUSB) og Norges brannskole er underlagt DSB. DSB er i tillegg nasjonal brann- og elsikkerhetsmyndighet.

Justis- og beredskapsdepartementet har koordineringsansvar for redningstjenesten, som omfatter land-, sjø- og luftredningstjeneste. Hovedredningssentralene leder og koordinerer alle typer redningsaksjoner, enten direkte fra Hovedredningssentralen Nord-Norge eller fra Hovedredningssentralen Sør-Norge eller ved oppdrag til underlagte lokale redningssentraler. Landredningsaksjoner ledes og koordineres normalt av de lokale redningssentralene som er lokalisert til politidistriktene og Sysselmannen på Svalbard.

Direktoratet for nødkommunikasjon (DNK) har ansvar for å følge opp utbyggingen av et nytt digitalt kommunikasjonsnett for nød- og beredskapstjenester (Nødnett) i hele fastlands-Norge. DNK eier og forvalter det nye felles radiosambandet for de tre nødetatene og andre rednings- og beredskapsaktører.

Nasjonalt sikkerhetsmyndighet (NSM) koordinerer forebyggende sikkerhetstiltak og kontrollerer sikkerhetstilstanden i henhold til sikkerhetsloven. NSM er det nasjonale fagmiljøet for IKT-sikkerhet, og NSM NorCERT skal koordinere håndteringen av alvorlige IKT-hendelser mot samfunnskritisk infrastruktur og informasjon. NSM er administrativt underlagt Forsvarsdepartementet med faglig rapporteringslinje til Justis- og beredskapsdepartementet.

Mål for programkategori 06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap

Justis- og beredskapsdepartementet skal sikre økt handlekraft og gjennomføringsevne. Tjenestene skal gjennomføres effektivt med god kvalitet. For

å oppnå dette, utarbeidet departementet en ny målstruktur for justis- og beredskapssektoren i 2015. Målene videreføres for 2016:

- Kunnskapsbasert forebygging
- Redusere sårbarhet i samfunnet
- Styrke samhandling i beredskap og krisehåndtering
- Bedre ledelse og styrket ledelseskultur

3 Budsjettmessige prioriteringer

- Bevilge 22,7 mill. kroner til oppstart av arbeidet med forbedring av nødmeldingstjenesten, herunder samlokalisering av politiets operasjonssentraler og brannvesenets 110-sentraler.
- Nødnett vil være landsdekkende innen utgangen av 2015. Regjeringen foreslår at det avsettes om lag 1,1 mrd. kroner i 2016.
- Regjeringen har inngått kontrakt for anskaffelse av 16 nye redningshelikoptre til erstatning for Sea King. Regjeringen foreslår i tillegg betydelige midler til drift, vedlikehold og modifisering av dagens redningshelikoptre. Samlet foreslås det avsatt om lag 1,7 mrd. kroner i 2016 til disse tiltakene.
- Øke bevilgningen med 11,6 mill. kroner til styrking av NSMs evne til å detektere falske basestasjoner som tiltak for å redusere samfunnets digitale sårbarheter.
- Øke bevilgningen med 10 mill. kroner til fylkesmannens samfunnssikkerhetsarbeid med vekt på veiledning og tilsyn med kommunal beredskapsplikt.
- Øke bevilgningen med 8,3 mill. kroner til Sivilforsvaret, hvorav 5,3 mill. kroner avsettes til kjøp av nytt utstyr
- Øke bevilgningen med 4 mill. kroner til DSB i 2016 til nødvendig oppgradering av fjernvarmeanlegget ved Sivilforsvarets kompetansesenter på Starum, Østre Toten.

4 Samfunnssikkerhets- og beredskapskjeden

4.1 Kunnskapsbasert forebygging

4.1.1 Forskning

Forskning er et sentralt virkemiddel for Justis- og beredskapsdepartementet i arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap.

Resultater

SAMRISK II (2013–2018) er et program i regi av Norges forskningsråd. Programmet finansierer forskning som blant annet ser på organisasjon og

ledelse av samfunnssikkerhet, forebygging av ekstremisme, risikokommunikasjon og sosiale medier samt analyse av sårbarhet i komplekse infrastrukturer.

Prosjektene i serien *Beskyttelse av samfunnet (BAS)* har vært gjennomført ved Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) siden 1994, i samarbeid med en rekke aktører innenfor sivil beredskap og samfunnssikkerhet. BAS7-prosjektet ved FFI ble avsluttet i 2015. Prosjektet kan vise til resultater når det gjelder vurdering og anbefaling av sivilt-militært samarbeid, beredskapsforberedelser for sikkerhetspolitisk krise/væpnet konflikt, beredskapen for masseødeleggelsesmidler, samvirkeressurser og sikkerhetstilstanden m.m. BAS8-prosjektet startet opp i 2015 for en periode på fire år. Justis- og beredskapsdepartementet vil bidra med 1 mill. kroner i 2016. Sivilt-militært samarbeid vil fortsatt være et hovedtema.

Norske forskningsmiljøer er tildelt midler fra EUs forskningsprogram *Horisont 2020*. Målet for norsk deltagelse i Horisont 2020 er at 2 pst. av midlene i forskningsprogrammet skal gå til norske forskningsmiljøer. Samfunnssikkerhetsforskningen har oppnådd tildeling av midler på 3,9 pst. av potten.

Utfordringer

Forskning og kunnskapsinnhenting er vesentlig for en kunnskapsbasert politikktutforming. Justis- og beredskapsdepartementet arbeider for å målrette departementets og sektorens bruk av forskning som grunnlag for politikktutforming. Av sentrale kunnskapsbehov innen samfunnssikkerhetsområdet er bl.a. faktorer som styrker samfunnets motstandskraft, sårbarhet i komplekse kritiske samfunnsfunksjoner, styring og ledelse av samfunnssikkerhetsarbeidet, risikoforståelse og erkjennelse, operativ samhandling og forebygging av terrorisme.

Tiltak

Justis- og beredskapsdepartementet har utarbeidet en FoU-strategi for samfunnssikkerhet og beredskap for perioden 2015–2019. En visjon for arbeidet med FoU innen samfunnssikkerhet er at forskningen skal ha høy kvalitet og bidra til økt robusthet og trygghet i samfunnet. Justis- og beredskapsdepartementet bidrar til å gjennomføre *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2015–2024*, og er aktivt deltagende i relevante programmer i regi av Norges forskningsråd og EUs forskningsprogram *Horisont 2020*. Justis- og beredskapsdeparte-

mentet vil utvide dialogen med FoU-miljøer og underliggende virksomheter for å styrke det faglige samfunnssikkerhetsarbeidet.

4.1.2 Felles planleggingsgrunnlag

Resultater

DSB utgir årlig Nasjonalt risikobilde (NRB) på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet. I NRB presenteres store uønskede hendelser som krever ekstraordinær myndighetsinnsats. Hendelsene som vurderes er scenarier for «i verste fall», som myndighetene bør være forberedt på. Sektormyndigheter, fylker og kommuner bruker NRB for å kartlegge nasjonale hendelser som krever beredskap og som grunnlag for øvelser og beredskapsplanlegging på det operative nivået. NRB 2014 inneholder 20 scenarier hvorav tre er nye: tunnelbrann, jordskjelv og cyberangrep på ekom- infrastruktur.

DSB har kartlagt hvilke tjenester og leveranser som er kritisk for å ivareta samfunnets og befolkningens grunnleggende behov. DSB har utviklet en oversikt over hvilke funksjoner som er kritiske for samfunnssikkerheten i et tverrsektorielt perspektiv (KIKS).

Utfordringer

Alle offentlige myndigheter og virksomheter har ansvar for å holde oversikt over risiko og sårbarhet innenfor eget ansvarsområde og iverksette nødvendige tiltak. Det er viktig å ha kunnskap om hvordan risiko og sårbarhet på eget område vil kunne påvirke risiko og sårbarhet på andre områder.

Tiltak

Ved å benytte NRB som et felles planleggingsgrunnlag, økes samfunnets kunnskap om risiko og sårbarhet i og mellom sektorer. Et felles planleggingsgrunnlag vil bidra til å styrke aktørenes samhandling i beredskapsplanlegging og ved kriseshåndtering.

DSB vil i samarbeid med FFI i 2015 utarbeide en metode for å kartlegge og systematisere sårbarheter innen samfunnssikkerhetsområdet. Basert på denne metodikken vil DSB gjennomføre systematiske sårbarhetsvurderinger på tvers av sektorer som grunnlag for risiko- og sårbarhetsanalyser og for kontinuitetsplanlegging. Metodikken vil bidra til en bedre oversikt og tverrsektoriell styring av samfunnssikkerhetsområdet.

Det er et mål å videreutvikle oversikt over kritiske samfunnsfunksjoner i Norge og oppnå en omforent forståelse som kan sikre god oppfølging i alle sektorer. DSB vil sende på høring et utkast til en helhetlig rapport om KIKS i 2015.

Regjeringen vil fremme en melding om samfunnsikkerhet for Stortinget innen utgangen av 2016. Meldingen skal drøfte og synliggjøre Regjeringens politikk på samfunnsikkerhetsområdet, peke ut videre retning og presentere Regjeringens viktigste prioriteringer knyttet til samfunnsikkerhet og beredskap fremover.

4.1.3 Regulering og kontroll med kjemiske, biologiske, radioaktive og nukleære stoffer

Resultater

Regjeringen la 23. januar 2015 frem Prop. 52 L (2014–2015) om endringer i brann- og eksplosjonsvernloven, tolloven og straffeloven 2005 (utgangsstoffer for eksplosiver mv.). Lovendringsforslagets formål er å redusere risikoen for angrep utført ved hjelp av hjemmelagde eksplosiver. Stortinget sluttet seg til forslaget 5. mai 2015, jf. Innst. 198 L (2014–2015). Lovendringen trådte i kraft 29. mai 2015.

Justis- og beredskapsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Forsvarsdepartementet mottok 1. september 2015 utkast til nasjonal strategi for kjemisk, biologisk, radioaktiv, nukleær og eksplosiv (CBRNE) beredskap fra en bredt sammensatt arbeidsgruppe. Utkast til strategi angir mål og tiltak for å forebygge, håndtere og gjenopprette samfunnet ved CBRNE-hendelser der skadeomfanget kan bli betydelig og medføre bruk av ekstraordinære beredskapsressurser.

Utfordringer

CBRNE-hendelser kan være lite forutsigbare og krever et bredt samvirke mellom ulike aktører og nivåer, fra politisk til lokalt nivå, en god overordnet styring og tilgang til spesifikk fagkompetanse.

Strategier og tiltak

Justis- og beredskapsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Forsvarsdepartementet er i gang med å vurdere utkast til strategi fra arbeidsgruppen med sikte på å utgi en nasjonal strategi for CBRNE-beredskap.

4.2 Redusere sårbarhet i samfunnet

4.2.1 Brannsikkerhet

Resultater

Justis- og beredskapsdepartementet har fått gjennomført en ekstern evaluering av brannene i Lærdal, Flatanger og Frøya og mottok rapport i desember 2014. Rapporten vil inngå som en del av beslutningsgrunnlaget i det pågående arbeidet med å utvikle brann- og redningsvesenet.

Regjeringen har besluttet å etablere en ny utdanningsmodell for brann- og redningspersonell. Modellen vil bestå av en offentlig to-årig fagskole for utdanning av brann- og redningspersonell og en høyere utdanning på bachelornivå for utdanning av ledere til brann- og redningsvesenet. Fagskolen vil ha hovedsete ved nåværende Norges brannskole i Tjeldsund kommune. Det er foreløpig ikke besluttet hvor lederutdanningen skal lokaliseres.

Utfordringer

Det er gjennomført flere utredninger som peker på behov for endringer innen brannsikkerhetsområdet, inkludert Brannstudien (rapport 2013), NOU 2012: 8 *Ny utdanning for nye utfordringer* og NOU 2012: 4 *Trygg hjemme. Brannsikkerhet for utsatte grupper*.

Strategier og tiltak

Færre og større brann- og redningsvesen kan etablere fag- og kompetansemiljøer som gir bred erfaring innen forebygging, håndtering av hendelser og samvirke med andre aktører. For å prøve ut en modell med langt større brannvesen enn i dag, vil det bli etablert ett eller flere pilotprosjekter i løpet av 2015. Pilotprosjektene skal baseres på samarbeidsmodeller som ivaretar kommunal styring og kontroll. Fortsatt lokal tilstedeværelse av brannmannskaper og -ressurser skal sikres ved dagens krav til innsatstid opprettholdes.

Ulik struktur og organisering gir utfordringer ved håndtering av hendelser som krever innsats fra flere nødetater. Departementet vil derfor utrede en løsning med etablering av ett eller flere brann- og redningsvesen innenfor yttergrensene til de fremtidige politidistriktene. DSB skal levere sin vurdering av en slik løsning til Justis- og beredskapsdepartementet innen utgangen av 2015.

Bevilgningen til å styrke utdanningen av deltidspersonell over Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett foreslås videreført i

2016. 38 mill. kroner fordeles særskilt innenfor rammetilskuddet til kommunene.

4.2.2 Forbedring av nødmeldingstjenesten, herunder samlokalisering av nødmeldingssentraler

Publikum kan ringe 110 for å varsle brann- og redningsvesenet, 112 for å varsle politiet og 113 for å varsle helsevesenet. Samlebetegnelsen for disse tre er nødmeldingstjenesten. Nødmeldingstjenesten skal sikre at befolkningen får rask og riktig hjelp i nødsituasjoner og det forventes at tjenesten til enhver tid er tilgjengelig, effektiv og har tilstrekkelig kvalitet. Nødmeldingstjenesten skal sikre godt samvirke internt og mellom nød-etatene samt løpende faglig utvikling i takt med generelle endringer i fagetatene og i samfunnet for øvrig. Det forventes at tjenesten er enhetlig, og at kvalitet og effektivitet er lik uansett hvor brukerne befinner seg i landet. For publikum er nødmeldingstjenesten det viktigste kontaktpunktet til nødetatene og redningstjenesten som helhet.

Resultater

Nasjonalt nødmeldingsprosjekt leverte i desember 2014 sin sluttrapport hvor det dokumenteres behov for forbedringer innen nødmeldingstjenesten på seks hovedområder: Kapasitet, kompetanse, teknologi, tolkning av lovverk, styring og forvaltning og organisering. Det anbefales størst mulig grad av samlokalisering av nødetatenes nødmeldingssentraler. På kort sikt anbefaler sluttrapporten å samlokalisere politiets operasjonssentraler og brann- og redningsvesenets sentraler. Videre anbefales det at politiets operasjonssentraler og brann- og redningsvesenets sentraler har samme geografiske virkeområde. Sluttrapporten anbefaler også at Helse- og omsorgsdepartementet gjennomfører en utredning for optimal organisering av den akuttmedisinske nødmeldingstjenesten.

Rapporten er forankret i alle de tre nødetatene. Regjeringen besluttet i februar 2015 oppstart av en planleggingsfase for å følge opp anbefalingene fra Nasjonalt nødmeldingsprosjekt, og at det etableres et tverretatlig forprosjekt for planlegging av forbedringstiltakene under «Program for forbedring av nødmeldingstjenesten». Programmet ledes av Justis- og beredskapsdepartementet. Økt kvalitet i nødmeldingssentralene skal bidra til bedre helsetjenester, polititjenester og brann- og redningstjenester.

Utfordringer, strategier og tiltak

Konsekvensene når nødmeldingstjenesten ikke fungerer vil kunne være alvorlige både for enkeltpersoner og for samfunnet. Det er behov for en felles strategi for oppfølging og utvikling av samvirket i rednings- og nødmeldingstjenesten.

Det er utfordringer knyttet til sårbarhet og evne til å håndtere store uforutsette hendelser. Fremtidstrender viser at tjenesten vil ha behov for økt kapasitet og mer spesialisert kompetanse.

Evalueringer av nødmeldingstjenesten dokumenterer at tjenesten kan forbedres på en rekke områder. Dette understøttes av utredningen gjennomført av Nasjonalt nødmeldingsprosjekt som peker på at det haster å bygge robusthet i norsk nødmeldingstjeneste og at dagens nødmeldingstjeneste ikke klarer å ivareta godt nok samvirket mellom nødetatene. Det er behov for å organisere nødmeldingstjenesten på en måte som sikrer godt samvirke i og mellom nødetatene og med andre aktører. Tjenesten skal være innrettet slik at den effektivt utnytter offentlige ressurser. I 2016 vil det iverksettes tiltak med sikte på:

- Organisering
 - Mer robuste og samlokaliserte 110- og 112-sentraler
 - Harmoniserte geografiske virkeområder for brann og politi.
- Teknologi
 - Forbedret informasjonsdeling mellom etatene.
 - Synliggjøring av ressurser på tvers av etatene.
 - Felles, koordinert strategi og plan for forbedring av teknologi
- Lovverk
 - Retningslinjer for tolkning av lovverk på tvers av etatene.
- Kompetanse
 - Tverretatlige kompetansetiltak

Stortinget uttrykte ved behandlingen av Prop. 61 LS (2014–2015) *om endringer i politiloven mv (trygghet i hverdagen – nærpolitireformen)* en forventning om samlokalisering av politiets operasjonssentraler og brannvesenets 110-sentraler 1-3 steder i 2016, og at sentralene som samlokaliseres i 2016 må være etter lokalt samtykke. Regjeringen legger dette til grunn, jf. omtale av samlokalisering av politiets operasjonssentraler og brannvesenets 110 – sentraler under program 06.40.

Regjeringen vil med bakgrunn i anmodningsvedtak nr. 645, 10. juni 2015 utforme en kompensasjonsordning for brann- og redningsvesenets

sentraler som blir lagt ned med ny struktur, og komme tilbake til Stortinget med forslag til en slik ordning på egnet måte. Det legges til grunn at ordningen skal ivareta kommuner som har investert i nye nødmeldingssentraler etter 2009, slik det fremgår av flertallets merknader i Innst. 306 S (2014–2015).

4.2.3 Nasjonal IKT-sikkerhet

Resultater

Justis- og beredskapsdepartementet har samordningsansvaret for IKT-sikkerhet i sivil sektor. I tillegg er Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) styrket og videreutvikles som det nasjonale fagmiljøet for IKT-sikkerhet. Disse grepene har bidratt til økt kapasitet og en mer systematisk tilnærming til IKT-sikkerhetsutfordringene.

Justis- og beredskapsdepartementet innhentet i 2014 rapportering fra alle departementene på hvordan oppfølgingen av «Nasjonal strategi for informasjonssikkerhet» og tilhørende handlingsplan var fulgt opp i egen sektor. Justis- og beredskapsdepartementet ga i 2015 individuell tilbakemelding til departementene på rapporteringen.

Møteplassen «Nettverk for informasjonssikkerhet» ble etablert i 2015 som en arena hvor tverrsektorielle problemstillinger innen IKT-sikkerhet og informasjonssikkerhet drøftes mellom departementene. Nettverket ledes av Justis- og beredskapsdepartementet og erstatter Koordineringsutvalget for forebyggende informasjonssikkerhet (KIS).

NSM NorCERT er nasjonalt IKT-responsmiljø og skal koordinere håndteringen av alvorlige IKT-hendelser mot samfunnskritisk infrastruktur og informasjon. I tillegg etableres det sektorvise responsmiljøer slik at samfunnets samlede evne til å forebygge og håndtere IKT-hendelser bedres. NSM fikk i 2014 et oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet om å utarbeide retningslinjer for etablering av responsmiljøene, som angir krav til et minimumsnivå av kapasitet og kompetanse. Retningslinjene tar utgangspunkt i en nivådeling som innebærer samarbeid mellom et virksomhetsnivå, et sektornivå og et nasjonalt nivå. Retningslinjene ble oversendt departementene for videre distribusjon i egen sektor.

På oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet har NSM utarbeidet retningslinjer for hvordan åpenhet om IKT-hendelser bør vurderes. Retningslinjene er utformet i samarbeid med Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi), Politidirektoratet (POD), Norsk senter for informasjonssikring (NorSIS) og Næringslivets sikkerhetsråd

(NSR). Åpenhet har stor samfunnsnytte. Informasjonsdeling bidrar til å sette virksomhetene i bedre stand til å forebygge, avdekke og håndtere hendelser. Det er en forutsetning at offentliggjøring av informasjon praktiseres på en slik måte at taushetspliktbestemmelsene ivaretas, og at fordelene av offentliggjøring vurderes opp mot mulige negative konsekvenser. Anbefalingene er oversendt departementene, som er oppfordret til å legge til rette for at det utøves mer åpenhet i egen sektor.

Justis- og beredskapsdepartementet ba i 2014 NorSIS, NSR, DSB og NSM om å utarbeide felles forslag til hvordan offentlig-privat samarbeid kunne styrkes. Målet var å sette private virksomheter i bedre stand til å sikre seg selv, samt bidra til at relevant informasjon tilflyter både myndigheter og næringsliv. Som en følge av dette ble det opprettet en egen næringslivskontakt i NSM.

For omtale av IKT-kriminalitet, se programkategori 06.40.

Utfordringer

IKT utgjør grunnmuren for samhandling på tvers av sektorer og er en grunnleggende, kritisk infrastruktur i samfunnet. I takt med digitaliseringen har IKT blitt en strategisk sikkerhetsutfordring. Sikkerhetsutfordringene omfatter alle nivåer, fra beskyttelse av enkeltpersoners mobiltelefoner til sikring av samfunnskritiske IKT-systemer. Dette innebærer at IKT-sikkerhet må løftes opp på øverste beslutningsnivå hos myndighetene, som fastsetter felles mål og prioriteringer.

NSMs rapport «Risiko 2015» fastslår at Norge står overfor et endret risikobilde. Sannsynligheten for at kritiske funksjoner, samfunnsviktig infrastruktur, mennesker og skjermingsverdig informasjon blir rammet av uønskede hendelser er økende. Situasjonen er kompleks, blant annet fordi flere samfunnsområder er gjensidig avhengig av hverandre.

En stor andel av de uønskede hendelsene som rammer IKT-systemer er utilsiktet. De kan oppstå på grunn av menneskelig svikt, programvarefeil, utstyrsfeil eller naturhendelser. De menneskelige feilene skyldes ofte lav kompetanse eller mangelfull forståelse for systemene.

Uønskede hendelser kan også være tilsiktet. Et stadig økende antall trusselaktører benytter flere og mer avanserte metoder og virkemidler enn tidligere. Angrepene kan dreie seg om informasjonssinnhenting eller sabotasje, organisert økonomisk kriminalitet, eller operasjoner gjennomført av aktivister («haktivister») for å skape

oppmerksomhet om politiske saker. NSM håndterte 88 alvorlige dataangrep i 2014, mot 51 i 2013. Sommeren 2014 opplevde Norge det største dataangrepet registrert så langt, målrettet mot olje- og energisektoren. NSM vurderer at det er stor sannsynlighet for at det vil oppstå flere slike hendelser i tiden fremover.

Når det gjelder antall datainnbrudd hos norske virksomheter viser Mørketallsundersøkelsen 2014, utarbeidet av NSR, at det er stor forskjell mellom hva virksomhetene rapporterer av hendelser og hva de faktisk blir utsatt for. Undersøkelsen viser at halvparten av de store virksomhetene har blitt utsatt for datainnbrudd, og ikke bare fem pst. slik de selv har rapportert. Mangel på åpenhet om sikkerhetshendelser skyldes sannsynligvis at mange virksomheter er bekymret for at omdømmet skal bli svekket. Trolig er også mange virksomheter rammet uten å være klar over det.

Sikkerhetsloven gir bestemmelser for håndtering av informasjon som er sikkerhetsgradert, og som skal beskyttes av hensyn til rikets sikkerhet og andre vitale nasjonale sikkerhetsinteresser. Svært mye informasjon finnes i ugraderte systemer som kan være sensitivt og samfunnsviktig, i tillegg til at de ugraderte IKT-systemene i seg selv kan være viktige. Det er derfor nødvendig å ta stilling til i hvilken grad det er behov for å beskytte også denne type informasjon og systemer.

Det vises for øvrig til nærmere omtale av IKT-sikkerhet i del III.

Tiltak

NSM utga i 2015 for første gang et helhetlig nasjonalt IKT-risikobilde. Rapporten, som skal utgis årlig, er et ledd i prosessen med å videreutvikle NSM som det nasjonale fagmiljøet for IKT-sikkerhet. Rapporten skal bidra til å sikre felles situasjonsforståelse av utfordringene på feltet. Rapporten skal også være et verktøy for offentlige og private virksomheter i arbeidet med å lage egne risikovurderinger, og fungere som et beslutningsgrunnlag for prioriteringer og behov for risikoreducerende tiltak.

NSM leverte 10. september 2015 et sikkerhetsfaglig råd som både er et innspill til den nye langtidsplanen for Forsvaret og Justis- og beredskapsdepartementets kommende stortingsmelding om samfunnssikkerhet.

Regjeringen nedsatte i 2014 Sårbarhetsutvalget for å kartlegge samfunnets digitale sårbarhet, og for å foreslå konkrete tiltak for å styrke beredskapen og redusere digital sårbarhet i samfunnet. Utvalget vil levere sin rapport november 2015.

Regjeringen oppnevnte 27. mars 2015 et utvalg (Sikkerhetsutvalget) som skal foreslå nytt lovgrunnlag for forebyggende nasjonal sikkerhet, inkludert informasjonssikkerhet. Sikkerhetsutvalget skal levere sin utredning høsten 2016.

Det planlegges en nasjonal IKT-øvelse i 2016. Et av hovedmålene med øvelsen er å sette Norge bedre i stand til å håndtere alvorlige tversektorielle hendelser, med særlig fokus på offentlig-privat og sivilt-militært samarbeid. Øvelsen vil ta utgangspunkt i NSMs retningslinjer for håndtering av IKT-hendelser. Den vil gi trening i ansvarsfordeling og rolleforståelse hos NSM NorCERT, sektorvise responsmiljøer og de enkelte virksomhetene.

Offentlig-privat samarbeid innen IKT-sikkerhet er et satsingsområde for å sette virksomheter i bedre stand til å sikre seg selv. I tillegg vil det bidra til at relevant informasjon tilflyter både myndighetene og næringslivet. Nasjonal sikkerhetsmåned, som gjennomføres i oktober hvert år, er en nasjonal dugnad for å skape oppmerksomhet om IKT-sikkerhet både hos privatpersoner og virksomheter. I 2015 mottar NorSIS 7,3 mill. kroner fra departementet som bl. a. går til Nasjonal sikkerhetsmåned.

I 2015 tildelte Justis- og beredskapsdepartementet fire mill. kroner til Center for Cyber and Information Security (CCIS) ved Høgskolen i Gjøvik for å styrke forskningen på IKT-sikkerhet og bekjempelse av IKT-kriminalitet.

Justis- og beredskapsdepartementet tildelte NorSIS 1 mill. kroner for å gjennomføre et prosjekt for å kartlegge og måle sikkerhetskultur på individnivå blant innbyggere og i virksomheter. Prosjektet skal være ferdig i august 2016. Bakgrunnen for prosjektet er at eksisterende undersøkelser og forskning ikke gir norske myndigheter nødvendig grunnlag for å vurdere tilstanden og utviklingen av befolkningens kunnskap, bevissthet og atferd når det gjelder informasjonssikkerhet (såkalt sikkerhetskultur).

Justis- og beredskapsdepartementet og Samferdselsdepartementet nedsatte en arbeidsgruppe 16. desember 2014 for å utrede ansvarsforholdene innen mobilsikkerhet, med særlig henblikk på den trusselen som falske basestasjoner kan utgjøre. Arbeidsgruppen konkluderte med at ansvarsforholdene er klare, men at relevante aktører bør utarbeide felles retningslinjer for håndteringen av ulike typetilfeller. Arbeidet med retningslinjene er igangsatt under ledelse av Nasjonal kommunikasjonsmyndighet (Nkom). I forbindelse med utformingen av arbeidsgrupperapporten har NSM identifisert behov for å forsterke

egen evne til å detektere falske basestasjoner. Regjeringen foreslår som tiltak for å redusere samfunnets digitale sårbarheter å øke bevilgningen under kap. 1723, post 01 med 11,6 mill. kroner i 2016. Dette skal bidra til å styrke NSMs evne til å detektere falske basestasjoner og dekker en engangsinvestering i deteksjonsutstyr på 6 mill. kroner og årlige driftsutgifter på 5,6 mill. kroner.

Utenriksdepartementet la 19. juni 2015 fram Meld. St. 37 (2014–2015) *Globale sikkerhetsutfordringer i utenrikspolitikken* som lanserte flere tiltak for å håndtere utfordringene knyttet til det digitale rom. Regjeringen skal etablere en gruppe for koordinering av norske posisjoner for internasjonal politikk på dette feltet, for å styrke arbeidet med å fremme norske interesser og verdier. Regjeringen skal også utarbeide en internasjonal strategi for Norge som skal tydeliggjøre overordnede mål innen hele spekteret av internasjonal politikk for det digitale rom, blant annet om sosial og økonomisk utvikling, bekjempelse av IKT-kriminalitet, beskyttelse av nettverk, forebyggende IKT-sikkerhet, militære aspekter, forvaltning av internett, utviklingssamarbeid, frihet på nett og fremme av menneskerettigheter og demokratiske verdier.

4.2.4 Samarbeid innen Norden, NATO og EU

Resultater

Det nordiske samarbeidet bidrar til å redusere sårbarheten i de nordiske land gjennom styrking av felles responskapasitet og økt kostnadseffektivitet. Gjennom beslutningene fra de årlige møtene for de nordiske ministre med ansvar for samfunnssikkerhet og beredskap, følger de nordiske landene opp den nordiske solidaritetserklæringen fra 2011. Erklæringen slår fast at det er naturlig for de nordiske landene å samarbeide for å møte utfordringene på det utenriks- og sikkerhetspolitiske området. Dette gjelder særlig i møte med potensielle risikoer, herunder menneskeskapte katastrofer, digitale angrep og terrorangrep.

Justis- og beredskapsdepartementet har koordineringsansvaret for Norges deltakelse i NATOs sivile beredskapsarbeid. Den nye sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa har medført større oppmerksomhet rettet mot beredskap, forebygging og øvelser. Sivilt beredskapssystem (SBS), som er nært knyttet til NATO Crisis Response System, er nylig revidert og oppdatert ved kgl. res. av 10. april 2015. Norge deltar i de årlige Crisis Management Exercise (CMX), sist i mars 2015, en øvelse i regi av NATO med hensikt å øve krisehåndteringsprosedyrer.

Norge deltar i EUs samordningsmekanisme for sivil beredskap og krisehåndtering både for å kunne gi og motta bistand ved større hendelser og katastrofer. Gjennom deltagelse i samordningsmekanismen styrkes samfunnssikkerheten blant annet ved at Norge gis tilgang på kritiske ressurser ved behov. EUs samordningsmekanisme fremstår i dag som den viktigste internasjonale aktøren for norsk samfunnssikkerhet og beredskap, og er hjørnesteinen i både nordisk og baltisk samarbeid innenfor dette feltet. De nordiske landene jobber stadig oftere sammen i EU-finansierte prosjekter. Den nordiske modulen som er spesifikt tilpasset nordiske forhold, vil bli meldt inn som en kapasitet i EUs pulje av beredskapskapasiteter. Gjennom samordningsmekanismens transportordning fikk Norge finansiert 55 pst. av kostnadene for utsendelse av teltleiren til Sierra Leone i 2014 og Norsar til Nepal i forbindelse med jordskjelvet i 2015. Norges nasjonale øvelse Harbour EX 15 var 75 pst. finansiert av EU.

Utfordringer

Store endringer både i forhold til menneskeskapte og naturskapte hendelser krever ytterligere styrking av det nordiske samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet. Det er viktig å ha gode relasjoner på nordisk nivå og til andre aktører som EU, NATO, FN og OECD. Dette krever at de nordiske landene i størst mulig grad har koordinerte posisjoner i internasjonale fora vedrørende beredskapsspørsmål, i tillegg til å utarbeide rammer for en systematisk samordning av norsk beredskapspolicy for å styrke innflytelse og gjennomslagskraft i forhold til disse aktørene.

Det sikkerhetspolitiske bildet i Europa er endret, og Norge og NATO må tilpasse seg dette. For Norge vil det være viktig å følge opp de initiativer som foreligger gitt den nye situasjonen.

Gjennom økt engasjement i forhold til de direktiv- og forordningsforslag Europakommisjonen kommer med i EUs politikk på samfunnssikkerhetsområdet, skal departementet bidra til at norske samfunnssikkerhetsinteresser søkes innarbeidet i disse forslagene samt bidra til styrket kunnskap om EUs finansieringsordninger knyttet til øvelser og prosjekter utenom justissektoren.

Strategier og tiltak

Det er under utarbeidelse en felles nordisk politisk utviklingsstrategi som legger opp til å styrke det nordiske samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet gjennom ytterligere samarbeid der dette

er mulig. I tråd med Oslo-konklusjonene fra møtet med de nordiske ministre med ansvar for samfunnssikkerhet og beredskap i Oslo i 2014, er det under etablering en nordisk «cold conditions module» for økt gjensidig assistanse i tilfelle av en katastrofe i de nordiske land. Modulen skal bidra til redusert sårbarhet og forsterket responsevne ved å sikre kompetanse som effektivt kan settes inn ved behov på tvers av grensene i Norden og eventuelt i tredjeland. Den politiske utviklingsstrategien og modulen skal presenteres i det nordiske ministermøtet i Danmark høsten 2015.

Norge skal være en aktiv bidragsyter i NATO, og støtte opp om arbeidet med sivil beredskapsplanlegging gjennom å bidra på de områder og arenaer der vi har relevant kompetanse og erfaring, blant annet i forhold til sivilt/militært samarbeid gjennom totalforsvaret og Host Nation Support som et sentralt element knyttet til Readiness action plan (RAP). Dette er områder Norge har kommet langt på i forhold til andre land. Videre vil videre utvikling av det nære samarbeidet vi har med Sverige og Finland være viktig i dagens sikkerhetspolitiske situasjon.

Justis- og beredskapsdepartementet vil fra 2016 gjennomføre halvårslige samlinger med relevante sektorer for å informere om mulighetene innenfor EUs samordningsmekanismen, både når det gjelder finansieringsordninger, men også i forhold til utdanning, samarbeid og mulighet for bistand under kriser.

4.3 Styrke samhandling i beredskap og krisehåndtering

4.3.1 Øvelser

Resultater

Justis- og beredskapsdepartementet har styrket oppfølgingen av øvelser i egen sektor. Øvingsforum for justissektoren sammenstiller årlig læringspunkter fra evalueringene i *Rapport om planlegging og gjennomføring av øvelser for justissektoren*. Erfaringene og læringspunktene som fremkommer i rapporten, legges til grunn for utforming av øvingsmål, i planlegging av og deltagelse i kommende års øvelser. Erfaringer og læringspunkter sammen med det nasjonale risikobildet danner også grunnlag for innretning av de sivile nasjonale øvelsene. Øvelsene ses på i et fireårs-perspektiv.

Justis- og beredskapsdepartementet har et ansvar for kompetanseheving i departementene og har styrket øvingsregimet i departementsfellesskapet. Planleggingen av Sivil nasjonal øvelse 2014 (SNØ 2014) ble lagt opp til å være en grun-

dig prosess for å ivareta læring og kompetanseheving for alle øvingsansvarlige i departementene. I tillegg bistod KSE flere departementer i mindre øvelser hvor deres respektive krisestaber øvde ut fra scenarier som falt naturlig innenfor deres ansvarsområde.

Evaluering av departementsøvelsene og håndteringen av hendelser danner grunnlaget for planlegging og deltagelse i de kommende departementsøvelsene. Departementsfellesskapet øvde sentral krisehåndtering gjennom SNØ 2014, en krisekommunikasjonsøvelse om en atomhendelse der radioaktivt materiale var kommet på avveie var tema, og Øvelse Svalbard 2014 hvor håndtering av en ulykke med en cruisebåt i farvannet utenfor Svalbard var tema. Evalueringsrapportene fra begge øvelsene er ferdigstilt og læringspunktene er oversendt ansvarlig fagdepartement for oppfølging.

Øvelse Harbour EX ble gjennomført i april 2015. Evalueringsarbeidet blir ferdigstilt i desember 2015. Kunnskap og læring ble vektlagt gjennom hele planleggingsprosessen, og undersøkelser viser at endringer og forbedringer også ble gjort før øvelsen fant sted. Øvelsen ble planlagt av en rekke aktører og sektorer, og gjennom dette samarbeidet har aktørene blitt bedre kjent og samhandlingen er blitt styrket. Øvelse SNØ 2015 tok utgangspunkt i Harbour EX.

Hovedutfordringen med læring etter øvelser har vært knyttet til manglende oppfølging av allerede identifiserte læringspunkter fra øvelser og hendelser. DSB har med bakgrunn i dette gjennomgått evalueringsrapporter etter hendelser og øvelser siste 10 år. Erfaringene fra dette arbeidet er at det er varierende kvalitet på evalueringsrapportene samt at evalueringene er utformet delvis på et svakt metodisk fundament. Dette gir utfordringer i å analysere grunnlaget for videre bruk og læring. DSB vil likevel forsøke å sette læringspunktene inn i en mer oversiktlig plan for oppfølging. Arbeidet viser i tillegg at det er behov for en tydeligere, mer analytisk og helhetlig tilnærming til evaluering på tvers av sektorer.

Revidert Sivilt Beredskapssystem (SBS) ble fastsatt ved kgl.res. 10. april 2015. Systemet er sammen med Beredskapssystem for Forsvaret (BFF) en nasjonal videreføring av NATOs krisehåndteringssystem og er bygget opp etter samme struktur. Revisjonsarbeidet bidro til en bedret mulighet for en hurtig nasjonal respons ved krisehåndtering i regi av NATO. Det ovennevnte planverket ble øvet under NATO øvelsen Crisis Management Exercise, CMX 2015, hvor sentral krisehåndtering i en sikkerhetspolitisk krise var tema.

Erfaringer fra CMX 2015 vil være sentrale i det videre revisjonsarbeidet. CMX 2014 ble kansellert på grunn av reelle hendelser tilknyttet Ukraina.

Under øvelse Gemini 2015 øvet man samhandling mellom politiet og Forsvaret i håndteringen av en terroraksjon mot en norsk petroleumsinstallasjon. Deltakerne var fra alle nivå i både justis- og forsvarssektoren, taktisk, operasjonelt og strategisk/sentralt nivå. Øvelse Gemini 2015 ble for første gang gjennomført som en uvarslet øvelse.

Utfordringer

Systematisk og god oppfølging av evalueringer etter øvelser og hendelser forutsetter tydelig ansvars plassering, frister for endringer og tilstrekkelig med tid til og fokus på implementering av endringene. Det er nødvendig med en bevisst holdning til øvelser som virkemiddel, herunder antall og type øvelser.

Departementet vil også vurdere om deler av den systematikken som har vært brukt ved tilsyn som er knyttet til å lukke avvik, kan overføres til oppfølgingen av øvelser. Det er imidlertid komplisert, da det ved store øvelser deltar mange ulike aktører, også ikke-statlige aktører, men det arbeides med en vurdering av om det er mulig å adaptere deler av dette systemet.

Tiltak

På nasjonalt nivå vil en strategi for nasjonale beredskapsøvelser og revidert rammeplan for Sivile nasjonale øvelser være tiltak som vil kunne bidra til et positivt resultat.

Det planlegges en nasjonal IKT-øvelse i desember 2015, kombinert med Sivil nasjonal øvelse (SNØ16). DSB vil fasilitere øvingsplanleggingen, med faglig bidrag fra blant annet Nasjonal sikkerhetsmyndighet og Nasjonal kommunikasjonsmyndighet. DSB har foreslått en metodikk og anbefalt prosess for systematisk å nyttiggjøre erfaringer fra store hendelser og nasjonale øvelser.

4.3.2 Tilsyn med departementenes arbeid med samfunnsikkerhet og beredskap

Tilsyn med departementenes arbeid med samfunnsikkerhet og beredskap er et sentralt virkemiddel i Justis- og beredskapsdepartementets utøvelse av samordningsrollen, jf. kgl.res. 15. juni 2012. Fra 2012 har tilsynene også omfattet utvalgte underliggende virksomheter for blant annet å sikre at kritiske samfunnsfunksjoner er

ivaretatt. Tilsynene gjennomføres av DSB på vegne av Justis- og beredskapsdepartementet.

Resultater

Justis- og beredskapsdepartementet foretar en målrettet utvelgelse, gjennomføring og oppfølging av tilsynsfunn basert på risiko og vesentlighet. Tilsynsrapportene benyttes som grunnlag for departementenes arbeid med å forbedre forebygging, beredskapsplanlegging og krisehåndtering.

Tilsynet med Justis- og beredskapsdepartementet ble gjennomført av Helsetilsynet på vegne av Helse- og omsorgsdepartementet, jf. omtale av oppfølgingsarbeidet under programkategori 06.10. Terminologien i tilsynsrapportene ble endret fra og med tilsynet med Justis- og beredskapsdepartementet, ved innføring av begrepene «brudd på krav» og «forbedringspunkter». Videre er tilsynsrapportene fra og med dette tilsynet nå offentlige ved innsynsbegjæring.

Etter tilsynet i Justis- og beredskapsdepartementet har det vært gjennomført tilsyn i Barne-, likestillings-, og inkluderingsdepartementet, Utenriksdepartementet, Samferdselsdepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet og Kunnskapsdepartementet. Det skal gjennomføres tilsyn med Finansdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet høsten 2015.

Tiltak

Justis- og beredskapsdepartementet har gjennom kgl.res. 15. juni 2012 fått styrket pådriveransvar med forventning om tettere oppfølging av departementenes oppfølgingsplaner i etterkant av tilsyn. Justis- og beredskapsdepartementet skal orientere Regjeringen om funn og anbefalinger i de ansvarlige departementer. DSB er koblet tett på i arbeidet med å vurdere departementenes oppfølgingsarbeid. Våren 2015 oppdaterte DSB veilederen for departementenes systematiske samfunnsikkerhets- og beredskapsarbeid. Veilederen vil være et viktig verktøy for departementene og underliggende virksomheter i arbeidet med å gjennomføre nødvendige tiltak for å ivareta samfunnsikkerhet og beredskap.

4.3.3 Redningshelikoptre

Justis- og beredskapsdepartementet er fag- og budsjettansvarlig departement for redningshelikoptertjenesten. Arbeidet med anskaffelsen av nye redningshelikoptre ledes av Justis- og beredskaps-

departementet, og gjøres i samarbeid med Forsvarsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet. De nye redningshelikoptrene er planlagt innfaset innen 2020. Forsvaret skal fortsette som operatør av de nye redningshelikoptrene.

Resultater

Regjeringen signerte i 2013 kontrakt med Agusta-Westland om levering av 16 nye redningshelikoptre med opsjon på ytterligere seks helikoptre av typen AW101. Avtalen innbefatter tilhørende reservedeler og utstyr, samt opplæring og treningshjelpemidler. De første helikoptrene planlegges levert i 2017. Anskaffelsesprosjektet har etter kontraktsinngåelsen gjennomgått en revidert KS2. Stortinget vedtok i juni 2015 en redusert kostnadsramme for anskaffelsen i lys av ny informasjon etter kontraktsinngåelsen, jf. Prop. 101 S (2014–2015). *Endringer i statsbudsjettet 2015 under Justis- og beredskapsdepartementet (redusert kostnadsramme for anskaffelse av nye redningshelikoptre mv.)*, og Innst. 267 S (2014–2015). Det er iverksatt et eget vedlikeholds- og modifiseringsprogram for dagens Sea King-helikopterflåte for å sikre forsvarlig beredskap og drift i årene fram til de nye redningshelikoptrene er innfaset.

Sysselmannen på Svalbard har siden tidlig på 1980-tallet leid helikoptertjenester. Ny leverandør overtok driften 1. april 2014. Sysselmannen har nå to store likeverdige redningshelikoptre med nytt moderne søkeutstyr og bedre kommunikasjons- og sikkerhetsutstyr. Den nye tjenesten innebærer en styrking av redningstjenesten, med kortere responstid, større kapasitet og økt rekkevidde. I forbindelse med den nye tjenestekjøpsavtalen er det bygget ny hangar på Svalbard Lufthavn.

Utfordringer, strategier og tiltak

Leverandøren av de nye redningshelikoptrene ble satt i forbindelse med en mulig korrupsjonssak knyttet til en leveranse av helikoptre til indiske myndigheter i 2010. Justis- og beredskapsdepartementet følger saken knyttet til anklagene mot tidligere ledere i Finmeccanica og AgustaWestland nøye. Departementet følger videre opp leverandørens politikk og prosedyrer knyttet til etikk og antikorrupsjonsarbeid, herunder hvilke tiltak som er iverksatt og som planlegges iverksatt i eget selskap og overfor underleverandører.

Sea King-maskinenes høye alder fører til tiltagende vedlikehold og en utfordrende driftssituasjon. Sea King utgjør likevel fremdeles en god redningshelikopterberedskap og det må sikres at

denne opprettholdes frem til de nye redningshelikoptrene er innfaset.

4.3.4 Sivilforsvaret

Sivilforsvaret er en statlig forsterkningsressurs underlagt DSB, og regionalt organisert i 20 distrikter. Sivilforsvaret gir operativ støtte og materiell til nød- og beredskapsstatene og andre instanser med primæransvar for håndtering av ulykker og spesielle hendelser.

Resultater

Sivilforsvaret har i 2014 forsterket nødetatene og kommunene ved totalt 291 hendelser, noe som er en økning på 56 fra 2013. Trenden de siste årene viser en økning i bruk av Sivilforsvarets ressurser.

Sivilforsvaret var involvert i en rekke hendelser i 2014, blant annet i forbindelse med de omfattende bygningsbrannene i Lærdal og i forbindelse med store gress- og lyngbranner både i Flatanger i Nord-Trøndelag og Frøya i Sør-Trøndelag. Sommeren var preget av mange små og store gress-, lyng- og skogbranner. Sivilforsvaret bisto også i forbindelse med flere flommer, blant annet i Hordaland og Sogn og Fjordane.

Per august 2015 har Sivilforsvaret bistått ved håndteringen av 143 hendelser med 24 900 innsatstimer og 2 800 mannskap. I 2014 bisto Sivilforsvaret i 291 hendelser med 67 000 innsatstimer og 5 814 mannskap, en vesentlig økning sammenlignet med 2013 hvor 3 200 mannskap var i innsats i 24 000 timer. Tilsvarende tall for 2012 er 23 100 timer og 2 714 mannskap. De senere årene viser en jevn økning i Sivilforsvarets bistand.

Oppdragene i 2015 har vært mange og til dels svært krevende, og i noen tilfeller pågått over flere døgn. Sivilforsvarets forsterkning har bestått av letemannskaper, etablering/drift av kommando-plasser og samband. Det er gitt forsterkning til brannvesenet i flere større hendelser knyttet til bl.a. lyng-, gress- og skogbrann, flere industribranner og innsatser knyttet til storm/uvær.

Som ledd i atomberedskapen foretar Sivilforsvarets radiacmåletjeneste rutinemessige målinger av bakgrunnsstrålingen på flere hundre målepunkter og rapporterer til Statens strålevern. Sivilforsvaret har i samarbeid med Statens strålevern revidert «Bestemmelser for Sivilforsvarets radiacmåletjeneste».

Sivilforsvarets samlede operative styrke skal bestå av 8 000 mannskap, jf. Innst. S. nr. 85 (2008–2009). Tjenestepliktige som er midlertidig udisponerbare som følge av bl. a. studier og omsorgsan-

svar er medregnet i denne totale mannskapsstyrken og disse mannskapene øves ikke. Det er per 31. desember 2014 innplassert 6 940 tjenestepliktige i avdeling, inkludert midlertidig udisponerbare. Erfaringstall tilsier at andelen midlertidig udisponerbare til enhver tid vil være i underkant av 10 pst. av styrken. Per august 2015 er det innplassert 7 041 tjenestepliktige.

I 2011 ble 3 172 sivilforsvarspersonell øvet, i 2012 var tallet 5 059 og i 2013 ble i overkant av 5 300 tjenestepliktige øvet. Antallet økte i 2014 til 5 657 tjenestepliktige og per august 2015 er 4 964 øvd. Målsettingen er at alle disponerbare tjenestepliktige øves i 2015. Dette er også målsettingen for 2016.

Stortinget fastsetter tjenestetidens varighet for tjenestepliktige i Sivilforsvaret. Tjenestetiden i Sivilforsvaret skal årlig bekreftes i Prop. 1 S (jf. Lov om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret (sivilbeskyttelsesloven) § 7 fjerde ledd). Justis- og beredskapsdepartementet viderefører i 2016 dagens nivå. Dette innebærer årlig utdanning av inntil 5 ukers varighet, hvorav maksimalt 3 uker sammenhengende. Årlig øvings-tid er på maksimalt 5 dager. Samlet tjenestetid for et mannskap kan utgjøre totalt 19 måneder.

Utfordringer og tiltak

Sivilforsvaret har ansvar for forvaltning av og tilsyn med tilfluktsrom. Justis- og beredskapsdepartementet vil vurdere samfunnets behov for sivile beskyttelsestiltak. Vurderingen som gjennomføres av Forsvarets Forskningsinstitutt (FFI) startet juni 2015 og rapport leveres i 2016.

Bemanningen og øvelser i Sivilforsvaret skal være i samsvar med Stortingets forutsetninger. DSB skal i 2016 øve alt disponerbart personell i de operative avdelingene i Sivilforsvaret. Etaten gjennomgår betydelig modernisering og omstilling for å kunne ivareta sin rolle som statlig forsterkningsressurs. Selv om en rekke omstillingstiltak er gjennomført gjenstår det fortsatt et vesentlig behov for investeringer i nytt utstyr i Sivilforsvaret, jf. Innst. S. nr. 85 (2008–2009). Regjeringen foreslår at Sivilforsvaret styrkes med 5,3 mill. kroner til anskaffelse av nytt utstyr i 2016.

Justis- og beredskapsdepartementet har i samarbeid med Forsvarsdepartementet nedsatt en

arbeidsgruppe som skal foreslå tiltak for å videreutvikle samarbeidet mellom Sivilforsvaret, Heimevernet og Politireserven. Arbeidet skal kartlegge status og fremtidige muligheter for samarbeid innenfor logistikk, materiell og kompetansetiltak, og skal omfatte samarbeid på både administrativt og operativt nivå. Arbeidet starter opp høsten 2015, jf. omtale av Politireserven under programkategori 06.40.

Sivilforsvaret skal sikre et offentlig system for varsling av befolkningen. Regjeringen besluttet å avvikle FM sendingene i 2017. Justis- og beredskapsdepartementet vil gi DSB i oppdrag å utrede nye varslingssystemer nærmere, herunder GSM-baserte varslingssystemer.

4.3.5 Nødnett

Nødnett er et nytt digitalt samband for politi, brannvesen, helsetjenesten og andre viktige samfunnsfunksjoner. Med et landsdekkende Nødnett vil alle nødetater og en rekke andre rednings- og beredskapsaktører kunne kommunisere i et eget sikret telekomnett. Nødnett bidrar til at innsatsen for å sikre og berge liv, helse og materielle verdier vil kunne ledes og koordineres på en vesentlig mer effektiv måte enn hva som har vært mulig tidligere.

Resultater

Nødnett vil være bygd ut i hele landet innen utgangen av 2015 i henhold til plan, Innst. 371 S (2010–2011). Finnmark ferdigstilles høsten 2015 som siste utbyggingsområde. Politiet og brann- og redningsvesenet vil etter planen ha tatt Nødnett i bruk i hele Norge i løpet av desember 2015. Helsetjenestens innføringsplaner går over i 2016.

Erfaringer fra store hendelser, brukerundersøkelser og driftsstatistikk viser at tilgjengeligheten i Nødnett er god, bedre enn hos de kommersielle aktørene og på linje med andre lands nødnett. Nettet har god lyd kvalitet og god dekning sammenlignet med de gamle analoge nettene. Målet om at nær 79 pst. av arealet i Norge og nær 100 pst. av befolkningen skal ha Nødnettdekning ser ut til å oppnås. Nøkkeltall fra drift av Nødnett i tabellen under viser den positive utviklingen de siste år.

Nøkkeltall Nødnett	Mai 2013	Mai 2014	Juni 2015
Antall basestasjoner i drift	255	670	1933
Antall radioer aktivert for bruk	9 277	18 365	45 574
Antall tunneler i drift	58	94	306
Nødnett tilgjengelig	99,98 pst.	99,96 pst.	99,99 pst.
Antall samtaler i Nødnett	560 425	723 376	1 316 785

Nødnett er primært et gruppebasert talesamband, men gir mulighet til overføring av tekst og data. Kritiske data kan i dag overføres i Nødnett i lavere datarater. I byer og tettsteder og langs trafikkerte veier vil Nødnett kunne tilby å overføre kritiske data med noe høyere hastighet ved bruk av TETRA Enhanced Data Service (TEDS). Mot slutten av 2015 vil TEDS være etablert på ca. 1/3 av basestasjonene i Nødnett.

Stortinget forutsatte at Nødnett skulle brukes av flest mulig nød- og beredskapsaktører, jf. Prop. 100 S (2010–2011) og Innst. 371 S (2010–2011). Frivillige hjelpeorganisasjoner har tilgang til Nødnett, og DNK bistår med innføring i nye distrikter. Regjeringen besluttet i 2014 at samvirkeaktører som bistår nødetatene, virksomheter som eier, er operatør eller har ansvar for kritisk infrastruktur og kritiske samfunnsfunksjoner, samt statlige og kommunale virksomheter som har et definert ansvar innen beredskap, skal kunne bli brukere av Nødnett. I 2014 og 2015 har antall brukere i tillegg til blålysetatene økt. I alt 38 brukerorganisasjoner er nå på Nødnett (inkludert nødetatene).

Utfordringer

Helsesektorens innføringsprosjekt er hovedsakelig planlagt gjennomført frem mot sommeren 2016, med unntak av AMK Kirkenes som er planlagt flyttet til nytt bygg som ferdigstilles ultimo 2016. Helsesektoren har bestilt justerte løsninger til sine kommunikasjonsentraler på legevakter og akuttmottak, noe som har medført en noe lengre innføringsperiode for disse sentralene. Det er også avtalt en utsatt driftsstart for 110-sentralen i Bodø, da denne skal samlokaliseres med Bodø AMK-sentral i et nytt bygg som ferdigstilles mot slutten av 2015.

Nødnettprosjektet vil ha flere milepæler knyttet til kontraktuell ferdigstilling frem mot sommeren 2016. Milepælene gjelder leveranser av ikke-kritiske elementer samt sluttdokumentasjon.

Nødnett skal oppleves som effektivt, sikkert og robust, og er derfor bygget med stor grad av redundans. Naturhendelser, store ulykker og tilskjedne hendelser kan likevel påvirke Nødnetts tilgjengelighet og funksjonalitet. DNK har fokus på tiltak knyttet til økt robusthet. DNK har særlig hatt oppmerksomhet rettet mot utfordringer som gjelder kraft og transmisjon da dette representerer de største sårbarhetene.

Nødnettet er på vei over i en drifts- og en reinvesteringsfase. Nødnett skal være et tidsmessig, strategisk verktøy i arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap. Statens eierskap og forvaltningsansvar for Nødnett må ivretas slik at det sikres størst mulig samfunnsmessig gevinst av investeringene som er gjort. Det er viktig at utviklingen av nettet og tilknyttet utstyr sikrer nytten og effekten av Nødnett som tverretattlig kommunikasjonsplattform. Kommunikasjonsteknologi er i rask utvikling og endring. Brukerne vil ha en forventning til, og behov for, større datakapasitet i fremtiden – også etter Nødnetts planlagte livstid.

Strategier og tiltak

DNKs hovedfokus er å sikre at utbyggingsprosjektet blir fullført og sikre innføring av de tre nødetatene i hele landet. DNK har også fokus på innføring av andre brukergrupper slik at samfunnet får størst mulig nytte av Nødnett.

Det er viktig å sikre størst mulig samfunnsmessig gevinst av investeringene som er gjort i Nødnettprosjektet. Justis- og beredskapsdepartementet kartlegger nå hvilke oppgaver som følger av statens eierskap til og forvaltningsansvar for Nødnett, og som må ivretas de kommende år.

Justis- og beredskapsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet har i gang en prosess for å avklare eierskap og forvaltningsansvar knyttet til kommunikasjonsentralene og radioterminale som er anskaffet. De eierskaps- og forvaltningsmodeller som velges, må sikre en fortsatt enhetlig utvikling av nødetatenes tekniske løs-

ninger slik at det legges til rette for et godt samvirke på tvers av etatsgrenser.

Norge og Sverige samarbeider om å knytte sammen de to nasjonale nødnettene, Nødnett og Rakel. Nødnett og Rakel vil bli de to første nasjonale TETRA-nettene i verden som knyttes sammen på denne måten. Den norske delen av prosjektet har fått om lag 0,9 millioner euro fra EU og avsluttes med en grenseredningsøvelse i 2016. Øvelsen inngår også som en aktivitet i EU-prosjektet ISITEP hvor DNK og Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) deltar.

4.3.6 Redningssamvirke

Norsk redningstjeneste utøves som et samvirke mellom offentlige organer, frivillige organisasjoner, private virksomheter og personer. Alle offentlige organer som har kapasitet, informasjon eller kompetanse egnet for redningsformål, plikter å bidra i redningstjenesten med til enhver tid tilgjengelige kapasiteter, kompetanse og fullmakter. Samvirkeprinsippet innebærer at alle aktører har et selvstendig ansvar for å sikre best mulig samvirke både i det forberedende arbeidet og under redningsaksjoner.

Resultater

Antallet hendelser som har involvert HRS er mer enn doblet de siste ti årene. Per 31. august 2015 har HRS bistått i 6 307 hendelser mot 6 302 hendelser på samme tid i 2014. Totalt i 2014 bisto HRS i 8 605 hendelser. Til sammenligning bisto HRS i 8 036 hendelser i 2013 og i 7 364 hendelser i 2012.

HRS gjennomfører tilsyn med Lokale redningssentraler (LRS). Tilsynet har fokus på tre områder; samvirke, planverk og øvelser. Tilsynene med de lokale redningssentralene (LRS) er et viktig virkemiddel for å bidra til best mulig lokal koordinering. Tilsyn har vært en prioritert aktivitet i 2014 og HRS gjennomførte til sammen 11 tilsyn i løpet av året. Hovedredningssentralen følger opp tilsynene gjennom tilsynsrapporter og krav til oppfølgingsplaner med angitte frister. Ved behov kan det avholdes oppfølgingstilsyn med den enkelte LRS.

Tiltak

De frivillige redningsorganisasjonene har en viktig rolle i den norske redningstjenesten. Det er et mål å motivere de frivillige til fortsatt innsats ved redningsoppdrag. Til dette formålet tildeler Justis- og beredskapsdepartementet årlig tilskudd til de

frivillige redningsorganisasjonene, jf. omtale under kap. 455, post 71. HRS skal etter planen ta i bruk Nødnett innen utgangen av 2015.

En ny organisasjonsplan som klargjør styringslinjer og legger opp til økt samvirke i redningstjenesten ble vedtatt i statsråd 19. juni 2015. Den nye organisasjonsplanen trer i kraft 2. november 2015.

Den nye organisasjonsplanen gir klarere styrings-, ansvars-, varslings- og rapporteringslinjer. Politimestrene i de aktuelle distriktene delegeres myndighet til å lede de respektive hovedredningssentralene, lokale redningssentraler og redningsledelsen. Samtidig presiseres det at denne lederfunksjonen kommer i tillegg til rollen som leder for politidistriktet. Hovedredningssentralene får et pådriveransvar for å vedlikeholde og videreutvikle samvirket innen redningstjenesten i det daglige. Redningsledelsene ved hovedredningssentralene på Sola og i Bodø får flere nye medlemmer, både offentlige og private aktører.

Styrket ledelse, holdninger og kultur innen samfunnssikkerhet og beredskapsarbeidet må ses i sammenheng med det generelle forvaltnings- og ledelsesutviklingsarbeidet i staten. Arbeidet med å styrke ledelse, holdninger og kultur krever kontinuerlig arbeidsinnsats og oppmerksomhet.

4.3.7 Styrket ledelse og endret ledelseskultur i redning, samfunnssikkerhet og beredskap

Regjeringen har jevnlig beredskapsmøter hvor spørsmål som gjelder samfunnssikkerhet og beredskap drøftes særskilt. Regjeringens sikkerhetsutvalg har hyppige møter i tillegg til møter etter behov.

Det administrative apparatet for sentral krisehåndtering er basert på tre hovedelementer; Kriserådet, lederdepartementet og Krisestøtteenheten (KSE). Kriserådet er det overordnede administrative koordineringsorgan som ivaretar og sikrer strategisk koordinering. Kriserådet har fem faste medlemmer; regjeringsråden ved Statsministerens kontor, utenriksråden i Utenriksdepartementet og departementsrådene i Justis- og beredskapsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Forsvarsdepartementet. Det gjennomføres faste møter i Kriserådet og møter ved behov, hvor overordnede beredskaps- og krisehåndteringsutfordringer drøftes for å sikre god samordning i departementenes beredskaps- og krisehåndteringsarbeid.

Justis- og beredskapsdepartementet er fast lederdepartement ved sivile nasjonale kriser, med mindre annet blir bestemt. Departementets samordningsansvar og ansvar for hovedtyngden av de

sivile rednings- og beredskapsressursene i Norge, gjør at Justis- og beredskapsdepartementet i de fleste sektorovergrepene nasjonale kriser vil ha en sentral rolle.

KSE er permanent sekretariat for Kriserådet og støtter rådet og lederdepartementet i krisehåndteringen. KSE er forankret organisatorisk i Justis- og beredskapsdepartementet. KSE ivaretar en kontaktfunksjon overfor departementets øverste ledelse og sikrer at ledelsen til enhver tid er oppdatert ved hendelser og kriser. KSE har ansvar for departementets sivile situasjonssenter som er døgnbemannet som del av Regjeringens satsing på styrket samfunnssikkerhet.

Departementenes samordningsråd er et forum for informasjons- og erfaringsutveksling mellom departementene i arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap, redningstjeneste og sivil-militært samarbeid. Samordningsrådet består av representanter fra samtlige departementer og Statsministerens kontor. Justis- og beredskapsdepartementet avholder jevnlig møter i samordningsrådet.

Sivilforsvaret er underlagt Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB). Justis- og beredskapsdepartementet styrker Sivilforsvarets ledelse med en Sivilforsvarsdirektør. Sivilforsvarsdirektøren skal være en uniformert, synlig og tydelig leder som skal lede og koordinere en landsdekkende og nasjonal etat, og sørge for nødvendig koordinering og fokus i Sivilforsvaret. Distriktssjefen er ansvarlig for Sivilforsvarets virksomhet i sitt sivilforsvarsdistrikt under ledelse av sjef for Sivilforsvaret.

Fylkesmannen skal samordne samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet i fylket, ivareta en rolle som pådriver og veileder i arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap samt ivareta sitt ansvar for krisehåndtering ved hendelser.

Resultater

Ny instruks for fylkesmannens og Sysselmannen på Svalbard arbeid sitt med samfunnssikkerhet, beredskap og krisehåndtering trådte i kraft fra 19. juni 2015.

Risiko- og sårbarhetsanalyser (ROS) er en viktig felles plattform for å forebygge uønskede hendelser. DSB har utviklet en veileder for helhetlige risiko- og sårbarhetsanalyser i kommunene.

Som følge av programmet Fremtidens byer har alle de deltakende byene inkludert klimatilpasning i sine planverk, og alle har planlagt/iverk-

satt tilpasningstiltak. Strategien knyttet til DSBs arbeid med klimatilpasning er påbegynt, og arbeidet blir videreført i 2016.

Det er gjort flere grep for å styrke DSBs oppfølging av fylkesmannens arbeid innenfor samfunnssikkerhet og beredskap. Videreutvikling og systematisk gjennomføring av styringsdialogmøter, implementering av ny instruks for fylkesmannens og Sysselmannens arbeid med samfunnssikkerhet, beredskap og krisehåndtering har vært sentralt.

På bakgrunn av Regjeringens beslutning er nå samtlige departementer tilkoblet Nasjonalt Begrenset-nett som vil legge til rette for effektiv mer samhandling og heve sikkerhetsnivået på informasjonsutvekslingen i forvaltningen. Evnen til sentral krisehåndtering er styrket ved at det i statsbudsjettet for 2015 ble bevilget 6 mill. kroner til innføring av beslutnings- og loggføringsverktøyet KSE-CIM på Nasjonalt Begrenset-nett.

Utfordringer og tiltak

Kommuneundersøkelsen 2015 opprettholder DSBs inntrykk av at kommunene ivaretar samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet, og at kvaliteten er i utvikling på flere områder. Om lag 90 pst. av kommunene mener selv de jobber godt med samfunnssikkerhet og beredskap. Resultatene ser imidlertid annerledes ut når det kontrolleres for utvalgte krav til kommunal beredskapsplikt. Samlet sett er det kun 41 pst. av kommunene som har en helhetlig ROS som oppfyller utvalgte krav. Dette er en positiv økning på fem prosentpoeng sammenlignet med 2014.

DSBs gjennomgang av gjennomførte beredskapsgjennomganger og øvelser viser at fylkesmannsembetene kan få utfordringer med håndtering av større hendelser med en viss varighet.

Justis- og beredskapsdepartementet vil sørge for at DSB fortsetter å arbeide systematisk med å tilrettelegge for økt kompetanse og styrket oppfølging av fylkesmenn og kommuner. Veilederne om helhetlig ROS i kommunene og FylkesROS vil bli fulgt opp fremover, gjennom videre utvikling og implementering.

Justis- og beredskapsdepartementet vil styrke koordineringen på regionalt nivå i kriser og ved alvorlige hendelser. Fylkesmannens veiledning og tilsyn med kommunal beredskapsplikt foreslås styrket med 10 mill. kroner. Gjennom styringsdialogen med DSB vil konkrete tiltak bli iverksatt i 2016.

Kap. 451 Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Driftsutgifter	701 261	630 705	648 764
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	16 437	4 164	6 963
70	Overføringer til private	12 856	13 280	13 665
	Sum kap. 0451	730 554	648 149	669 392

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke alle ordinære driftsutgifter og investeringer for DSB med underliggende driftsenheter, herunder Sivilforsvaret, skoler og regionkontorer. Bemanningen utgjorde 587 årsverk per 1. oktober 2014. Antall årsverk inkluderer ikke Sivilforsvarets vernepliktige styrker. Større nyanskaffelser med videre betraktes som driftsrelaterte kostnader og dekkes under posten.

Posten skal videre dekke de gjenværende kostnadene som følger av utviklingen av Siviltjenesten.

DSB skal også dekke kostnadene knyttet til økt ambisjonsnivå i EUs samordningsmekanisme, jf. Prop. 93 S (2013–2014) innenfor foreslått bevilgning.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 3,2 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform i staten, jf. omtale under del III pkt. 4.

I forbindelse med Prop. 1 S (2014–2015) ble det bevilget 7,3 mill. kroner til investering i nytt utstyr i Sivilforsvaret i 2015. Bevilgningen foreslås redusert med tilsvarende beløp som følge av at dette er engangsutgifter i 2015.

Bevilgningen foreslås økt med 5,3 mill. kroner i 2016 til anskaffelse av nytt utstyr i Sivilforsvaret. Videre foreslås det å øke bevilgningen til DSB med 3 mill. kroner til inndekning av virksomhetens merutgifter som følge av at kompensasjonstillegget som utbetales til de tjenesteppliktige i Sivilforsvaret skal regnes som inntekt for den enkelte og dermed skattlegges. Bevilgningen foreslås økt med 4 mill. kroner i 2016 til nødvendig oppgradering av fjernvarmeanlegget ved Sivilforsvarets kompetansesenter på Starum, Østre Toten.

I forbindelse med styrking av fylkesmannens samfunnssikkerhetsarbeid foreslås bevilgningen økt med 10 mill. kroner.

Videre foreslås bevilgningen redusert med 0,8 mill. kroner som følge av at det overføres ett

årsverk fra DSB til Justis- og beredskapsdepartementets arbeid med Sivilt beredskapssystem og NATOs krisehåndteringssystemer, jf. omtale under kap. 452, post 01.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 451, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3451, post 03 og post 06, jf. forslag til vedtak. Det foreslås videre at posten kan overskrides med inntil 75 pst. av inntektene under kap. 3451, post 40, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 648,8 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

DSB administrerer skogbrannhelikopterberedskapen i Norge. Bevilgningen på posten dekker kostnadene knyttet til flytimer. Faste utgifter i denne beredskapen inngår som en del av bevilgningen under kap. 451, post 01. Videre dekker posten forskningsaktiviteter avtalt mellom DSB og SINTEF/Norges brannlaboratorium. Det foreslås å øke bevilgningen med 2,7 mill. kroner. Det foreslås en bevilgning på posten på 7,0 mill. kroner.

Post 70 Overføringer til private

Bevilgningen på posten skal dekke tilskudd til standardiseringsarbeidet på el-området i Norge, som ivaretas av Norsk Elektronisk komité. Videre dekker posten tilskudd til Norsk brannvernforenings forebyggende arbeid rettet mot brann i bolig. Posten dekker også tilskudd til Norsk senter for informasjonssikkerhet (NorSIS) som del av departementets arbeid med forbyggende IKT-sikkerhet i sivil sektor. Det foreslås at NorSIS tildeles 7,5 mill. kroner i 2016.

Det foreslås en bevilgning på posten på 13,7 mill. kroner.

Kap. 3451 Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Gebyr	138 950	138 274	141 573
03	Diverse inntekter	25 940	24 582	25 168
06	Refusjoner	22 130	2 000	2 058
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	450		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	1 738		
17	Refusjon lærlinger	43		
18	Refusjon av sykepenger	8 582		
40	Salg av eiendom	-1 941		
	Sum kap. 3451	195 892	164 856	168 799

Post 01 Gebyr

DSB krever inn avgift til dekning av utgifter for tilsyn rettet mot risikofylt virksomhet. Avgift kreves for førsteleddsomsetning av petroleumsprodukter og løsningsmidler, for ilandføring av petroleumsprodukter i rørledning fra sjøområder samt for førsteleddsomsetning av sprengstoff og krutt. Inntektene er avhengig av foregående års omsetnings- og/eller produksjonsnivå. Det kreves videre inn avgift for tilsyn med elektriske anlegg på land, i skip og på flyttbare offshoreinstallasjoner samt for tilsyn med elektromedisinsk utstyr i somatiske sykehus.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 0,7 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform i staten, jf. omtale under del III pkt. 4.

Det foreslås en bevilgning på posten på 141,6 mill. kroner.

Post 03 Diverse inntekter

Bevilgningen på posten består av inntekter i forbindelse med kursvirksomhet ved Norges brannskole, utleie av Sivilforsvarets anlegg, salg og bortleie av kursplasser og læremateriell mv. ved skolene. Deler av inntektene kommer fra utnyttelse av ledig kapasitet ved Sivilforsvarets beredskaps- og kompetansesenter og anlegg.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 451, post 01, mot tilsvarende merinn-

tekter under kap. 3451, post 03, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 25,2 mill. kroner.

Post 06 Refusjoner

Bevilgningen på posten består av variable inntekter og refusjoner fra andre virksomheter med videre.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 451, post 01, mot tilsvarende merinntekt under kap. 3451, post 06, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 2,1 mill. kroner.

Post 40 Salg av eiendom

Etter omorganisering i Sivilforsvaret har det pågått et kontinuerlig arbeid med å avhende sivilforsvarsanlegg. Erfaringene viser at det er vanskelig å avhende en del av disse anleggene i det åpne markedet. Det foreslås derfor at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 får fullmakt til å overdra sivilforsvarsanlegg til en verdi av inntil 100 000 kroner vederlagsfritt, eller til underpris når særlige grunner foreligger, jf. forslag til vedtak.

I forbindelse med avhending og stenging av sivilforsvarsanlegg, foreslås det videre at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 451, post

01, med inntil 75 pst. av inntektene under denne posten, jf. forslag til vedtak. Ved eventuelt salg i 2016, legger departementet opp til å nettobudsjettere salgsomkostninger ved salg av faste eiendommer. Det kan være tilfeller der kostnader til rydding og sikring er større enn salgsinntekter og

det vil være en nettokostnad å avhende anlegget. Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 får fullmakt til å trekke salgsomkostninger ved salg av faste eiendommer fra salgsinntekter før overskytende beløp inntektsføres under kap. 3451, post 40, jf. forslag til vedtak.

Kap. 452 Sentral krisehåndtering

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2014	budsjett 2015	2016
01	Driftsutgifter	20 536	26 338	27 890
	Sum kap. 0452	20 536	26 338	27 890

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke lønns- og driftsutgifter ved Krisestøtteenheten (KSE), herunder husleie og videreutvikling og vedlikeholdskostnader for teknisk infrastruktur. Bevilgningen på posten skal i tillegg dekke enhetens utgifter knyttet til sentral krisehåndtering, herunder situasjons- og mediemonitorering. Bevilgningen skal også dekke KSEs utgifter som sekretariat for Kriserådet. Bevilgningen skal dekke driften av sivilt situasjonssenter 24/7 samt driften av beslutnings- og loggføringsverktøyet KSE-CIM på gradert plattform.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 0,1 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings-

og effektiviseringsreform i staten, jf. omtale under del III pkt. 4.

I forbindelse med styrkingen av departementets arbeid med Sivilt beredskapssystem og NATOs krisehåndteringssystemer foreslås det å overføre ett årsverk fra DSB til Justis- og beredskapsdepartementet. Det foreslås på bakgrunn av dette å øke bevilgningen på kap. 452, post 01 med 0,8 mill. kroner mot en tilsvarende redusasjon av bevilgningen på kap. 451, post 01. Videre foreslås det at bevilgningen økes med 0,6 mill. kroner som følge av helårsvirkningen ved innføring av beslutnings- og loggføringsverktøyet KSE-CIM på gradert plattform.

Det foreslås en bevilgning på posten på 27,9 mill. kroner.

Kap. 454 Redningshelikoptertjenesten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2014	budsjett 2015	2016
01	Driftsutgifter	799 533	675 494	714 178
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	391 455	477 388	999 034
	Sum kap. 0454	1 190 988	1 152 882	1 713 212

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker kostnader til drift av den offentlige redningshelikoptertjenesten og prosjektet for anskaffelsen av nye redningshelikoptre, samt ressurser knyttet til oppfølging av prosjektet. Bevilgningen inkluderer videre en tiltaksplan for dagens Sea King-redningshelikopterflåte, som skal bidra til å opprettholde drift og god beredskap frem til de nye redningshelikoptrene er innfaset. Det foreslås å øke bevilgningen med 28,5 mill. kroner.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 3,4 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform i staten, jf. omtale under del III pkt. 4.

Det er foreslått en samlet ramme på 152,1 mill. kroner til gjennomføring av tiltak i vedlikeholdsprogrammet i 2016, hvorav 94,2 mill. kroner foreslås bevilget over post 01.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 454, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3454, post 01, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 714,2 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgninger på posten dekker investeringer til den offentlige redningshelikoptertjenesten og investeringer knyttet til anskaffelsen av nye redningshelikoptre. Posten dekker videre investeringene ved vedlikeholds-, oppgraderings- og modifiseringsprogrammet for dagens Sea King-redningshelikoptre. Det er foreslått en ramme på 57,9 mill. kroner til dette formål, jf. omtale under post 01. Det er videre foreslått en bestillingsfullmakt for udekket beløp for tiltakene ved utgangen av 2016 på 328 mill. kroner.

I regjeringens forslag til budsjett for 2016 er det tatt høyde for utbetalinger knyttet til investeringer ved kjøp av nye redningshelikoptre og nødvendige tiltak for tilrettelegging av infrastruktur. Det foreslås å øke bevilgningen med 521,6 mill. kroner i tråd med betalingsplanen for anskaffelse av nye redningshelikoptre. Økningen inkluderer 20 mill. kroner til økte valutakostnader.

Det foreslås en bevilgning på posten på 999,0 mill. kroner.

Kap. 3454 Redningshelikoptertjenesten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag
		2014	budsjett 2015	2016
01	Refusjoner	23 197	23 820	24 511
	Sum kap. 3454	23 197	23 820	24 511

Post 01 Refusjoner

Bevilgningen på posten dekker refusjoner fra Helse- og omsorgsdepartementet som kjøper ambulansetimer i redningshelikoptertjenesten fra Justis- og beredskapsdepartementet. Refusjonen føres på kap. 3454, post 01 Refusjoner. Det fore-

slås at det gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 454, post 01, mot tilsvarende merinntekt under kap. 3454, post 01, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 24,5 mill. kroner.

Kap. 455 Redningstjenesten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Driftsutgifter	92 264	91 015	114 113
21	Spesielle driftsutgifter	22 163	21 021	26 523
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	7 824	11 728	12 045
71	Tilskudd til frivillige organisasjoner i rednings- tjenesten	23 868	40 170	45 135
72	Tilskudd til nød- og sikkerhetstjenester	97 546	100 827	103 751
	Sum kap. 0455	243 665	264 761	301 567

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker kostnader ved sentrale elementer ved redningstjenesten, herunder HRS. Bemanningen ved HRS utgjorde 43 årsverk per 1. oktober 2014.

Bevilgningen på posten inkluderer utgifter forbundet med det internasjonale satellittbaserte nødpeilesystemet COSPAS-SARSAT og til Justis- og beredskapsdepartementets nasjonale og internasjonale forpliktelser og engasjement innen redningstjenesten.

Bevilgningen dekker også program for forbedring av nødmeldingstjenesten. Denne foreslås økt med 22,7 mill. kroner til oppstart av forbedringstiltak, herunder samlokalisering av politiets operasjonssentraler og brannvesenet 110-sentraler.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 0,5 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform i staten, jf. omtale under del III pkt. 4.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 455, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3455, post 01, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 114,1 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen på posten omfatter utgifter til å engasjere private selskaper, f.eks. helikopterselskaper, og frivillige redningsorganisasjoner i det enkelte redningstilfelle, refusjon til frivillige hjelpere for innsats i redningstjenesten, forbruk og

erstatning av tapt materiell mv. Forbruket på posten er vanskelig å anslå, da utgiftene varierer med antall og omfang av redningsaksjoner. Foruten en generell økning i antall hendelser, har hendelsenes karakter krevd større bruk av sivile helikopter- og flyressurser enn tidligere. Refusjoner til de frivillige organisasjonene i redningstjenesten har også økt utover ordinær prisutvikling. Det foreslås å øke bevilgningen med 5 mill. kroner. Det foreslås å redusere bevilgningen med 0,1 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektivitetsreform i staten, jf. omtale under del III pkt. 4.

Det foreslås en bevilgning på posten på 26,5 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen på posten dekker diverse investeringer til HRS og implementeringen av Nødnett på HRS.

Det foreslås en bevilgning på posten på 12,0 mill. kroner.

Post 71 Tilskudd til frivillige organisasjoner i redningstjenesten

Bevilgningen på posten dekker tilskudd til Frivillige organisasjoners redningsfaglige forum (FORF) og frivillige organisasjoner i redningstjenesten som representeres av paraplyorganisasjonen FORF. Bevilgningen kan også dekke tilskudd til andre særs relevante frivillige organisasjoner innen redningstjenesten. Målsettingen er å inspirere disse til innsats på det redningsfaglige

området gjennom tilskudd til kurs og kompetanseutvikling, utstyr, drift av organisasjonene mv. Tilskuddene gis til hovedorganisasjoner, som vil være ansvarlig for fordelingen til lokale lag og foreninger innen egen organisasjon som har betydning for redningstjenesten. Posten inkluderer også premie til forsikringsordning for frivillige i redningstjenesten og ivaretagelse av sekretariatsfunksjonen til Nasjonalt redningsfaglig råd. Sistnevnte ivaretas av FORF.

Bevilgningen inkluderer også tilskudd til de frivillige organisasjonene i redningstjenesten tilsvarende abonnementsordningen for alle brukere av Nødnett. Organisasjonene vil på linje med nødnettene og andre brukere bli fakturert av DNK, jf. kap. 3456, post 01. Forslaget til økt bevilgning på posten med 3,8 mill. kroner forklares med at

mange nye brukere fra frivillige organisasjoner vil ta i bruk Nødnett i løpet av 2016.

Videre dekkes utgifter til dykkeropplæring til frivillige som deltar i redningsdykkerberedskap, og som må ha redningsdykkersertifisering. Det foreslås en bevilgning på posten på 45,1 mill. kroner.

Post 72 Tilskudd til nød- og sikkerhetstjenester

Bevilgningen på posten skal blant annet dekke tilskudd til Telenor for den samfunnsplagte tjenesten de utfører i forbindelse med Kystradioens nød- og sikkerhetstjeneste, samt bidrag til opprettholdelse av 24-timers tårntjeneste på Svalbard lufthavn. Det foreslås en bevilgning på posten på 103,8 mill. kroner.

Kap. 3455 Redningstjenesten

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Refusjoner	21		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	17		
18	Refusjon av sykepenger	232		
	Sum kap. 3455	270		

Post 01 Refusjoner

Bevilgningen dekker refusjoner gjennom ulike aktiviteter i redningstjenesten. Det budsjetteres ikke med noe beløp.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 455, post 01 mot en tilsvarende merinntekt under kap. 3455, post 01, jf. forslag til vedtak.

Kap. 456 Direktoratet for nødkommunikasjon

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Driftsutgifter	576 836	679 621	572 671
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	945 264	1 277 264	549 588
	Sum kap. 0456	1 522 100	1 956 885	1 122 259

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker statens kostnader forbundet med drift av DNK, statens forpliktelser som følge av avslutningen av utbyggingen av Nødnett samt drift av Nødnett. Bemanningen i DNK utgjorde 101 årsverk per 1. oktober 2014. På bakgrunn av Stortingets vedtak om landsdekkende Nødnett, omfatter bevilgningen bl.a. avsluttende prosjekteringskostnader i direktoratet knyttet til trinn 2 og driftskostnader for innføringsaktiviteter i kommunene. Kostnader til drift av Nødnett inkluderer kostnader til leie av data-linjer og innplassering av nytt utstyr i eksisterende basestasjoner i tillegg til betaling av leverandør for drift og vedlikehold av nettet. Utbyggingen av Nødnett ferdigstilles i 2015 og det medfører at de samlede utgiftene reduseres. Det foreslås å redusere bevilgningen med 116,3 mill. kroner på post 01.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 3,4 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform i staten, jf. omtale under del III pkt. 4.

Som en følge av Stortingets vedtak våren 2013 om innføring av Nødnett til de frivillige organisasjonene, omfatter også posten DNKs kostnader for håndtering av radioterminaler til disse, jf. omtale under kap. 455, post 71 og kap. 3456, post 01.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 får fullmakt til å kunne overskride bevilgningen på kap. 456, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3456, post 02, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 572,7 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser

Bevilgningen dekker statens kostnader forbundet med investering i radionett, utstyr til nødstatens kommunikasjonsentraler og radioterminaler knyttet til utbyggingen av trinn 2 av Nødnett. Det er videre avsatt midler til støtte til etatenes innføringsprosjekter.

I bevilgningen inngår videre utvikling av funksjonalitet til Hovedredningssentralenes kommunikasjonsentraler. Utbyggingen av Nødnett ferdigstilles i 2015 og det medfører at de samlede utgiftene reduseres. Det foreslås å redusere bevilgningen med 740,1 mill. kroner på post 45.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 får fullmakt til å kunne overskride bevilgningen på kap. 456, post 45 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3456, post 02, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 549,6 mill. kroner.

Kap. 3456 Direktoratet for nødkommunikasjon

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2016
		2014	Saldert budsjett 2015	
01	Brukerbetaling	100 937	249 861	312 201
02	Variable refusjoner	145 564	53 054	11 562
03	Faste refusjoner	18 525	34 945	29 936
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	608		
18	Refusjon av sykepenger	417		
	Sum kap. 3456	266 051	337 860	353 699

Post 01 Brukerbetaling

Stortinget har i Innst. S. nr. 4 (2004–2005), Innst. S. nr. 104 (2006–2007) og Innst. 371 S (2010–2011) sluttet seg til at brukerne skal dekke driftsutgiftene etter hvert som Nødnett bygges ut og tas i bruk, og at utgiftene skal dekkes innenfor etatenes til enhver tid gjeldene budsjetterammer. For-

ventet brukerbetalning er basert på prinsipper for brukerbetalning som ble redegjort for i St.prp. nr. 30 (2006–2007) og Prop. 100 S (2010–2011), samt at flere tar nettet i bruk. Posten omfatter også betaling fra 110-sentralene for drift av branns driftsorganisasjon, samt brukerbetalningen fra frivillige organisasjoner i redningstjenesten, jf. omtale under kap. 455, post 71.

Det foreslås en bevilgning på posten på 312,2 mill. kroner.

Post 02 Variable refusjoner

DNK er mellomledd mellom leverandør og brukere av Nødnett. Det vil derfor kunne påløpe noen drifts- og utbyggingskostnader som initieres av brukerne som blir viderefakturert av DNK. Videre vil det i forbindelse med utbyggingen kunne påløpe utgifter for DNK som skal refunderes av leverandøren. Omfanget av disse refusjonene er uforutsigbare.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 gis fullmakt til å kunne overskride bevilgningen på kap. 456, post 01 og post 45 mot tilsvarende inntekter under kap. 3456, post 02, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 11,6 mill. kroner.

Post 03 Faste refusjoner

Faste refusjoner er inntekter som fremkommer som en følge av at DNK er mellomledd mellom leverandør og brukerne av Nødnett for kostnader til linjeleie og support av kommunikasjonssentrene samt drift- og vedlikeholdskostnader som blir viderefakturert av DNK. Faste refusjoner inkluderer også inntekter fra brannetaten og nye brukere utover nødetatene for support og drift av radioterminaler. Disse refusjonene er faste og mer forutsigbare.

Det foreslås en bevilgning på posten på 29,9 mill. kroner.

Programkategori 06.60 Andre virksomheter

Utgifter under programkategori 06.60 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
01-23	Driftsutgifter	1 530 415	1 509 095	1 343 233	-11,0
	Sum kategori 06.60	1 530 415	1 509 095	1 343 233	-11,0

Utgifter under programkategori 06.60 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
460	Spesialenheten for politisaker	53 952	40 101	40 178	0,2
466	Særskilte straffesaksutgifter m.m.	1 177 531	1 209 588	959 212	-20,7
467	Norsk Lovtidend	5 554	3 315	4 157	25,4
468	Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker	14 207	15 103	15 152	0,3
469	Vergemålsordningen	279 171	240 988	324 534	34,7
	Sum kategori 06.60	1 530 415	1 509 095	1 343 233	-11,0

1 Innledning

Programkategori 06.60 omfatter særskilte straffesaksutgifter m.m., Den rettsmedisinske kommisjon, Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker, Spesialenheten for politisaker, vergemålsordningen og Norsk Lovtidend.

1.1 Straffesakskjeden

En god rettsprosess er avhengig av at tiltalte og fornærmede får nødvendig juridisk bistand. I henhold til straffeprosesslovens regler dekker det offentlige utgifter til forsvarer og bistandsadvokat samt kostnader ved bruk av tolk og sakkyndig.

Den rettsmedisinske kommisjon bidrar til å sikre riktige avgjørelser i domstolene ved å gjennomgå sakkyndige erklæringer og uttalelser i

henhold til straffeprosessloven § 147 i straffesaker. Dersom kommisjonen finner vesentlige mangler ved erklæringen fra den sakkyndige, skal kommisjonen gjøre retten eller eventuelt påtalemyndigheten oppmerksom på det og be om tilleggs erklæring.

Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker skal ta stilling til om en domfelt med rettskraftig dom skal få ny behandling av saken i retten. Muligheten for gjenåpning er viktig for å sikre rettsikkerheten til det enkelte individ.

Spesialenheten for politisaker er et eget etterforsknings- og påtaleorgan i saker der ansatte i politiet eller påtalemyndigheten er anmeldt for å ha begått straffbare handlinger i tjenesten.

Gjeldende regelverk skal være lett tilgjengelig og regelverksendringer skal raskt gjøres kjent. Norsk Lovtidend er en publikasjon som utgis av

Lovdata på vegne av Justis- og beredskapsdepartementet. Lovtidend publiserer kunngjøringer om endringer av lover, forskrifter og andre vedtak. Siden 2001 har kunngjøringene også skjedd elektronisk på Lovdatas hjemmesider.

1.2 Andre deler av programkategorien

Ved ikrafttredelse av vergemålsloven 1. juli 2013 ble fylkesmannsembetene ny lokal vergemålsmyndighet og Statens sivilrettsforvaltning sentral vergemålsmyndighet. Vergemålsmyndighetenes oppgave er å ivareta interessene til mindreårige og voksne som ikke er i stand til å handle på egenhånd. I egenskap av å være lokal vergemålsmyndighet skal fylkesmannsembetene følge opp verger og representanter for enslige mindreårige asylsøkere, fatte nødvendige vedtak i førsteinstans og utbetale godtgjøring til verger.

2 Mål

Justis- og beredskapsdepartementet er opptatt av å sikre økt handlekraft og gjennomføringsevne, og at tjenestene ytes effektivt og med god kvalitet. Regjeringens mål for justissektoren ble endret med virkning fra 2015. Målene er endringsmål som skal gi gjenfinnbare effekter for samfunnet og for brukerne, jf. Prop. 1 S (2014–2015).

Departementet har følgende mål for programkategori 06.60 Andre virksomheter:

- Redusert alvorlig kriminalitet
- Styrket forebygging mot kriminalitet
- En mer effektiv straffesakskjede

Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker, Spesialenheten for politisaker og Den rettsmedisinske kommisjon bidrar indirekte gjennom deres kontrollfunksjon til å oppfylle departementets overordnede mål om en mer effektiv straffesakskjede. Spesialenheten for politisaker bidrar i tillegg til å forebygge og redusere antallet straffbare handlinger internt i politiet.

Økt rettssikkerhet og rettslikhet for vergetrengende er det overordnede målet for vergemålsreformen. Alle mennesker har rettigheter og plikter, men ikke alle evner å ivareta disse. Et sentralt siktemål med vergemålsreformen er å sikre at interessene til mindreårige og voksne som ikke er i stand til å ivareta egne interesser, blir ivaretatt på en god måte uavhengig av bosted. Dette forutset-

ter at fylkesmennene er en velfungerende første linjetjeneste og Statens sivilrettsforvaltning et velfungerende klage- og tilsynsorgan, jf. omtale under kategori 06.70.

Virksomhetsspesifikt mål for programkategori 06.60 Andre virksomheter er:

- Økt rettssikkerhet og rettslikhet for vergetrengende

3 Budsjettmessige prioriteringer

Fylkesmannsembetene ble i 2014 tildelt en ekstra-bevilgning på 20 mill. kroner til midlertidig økt bemanning for å kunne håndtere utfordringene knyttet til gjennomføringen av vergemålsreformen. Regjeringen videreførte 7 mill. kroner av denne midlertidige bevilgningen i 2015. Regjeringen foreslår å videreføre 6 mill. kroner til midlertidig bemanningsøkning i 2016. Målet er å bygge ned restanser i fylkesmannsembetene.

4 Nærmere om straffesakskjeden

4.1 Advokatbistand til tiltalte og fornærmede mv.

For å sikre enkeltindividets rettssikkerhet dekker staten utgifter til forsvarer og bistandsadvokat i straffesaker. Straffeprosessloven regulerer hvem som har krav på offentlig betalt advokatbistand i straffesaker.

Den offentlige salærsatsen har siden 1. januar 2015 vært 970 kroner per time (ekskl. mva.). Satsen foreslås oppjustert til 995 kroner per time (ekskl. mva.) fra 1. januar 2016.

Advokatlovutvalget overleverte sin utredning NOU 2015: 3 *Advokaten i samfunnet* til Justis- og beredskapsdepartementet 19. mars 2015. Utvalget har gjennomgått regelverket for advokater og andre som yter rettshjelp. Utredningen ble sendt på høring 13. mai 2015 med høringsfrist 1. januar 2016.

4.2 Den rettsmedisinske kommisjon

4.2.1 Resultater – reduksjon i restanser

Ved inngangen til 2014 hadde Den rettsmedisinske kommisjon betydelige restanser. Dette skyldes hovedsakelig utfordringer ved innføring av nytt elektronisk saksbehandlingssystem våren 2013. Restansene var ved utgangen av 2014 redusert med om lag 45 pst. Kommisjonen behandlet mer enn 3 000 flere saker i 2014 enn i 2013.

Tabell 2.28 Tabell over saksavvikling i Den rettsmedisinske kommisjon (2010–2014)

År	2010	2011	2012	2013	2014
Mottatte saker	7 194	7 793	6 710	6 716	7 124
Behandlede saker		8 037	6 756	4 877	7 922
Restanse		406	545	2 366	1 302

Den rettsmedisinske kommisjon har ikke statistikk over behandlede saker og restanser i 2010 tilgjengelig.

4.2.2 Utfordringer og tiltak – ny rekrutteringsmodell

Justis- og beredskapsdepartementet innførte i 2014 ny modell for rekruttering og oppnevning av medlemmer til Den rettsmedisinske kommisjon. Formålet med omleggingen var å sikre bredt rekrutteringsgrunnlag, samt en åpen og transparent rekrutterings- og oppnevningssprosess. Modellen ble første gang benyttet i 2015. Det var behov for flere ressurser i kommisjonen til å håndtere den store saksmengden. Kommisjonen ble derfor utvidet med fem medlemmer i 2015. Innstillingsrådet for Den rettsmedisinske kommisjon mottok søknader fra kandidater i relevante fag-

miljøer og avga innstilling til Justis- og beredskapsministeren.

4.3 Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker

4.3.1 Resultater

Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker (Gjenopptakelseskommisjonen) har siden oppstarten i 2004 hatt større sakstiltfang enn forventet ved opprettelsen av kommisjonen. De siste fem årene har det vært en liten nedgang i antall innkomne saker. I 2014 kom det inn 146 saker, mot 152 i 2013. 150 saker ble avsluttet og av disse ble 128 saker realitetsvurdert. 14 saker ble gjenåpnet.

Tabell 2.29 Tabell over saksavvikling i Gjenopptakelseskommisjonen for straffesaker (2010–2014)

År	2010	2011	2012	2013	2014
Mottatte saker	184	176	163	152	146
Avsluttet	160	190	164	153	150
Gjenåpnet	32	43	19	15	14

4.4 Spesialenheten for politisaker

4.4.1 Resultater, utfordringer og tiltak

I 2015 er det ti år siden Spesialenheten for politisaker ble opprettet. Siden oppstarten i 2005 har

enheten avgjort totalt 11 552 saker. Av disse er 625 anmeldelser avgjort med straffereaksjon.

Tabell 2.30 Tabell over saksavvikling i Spesialenheten for politisaker (2010–2014)

År	2010	2011	2012	2013	2014
Mottatte anmeldelser	1 097	1 228	1 247	1 226	1 029
Avgjørelser	1352	1359	1233	1418	1020
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid	177	166	162	175	159

I 2014 og i 2015 har Spesialenheten brukt mye av sin etterforskningskapasitet på én omfattende enkeltsak. I revidert nasjonalbudsjett 2014 ble bevilgningen økt med 17,8 mill. kroner for å dekke utgifter knyttet til den pågående etterforskningen av saken. Etterforskningen har vært omfattende og tatt lengre tid enn forventet. I 2015 har de ekstraordinære merutgiftene knyttet til overtid, reisekostnader og avgitt personell fra politiet medført behov for bevilgningsøkning. I revidert nasjonalbudsjett 2015 ble bevilgningen økt med 4,3 mill. kroner. Ekstrabevilgningene i 2014 og 2015 har kompensert Kripes, Økokrim og enkelte politidistrikt for avgitt personell.

Siden mye av etterforskningskapasiteten har vært bundet opp i en enkeltsak har saksbehandlingstiden i en del andre saker hvor det er behov for etterforskning av noe omfang økt. Den positive utviklingen i saksbehandlingstid fra 2013 til 2014 har sammenheng med at flertallet av sakene som er avgjort i perioden, er av en kategori hvor det ikke har vært behov for omfattende etterforskningsinnsats.

5 Vergemål

5.1 Resultater og utfordringer – mangelfullt saksbehandlingssystem

Vergemålsreformen som trådte i kraft 1. juli 2013 dannet grunnlag for en omfattende organisatorisk reform. Reformen har ført til større grad av likebehandling og rettslikhet etter at oppgavene ble overført fra overformynderiene til fylkesmannsembetene. Det forvaltes mer kapital enn tidligere (om lag 17 mrd. kroner), og så langt er ingen grove saker av mislighold avdekket. Det ser derfor ut til at reformen også har styrket rettssikkerheten til vergetrengende.

Som del av vergemålsreformen ble det utviklet et nytt saksbehandlingssystem. Utviklingen av systemet har imidlertid vist seg å være langt mer krevende enn forutsatt. Saksbehandlingssystemet er fortsatt ikke godkjent av departementet. Leverandøren må skifte ut en av komponentene for å rette manglene i systemet.

På grunn av utfordringene har embetene i 2014 nedprioritert deler av oppgavene knyttet til

opplæring og veiledning av verger til fordel for restansenedbygging og utbetaling.

Fylkesmannsembetene har arbeidet målrettet med nedbygging av restanser, og restansesituasjonen er forbedret per første halvår 2015. Det er likevel fortsatt utfordringer i embetene, som følge av at antallet vergemål per i dag er høyere enn det som ble lagt til grunn i forprosjektet. I forprosjektet ble det lagt til grunn at fylkesmannsembetene skulle håndtere om lag 50 000 vergemål. Per første halvår 2015 er det registrert om lag 62 500 vergemål. Økningen i antall vergemål er et tegn på at rettssikkerheten er ivaretatt på en bedre måte sammenlignet med tidligere ordning, ved at flere som har behov for det får verge.

Den kraftige økningen i antall enslige mindreårige asylsøkere i 2015 har medført kapasitetsutfordringer for fylkesmannsembetene, som nasjonalt ansvarlig for representantordningen. For å møte behovet etableres nye mottaksplasser fortløpende. Se nærmere omtale av utfordringene under programkategori 06.90

5.1.1 Tiltak – delvis videreføring av midlertidig bevilgning

Justis- og beredskapsdepartementet og Statens sivilrettsforvaltning er i tett dialog med leverandøren av saksbehandlingssystemet for å løse utfordringene. Representanter fra fylkesmannsembetene har også vært involvert i utviklingsarbeidet for å sikre at saksbehandlingssystemet er i samsvar med brukernes behov. Det forventes at nytt saksbehandlingssystem er på plass ved årsskiftet 2015/2016.

I 2014 ble fylkesmannsembetene tildelt 20 mill. kroner i ekstrabevilgning til midlertidig økt bemanning. I statsbudsjettet for 2015 ble 7 mill. kroner av den midlertidige bemanningsøkningen videreført. Regjeringen foreslår å videreføre 6 mill. kroner av ekstrabevilgningen i 2016. Målet er å bygge ned restanser.

Regjeringen har fremmet forslag til endringer i statsbudsjettet for 2015 som følge av økningen i antall asylsøkere til Norge jf. Prop 152 S (2014–2015).

Kap. 460 Spesialenheten for politisaker

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2016
		2014	Saldert budsjett 2015	
01	Driftsutgifter	53 952	40 101	40 178
	Sum kap. 0460	53 952	40 101	40 178

Spesialenheten for politisaker etterforsker, påtaleavgjør og irettefører saker der ansatte i politiet eller påtalemyndigheten er anmeldt for å ha begått en straffbar handling i tjenesten. Spesialenheten for politisaker iverksetter også etterforskning dersom noen dør eller blir alvorlig skadet som følge av politiets eller påtalemyndighetens tjenesteutøvelse, selv om det ikke er mistanke om straffbar handling.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke driftsutgifter til Spesialenheten for politisaker som lønn, godtgjørelser, husleie og andre administrative utgifter. Bemanningen ved Spesialenheten for politisaker utgjør 37 årsverk per 1. oktober 2014.

Bevilgningen foreslås redusert med 200 000 kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Det foreslås en bevilgning på posten på 40,2 mill. kroner.

Kap. 466 Særskilte straffesaksutgifter m.m.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2016
		2014	Saldert budsjett 2015	
01	Driftsutgifter	1 177 531	1 209 588	959 212
	Sum kap. 0466	1 177 531	1 209 588	959 212

Bevilgningen på posten dekker hovedsakelig utgifter til juridisk bistand i straffesaker til personer som har rett til advokatbistand i medhold av straffeprosessloven kap. 9 og 9 a. Dette er personer som har status som siktet eller tiltalt, fornærmet, fornærmedes pårørende eller etterlatte. Videre dekkes kostnader ved bruk av sakkyndige og tolker i straffesaker, samt enkelte utgifter til Den rettsmedisinske kommisjon. Bevilgningen på posten dekker også utgifter til advokater, sakkyndige og tolker oppnevnt av Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker etter reglene i straffeprosessloven kap. 27 samt visse andre utgifter spesifisert i postomtalen.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker utgifter til salær og reise- og kostgodtgjørelse til rettsoppnevnte forsvarere, bistandsadvokater, tolker og sakkyndige eller av

Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker. Den dekker også tapt arbeidsfortjeneste til ikke-salærberettigede tolker og sakkyndige i straffesaker. Bevilgningen dekker videre enkelte utgifter til Den rettsmedisinske kommisjon som honorar/godtgjørelse og reise- og kursutgifter. Bevilgningen dekker også salær og reise- og oppholdsutgifter til aktor i militære straffesaker og utgifter til Justis- og beredskapsdepartementet til oversettelse av rettsanmodninger og i utleveringssaker. De totale utgiftene på posten avhenger hovedsakelig av antall straffesaker med oppnevnte forsvarere eller bistandsadvokater, omfanget av disse sakene, bruken av tolker og sakkyndige i den enkelte sak og størrelsen på den offentlige salærsatsen.

Regjeringen foreslår å redusere bevilgningen på kap. 466, post 01 med 10 mill. kroner mot en tilsvarende økning på kap. 440, post 01 for å bedre kapasiteten ved barnehusene i forbindelse med endringene i straffeprosessloven om avhør av

barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner. Det vises til omtale under programkategori 06.20 og 06.40.

Bevilgningen på posten ble ikke redusert som følge av innføring av nøytral merverdiavgift i Prop. 1 S (2014–2015). Merverdiavgiftsandelen er anslått til å være 350 mill. kroner. På denne bakgrunn foreslås det å redusere bevilgningen på kap. 466, post 01 med 350 mill. kroner.

Bevilgningen på posten foreslås økt med 85 mill. kroner på bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling. Bevilgningen foreslås redusert med 6 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Det foreslås en bevilgning på posten på 959,2 mill. kroner.

Kap. 467 Norsk Lovtidend

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Driftsutgifter	5 554	3 315	4 157
	Sum kap. 0467	5 554	3 315	4 157

Norsk Lovtidend er en publikasjon med kunngjøringer av lover, forskrifter og en del andre vedtak. På grunn av blant annet tilpasning til EØS-regelverk har regelverksproduksjonen vært høy de senere årene. Det er viktig å offentliggjøre regelendringene raskt og korrekt. Lov- og forskriftsendringene har siden 2001 blitt kunngjort elektronisk på Lovdatas hjemmesider. Utgiftene til trykking og utsendelse av en papirutgave dekkes gjennom en abonnementsordning.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker utgifter til bearbeiding av manuskripter og arbeidet med den elektroniske utgaven av Norsk Lovtidend.

Bevilgningen på posten foreslås økt med 750 000 kroner på bakgrunn av regnskapstall.

Det foreslås en bevilgning på posten på 4,2 mill. kroner.

Kap. 468 Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Driftsutgifter	14 207	15 103	15 152
	Sum kap. 0468	14 207	15 103	15 152

Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker er et uavhengig organ som skal ta stilling til om en domfelt med rettskraftig dom skal få ny behandling av saken i retten.

tets medarbeidere samt andre driftsutgifter knyttet til kommisjonen og dens sekretariat. Sekretariatet har 11 årsverk per 1. oktober 2014.

Det foreslås en bevilgning på posten på 15,2 mill. kroner.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke godtgjørelser til kommisjonens medlemmer, lønn til sekretaria-

Kap. 469 Vergemålsordningen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Driftsutgifter	185 314	168 780	182 965
21	Spesielle driftsutgifter	93 857	72 208	141 569
	Sum kap. 0469	279 171	240 988	324 534

Fylkesmannsembetene ble ved ikrafttredelse av vergemålsloven 1. juli 2013 lokal vergemålsmyndighet. Det er fylkesmannsembetene som følger opp verger og representanter for enslige mindreårige asylsøkere. Statens Sivilrettsforvaltning er sentral vergemålsmyndighet.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker driftsutgifter til fylkesmannsembetene og Statens sivilrettsforvaltning, som lønn og andre administrative utgifter. I tillegg skal bevilgningen dekke investeringer, nødvendig konsulentbistand, utstyr samt prosjekt-kostnader.

På bakgrunn av utfordringene knyttet til saksbehandlingssystemet og den høye saksinngangen foreslår Regjeringen å videreføre 6 mill. kroner av ekstrabevilgningen i 2016. Målet er å bygge ned restanser.

Bevilgningen foreslås redusert med 844 000 kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Bevilgningen på posten foreslås økt med 15 mill. kroner på grunn av feil i beregningen ved

innføring av nøytral merverdiavgift for ordinære forvaltningsorganer, jf. Prop. 1 S (2014–2015).

Det foreslås en bevilgning på posten på 183,0 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten dekker utgifter til vederlag og utgiftsrefusjon for verger, jf. vergemålsloven § 30. Godtgjøring for oppdraget, dekning av utgifter og godtgjøring og utgiftsrefusjon for representanter til enslige mindreårige asylsøkere og tolkeutgifter og jf. utlendingsloven § 98 f.

Bevilgningen på posten foreslås økt med 47 mill. kroner på bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling.

Bevilgningen foreslås redusert med 361 000 kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Bevilgningen på posten foreslås økt med 20 mill. kroner på grunn av feil i beregningen ved innføring av nøytral merverdiavgift for ordinære forvaltningsorganer jf. Prop. 1 S (2014–2015).

Det foreslås en bevilgning på posten på 141,6 mill. kroner.

Kap. 3469 Vergemålsordningen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Vergemåls-/representantordning, ODA-godkjente utgifter	8 901	9 139	9 357
	Sum kap. 3469	8 901	9 139	9 357

Post 01 Vergemåls-/representantordningen, ODA-godkjente utgifter

Visse innenlandske utgifter knyttet til mottak av asylsøkere og flyktninger kan i henhold til OECD/

DACs statistikkdirektiver godkjennes som offisiell utviklingshjelp.

Det foreslås en bevilgning på posten på 9,4 mill. kroner.

Programkategori 06.70 Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.

Utgifter under programkategori 06.70 fordelt på postgrupper

		(i 1 000 kr)			
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
01-23	Driftsutgifter	282 970	1 005 929	941 918	-6,4
60-69	Overføringer til kommuner			5 661	
70-89	Overføringer til private	1 378 096	558 992	524 453	-6,2
	Sum kategori 06.70	1 661 066	1 564 921	1 472 032	-5,9

Utgifter under programkategori 06.70 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
470	Fri rettshjelp	820 689	799 444	731 650	-8,5
471	Statens erstatningsansvar og Stortingets rettfærdsvederlagsordning	162 784	152 765	157 195	2,9
472	Voldsoffererstatning og rådgiving for kriminalitetsofre	456 646	400 814	351 669	-12,3
473	Statens sivilrettsforvaltning	45 020	42 554	40 144	-5,7
474	Konfliktråd	95 938	96 417	108 841	12,9
475	Bobehandling	79 989	72 927	82 533	13,2
	Sum kategori 06.70	1 661 066	1 564 921	1 472 032	-5,9

1 Innledning

Programkategori 06.70 omfatter voldsoffererstatning, konfliktrådsordningen, offentlig støttet rettshjelp (fri rettshjelp), statens erstatningsansvar, Stortingets rettfærdsvederlagsordning, erstatning i anledning straffeforfølgning, garantiordningen for konkursbobehandling, Statens sivilrettsforvaltning, spesielle rettshjelpiltak, Kontoret for voldsoffererstatning og Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre. Programkategorien har i hovedsak som formål å sikre enkeltindividets rettigheter.

1.1 Straffesakskjeden

God offeromsorg skal bidra til at voldsofre og deres pårørende føler seg ivaretatt og får hjelp til å kunne legge den kriminelle handlingen de har blitt utsatt for bak seg. Kontoret for voldsoffererstatning behandler søknader om voldsoffererstatning. Erstatningsnemnda for voldsofre er klageinstans. Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre har en viktig rolle i å bistå og gi råd til ofre for kriminalitet.

Konfliktrådene er en del av straffesakskjeden og har blant annet ansvar for å behandle saker

overført til mekling i konfliktråd. Konfliktrådene skal også gjennomføre de strafferettslige reaksjonene ungdomsstraff, ungdomsoppfølging og oppfølging i konfliktråd.

Personer som uberettiget har vært utsatt for straffeforfølgning har krav på erstatning etter regler i straffeprosessloven. Sakene forberedes av politiet og behandles av Statens sivilrettsforvaltning i henhold til straffeprosessloven § 449. Det er ikke klageadgang.

1.2 Andre deler av programkategorien

Programkategorien omhandler også flere oppgaver av sivilrettslig art. Statens sivilrettsforvaltning fatter vedtak på flere sivilrettslige felt, herunder klagesaker etter lov om fri rettshjelp og klager over fylkesmennenes vedtak i tomtefestesaker. Tilskudd til spesielle rettshjelpiltak er en ordning som retter seg mot grupper som faller utenfor det ordinære rettshjelpstilbudet.

2 Mål

Justis- og beredskapsdepartementet er opptatt av å sikre økt handlekraft og gjennomføringsevne, og at tjenestene ytes effektivt og med god kvalitet. Regjeringens mål for justissektoren ble endret med virkning fra 2015. Målene er endringsmål som skal gi gjenfinnbare effekter for samfunnet og for brukerne, jf. Prop. 1 S (2014–2015).

Departementet har følgende mål for programkategori 06.70 Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.:

- Redusere alvorlig kriminalitet
- Styrket forebygging mot kriminalitet
- En mer effektiv straffesakskjede.

Regjeringen vil ha en mer effektiv straffesakskjede. Offeromsorgen og utbetaling av erstatning i anledning straffeforfølgning må fungere effektivt for at alle berørte av en straffesak skal oppleve å bli ivaretatt. Regjeringen vil styrke tilbudet til voldsofre gjennom bedre samhandling mellom relevante aktører. Det gjelder spesielt Kontoret for voldsoffererstatning, Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre, politiet og kommunale helsetilbud.

Regjeringen har som mål å redusere alvorlig kriminalitet og styrke forebyggingen av kriminalitet. Konfliktrådernes virksomhet skal bidra til å oppnå disse målene. En gjenopprettende prosess i konfliktrådet kan ha kriminalitetsforebyggende effekt. De nye strafferettslige reaksjonene, ungdomsstraff og ungdomsoppfølging, skal få unge

lovbrytere ut av en kriminell løpebane og dermed forebygge og redusere kriminalitet senere i livet. Reaksjonene bygger på prinsippene om gjenopprettende prosess og legger til rette for involvering av de berørte av den kriminelle handlingen. Videre legger reaksjonene opp til individuelt tilpasset og koordinert tverretattlig oppfølging av den enkelte unge lovbyter. Ordningene er frivillige og skal skje på ofrenes premisser. Gjennomføringen av reaksjonene er lagt til konfliktrådene. Fra høsten 2015 legges Kompetansesenteret for kriminalitetsforebygging til Sekretariatet for konfliktrådene.

3 Budsjettmessige prioriteringer

- Øke bevilgningen til konfliktrådene med 2,5 mill. kroner for å rekruttere nye ungdomskoordinatorer som kan imøtekomme kapasitetsutfordringer knyttet til de nye ordningene ungdomsstraff og ungdomsoppfølging, jf. Innst. 6 S (2014–2015).
- Øke bevilgningen til fri rettshjelp med 16 mill. kroner som følge av lovendringen om å gi kommunene utvidet adgang til å pålegge hjelpetiltak, jf. omtale under kap. 410, og kap. 853.
- Bevilge 1 mill. kroner til tilskuddsordningen til frivillige organisasjoners arbeid for barn med lang oppholdstid i Norge.

4 Nærmere om straffesakskjeden

4.1 Erstatning og rådgivning til voldsofre

Regjeringen vil gjennom voldsoffererstatningsordningen sikre erstatning til ofre for voldshandlinger. Kontoret for voldsoffererstatning er førsteinstans for søknader etter voldsoffererstatningsloven. Kontoret tar også stilling til om det skal søkes regress hos skadevolder, ettersom skadevolder prinsipielt er ansvarlig for erstatningsoppgjøret til offeret. Erstatningsnemnda for voldsofre er klageinstans i saker om voldsoffererstatning. Statens sivilrettsforvaltning er sekretariat for nemnda og har fått delegert myndighet til å fatte vedtak i saker som ikke er av prinsipiell betydning.

Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre tilbyr gratis bistand og veiledning til ofre for kriminalitet, pårørende og vitner. Rådgivningskontorene kan også bistå ved søknad om voldsoffererstatning. Det er i alt 14 rådgivningskontor, som organisatorisk hører inn under Kontoret for voldsoffererstatning.

Det vises til merknad i Innst. 6 S (2014–2015), hvor flertallet ber om at den resterende ekstrabevilgningen på 10 mill. kroner til Kontoret for vold-

soffererstatning videreføres. Med bakgrunn i det helhetlige budsjettoplegget foreslås det ikke å opprettholde ekstrabevilgningen.

4.1.1 Resultater – reduksjon i antall ubehandlede saker og kortere saksbehandlingstid

Statistikk fra Kontoret for voldsoffererstatning viser at inngangen av saker knyttet til terrorangre-

pene 22. juli 2011 ble merkbart redusert i andre halvdel av 2013 og gjennom 2014. Kontoret for voldsoffererstatning har i årene 2012–2015 fått styrket bevilgningen midlertidig for å bygge ned restanser og behandle søknader etter terrorangrepene 22. juli 2011. Bevilgningsøkningen er brukt til å øke saksbehandlerkapasiteten. Det er også gjennomført omorganiseringer og foretatt IKT-investeringer for å øke produktiviteten.

Tabell 2.31 Sentrale sakstall innenfor voldsoffererstatning (2010–2014)

År	2010	2011	2012	2013	2014
Innkomne saker	3 845	4 548	4 529	4 476	4 101
Behandlede saker	3 559	4 662	4 947	6 146	5 561
Saker i restanse (ved årsslutt)	3 387	3 751	3 692	2 560	1 660

Både antall innkomne saker og behandlede saker er redusert i 2014 sammenlignet med 2013. Det er

nå færre søknader knyttet til terrorangrepene 22. juli 2011 enn tidligere år.

Tabell 2.32 Voldsoffererstatningsutbetaling og inntekter fra regress i mill. kroner (2010–2014)

År	2010	2011	2012	2013	2014
Utbetaling voldsoffererstatning	197,2	218,9	297,3	530,8	413,5
Inntekt regress fra skadevolder	23,8	24,5	37,2	32,2	66,8

Det er gjort flere endringer i voldsoffererstatningsloven, særlig på bakgrunn av terrorangrepene 22. juli 2011. Endringene innebærer styrking av voldsfres rett til erstatning. Den øvre grensen for voldsoffererstatning ble hevet fra 40 G til 60 G, og det ble gitt adgang til å fravike øvre grense i særlige tilfeller. Rettsutviklingen har også ført til høyere oppreisningserstatning på flere saksområder, jf. Høyesteretts dom i Rt. 2012 side 1 773. Dette har ført til at flere får erstatning og at gjen-

nomsnittlig utbetaling per innvilget søknad har økt.

Kontoret for voldsoffererstatning behandler også saker om regress fra skadevolder, hvor sakene etter vedtak blir oversendt Statens Innkrevingssentral. Arbeidet med regress har vært ett av flere prioriterte områder i perioden med ekstrabevilgning, og innbetalingene har økt kraftig i den siste femårsperioden.

Tabell 2.33 Antall klagesaker innenfor voldsoffererstatning (2010–2014)

År	2010	2011	2012	2013	2014
Innkomne klagesaker	695	672	1 004	1 239	1 347
Behandlede klagesaker	582	572	1 036	1 166	1 424
Omgjøringsprosent	9,1	10,3	21,4	25,4	27,0

Tabell 2.34 Antall klagesaker innenfor voldsoffererstatning (2010–2014)

År	2010	2011	2012	2013	2014
Innkomne klagesaker	695	672	1 004	1 239	1 347
Behandlede klagesaker	582	572	1 036	1 166	1 424
Omgjøringsprosent	9,1	10,3	21,4	25,4	27,0

Erstatningsnemnda for voldsofre behandler klage på avslag på voldsoffererstatningssøknad. I mange tilfeller utfører Statens sivilrettsforvaltning denne oppgaven ut fra delegert fullmakt, i 64 pst. av sakene i 2014. Inngangen av klagesaker har økt med 94 pst. fra 2010 til 2014. Økningen må ses i sammenheng med blant annet kraftig økning i saksinngang av voldsoffererstatningssøknader i førsteinstans.

I 2014 ble det registrert 2 801 brukere på landsbasis hos Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre. Det er en økning på om lag 13 pst. fra 2013 og 20 pst. økning fra 2010. Bakgrunnstallene viser at flere brukere blir henvist fra politiet.

4.2 Konflikttrådene

Konfliktrådet er et statlig meklingsorgan og bistår med å løse konflikter mellom private parter eller mellom fornærmede og gjerningsperson der en kriminell handling har funnet sted. Tjenesten er gratis og tilgjengelig i hele landet. Konflikttrådene har siden opprettelsen vært kjennetegnet av prinsippene om gjenopprettende prosess, lokal forankring, bruk av lekfolk som meklere og partenes frivillighet.

De nye strafferettslige reaksjonene ungdomsstraff og ungdomsoppfølging trådte i kraft 1. juli 2014. Alle landets 22 konfliktråd har egne ung-

domskoordinatorer som leder gjennomføringen av de nye straffereaksjonene. Ungdomsstraffen idømmes av domstolen, og er et alternativ til ubetinget fengsel og strengere samfunnsstraff for unge lovbrøyttere mellom 15 og 18 år. Ungdomsoppfølgingen er bygget opp etter mønster av ungdomsstraffen, men skal benyttes ved mindre alvorlig kriminalitet. Reaksjonen kan idømmes av domstolen som vilkår til en betinget dom eller ilegges på påtalestadiet. Ungdomsstraff og ungdomsoppfølging bygger på prinsippene om gjenopprettende prosess og går ut på at domfelte eller siktede skal gjennomføre ungdomsstormøte tilrettelagt av en ungdomskoordinator. Ungdomsstormøtet skal munne ut i en ungdomsplan. Et individuelt sammensatt oppfølgingsteam har ansvar for å følge opp ungdommen og gjennomføre planen.

4.2.1 Det kriminalitetsforebyggende råd (KRÅD)

Det ble foretatt en evaluering av Det kriminalitetsforebyggende råd (KRÅD) høsten 2014. Evalueringen viste at organiseringen av KRÅD ikke dekker alle roller og behov som fremstår som viktige ut fra rådets mandat. I 2015 ble KRÅD erstattet av Kompetansesenter for kriminalitetsforebygging. Kompetansesenteret legges fra høsten 2015 til Sekretariatet for Konflikttrådene.

4.2.2 Resultater – omfattende bruk av ungdomsstraff og ungdomsoppfølging

Tabell 2.35 Antall mottatte saker i konflikttrådene 2010–2014

År	2010	2011	2012	2013	2014
Mottatte saker	8 686	8 271	7 920	7 479	7 256

Nedgangen i antall mottatte saker i konflikttrådene fortsatte fra 2013 til 2014. I perioden fra 2010 til 2014 var det nedgang på om lag 20 pst. i antall mottatte saker i konflikttrådene. Dette skyldes blant annet en generell nedgang i registrert kriminalitet. Det gjelder spesielt for den gruppen som

er mest aktuell for mekling, unge i alderen 15–18 år.

Siden de nye strafferettslige reaksjonene ungdomsstraff og ungdomsoppfølging trådte i kraft 1. juli 2014 er 252 ungdommer mellom 15–18 år ilagt eller dømt til annet opplegg enn fengselsstraff.

212 ungdommer har fått ungdomsoppfølging og 40 er dømt til ungdomsstraff. Erfaringene så langt viser at reaksjonsformene fungerer godt overfor målgruppen og at oppfølgingen fører til positive endringer for ungdommene.

4.2.3 Utdringer – kapasitetsutfordringer for konfliktrådene

De nye straffereaksjonene ungdomsstraff og ungdomsoppfølging har fungert godt det første året etter ikrafttredelse og antallet saker har vært høyere enn antatt før reformstart. Dette har ført til at enkelte regioner opplever kapasitetsutfordringer, spesielt når det gjelder oppgavene som tilfaller ungdomskoordinatoren.

4.2.4 Tiltak – konfliktrådene og Kompetansesenter for kriminalitetsforebygging

Departementet følger utviklingen av de nye straffereaksjonene nøye. Det foreslås å styrke konfliktrådene med 2,5 mill. kroner og at midlene skal gå til rekruttering av nye ungdomskoordinatører i regioner med stor saksinngang, jf. Innst. 6 S (2014–2015). Regjeringen iverksatte en følgeevaluering høsten 2014, som er planlagt ferdigstilt høsten 2018.

4.3.1 Resultater – fri rettshjelp

Tabell 2.36 Klagesaker i sammenheng med fri rettshjelp (2010–2014)

År	2010	2011	2012	2013	2014
Mottatte saker	562	457	414	402	463
Behandlede saker	546	514	388	386	490

Statens sivilrettsforvaltning har fra 2013 til 2014 registrert en økning på 15 pst. i antall innkomne klagesaker i sammenheng med fri rettshjelp. Økningen må ses i sammenheng med at det i denne perioden kom inn et stort antall søknader om fri sakførsel i forbindelse med rettslig prøving av en returavtale, og at det har vært økning i antall søknader om fritt rettsråd som gjelder omgjøringsbegjæringer over vedtak fra Utlendingsnemnda.

Justis- og beredskapsdepartementet gir tilskudd til spesielle rettshjelptiltak. Fra og med 2015 forvaltes ordningen av Statens sivilrettsforvaltning. Formålet med tilskuddsordningen er å gi kostnadseffektive rettshjelpstilbud til utsatte grupper og mennesker som er i en særlig vanske-

lig situasjon, og som kan oppfatte at terskelen for å oppsøke ordinær juridisk bistand er høy. Politidirektoratet og Sekretariatet for konfliktrådene skal sammen utføre en årlig analyse for å følge utviklingen i tilbakefall blant de som har gjennomført de to reaksjonsformene, jf. omtale under kap. 440.

Kompetansesenter for kriminalitetsforebygging ble med bakgrunn i evalueringen av KRÅD opprettet fra 1. juli 2015. Kompetansesenter for kriminalitetsforebygging har et tilknyttet departementsutvalg som referansegruppe. Senteret legges til Sekretariatet for konfliktrådene. Kompetansesenteret skal bistå lokalt kriminalitetsforebyggende arbeid gjennom rådgivning.

4.3 Fri rettshjelp

Den offentlig støttede rettshjelpen skal bidra til å sikre likhet for loven. Rimelig juridisk bistand sikres for enslige med inntekter inntil 246 000 kroner og for ektefeller og andre som lever sammen og har felles økonomi, og som tilsammen har inntekter inntil 369 000 kroner. Den samlede offentlige finansieringen av rettshjelp er omfattende. Finansieringen inkluderer hel eller delvis dekning av utgifter til domstolsbehandling og annen juridisk rådgivning innenfor visse sivilrettslige saksområder.

lig situasjon, og som kan oppfatte at terskelen for å oppsøke ordinær juridisk bistand er høy.

Tiltakene som har mottatt tilskudd fra tilskuddsordningen har hjulpet mennesker med behov for juridisk bistand. Tilskuddene skal gå til tiltak som best oppfylder formålet med ordningen. Fra og med 2015 ble ordningen øremerket. I 2015 ble det gitt 34,0 mill. kroner i tilskudd gjennom ordningen.

Regjeringen foreslo i revidert nasjonalbudsjett 2015, jf. Prop. 119 S (2014–2015) og Innst. 360 S (2014–2015), å opprette en ny tilskuddsordning for frivillige organisasjoners arbeid for barn med lang oppholdstid i Norge. Ordningen forvaltes av Statens sivilrettsforvaltning og det ble satt av 500 000 kroner til formålet i 2015.

4.3.2 Utfordringer – fri rettshjelp

Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker

I Regjeringens politiske plattform framgår det at «Barnevernet må få større adgang til å gi nødvendige hjelpetiltak, også uten samtykke der det er nødvendig for å forebygge omsorgsovertakelse». Forslag om lovendring på dette området ble vedtatt av Stortinget 11. juni 2015. Det vises til omtale under kap. 410, post 01 og omtale i Barne-, likestillings- og integreringsdepartementet sin budsjettproposisjon, kap. 853, post 01. Formålet med ordningen er å forbedre situasjonen til barnet og forebygge mer inngripende tiltak som omsorgsovertakelse. De private parter som påvirkes av lovendringene omfattes av ordningen med fri rettshjelp for saker i fylkesnemnda og domstolene.

Internasjonale barnebortføringssaker

Internasjonale barnebortføringssaker utsetter barn og berørte parter for store påkjenninger. Bedre tilgang til juridisk bistand vil kunne medføre raskere behandling av sakene, noe som igjen kan bidra til å redusere påkjenningene for barn som utsettes for bortføring.

Evaluering av spesielle rettshjelptiltak

Departementet har nylig gjennomført en evaluering av ordningen med spesielle rettshjelptiltak for å vurdere måloppnåelse og kartlegge eventuelle utfordringer med ordningen. Evalueringsrapporten konkluderer med at måloppnåelsen til ordningen jevnt over er god, men at det er mulig å foreta strengere prioriteringer i fordeling av tilskuddsmidlene for å sikre at midlene når frem til målgruppen.

Retts hjelpskontoret Indre Finnmark

Tilskudd til Retts hjelpskontoret Indre Finnmark (RIF) ble avviklet med virkning fra 30. juni 2015, og kontorets virksomhet opphørte med virkning fra samme tidspunkt. Retts hjelpskontoret Indre Finnmark har et stort arkiv som må avleveres til Statsarkivet.

4.3.3 Tiltak – fri rettshjelp

Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker

Det foreslås å øke bevilgningen til fri rettshjelp med 16 mill. kroner for å håndtere økt behov for gratis juridisk bistand i forbindelse med lovendringen som gir kommunene utvidet adgang til å

pålegge hjelpetiltak etter barnevernloven. Lovendringen trer i kraft 1. april 2016.

Internasjonale barnebortføringssaker

Regjeringen fremmet 19. juni 2015 Prop. 143 L (2014–2015), som inneholder forslag til endringer i barnebortføringsloven, barnevernloven, straffeloven av 2005 og rettshjelploven, jf. omtale under programkategori 06.20. Det foreslås blant annet å utvide reglene for fri rettshjelp i barnebortføringssaker. Det foreslås at en forelder kan få fri rettshjelp til advokatbistand i utlandet uavhengig av hvilken stat barnet er bortført til. Videre foreslås det at en forelder som har fått barnet sitt bortført til Norge kan få fri sakførsel. Begge forslagene forutsetter at rettshjelpsordningens inntekts- og formuesgrenser er oppfylt.

Evaluering av spesielle rettshjelptiltak

Regjeringen vil stille strengere krav til tilskuddsmottakere for spesielle rettshjelptiltak. Juridisk bistand skal kun gis til individer som faller innenfor rettshjelpsordningens målgruppe. På sikt kan det bli aktuelt å foreta endringer i fordelingsnøkkelen.

Ny tilskuddsordning for frivillige organisasjoner

I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2015 ble det opprettet en ny tilskuddsordning for frivillige organisasjoner med formål å ivareta interessene til barn med lang oppholdstid i Norge ved retur, gjennom å gi informasjon og eventuelt yte juridisk bistand i forbindelse med retur og behandling av omgjøringsanmodning i Utlendingsnemnda. Ordningen skal også omfatte bistand til barn uttransportert i perioden fra 1. juli 2014 til 18. mars 2015. Det foreslås å bevilge 1,0 mill. kroner til dette formålet i 2016. Ordningen skal etter planen avvikles i 2016.

Retts hjelpskontoret Indre Finnmark

Det foreslås å sette av 400 000 kroner til mottak, ordning og katalogisering av arkivet til Retts hjelpskontoret Indre Finnmark for avlevering til Statsarkivet.

4.4 Statens sivilrettsforvaltning

Statens sivilrettsforvaltning fatter vedtak på flere sivilrettslige felt, herunder erstatning i anledning av straffeforfølgning etter straffeprosessloven

kapittel 31, klagesaker etter lov om fri rettshjelp, klager over fylkesmennenes vedtak i tomtefestsaker og stadfestelse av testamenter. Virksomheten utøver sekretariatsfunksjon for Erstatningsnemnda for voldsofre, Stortingets rettfærdsvederlagsutvalg, Den rettsmedisinske kommisjon og Barnesakkyndig kommisjon. Videre er Statens sivilrettsforvaltning tillagt funksjon som sekretariat for Konkursrådet og rollen som sentral vergemålsmyndighet, jf. omtale under programkategori 06.60.

Justis- og beredskapsdepartementets særskilte garantiordning for bobehandling ble overført til Statens sivilrettsforvaltning med virkning fra 15. november 2014. Fra og med 1. januar 2015 fikk Statens sivilrettsforvaltning delegert forvaltningsansvaret for tilskuddsordningen til spesielle rettshjelpiltak.

Statens sivilrettsforvaltning overtar oppgaven med å attestere eksigible gjeldsbrev som skal fullbyrdes i Norden med virkning fra 1. januar 2016.

4.4.1 Resultater – økning i klager på vergemålsområdet

Statens sivilrettsforvaltning mottok 526 klager i 2014 i saker som gjelder vergemål, mot 131 klager i 2013. Økningen må ses i sammenheng med at vergemålsreformen ble iverksatt midtveis i 2013. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for klager var mellom seks og syv måneder i 2014.

4.5 Andre erstatningsordninger

Staten kan bli erstatningsansvarlig etter alminnelige erstatningsrettslige regler. Utbetalingene belastes kap. 471, post 71. Staten betaler også erstatning etter straffeforfølgning, som belastes kap. 471, post 72. Justis- og beredskapsdepartementet er i ferd med å ferdigstille nytt rundskriv

om hvilke utgifter som kan belastes kap. 471, post 71 og post 72.

En person som har vært siktet, tiltalt eller dømt for en straffbar handling kan ha rett til erstatning for økonomisk tap og oppreisning dersom vedkommende blir frifunnet, forfølgningen mot vedkommende blir innstilt eller vedkommende har vært pågrepet eller fengslet i strid med sentrale menneskerettighetskonvensjoner. Erstatningen følger faste satser for krenkelse eller annen skade av ikke-økonomisk art. Det vises til straffeprosessloven kap. 30 og 31 og i forskrift om standardsatser for oppreisning etter uberettiget straffeforfølgning.

4.5.1 Resultater – fortsatt nedgang i saker til Stortingets rettfærdsvederlagsordning

Statens sivilrettsforvaltning er sekretariat for Stortingets utvalg for rettfærdsvederlag som avgjør søknader om rettfærdsvederlag. Rettfærdsvederlagsordningen er Stortingets egen ordning, og er basert på sedvane. Ordningen er ikke regulert i formelle regler. Ordningen tar ikke sikte på å dekke økonomisk tap fullt ut. Innvilgelse av rettfærdsvederlag er ment som en kompensasjon for urett som er påført individet. Det er vilkår om at forholdet det søkes rettfærdsvederlag for er foreldet og ikke omfattes av andre erstatnings- eller kompensasjonsordninger.

Avgjørelsene kan ikke påklages. Stortingets rettfærdsvederlagsutvalg har fullmakt til å innvilge rettfærdsvederlag med inntil 250 000 kroner i den enkelte sak og inntil 300 000 kroner etter særordninger.

På grunn av nedgangen i antall søknader over tid, ble det for perioden 2014–2018 bare utnevnt ett utvalg for rettfærdsvederlag.

Tabell 2.37 Utbetalinger og saksinngang for rettfærdsvederlagsordningen 2010–2014

	2010	2011	2012	2013	2014
Utbetalinger i mill. kroner (kap. 2309)	130,9	104,0	64,8	61,0	30,4
Antall innkomne saker	760	830	647	602	442

Det ble i 2014 utbetalt om lag 30,4 mill. kroner i rettfærdsvederlag fra staten. Det er en reduksjon på nærmere 50 pst. fra 2013 og 76 pst. fra 2010. Nedgangen må ses i sammenheng med en markant nedgang i antallet innkomne saker i perioden.

Den totale gjennomsnittlige saksbehandlingstiden for alle typer saker har vært 16 måneder i 2014, noe som er to måneder kortere enn i 2013. Ved årsskiftet 2014–2015 hadde Statens sivilrettsforvaltning totalt 681 saker i restanse. Det er en nedgang på 62 saker fra året før. Sakene var enten

under utredning i faginstans, under utredning i Statens sivilrettsforvaltning som eneste faginstans eller ferdigstilt for utvalgsbehandling.

Erstatning i anledning straffeforfølgning

Tabell 2.38 Antall innkomne og behandlede saker etter straffeforfølgning i årene 2010–2014

	2010	2011	2012	2013	2014
Antall innkomne saker	595	647	636	740	782
Antall behandlede saker	791	855	773	729	801

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for saker i anledning straffeforfølgning behandlet i 2014 var syv måneder inkludert politiets saksbehandlingstid, noe som er uendret fra 2013. Det har vært en

moderat økning i antall innkomne saker de siste fem årene. På grunn av at antall behandlede saker overstiger saksinngangen, er restansene av ubehandlede saker redusert.

Kap. 470 Fri rettshjelp

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Driftsutgifter	18 848	765 111	695 621
70	Fri sakførsel	618 922		
71	Fritt rettsråd	151 619		
72	Tilskudd til spesielle rettshjelptiltak	31 300	34 333	36 029
	Sum kap. 0470	820 689	799 444	731 650

Det kan gis tilskudd til dekning av rettshjelpsutgifter i tvistesaker i og utenfor rettergang. De årlige utgiftene avhenger av i hvilken grad publikum benytter seg av tilbudet, og er derfor utfordrende å anslå på forhånd. Bevilgningen til ordningen omfatter også tilskudd til spesielle rettshjelptiltak.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til advokat, sakkyndige og meddommere m.m. i saker der det er gitt fri sakførsel etter reglene i lov om fri rettshjelp. Fri sakførsel gis i saker for domstolene og for særskilte forvaltningsorganer som fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, kontrollkommisjonen (for psykisk helsevern), smittevernemnda m.m. I tillegg dekker bevilgningen utgifter til advokat og rettshjelper i saker hvor det helt eller delvis er innvilget fritt rettsråd

etter reglene i lov om fri rettshjelp. Fritt rettsråd er juridisk rådgivning i saker som ikke er til behandling i domstolene eller et annet organ hvor det kan gis fri sakførsel.

Regjeringen foreslår å styrke fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker. Som følge av lovendringen om å gi kommunene utvidet adgang til å pålegge hjelpetiltak, foreslås det å øke bevilgningen til fri rettshjelp med 16 mill. kroner, jf. omtale under kap. 410, post 01 og kap. 853, post 01 under Barne-, likestillings- og integreringsdepartementet.

I forbindelse med at de tidligere postene 70 og 71 på kap. 470 ble inkludert i post 01 foreslås det å redusere med 102 mill. kroner knyttet til nettoverføringsordninger for merverdiavgift i staten.

Bevilgningen foreslås redusert med 3,8 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratisering- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Det foreslås en bevilgning på posten på 695,6 mill. kroner.

Post 72 Tilskudd til spesielle rettshjelptiltak

Bevilgningen på posten dekker primært tilskudd for å sikre rettssikkerhetsarbeid og tilskudd til rettshjelpsvirksomhet. Posten dekker også utgif-

ter til tilskuddsordningen for å ivareta interessene til barn med lang oppholdstid i Norge ved retur. Ordningen skal etter planen avvikles i 2016.

Det foreslås en bevilgning på posten på 36,0 mill. kroner.

Tabell 2.39 Mottakere under tilskuddsordningen for spesielle rettshjelptiltak i 2016

Fordeling av bevilgningen på kap. 470 post 72 for 2016		Kroner
Tilskudd til spesielle rettshjelptiltak		
Tiltak		Forslag 2016
Oslo Kommune Fri Rettshjelp		6 661 000
Kirkens Bymisjon Oslo – Gatejuristen		4 219 000
JUSS BUSS		3 719 000
Jusformidlingen i Bergen		3 552 000
JURK		3 497 000
Jusshjelpa i Nord-Norge		2 553 000
Norsk organisasjon for asylsøkere (NOAS)		2 079 000
Jushjelpa i Midt-Norge		1 166 000
Krisesentere		1 149 000
Gatejuristen Tromsø		1 021 000
Kirkens Bymisjon Bergen – Gatejuristen		888 000
Kirkens Bymisjon Trondheim – Rett på Gata/Gatejuristen		888 000
Kirkens Bymisjon Kristiansand – Gatejuristen		888 000
Gatejuristen Stavanger		805 000
Kirkens sosialtjeneste – Gatejurist Hamar		777 000
Rettshjelpskontoret Indre Finnmark		400 000
Tilskuddsordning lengeværende barn		1 000 000
Prostituertes interesseorganisasjon (PION)		272 000
Stine Sofies stiftelse		222 000
Norsk forbund for utviklingshemmede (NFU)		167 000
Støttesenteret mot incest – Oslo (SMI)		56 000
Pro Sentret i Oslo		50 000
Sum		36 029 000

Kap. 3470 Fri rettshjelp

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2016
		2014	Saldert budsjett 2015	
01	Tilkjente saksomkostninger m.m.	4 283	3 689	3 777
	Sum kap. 3470	4 283	3 689	3 777

Post 01 Tilkjente saksomkostninger m.m.

Saksomkostninger tilkjent staten i benefiserte saker føres under denne posten.

Det foreslås en bevilgning på posten på 3,8 mill. kroner.

Kap. 471 Statens erstatningsansvar og Stortingets rettfærdsvederlagsordning

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2016
		2014	Saldert budsjett 2015	
71	Erstatningsansvar m.m., <i>overslagsbevilgning</i>	104 558	68 917	70 916
72	Erstatning i anledning av straffeforfølgning, <i>overslagsbevilgning</i>	27 796	21 868	22 502
73	Stortingets rettfærdsvederlagsordning	30 430	61 980	63 777
	Sum kap. 0471	162 784	152 765	157 195

Bevilgningen på kapitlet dekker statens utbetalinger etter alminnelige erstatningsrettslige regler, erstatning i anledning av straffeforfølgning og Stortingets rettfærdsvederlagsordning.

Bevilgningen på posten er regelstyrt og bevilgningsforslaget er et anslag.

Det foreslås en bevilgning på posten på 70,9 mill. kroner.

Post 71 Erstatningsansvar m.m., overslagsbevilgning

Bevilgningen på kap. 471, post 71 belastes når staten blir dømt til eller har inngått forlik om å betale erstatning fordi staten er ansvarlig etter ulovfestede eller lovfestede erstatningsrettslige regler. Utbetaling av erstatning i kontraktsforhold kan ikke belastes kap. 471, post 71. Dersom det er andre budsjettposter som er ment å dekke de aktuelle utgiftene, kan erstatningsutbetalingene ikke belastes kap. 471, post 71.

Bevilgningen på kap. 471, post 71 benyttes også til dekning av en motparts saksomkostnader. Videre kan forsinkelsesrenter av erstatningskrav og saksomkostnader som påløper frem til en måned etter at dommen ble rettskraftig belastes posten. Forsinkelsesrenter som påløper etter dette tidspunktet, belastes virksomhetens eget driftsbud-

Post 72 Erstatning i anledning av straffeforfølgning, overslagsbevilgning

Bevilgningen på kap. 471, post 72 belastes ved dekning av erstatning i anledning av straffeforfølgning etter straffeprosessloven kapittel 31 og ved dekning av motpartens saksomkostnader etter straffeprosessloven § 438. Det er Statens sivilrettsforvaltning som avgjør krav om erstatning etter straffeforfølgning og utbetaler erstatning, jf. straffeprosessloven § 449 og delegasjonsvedtak av 9. desember 2003. Når staten blir dømt til å betale motpartens saksomkostnader etter straffeprosessloven § 438, belastes utbetalingen også post 72. Utbetalingen gjøres av politidistriktet eller påtalemyndigheten som utøver statens partsstilling i saken, ikke av domstolen. Forsinkelsesrenter av saksomkostnadene som påløper frem til en måned etter at dommen ble rettskraftig kan belastes kap. 471, post 72. Forsin-

kelsesrenter som er påløpt etter dette tidspunktet, belastes virksomhetens driftsbudsjett. Bevilgningen på posten er regelstyrt.

Det foreslås en bevilgning på posten på 22,5 mill. kroner.

Post 73 Stortingets rettferdsvederlagsordning

Rettferdsvederlagsordningen er Stortingets egen ordning der enkeltpersoner som har kommet sær-

lig uheldig ut i sitt møte med det offentlige i forhold til andre på samme tid, kan søke om en skjønsmessig kompensasjon. Søknadene avgjøres av Stortingets utvalg for rettferdsvederlag. Ordningen er basert på sedvane og er ikke nærmere regulert i formelle regler.

Det foreslås en bevilgning på posten på 63,8 mill. kroner.

Kap. 472 Voldsoffererstatning og rådgiving for kriminalitetsofre

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2016
		2014	budsjett 2015	
01	Driftsutgifter	43 175	28 920	20 440
70	Erstatning til voldsofre, <i>overslagsbevilgning</i>	413 471	371 894	331 229
	Sum kap. 0472	456 646	400 814	351 669

Kontoret for voldsoffererstatning behandler søknader om voldsoffererstatning fra personer som er påført personskade som følge av straffbar voldshandling. Bemanningen ved Kontoret for voldsoffererstatning utgjorde 52 årsverk per 1. oktober 2014. Kontoret behandler og avgjør søknader om voldsoffererstatning i første instans.

Kontoret for voldsoffererstatning har ansvaret for Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre, i alt 14 kontorer. Bemanningen ved Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre utgjorde 12,4 årsverk per 1. oktober 2014.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker driftsutgifter til Kontoret for voldsoffererstatning og driftsutgifter til Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre.

I forbindelse med at siste del av ekstrabevilgningen til bemanning for å ta unna saker etter ter-

roren 22. juli 2011 fases ut, foreslås det å redusere bevilgningen på posten med 10 mill. kroner.

Bevilgningen foreslås økt med 1,2 mill. kroner på grunn av feil i beregningen ved innføring av nøytral merverdiavgift for ordinære statlige forvaltningsorganer, jf. Prop. 1 S (2014–2015).

Bevilgningen foreslås redusert med 145 000 kroner i forbindelse med avbyråkratisering- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Det foreslås en bevilgning på posten på 20,4 mill. kroner.

Post 70 Erstatning til voldsofre, overslagsbevilgning

Posten er en regelstyrt overslagsbevilgning og skal gå til erstatning i saker etter voldsoffererstatningsloven.

Basert på regnskapstall og forventet utvikling foreslås det en bevilgning på posten på 331,2 mill. kroner.

Kap. 473 Statens sivilrettsforvaltning

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2016
		2014	Saldert budsjett 2015	
01	Driftsutgifter	45 020	42 554	40 144
	Sum kap. 0473	45 020	42 554	40 144

Statens sivilrettsforvaltning fatter etter delegasjon vedtak på flere sivilrettslige felt, herunder erstatning i anledning av straffeforfølgning etter straffeprosessloven kapittel 31, klagesaker etter lov om fri retts hjelp, klager over fylkesmennenes vedtak i tomtfestesaker og oppgaven med stadfestelse av testament. Virksomheten utøver sekretariatsfunksjon for Erstatningsnemnda for voldsofre, Stortingets rettferdsvederlagsutvalg, Den rettsmedisinske kommisjon og Barnesakkyndig kommisjon. Videre er Statens sivilrettsforvaltning tillagt funksjon som sekretariat for Konkursrådet og rollen som sentral vergemålsmyndighet.

Statens sivilrettsforvaltning skal være kompetansesenter på fagområdene som tilligger virksomheten.

Bemanningen i Statens sivilrettsforvaltning utgjorde 59 årsverk per 1. oktober 2014.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker driftsutgifter til Statens sivilrettsforvaltning. Dette inkluderer godtgjørelser, reise- og kursutgifter til medlemmer av utvalgene for rettferdsvederlag og Erstatningsnemnda for voldsofre. Bevilgningen dekker i tillegg de ordinære driftsutgiftene til Den rettsme-

disinske kommisjon (herunder kommisjonens sekretariat), driftsutgiftene til sekretariatet for Konkursrådet samt øvrige utgifter knyttet til Konkursrådet, herunder godtgjørelser og reiseutgifter til medlemmene av rådet.

Statens sivilrettsforvaltning ble styrket med 5 mill. kroner for å håndtere klagesaker etter terroren 22. juli 2011. Det har vært en moderat nedgang i inngangen av klagesaker for voldsoffererstatning. Det foreslås derfor å redusere bevilgningen med 2,5 mill. kroner.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 får fullmakt til å overskride bevilgningen på kap. 473, post 01 mot tilsvarende merinntekter på kap. 3473, post 01, jf. forslag til vedtak.

Videre foreslås det at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 kan nettoføre som utgiftsreduksjon under kap 473, post 01 inntektene ved avholdelse av kurs og konferanser i regi av Konkursrådet samt inntekter fra rådets øvrige virksomhet, jf. forslag til vedtak.

Bevilgningen foreslås redusert med 213 000 kroner i forbindelse med avbyråkratisering- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Det foreslås en bevilgning på posten på 40,1 mill. kroner.

Kap. 3473 Statens sivilrettsforvaltning

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2016
		2014	Saldert budsjett 2015	
01	Diverse inntekter	257	5	5
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	1 160		
18	Refusjon av sykepenger	289		
	Sum kap. 3473	1 706	5	5

Post 01 Diverse inntekter

Inntektene på posten er refusjoner som skal dekke utgifter som Den rettsmedisinske kommisjon har i forbindelse med kurs og eventuelle andre inntekter.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 får fullmakt til å overskride bevilgningen på kap. 473, post 01 mot tilsvarende merinntekter på kap. 3473, post 01, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 5 000 kroner.

Kap. 474 Konfliktråd

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2016
		2014	Saldert budsjett 2015	
01	Driftsutgifter	95 938	96 417	103 180
60	Tilskudd til kommuner til SLT-tiltak, <i>kan overføres</i>			5 661
	Sum kap. 0474	95 938	96 417	108 841

Konfliktrådene tilbyr mekling, tilrettelagte møter og stormøter mellom parter i konflikt som følge av et straffbart forhold eller sivile uoverensstemmelser av rettslig eller utenomrettslig art. Dette er en viktig del av rettspleien. Sekretariatet for konfliktrådene har ansvaret for drift og utvikling av 22 konfliktråd.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal gå til drift av 22 konfliktråd og til drift av Sekretariatet for konfliktrådene. Samlet utgjorde bemanningen ved Sekretariatet og i konfliktrådene 106 årsverk per 1. oktober 2014.

For å møte kapasitetsutfordringer som følge av de nye straffereaksjonene ungdomsstraff og ungdomsoppfølging, foreslås det å øke bevilgningen med 2,5 mill. kroner til nye ungdomskoordinatorer.

I forbindelse med opprettelsen av Kompetansesenter for kriminalitetsforebygging foreslås det å øke bevilgningen på kap. 474, post 01 med 6 mill.

kroner mot tilsvarende reduksjon av bevilgningen på kap. 400, post 01, jf. omtale under kap. 400.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 får fullmakt til å overskride bevilgningen på kap. 474, post 01, mot tilsvarende merinntekter på kap. 3474, post 02, jf. forslag til vedtak.

Sekretariatet for konfliktrådene utførte tidligere IKT-tjenester for Statens sivilrettsforvaltning. Dette gjør de ikke lenger og inntektene har bortfalt. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2015 ble det korrigeret for de budsjettmessige konsekvensene av bortfallet av oppgaven. Det foreslås å redusere bevilgningen på kap. 474, post 01 med 2 mill. kroner, mot en tilsvarende reduksjon av bevilgningen på kap. 3474, post 02.

Bevilgningen foreslås redusert med 483 000 kroner i forbindelse med avbyråkratisering- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Det foreslås en bevilgning på posten på 103,2 mill. kroner.

Post 60 Tilskudd til kommuner til SLT-tiltak, kan overføres

Kompetansesenteret for kriminalitetsforebygging skal disponere midler til tilskudd til kommuner til samordning av lokale rus- og kriminalitetsfore-

byggende tiltak (SLT). På bakgrunn av dette foreslås det å opprette en ny tilskuddspost på kap. 474, post 60. Det foreslås en bevilgning på posten på 5,661 mill. kroner, mot tilsvarende reduksjon på kap. 440, post 60. Det vises til omtale under kap. 440.

Kap. 3474 Konfliktråd

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
02	Refusjoner	591	2 570	645
16	Refusjon fødselspenger/adopsjonspenger	345		
18	Refusjon av sykepenger	1 106		
	Sum kap. 3474	2 042	2 570	645

Post 02 Refusjoner

Inntektene på posten er refusjoner som skal dekke konfliktrådernes utgifter i forbindelse med kurs og konferanser. Sekretariatet for konfliktrådene utførte tidligere IKT-tjenester for Statens sivilrettsforvaltning. Dette gjør de ikke lenger og inntektene har bortfalt. Bevilgningen på kap.

3474, post 02 foreslås derfor redusert med 2 mill. kroner, jf. omtale under kap. 474. Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 får fullmakt til å overskride bevilgningen på kap. 474, post 01 mot tilsvarende merinntekter på kap. 3474, post 02, jf. forslag til vedtak. Det foreslås en bevilgning på posten på 0,645 mill. kroner.

Kap. 475 Bobehandling

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Driftsutgifter	73 077	65 925	75 364
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	6 912	7 002	7 169
	Sum kap. 0475	79 989	72 927	82 533

Bevilgningen på kapitlet dekker statens ansvar for utgifter til konkursbehandling og utgifter til Justis- og beredskapsdepartementets særskilte garantiordning til gransking av konkursboer.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på kapitlet dekker statens ansvar for utgifter til konkursbehandling i tilfeller hvor boet eller den som begjærer konkurs (rekvirenten) ikke dekker utgiftene. Dette er regelstyrte utgifter etter konkursloven § 73.

Bevilgningen foreslås redusert med 332 000 kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Det foreslås at bevilgningen økes med 11 mill. kroner i forbindelse med at uttrekket av merverdiavgift fra 2015 har blitt beregnet på nytt.

Bevilgningen på posten foreslås redusert med 3 mill. kroner på bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling.

Det foreslås en bevilgning på posten på 75,4 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til Justis- og beredskapsdepartementets særskilte garantiordning.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet under garantiordningen får fullmakt til å kunne pådra seg forpliktelser med inntil 10 mill. kroner utover gitt bevilgning på kap. 475, post 21 slik at totalrammen for nytt og gammelt ansvar

ikke overstiger 33 mill. kroner, jf. forslag til vedtak. Videre foreslås det at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 får fullmakt til å nettoføre som utgiftsreduksjon på kap. 475, post 21 tilbakebetalte inntekter under garantiordningen, jf. forslag til vedtak. Slik tilbakebetaling skjer når boet får inn penger etter at tingretten har betalt ut garantibeløp til bostyrer.

Det foreslås en bevilgning på posten på 7,2 mill. kroner.

Programkategori 06.80 Svalbardbudsjettet

Utgifter under programkategori 06.80 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
50-59	Overføringer til andre statsregnskaper	1 512 234	283 665	302 881	6,8
	Sum kategori 06.80	1 512 234	283 665	302 881	6,8

Utgifter under programkategori 06.80 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
480	Svalbardbudsjettet	1 512 234	283 665	302 881	6,8
	Sum kategori 06.80	1 512 234	283 665	302 881	6,8

Det er gitt en nærmere redegjørelse for målene for norsk svalbardpolitikk i Prop. 1 S (2015–2016) Svalbardbudsjettet.

Justis- og beredskapsdepartementet fremmer svalbardbudsjettet som en egen budsjettproposisjon samtidig med statsbudsjettet. Bakgrunnen for dette er artikkel 8 i Svalbardtraktaten som begrenser adgangen til å oppkreve skatter og avgifter på Svalbard og hvordan disse midlene kan anvendes. De skatter og avgifter som innkreves på Svalbard skal i sin helhet komme Svalbard til gode.

Hvert år gis et tilskudd fra statsbudsjettet til dekning av underskuddet på svalbardbudsjettet. For 2016 er det foreslått 450,9 mill. kroner i utgifter og 148,0 mill. kroner i inntekter på svalbardbudsjettet. Differansen på 302,9 mill. kroner mellom utgifter og inntekter i svalbardbudsjettet danner grunnlaget for tilskuddet over Justis- og beredskapsdepartementets kap. 480.

Det er bred politisk enighet om hovedmålene i svalbardpolitikken, jf. Innst. S. nr. 336 (2008–2009). Målene har ligget fast i lang tid og historien har vist at forvaltning av øygruppa etter disse målene har vært vellykket.

Regjeringen er nå i gang med utarbeidelse av en ny stortingsmelding for Svalbard. Denne skal legges fram for Stortinget i 2016. Meldingen vil inneholde en helhetlig gjennomgang og vurdering av norsk svalbardpolitikk sett opp mot de målene, prioriteringene og virkemidlene som gjelder spesielt for Svalbard. Det har skjedd en betydelig utvikling innenfor mange viktige områder på Svalbard siden forrige melding ble fremlagt i 2009. Utviklingen for Store Norske Spitsbergen Kulkompani A/S har – først og fremst grunnet svært lav kullpris – blitt mer utfordrende. Disse utviklingstrekkene og utfordringene i SNSK AS krever en overordnet og helhetlig tilnærming og bør derfor drøftes i en melding.

Oppgradering av havneinfrastrukturen på Svalbard er omtalt i Meld. St. 26 (2012–2013) *Nasjonal transportplan 2014–2023 (NTP)*. Det er satt av inntil 200 mill. kroner i statlige midler i planperioden til oppgradering og bygging av ny havneinfrastruktur i Longyearbyen, med utgangspunkt i en kostnad på 400 mill. kroner. Det er videre lagt til grunn at prosjektene eventuelt realiseres med bidrag fra lokale aktører og privat næringsvirksomhet. Det foreslås bevilget 15 mill. kroner til planlegging av

ny havneinfrastruktur i Longyearbyen i tråd med NTP. Kystverket gis i oppdrag å vurdere konsepter foreslått av Longyearbyen lokalstyre, samt utrede og vurdere andre aktuelle konsepter for oppgradering av havneinfrastrukturen.

Regjeringen har i Sundvollenerklæringen fastslått at Nordområdene er Norges viktigste utenrikspolitiske interesseområde. Regjeringen vil derfor – i lys av utviklingen i nordområdene, med økt aktivitet i form av sjøtransport og ressursutvinning – sikre en sterk norsk tilstedeværelse og suverenitetshevdelse i nordområdene, inkludert Svalbard. I denne sammenhengen er Kystvaktens oppdrag, og god kapasitet innen søk og redning, særlig viktig.

Regjeringen har styrket helikoptertjenesten på Svalbard ved at det fra 1. april 2014 er stasjonert to store og likeverdige helikoptre ved basen i Longyearbyen. Det er bygget ny hangar for å få tilfredsstillende hangarforhold for de nye helikoptrene.

Fra sesongen 2014 har Sysselmannen inngått ny kontrakt for tjenestefartøy innenfor en ramme på 35 mill. kroner. Kontrakten innebærer at det er bygd et nytt fartøy med høye miljømål som dekker Sysselmannens behov både i rednings- og beredskapssammenheng og i inspeksjonsøyemed.

Grunnet de globale klimaendringene med større isfrie områder en større del av året i nordområdene, er sesongen for nærings- og turistaktiviteter på og rundt Svalbard utvidet. Dette skaper et økende behov for at Sysselmannens tjenestefartøy skal være disponibelt i beredskaps- og redningsarbeid i en større del av året. Regjeringen foreslår på denne bakgrunn at Sysselmannens transportbudsjett økes med 18 mill. kroner, noe som muliggjør å forlenge seilingssesongen for tjenestefartøyet fra 6 til om lag 9 måneder i året.

Et nytt renseanlegg ved det kullfyrte energiverket i Longyearbyen er fullfinansiert med statlige midler over svalbardbudsjettene 2012–2014 og vil være ferdigstilt ved utgangen av 2015.

Regjeringen foreslår at bevilgningen økes med 1,25 mill. kroner i 2016 som kompensasjon for helårsvirkningen av drift av renseanlegget.

Som eier av kraftverket i Longyearbyen er LL ansvarlig for sikkerheten i leveransen av varme og energi i lokalsamfunnet. En tilstands- og levetidsvurdering av energiverket i Longyearbyen våren 2013 viste at det var et sterkt behov for å foreta oppgraderinger og investeringer i kraftverket for å sikre leveransen av strøm og varme og slik forlenge levetiden til kraftverket. For å redusere risikoen for svikt i energileveransene, ble det anbefalt at arbeidet ble igangsatt snarest mulig.

Arbeidet ble kostnadsberegnet til om lag 98 mill. kroner i nyinvesteringer og ekstraordinære vedlikeholdstiltak, og ville gi en forlenget levetid på om lag 20 år. Gjennom omdisponeringer og bruk av fondsavsetninger igangsatte lokalstyret arbeid for 11 mill. kroner til dette formålet i 2014. Stortinget vedtok at de resterende kostnadene med rehabiliteringen (om lag 87 mill. kroner) skulle dekkes som et spleiselag der Lokalstyret dekker 1/3 og staten 2/3 av kostnadene. Stortinget bevilget 13,3 mill. kroner i svalbardbudsjettet for 2015 som statens andel av dette arbeidet. Regjeringen foreslår at bevilgningen i 2016 økes med 10 mill. kroner som statens andel av rehabiliteringsarbeidet. Rehabiliteringen skal etter planen være ferdigstilt i 2018.

Sysselmannen har de senere årene opplevd en økning i sine oppgaver både i omfang og kompleksitet. Sysselmannens administrasjonsbygg ble utvidet i 2014 og det er ved siden av økt kontorareal etablert et tidsmessig stabsrom til bruk ved større hendelser der det settes krisestab. Samtidig ble bemanningen i Sysselmannens politiavdeling økt med tre nye stillinger, noe som gjør Sysselmannen i stand til – innenfor de gjeldende arbeidstidsbestemmelsene for politiet – å løse nye og større utfordringer på rednings- og beredskapsområdet og på sikkerhetsområdet.

Tabell 2.40 Utviklingen i svalbardbudsjettets utgiftsside og tilskudd (mill. kroner)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Tilskudd kap. 480	91,1	120,7	145,5	323,2	283,6	302,9
Svalbardbudsjettet utgifter	266,9	293,5	317,4	455,8	417,8	450,9

I tillegg til tilskuddet over kap 480, har staten årlig betydelige utgifter, blant annet til støtte til forskning på Svalbard og til nasjonale tiltak som sykehus og universitet i Longyearbyen. Utgiftene til disse formålene bevilges over det ordinære

statsbudsjettet under de enkelte fagdepartementers kapitler. En oversikt over og omtale av bevilgninger til svalbardformål over de andre fagdepartementers budsjetter er gitt i Prop. 1 S (2015–2016) *Svalbardbudsjettet* punkt 4 og vedlegg 1.

Programkategori 06.90 Beskyttelse og innvandring

Utgifter under programkategori 06.90 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
01-23	Driftsutgifter	2 943 952	2 712 978	2 745 409	1,2
30-49	Nybygg, anlegg m.v.	3 250			
60-69	Overføringer til kommuner	310 281	286 303	275 711	-3,7
70-89	Overføringer til private	624 307	581 777	549 070	-5,6
	Sum kategori 06.90	3 881 790	3 581 058	3 570 190	-0,3

Utgifter under programkategori 06.90 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
490	Utlendingsdirektoratet	3 588 493	3 301 234	3 290 965	-0,3
491	Utlendingsnemnda	293 297	279 824	279 225	-0,2
	Sum kategori 06.90	3 881 790	3 581 058	3 570 190	-0,3

1 Innledning

Programkategori 06.90 omfatter utforming og iverksetting av asyl- og innvandringspolitikk som Justis- og beredskapsdepartementet har ansvar for, med unntak av oppgaver som sorterer under politiets ansvarsområde og er beskrevet under programkategori 06.40. Kategori 06.90 omfatter

bl.a. utvikling og forvaltning av utlendingslovgivningen, drift av asylmottak, assistert retur- og drift av Utlendingsdirektoratet (UDI) og Utlendingsnemnda (UNE).

Politikkområdet reguleres primært av utlendingsloven og utlendingsforskriften, rundskriv og instruksjer.

Tabell 2.41 Sentrale prognoser til grunn for 2016-budsjettet

	Antall
Asylsøkere til Norge	11 000
Oppholdssaker til UDI	89 420
Personer i mottak (ekskl. omsorgsentre) gjennomsnitt	12 510

Tallene i tabellen er prognoser og må ikke forveksles med måltall. Prognoser som gjelder asylsøkere og innvandring er usikre. Prognosene er satt 15. juni 2015 av Beregningsgruppen for utlendingsforvaltningen. Prognosen for personer i mottak er justert siden juni 2015 på grunn av økt bosetting og forslag om uttak av flere overføringsflyktninger fra Syria. Prognosene fastsettes fire ganger i året i forbindelse med milepæler i arbeidet med statsbudsjettet. Tilstrømmningen av personer som søker beskyttelse har siden sommeren vært større enn prognosene i tabellen tilsier. Nye prognoser settes i begynnelsen av oktober 2015. Regjeringen vil vurdere om det er behov for å komme tilbake til Stortinget med forslag om bevilgningsendringer knyttet til utlendingsområdet i et tilleggsnummer til budsjettforslaget for 2016.

1.1 Kategoriens organisering og innplassering i kjedeperspektivet

Asylkjeden

Asylkjeden defineres som prosessen fra en person forlater sitt hjemland for å søke om beskyttelse, til en tidligere asylsøker med oppholdstillatelse bosettes i en kommune, eller til en tidligere asylsøker med avslag forlater Norge. Kategorien beskyttelse og innvandring omfatter sentrale deler av virkemidlene knyttet til asylkjeden, herunder saksbehandling, drift av asylmottak, samt egenorganisert og assistert retur.

Som det foregående år vil Justis- og beredskapsdepartementet også for 2016 ha særskilt oppmerksomhet på asylkjeden. Virkemidler tilknyttet asylkjeden ligger under flere programkategorier og departementer. Hovedvekten av virkemidlene er å finne under Justis- og beredskapsdepartementets ansvarsområde, som både har et sektoransvar og et samordningsansvar for asylpolitikken. Oversikt over hvilket ansvar de ulike departementene har i asylkjeden fremkommer i tabell i del I. I tillegg til departementene har vertskommuner for asylmottak viktige oppgaver overfor beboere i mottak, bl.a. innenfor primærhelsetjenesten, det lokale barnevernet og grunnopplæringen.

1.2 Målstruktur

På migrasjonsfeltet er det prioritert å sette mål knyttet til asylkjeden. Som bakgrunn for målformuleringene er det for asylkjeden som helhet identifisert fem hovedutfordringer:

- Høyt antall asylsøkere uten beskyttelsesbehov
- Uavklart identitet for stor andel av asylsøkerne
- Lang ventetid før bosetting
- Høyt antall personer med utreiseplikt og lang botid i Norge
- Samhandlingsutfordringer

Justis- og beredskapsdepartementet har på den bakgrunn fastsatt følgende hovedmål for dette departementets portefølje innenfor asylkjeden:

Asylkjeden

Færre asylsøkere uten beskyttelsesbehov
Raskere retur
Raskere avklaring av identitet

Rask bosetting er definert som et delmål av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

sjettforslag under programkategori 06.40 og Prop. 1 S (2015–2016) for Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet.

2 Budsjettmessige prioriteringer

- Øke bevilgningen til UDI med 20 mill. kroner for å styrke saksbehandlingskapasiteten i UDI
- Kvote på 3 000 overføringsflyktninger fra Syria i 2016, jf. Stortingets vedtak av 19. juni 2015. Bevilgningen foreslås på denne bakgrunn økt med 44,3 mill. kroner under kap. 490, post 01, 73 og 75 for å øke den totale kvoten for overføringsflyktninger til 3 120. Det vises også til bud-

3 Nærmere om asylkjeden

3.1 Asylankomster

3.1.1 Resultater – færre asylsøkere uten beskyttelsesbehov

Politiet har ansvaret for å registrere alle som søker om beskyttelse i Norge. Bevilgninger til Politiet er omtalt under programkategori 06.40.

Tabell 2.42 Registrerte asylsøkere til Norge 2010–2014

	2010	2011	2012	2013	2014
Antall	10 064	9 053	9 785	11 983	11 480
Norges andel av asylsøkere til Europa	3,5 %	2,6 %	2,6 %	2,6%	1,7 %

Kilde: UDI

Asylsøknader til Norge i 2014 sank litt i forhold til året før, til tross for at Europa mottok flere asylsøkere enn tidligere år. Antall vedtak om henvisning tilbake til andre europeiske land i hht. Dublinregelverket, var på om lag 20 pst. av totalt antall behandlede asylsøknader i 2013 og 2014. Andelen som får opphold i Norge økte litt i 2014, til 67 pst. av alle realitetsbehandlede saker i UDI.

Første halvår 2015 var tallet på asylsøkere til Norge lavere enn i første halvår 2014. Dette ble avløst av en kraftig økning i juli og august. I august kom det over 2 300 asylsøkere til Norge. Dette er det høyeste antallet på en enkelt måned siden begynnelsen av 1990-tallet. Det er spesielt sterk økning i asylsøkere fra Syria og enslige mindreårige asylsøkere fra Afghanistan. Per 31. august 2015 har det ankommet over 1 950 enslige mindreårige asylsøkere, sammenlignet med om lag 750 enslige mindreårige asylsøkere på samme tid i fjor.

Økning av antall asylsøkere medfører økte offentlige utgifter. Utgiftene til mottak av asylsøkere i innledende fase dekkes i stor grad innenfor bistandsrammen. Ved uforholdsmessig store ankomster kan derfor Norges evne til å avhjelpe de humanitære behovene i flyktningssituasjonen nær-områder bli svekket. I tillegg settes det norske asylsystemet under press. Det er derfor viktig å redusere antall asylsøkere uten beskyttelsesbehov.

Schengen-samarbeidet innebærer bl.a. at indre grensekontroll på Schengen-territoriet er opphevet for å gi økt mobilitet mellom landene som omfattes av samarbeidet. Dette gjelder både for Schengen-landenes egne borgere og for tredjelandsborgere. Mulighetene for å kontrollere tredjelandsborgere som har fått oppholdstillatelse eller Schengen-visum er redusert. Medlemslandene kan, etter avtale, utstede Schengen-visum på vegne av hverandre, noe som innebærer mindre kontroll med hvem det utstedes visum til. Fraværet av kontroll på Schengen-området indre grenser betyr økt behov for kontroll på Schengen-området yttergrense. Deler av yttergrensen er under sterkt press og mange migranter krysser yttergrensen irregulært. De fleste asylsøkere som kommer til Norge har ankommet Schengen-områ-

det over Middelhavet, Egeerhavet eller Vest-Balkan og benyttet reisefriheten i Schengen-området.

3.1.2 Utfordringer – økning i asylankomster

Antallet asylsøkere fordeler seg svært ulikt mellom europeiske land. De siste årene har fem land mottatt ca. 70 pst. av alle søkerne i EU-/EFTA. Norge er ikke blant de aller største mottakslandene i antall, men sett i forhold til folketall mottok Norge om lag 75 pst. flere søkere enn EU-/EFTA-landenes gjennomsnitt i 2014. Økningene i asylankomster fra sommeren 2015 kan ha innvirkning på Norges andel fremover.

Ved tidspunkt for utarbeidelse av budsjettforslaget for 2016 var prognosen for antall asylsøkere til Norge i 2016 på 11 000. Regjeringen vil på bakgrunn av nye prognoser vurdere om det er behov for å komme tilbake til Stortinget med forslag om bevilgningsendringer knyttet til utlendingsområdet i et tilleggsnummer til budsjettforslaget for 2016.

Det er mange eksempler på at asylinstituttet blir forsøkt misbrukt for å få opphold i Norge. Eksempler på dette er personer som søker asyl idet de pågripes for kriminelle handlinger eller personer som oppgir feil identitet, herunder feil alder for å bli behandlet som enslig mindreårig asylsøker. I 2014 ble i overkant av 40 pst. av de som ble aldersundersøkt vurdert til å enten være over 18 år eller lite sannsynlig under 18 år. Totalt ble 963 søkere alderstestet, 433 falt inn under de forannevnte kategoriene, de øvrige ble ansett som mest sannsynlig å være under 18 år eller det var tvil om vedkommende var over eller under 18 år. Det er også eksempler på personer som reiser på ferie til landet de har flyktet fra kort tid etter at de har fått beskyttelse i Norge. Tidvis ankommer også asylsøkere som har begått handlinger som innebærer at de ikke har krav på beskyttelse etter flyktningkonvensjonen (forbrytelser mot freden, krigsforbrytelser mv.).

I lys av utviklingen i antall asylsøkere siden sommeren 2015 er det særlig viktig å forhindre at personer med grunnløse søknader bidrar til å øke presset på utlendingsforvaltningen. Antallet asyl-

søkere til Norge med antatt grunnløse søknader er redusert de seneste årene. Det er likevel potensial for å redusere ankomsttallet for denne gruppen ytterligere. I tillegg til misbruk kan asylordningen omgås ved at asylsøkere og irregulære migranter ikke blir registrert i det Schengen-land de er ankommet eller hatt opphold. Ved slike omgåelser kan asylsøkere i større grad selv avgjøre hvilket land som skal behandle søknader om asyl.

3.1.3 Tiltak – endret regelverk og kapasitetsbygging for å hindre misbruk

Justis- og beredskapsdepartementet vil gjøre endringer i regelverk/praksis som innebærer at flyktningers beskyttelsesbehov i større grad enn i dag kan vurderes på nytt når grunnlaget for beskyttelse er bortfalt som følge av politiske, sosiale eller humanitære forbedringer i hjemlandet.

Justis- og beredskapsdepartementet vil instruere UDI om tilbakekall av oppholdstillatelse dersom flyktninger reiser tilbake til hjemlandet på ferie.

Justis- og beredskapsdepartementet sendte 3. juli 2015 på høring et forslag til endringer i reglene om bortvisning på bakgrunn av grunnleggende nasjonale interesser eller utenrikspolitiske hensyn.

Justis- og beredskapsdepartementet sendte 3. juli 2015 på høring et lovforslag som åpner for pågrep og fengsling av asylsøkere som får søknaden behandlet i hurtigprosedyren for antatt grunnløse asylsøknader (den såkalte 48-timersprosedyren). Formålet er blant annet å sikre at asylsøkeren er tilgjengelig under hurtigprosedyren og ikke forsvinner før saken er avgjort, og å legge til rette for rask uttransportering når det foreligger et avslagsvedtak.

For å forbedre det europeiske asylsystemet har Europakommisjonen foreslått ulike tiltak blant annet for å sikre registrering av asylsøkere i første ankomstland, og en omfordeling av asylsøkere i EU. Andre tiltak omhandler gjenbosetting og en mer effektiv returpolitikk.

3.2 Saksbehandling asylsaker

3.2.1 Resultater 2014

UDI behandler søknader om asyl i første instans. En del asylsøknader blir ikke realitetsbehandlet i Norge, men avslått på formelt grunnlag i henhold til Dublin-regelverket. Etter dette regelverket skal søkere som tidligere har registrert opphold eller har fremmet søknad om asyl i annet Dublin-land,

overføres til dette for behandling av søknaden. Formålet er bl.a. å hindre at personer som har søkt om eller fått beskyttelse i et annet Dublinland undergraver asylinstituttet ved å søke om beskyttelse i andre medlemsstater (asylhopping). Av sakene som ble avslått i henhold til Dublin-regelverket i 2014 ble de fleste overført til Italia, dernest Sverige, Tyskland, Spania og Frankrike.

UNE er klageinstans for vedtak fattet av UDI i saker etter utlendingsloven og statsborgerloven. UNEs vedtak er endelige. UNE har i tillegg en plikt til å vurdere omgjøringsanmodninger. I 2014 mottok UNE 4 890 omgjøringsanmodninger i asylsaker. Om lag 60 pst. av klagerne som framsatte en omgjøringsanmodning i 2014 hadde framsatt en eller flere omgjøringsanmodninger tidligere. I 2014 førte 17 pst. av omgjøringsanmodningene til at klageren fikk medhold. Det vises til pkt. 3.2.4. for nærmere omtale av endringer av særlig betydning for barn med lang oppholdstid i Norge.

For å sikre at all relevant informasjon kommer fram i asylsøknaden gis det tidlig i søknadsprosessen veiledning og hjelp til asylsøkere. Tilgang til tolk til bruk under asylintervjuer er utfordrende når det kommer mange med samme nasjonalitet. I 2014 har det vært utfordringer med å finne tilstrekkelig antall tolker for porteføljene fra Eritrea og Syria. Videre har asylsøkere rett til fri retts hjelp i inntil fem timer i forbindelse med klage over avslag på søknad om beskyttelse, og ytterligere fem timer ved eventuelt personlig fremmøte i UNE. Enslige mindreårige asylsøkere har rett til fri advokatbistand også i første instans. Det er i tilknytning til vergemålsordningen en representantordning for enslige mindreårige asylsøkere som sikrer at disse asylsøkerne får oppnevnt en representant. Se programkategori 06.60 for generell omtale av vergemålsordningen.

Regjeringen la 23. mai 2014 frem Prop. 104 L (2013–2014) *Endringer i utlendingsloven (unntak fra taushetsplikt)*. Forslaget innebærer blant annet at ansatte i mottak får plikt til å utlevere opplysninger om en beboer til utlendingsmyndighetene når dette etterspørres. Stortinget sluttet seg til forslaget 9. desember 2014 med visse justeringer hva gjelder beboere som er barn, jf. Innst. 103 L (2014–2015). Lovendringene trådte i kraft 1. juni 2015.

Regjeringen la 6. mars 2015 frem Prop. 62 L (2014–2015) *Endringer i utlendingsloven (gjennomføring av Eurodac-forordningen 2013)*. Endringene gjelder gjennomføring av Europaparlaments- og rådsforordning (EU) nr. 603/2013 av 26. juni 2013 (Eurodac-forordningen av 2013) i

norsk rett. Hovedformålet med forordningen er et bedre system for overføring av fingeravtrykk og sletting av data samt å rette mangler ved medlemsstatenes tilgang til relevant informasjon om

asylsøkere i andre medlemsland. Stortinget sluttet seg til forslaget 19. mai 2015, jf. Innst. 244 L (2014–2015), og lovendringen trådte i kraft 20. juli 2015.

3.2.1.1 UDI – flere ubehandlede saker

Tabell 2.43 Saksbehandlingstid realitetsbehandlede asylsaker og restanser for alle asylsaker i UDI

	2010	2011	2012	2013	2014
Median saksbehandlingstid, dager	265	153	87	59	81
Restanser 31. desember	4 903	4 149	2 916	2 770	4 491

Kilde: UDI

Av asylsøknadene UDI avgjorde i 2014, ble 73 pst. realitetsbehandlet. 19 pst. ble behandlet etter Dublin-regelverket og 8 pst. ble trukket eller henlagt. I tabellen under regnes innvilgelsesprosenten ut fra andel innvilgelser av realitetsbehandlede søknader i første instans (UDI) basert på *vedtaksår*.

I 2014 fikk 7 300 asylsøkere realitetsbehandlet asylsøknaden av UDI, og 67 pst. av disse fikk opphold i Norge. Selv om andelen innvilgelser var høyere i 2014 enn i 2013 var antallet innvilgelser lavere. I 2014 fikk 4 908 personer en tillatelse i UDI etter å ha søkt om asyl, mot 5 818 i 2013.

Tabell 2.44 Positive vedtak etter realitetsbehandlede asylsøknader i UDI

	2010	2011	2012	2013	2014
Innvilgelsesprosent UDI	41	51	58	65	67
Ordinær flyktningstatus (konvensjonsflyktning)	2 974	2 810	3 667	4 523	3 588
Annen flyktningstatus	1 565	766	1 184	1 003	1 140
Opphold på humanitært grunnlag	751	444	328	292	180
Sum	5 290	4 020	5 179	5 818	4 908

Kilde: UDI

3.2.1.2 UNE – kortere saksbehandlingstid

Tabell 2.45 Saksbehandlingstid og alder på restanser – klagesaker asyl UNE¹

	2010	2011	2012	2013	2014
Median saksbehandlingstid, dager.	152	266	293	213	93
Alder ubehandlede saker per 31. desember, dager, median	171	285	223	124	107

¹ Ved beregning av UNEs egen saksbehandlingstid trekkes fra utetid, dvs. tid som for eksempel går til berostillelse og verifiseringer.

Kilde: UNE

Tabell 2.46 Omgjøringsanmodninger

	Behandlede omgjøringsanmodninger beskyttelse		Omgjorte vedtak etter omgjøringsanmodninger beskyttelse	
	Dublin-saker	Realitetsbehandlet	Dublin-saker	Realitetsbehandlet
2014	223	4642	31	791
31.08.2015	220	2239	11	549

Kilde: UNE

I 2014 fikk 984 personer opphold etter klage eller omgjøringsanmodning til UNE. Som tabellen

under viser fikk nærmere 63 pst. av disse opphold på humanitært grunnlag.

Tabell 2.47 Innvilgelser etter behandling i UNE-asylsaker

År	2010	2011	2012	2013	2014
Innvilgelsesprosent UNE	5	8	11	11	10
Konvensjonsflyktning	167	287	281	347	240
Annen flyktningstatus	71	91	293	175	110
Opphold på humanitært grunnlag	173	336	370	485	620
Sum UNE (inkludert tillatelser jf. utl § 74 for 2013 og 2014)	411	714	944	1 012	984

Kilde: UNE

3.2.2 Utfordringer – få asylsøkere har gyldige identitetspapirer og økende antall ubehandlede saker i UDI

For utdypende informasjon om arbeidet med identitetsavklaringer, vises det til programkategori 06.40.

Det er viktig at personer som er i Norge har avklart identitet. Om lag 90 pst. har de senere årene ikke fremvist gyldige identifikasjonspapirer ved søknad om beskyttelse. Arbeidet med å fastsette rett identitet er generelt utfordrende fordi søkerne ofte ikke har identitetspapirer eller har papirer med lav notoritet⁵. Dette gjelder spesielt i saker der asylsøkeren bevisst forsøker å skjule sin egentlige identitet. Usikker identitet medfører økt saksbehandlingstid. Avklart identitet vil gi et godt grunnlag for å fatte riktige vedtak i utlendingssaker, og legge til rette for raskere retur eller integrering i Norge. Fastsettelse av identitet vil også

kunne forebygge kriminalitet og er viktig i et sikkerhetsperspektiv.

Antall ubehandlede asylsaker i UDI økte fra 2 762 ved utgangen av 2013 til 4 491 ved utgangen av 2014, en økning på 63 pst. Et høyt antall ubehandlede asylsaker kan over tid medføre høyere mottaksutgifter, dersom disse personene isteden kunne blitt bosatt eller returnert.

3.2.3 Tiltak – økt saksbehandlingsskapasitet

For å få til raskere returer av personer med endelig avslag på søknad om beskyttelse, og raskere bosetting for personer som får en oppholdstillatelse, er det avgjørende med rask saksbehandling. Regjeringen foreslår derfor å øke bevilgningen til UDI med 20 mill. kroner i 2016 sammenlignet med saldert budsjett 2015. Dette skal bidra til å styrke saksbehandlingsskapasiteten i UDI, jf. omtale under kap. 490, post 01.

Justis- og beredskapsdepartementet instruerte den 30. september 2014 UDI om å unnta visse asylsøkere fra Dublin-instruksen, jf. instruks GI 2014-009⁶. Instruksen gjelder unntak fra Dublinprosedyren for kriminelle asylsøkere, og utvider

⁵ Med notoritet menes her kvalitet, dette avhenger bl.a. av kontroll og registrering av identitetsopplysninger, omfanget av korrupsjon og forfalskningsvirksomhet i utstedelsesland.

målgruppen for hvilke personer som kan unntas fra Dublin-behandling. Formålet er å gjøre Norge mindre attraktivt for personer som misbruker asylinstituttet, hindre gjentatte Dublin-returer, samt legge til rette for at en sak kan tas til realitetsbehandling i Norge der dette samlet sett fremstår som mest ressurs- og kostnadseffektivt.

For å styrke arbeidet med aldersvurderinger av enslige mindreårige asylsøkere vil Folkehelseinstituttet gis et ansvar for gjennomføring og utvikling av kunnskap og metoder på området, jf. omtale under kap. 490, post 21. Folkehelseinstituttet vil gradvis bygge opp et slikt kompetansemiljø i løpet av 2016.

3.2.4 Tiltak – Barn med lang oppholdstid i Norge

Endringer i utlendingsforskriften som innebærer en sterkere vektlegging av hensynet til barn i saker etter utlendingsloven, trådte i kraft 8. desember 2014 (varig ordning). Endringen skal evalueres ett år etter ikrafttredelse. I tillegg ble det 1. juli 2014 innført en engangsløsning for en gruppe barn som pr. 30. september 2013 hadde oppholdt seg i Norge i mer enn tre år. I perioden 1. juli 2014–31. august 2015 ga UNE 219 tillatelser til 65 familier, som hadde anmodet om omgjøring under henvisning til engangsløsningen.

Justis- og beredskapsdepartementet ga 18. mars 2015 UDI instruks GI-04/2015 om å utsette iverksettingen av vedtakene til en nærmere avgrenset gruppe lengeværende barn og deres familier for å sikre at disse har fått tilstrekkelig informasjon om muligheten til å få saken sin behandlet iht. endringene i utlendingsforskriften av 8. desember 2014, før tvangsretur finner sted.

Justis- og beredskapsdepartementet vil sende på høring forslag til endringer i utlendingsforskriften som innebærer at det skal gis informasjon til en avgrenset gruppe familier med lengeværende barn om adgang til å fremme omgjøringsanmodning før tvangsretur kan finne sted.

15. juni 2015 trådte det i kraft endringer i utlendingsforskriften som innebærer at barnefamilier som ble tvangsreturnert i perioden 1. juli 2014–18. mars 2015 og som på tidspunktet for uttransport hadde mer enn fire års opphold i Norge, får muligheten til å prøve sin sak iht. endringene i utlendingsforskriften som trådte i kraft 8. desember 2014.

3.3 Asylmottak

Asylsøkere skal gis tilbud om innkvartering til bosetting eller retur gjennomføres.

Nyankomne asylsøkere tilbys plass i transittmottak, deretter får de tilbud om plass i ordinære mottak. Mottakene skal være tilrettelagt etter barns behov og livssituasjon. Utlendingsdirektoratet stiller krav til driftsoperatør for asylmottak om at alle barn fra to år til grunnskolealder skal ha et tilrettelagt aktivitetstilbud på hverdager. Det gis i tillegg et eget tilskudd til aktivitetstilbud for barn i mottak, jf. omtale under kap. 490, post 71. Ved enkelte mottak er det tilrettelagte avdelinger, et botilbud tilpasset asylsøkere med fysiske eller psykiske hjelpebehov.

Det er særskilte plasser og eget tilbud for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år. Enslige mindreårige asylsøkere under 15 år blir tilbudt plass i omsorgssentre i regi av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet ved Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir).

3.3.1 Resultater – innkvartering av utlendinger i ulike faser av asylprosessen

Ved utgangen av 2014 bodde det 14 500 personer i norske asylmottak og omsorgssentre. Om lag 5 450 hadde oppholdstillatelse, hvorav om lag 4 900 hadde en tillatelse som danner grunnlag for bosetting. Disse ventet på å bli bosatt med hjelp fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Om lag 5 570 ventet på at asylsøknaden skulle behandles, hvorav 1 300 hadde avslag til klagebehandling. Resten, i underkant av 3 500, hadde enten utreiseplikt eller henlagt søknad.

Mottakstilbudet er differensiert etter utlendingsforvaltningens behov og etter beboernes behov. Fra 2014 har UDI fordelt nyankomne asylsøkere som med stor sannsynlighet vil få avslag til et fåtall asylmottak, og på denne måten er innkvarteringen ytterligere differensiert etter sannsynlig utfall av søknaden. Formålet er raskere retur dersom utfallet av asylsøknadsbehandlingen blir avslag.

Ved utløpet av 2014 bodde det om lag 1 250 barnefamilier i norske asylmottak, som tilsammen utgjorde nærmere 4 100 personer.

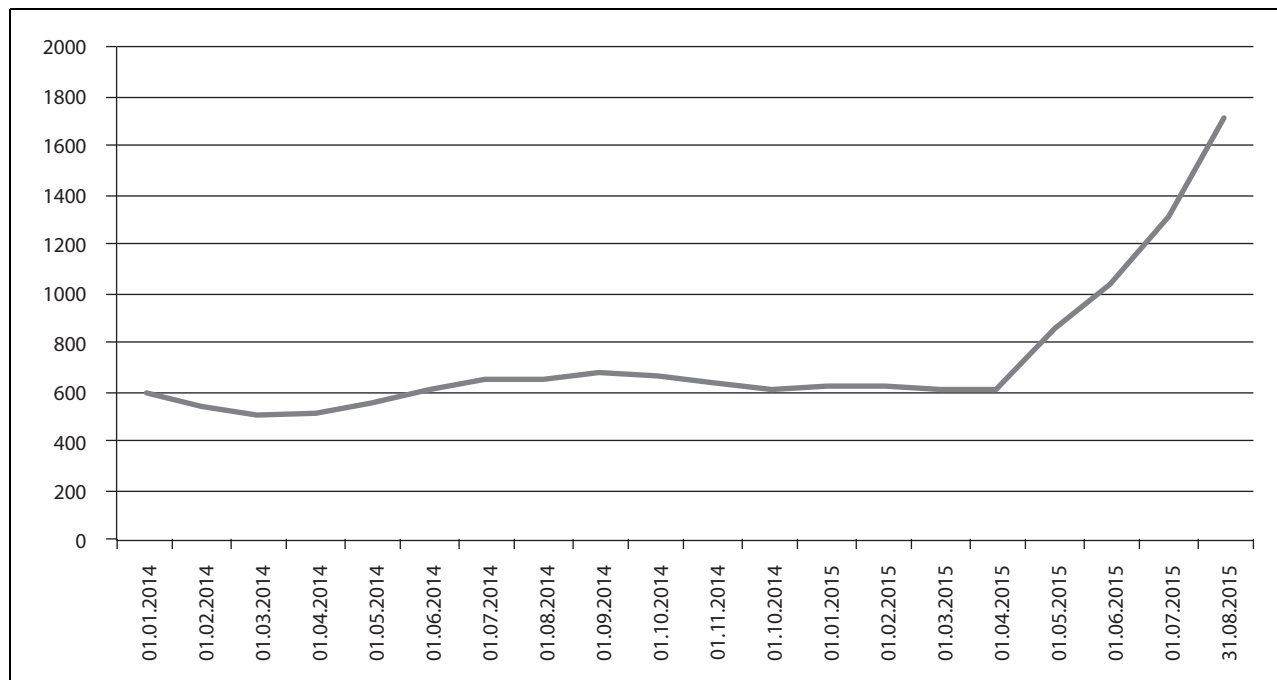
I løpet av 2015 har kapasitetsbehovet i mottakssystemet variert mer enn normalt, som følge av store månedlige variasjoner i ankomsttallene. Med lave ankomsttall første halvår var det færre beboere i mottak, men med en økning i antall asylsøkere i juli og august var det per 31. august om

⁶ Instruks om tolkning av utlendingsloven § 32 annet ledd, jf. utlendingsforskriften § 7-4 – unntak fra Dublin-prosedyre av ressurs- og kostnadseffektive hensyn

lag 15 100 beboere, med en forventning om at antallet vil øke. Utviklingen er særlig markant når det gjelder enslige mindreårige asylsøkere. Antall enslige mindreårige asylsøkere i mottak har økt

fra 600 per 31. desember 2014 til 1 716 per 31. august 2015.

I tillegg bodde det 238 barn i omsorgssentre per 31. august 2015.

Figur 2.5 Enslige mindreårige i mottak (ekskl. omsorgssentre) 1. januar 2014–1. august 2015

Kilde: UDI

Tabell 2.48 Nøkkeltall om asylmottak¹

	Beboere i mottak	Herav barn	Antall mottak	Antall vertskommuner
31. desember 2010	16 599	4 295	129	113
31. desember 2011	15 737	3 814	116	109
31. desember 2012	15 645	3 685	104	100
31. desember 2013	16 326	3 491	126	112
31. desember 2014	14 388	2 754	112	101
31. august 2015	15 125	3 745	126	101

¹ Inkluderer ikke omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere under 15 år.

Kilde: UDI

Tabell 2.49 Registrerte beboere i mottak og omsorgssentre

Status	31. august 2014	31. august 2015
Med tillatelse, skal bosettes	5 005	5 160
Med utreiseplikt	4 356	2 683
Med tillatelse, skal ikke bosettes	517	600
Med søknad til behandling i UDI	3 684	5 773
Med avslag til klagebehandling	1 436	921
Henlagt/trukket/annen status/manglende registrering	121	216
Enslige mindreårige med begrenset tillatelse	16	10
Totalt	15 135	15 363

Kilde: UDI

Tabell 2.50 Personer i mottak (ekskl. omsorgssentre) som skal bosettes eller med utreiseplikt per 31. desember¹

	2010	2011	2012	2013	2014	31. august 2015
Skal bosettes	1 600	1 900	3 800	5 400	4 900	5 100
Med utreiseplikt	4 400	4 900	4 900	5 700	3 300	2 700

¹ Det er usikkerhet knyttet til de historiske tallene. Tallene er derfor avrundet.

Kilde: UDI

3.3.2 Utfordringer – tilpasning av mottakstilbudet ved endringer i ankomstene og mange beboere i mottak uten status som asylsøkere

Behovet for innkvartering bestemmes av tallet på asylsøkere og hvor lenge tidligere asylsøkere blir boende i asylmottakene etter at saksbehandlingen er avsluttet. En stor andel av beboerne i asylmottak har fått endelig svar på sin asylsøknad og er dermed ikke asylsøkere lenger, jf. tabellen over. Lang oppholdstid i mottak er uheldig både for integrering og retur.

Den raske økningen i antall asylsøkere sommeren 2015 har satt mottakssystemet under sterkt press, og UDI må raskt bygge opp innkvarteringskapasiteten. Justis- og beredskapsdepartementet har fullmakt fra Stortinget til å øke antall mottaksplasser innenfor gjeldende rammer for drift og etablering av asylmottak, jf. romertallsvedtak X i Prop. 1 S (2014–2015). For 2016 foreslås tilsvarende fullmakt i forslag til vedtak.

Både etablering og nedlegging av mottak har store konsekvenser for en rekke aktører, inkludert beboere, vertskommuner og driftsoperatører for mottak. De ordinære prosedyrene for anskaffelse av mottaksplasser er tidkrevende, og store

svingninger i kapasitetsbehovet er derfor en betydelig utfordring. Det er særlig krevende å gjennomføre rask oppbygging av mottak for enslige mindreårige asylsøkere fordi det stilles krav når det gjelder bemanning, kompetanse og omsorgsarbeid. På en del steder må det opprettes nye mottak på svært kort varsel, også i kommuner som ikke har hatt mottak før. Det er krevende både for de nye mottakene og kommunene å håndtere dette.

Barn i mottak er i en usikker livssituasjon om hvordan framtiden blir og er en særskilt sårbar gruppe. Det er en utfordring å sikre barn et godt aktivitetstilbud utover obligatorisk opplæring.

3.3.3 Tiltak – styrket kapasitet i UDI for oppbygging av mottak og bedre levekår for barn

Regjeringen har i Prop. 152 S (2014–2015) foreslått å styrke UDI med 5 mill. kroner i 2015 for blant annet å kunne gjennomføre kapasitetsøkningen i mottakssystemet.

Regjeringen ønsker å bruke mottaksapparatet til å fremme integrering for personer som har fått oppholdstillatelse og til å stimulere til retur for personer med utreiseplikt. Departementet vurde-

rer derfor å opprette retursentre og integreringsmottak, og vil herunder se hen til levekårene til asylsøkende barnefamilier. Inntil nye mottakstyper ev. blir opprettet, skal beboerne i asylmottak i større grad enn tidligere fordeles etter status eller antatt utfall i asylsaken.

Regjeringen vil videreføre midler avsatt til aktivitetstilskudd til barn i asylmottak på en egen tilskuddspost, jf. omtale under kap. 490, post 71.

3.4 Overføringsflyktninger

3.4.1 Resultater – økt uttak av syriske overføringsflyktninger

Norge har et årlig uttak av overføringsflyktninger i tråd med Stortingets årlige budsjettvedtak, jf. tabell under. Justis- og beredskapsdepartementet fastsetter, i forståelse med Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Utenriksdepartementet, hvilke flyktninggrupper som skal over-

føres til Norge. FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) og norske frivillige organisasjoner gis også mulighet til å komme med innspill. UDI fatter vedtak om uttak av enkeltflyktninger i samsvar med den fastsatte fordelingen, normalt i samarbeid med UNHCR.

Kvoten blir vurdert fleksibelt i treårsperioder. Plasser som ikke blir benyttet ett år, kan overføres til andre år innenfor perioden, og plasser på etterfølgende års kvote kan forskutteres dersom det anses å være behov for det. 2016 er første året i neste treårsperiode for fleksibel anvendelse av kvoteplassene.

Globalt fremmet UNHCR i 2014 saker for om lag 103 900 flyktninger. 72 000 flyktninger ble i 2014 overført til et nytt land i samarbeid med UNHCR. 1 662 overføringsflyktninger ble tatt ut til Norge i 2014. Per 31. august 2015 var det tatt ut 1 501 overføringsflyktninger til Norge.

Tabell 2.51 Overføringsflyktninger, uttak 2010–2014

År	2010	2011	2012	2013	2014
Personer	1 130	1 378	1 076	1 078	1 662

Kilde: UDI

Nye uttakskriterier som sikrer prioritering av flyktninger med størst sjans for vellykket integrering, ble innført 3. juli 2015. Det innebærer bl.a. at man skal prioritere kvinner og barnefamilier, samt personer med relevant utdanning og relevant yrkeserfaring. I tillegg skal personer med uønsket atferd og holdninger som utgangspunkt ikke tas ut.

3.4.2 Utfordringer – sikre tilstrekkelig grundig saksbehandling ved uttak av overføringsflyktninger

Tallet på flyktninger i verden er ifølge FNs høykommissær for flyktninger på sitt høyeste nivå siden 2. verdenskrig i absolutte tall. Flere flyktningssituasjoner skaper kritiske forhold for naboland. I denne situasjonen har FNs høykommissær anmodet andre land, ikke minst europeiske, om økt mottak av overføringsflyktninger. Samtidig kan overføring av flyktninger fra konfliktområder utgjøre en sikkerhetsrisiko. De enkelte sakene som forelegges Norge må derfor gjennomgås nøye, også av norske sikkerhetsmyndigheter.

Bare et fåtall av verdens flyktninger kan overføres til andre land. Overføringsordningen er

meget ressurskrevende. Utvelgelse av flyktninger som skal tilbys overføring, skal i første rekke ta utgangspunkt i flyktningenes behov. Men det er også en utfordring å velge ut flyktningene som både har evne og vilje til å bli aktive deltakere i norsk arbeids- og samfunnsniv.

3.4.3 Tiltak – økning i antall overføringsflyktninger

Som følge av den vedvarende krisen i Syria, og den svært vanskelige situasjonen i nabolandene og at også syriske flyktninger utsetter seg for stor risiko ved å reise over Middelhavet, foreslår Regjeringen i tråd med Stortingets vedtak en kvote på 3 120 overføringsflyktninger i 2016, hvorav 3000 plasser forbeholdes syriske overføringsflyktninger, jf. omtale under kap. 490, post 01, post 73, post 75 og kap. 440, post 01 og kap. 444, post 01.

3.5 Retur

Utlendinger som ikke har lovlig opphold, plikter å forlate Norge. Det operative ansvaret for retur er delt mellom politiet, som har ansvar for tvangsretur, og UDI, som har ansvar for assistert retur.

Arbeidet med tvangsretur omtales under programkategori 06.40.

Utlendingen gis en frist til å forlate landet ved endelig negativt vedtak, normalt om lag tre uker. Returplikten kan overholdes ved å returnere til hjemlandet egenorganisert eller ved assistert retur (med assistanse fra norske myndigheter) innen denne fristen. Dersom utlendingen ikke benytter seg av egenorganisert eller assistert

retur i denne perioden kan politiet foreta tvangsretur.

3.5.1 Resultater – færre assisterte returer

I 2014 reiste 1 622 personer med assistert retur. Dette tilsvarer en nedgang på 14 pst. siden 2013, jf. tabell under. Det registreres ikke hvor mange som velger å reise egenorganisert fra Norge.

Tabell 2.52 Retur fra Norge

	2010	2011	2012	2013	2014	Per 31.8.2015
Tvangsretur av tidligere asylsøkere som har fått realitetsbehandlet søknad	1 226	1 482	1 397	1 275	1 804	893
Tvangsretur av asylsøkere med Dublin-status	1 979	1 503	1 114	1 408	1 680	707
Utvising/bortvisning	1 410	1 759	2 391	3 283	3 775	2 933
Assistert retur	1 446	1 813	1 753	1 889	1 622	709
Totalt antall returer	6 061	6 557	6 655	7 855	8 881	5 242

Kilde: UDI, POD.

Blant virkemidlene for å motivere til egenorganisert eller assistert retur er informasjonstiltak og stønad til retur og reintegrering. Av informasjonstiltak som har vært gjennomført i 2014 er utplassering av returrådgivere ved asylmottakene for å gi informasjon og veiledning om returplikten og assistanse som tilbys fra norske myndigheter. For å informere særskilt om asylvedtaket og konsekvensene av dette har UDI også iverksatt en pilot for personer som nylig har fått avslag, Realitetsorienteringsprosjektet (ROP). Stønaden til retur og reintegrering er differensiert i reisestønad og reintegreringsstønad. Reintegreringsstønad gis både som kontantstønad og i form av tjenester, såkalt inkindstønad. Inkindstønad gis kun i tilknytning til særskilte landprogram. Det vises til

UDIs nettsider for regelverk for de ulike stønadsordningene og returprogrammene.

Tabellen under viser en oversikt over de ulike programmene for assistert retur i 2014. Justis- og beredskapsdepartementet har i 2015 gjennomført endringer i organiseringen av stønadsprogrammene. Endringene har skjedd på bakgrunn av evaluering av effekten av programmer for assistert retur, som konkluderer med at de gjeldende stønadsordningene for assistert retur kun har hatt en moderat effekt på antall returer. Som følge av dette er programmer med liten effekt avvirket, herunder bl.a. Iran-programmet (IRRINI). Det vil bli prøvd ut nye stønadsordninger med mål om å identifisere tiltak som kan føre til økt antall assisterte returer.

Tabell 2.53 Oversikt over returprogram 2014

Offisielt norsk navn i regelverk	Forkortelse	Antall deltagere 2014	Utgifter (1 000 kr)
Reisestønad	VARP	1 622	4 550
Gradert reintegreringsstønad for personer som ikke er omfattet av særskilte landprogram (inkludert tilleggsstønad til barn – endret i 2015) ²	FSR	1 068	26 436
Reintegreringsstønad ved assistert retur til Irak (avviklet i 2015)	IRRINI	155	9 827
Reintegreringsstønad ved assistert retur til Afghanistan	IRRANA	201	13 842
Reintegreringsstønad ved assistert retur til Etiopia	ARE	54	3 711
Reintegreringsstønad for sårbare grupper	VG	41	1 500
Reintegreringsprogram for tvangsreturnerte til Afghanistan (fikk ikke reisestønad)	PRAN	437	7 711

I 2014 ble det signert en returavtale mellom Norge og Aserbajdsjan. Avtalen trådte i kraft i juni 2015. Norge har nå returavtaler, eller andre avtaler med returklausul, med totalt 30 land (21 utenfor Schengenområdet).

Justis- og beredskapsdepartementet kan gi støtte til land som inngår returavtaler med Norge, og til land Norge har innledet migrasjonssamarbeid med for å få til en bedre styring av migrasjonsstrømmene. I 2014 tildelte Justis- og beredskapsdepartementet 21,9 mill. kroner i tilskudd, over kap. 490, post 72, til prosjekter i regi av ulike internasjonale organisasjoner. Tilskudd ble gitt til prosjekter i Tyrkia, Sudan, Iran, Egypt og Eritrea med hovedvekt på tiltak for å fremme samarbeid om retur og å forebygge migrasjon av personer uten et beskyttelsesbehov.

Det gis en stønad på inntil 17 500 kroner per person til de med lovlig opphold som ønsker å vende tilbake til sitt opprinnelsesland, jf. kap. 490, post 72. I 2014 benyttet 27 personer seg av ordningen. Med grunnlag i en ekstern evaluering har ordningen blitt vurdert av en tverrdepartemental arbeidsgruppe. Konklusjonen er at dersom man skal øke antall tilbakevendte bør ordningen styrkes. Gitt den krevende situasjonen på returfeltet og målet om raskere retur av personer uten lovlig opphold foreslås det å prioritere tiltak rettet inn mot personer uten lovlig opphold og dermed opprettholde ordningen for personer med lovlig opphold på dagens nivå.

3.5.2 Utfordringer – mer krevende å motivere til assistert retur

Personer som oppholder seg ulovlig i Norge overholder ikke plikten til å forlate landet. Personer med utreiseplikt kan ha investert mye penger og løpt høy risiko for å komme til Norge, og de vil nødvendigvis opp ha håpet om å få en oppholdstillatelse. Det er derfor en utfordring å motivere personer til å reise egenorganisert eller med assistert retur.

Fra utgangen av 2013 til august 2015 er antall utreisepliktige i mottak vesentlig redusert. Dette skyldes bl.a. færre ankomster av asylsøkere uten et beskyttelsesbehov og økt antall tvangsreturnerte. Trekk ved målgruppen gjør at det nå er mer utfordrende å motivere til assistert retur enn tidligere. En økende andel personer med utreiseplikt har lang oppholdstid i Norge. Lang oppholdstid innebærer økt sannsynlighet for etablering i det svarte arbeidsmarkedet og i lokalsamfunnet, noe som trolig gjør det vanskeligere å motivere til retur. Majoriteten av de utreisepliktige oppholder seg utenfor mottak, og mange oppholder seg på ukjent adresse. Dette gjør det mer krevende å nå målgruppen med returtiltak og ev. tvangsreturnerte.

Utsiktene til tvangsreturnerte kan motivere utreisepliktige til å velge assistert retur. Tvangsreturnerte er imidlertid nå vanskelig å gjennomføre til flere av opprinnelseslandene for de største gruppene av utreisepliktige. For å gjennomføre tvangsreturnerte må opprinnelseslandet samarbeide om avklaring av identitet og tilbaketakelse av egne borgere. Et fåtall asylsøkere fremlegger identitetsdokumenter

ved ankomst til Norge, og uavklart identitet er et omfattende problem når retur skal gjennomføres. Samarbeid med opprinnelsesland om verifisering av identitet og retur kan være utfordrende, noe som skyldes flere forhold. Blant annet er pengeoverføringer fra personer eller organisasjoner som oppholder seg i Norge en viktig inntektskilde for flere av disse landene.

3.5.3 Tiltak – mer målrettede tiltak mot enkeltgrupper og personer utenfor mottak

Regjeringen har retur som ett av sine satsingsområder, og det er også viktig av hensyn til den enkelte utreiseppliktige som oppholder seg ulovlig i Norge. Disse lever på siden av det norske samfunnet og er derfor mer utsatt for utnyttelse og involvering i kriminalitet. Et liv uten lovlig opphold er også en belastning helsemessig og sosialt, noe som særlig rammer barn. I et samfunnsmessig perspektiv er retur viktig av hensyn til å bevare tiltroen til asylinstituttet, bekjempe kriminalitet og redusere offentlig utgifter. Regjeringen vil arbeide for raskere returer ved at flere som får avslag på søknad om asyl forlater landet innen utreisefristen. Derfor har departementet fra 1. september 2015 redusert stønadsbeløpene for personer som søker om assistert retur etter utreisefristen og videreført stønadene for de som søker før utreisefristen.

Plantallet for antall assisterte returer reduseres med 700 sammenlignet med 2015 på grunn av utfordringene redegjort for ovenfor og hensynet til realistisk budsjettering. Det planlegges dermed for 1 600 assisterte returer i 2016, noe som også vil være ambisiøst gitt utfordringene på feltet. Hver retur er blitt mer ressurskrevende enn tidligere, og det er viktig å opprettholde den samlede innsatsen på returfeltet. Regjeringen ser behovet

for å endre virkemiddelbruken noe for å oppnå flest mulig returer i 2016. Det foreslås derfor å omdisponere midler som følge av færre stønadsutbetalinger til assistert retur til å styrke arbeidet med tvangsretur, opprette ny spesialutsending for utlendingssaker, styrke tilskuddsordningen for retur- og tilbakevendings tiltak og tiltak for samarbeid med opprinnelsesland. Virkemidlene vil bl.a. være informasjons- og motivasjonstiltak rettet mot utreiseppliktige som er lengeværende og som oppholder seg utenfor mottak, jf. omtale under kap. 490, post 01 og post 72, samt programkategori 06.40.

Regjeringen vil styrke det internasjonale arbeidet med retur overfor opprinnelsesland. Et sentralt virkemiddel i dette arbeidet vil være å gjøre bruk av Norges posisjon for å sikre flere returavtaler, samt arbeide for en helhetlig tilnærming til migrasjonsutfordringene gjennom dialog og tiltak overfor sentrale transit- og opprinnelsesland. Regjeringen vil videre arbeide med å legge til rette for retur av enslige mindreårige uten beskyttelsesbehov til opprinnelsesland, herunder vurdere alternative omsorgsløsninger dersom oppsporing av familie ikke er mulig.

Norge har i dag 12 spesialutsendinger for utlendingssaker i viktige transit- og opprinnelsesland. Formålet med disse stillingene er å løse utfordringer knyttet til identitet og retur. Regjeringen vil i 2016 opprette en ny spesialutsending for utlendingssaker, jf. omtale under kap. 490, post 72.

4 Oppholdssaker

I tillegg til asylsaker behandler utlendingsforvaltningen en rekke sakstyper som samlet omtales som oppholdssaker. Antall innkomne saker og saksbehandlingstid for oppholdssaker i UDI og UNE fremkommer av tabellene under.

Tabell 2.54 Saksbehandlingstid og restanser UDI

	2013			2014		
	Innkomne saker	Median saksbehandlingstid dager	Restanser ved årets slutt	Innkomne saker	Median saksbehandlingstid dager	Restanser ved årets slutt
Visum	3 990	22	458	4 039	24	659
Arbeid	11 236	29	1 173	11 351	24	744
Familieinnvandring	23 446	119	9 463	21 916	163	12 353
Utvisning	6 663	46	2 125	9 330	30	3 914
Statsborgerskap	16 168	227	10 029	15 436	259	7 206

Kilde: UDI

Tabell 2.55 Saksbehandlingstid og restanser UNE

	2013			2014		
	Innkomne saker	Median saksbehandlingstid dager	Restanser ved årets slutt	Innkomne saker	Median saksbehandlingstid dager	Restanser ved årets slutt
Visum	219	124	6	215	21	5
Arbeid	375	74	209	558	46	394
Familieinnvandring	1 581	170	369	1 561	43	352
Utvisning	937	277	456	875	78	441
Statsborgerskap	478	162	182	511	50	227

Kilde: UNE

4.1 Resultater – økning i antall ubehandlede saker i UDI

I 2014 behandlet UDI om lag 84 600 oppholdsaker, en økning på om lag 4 000 saker fra året før. Samtidig økte antallet saker til behandling. Det var særlig for familieinnvandrings- og utvisningssaker at tallet på ubehandlede saker økte. Økningen av utvisningssaker skyldes i hovedsak at UDI fikk flere innkomne saker. Utvisningssaker er også mer ressurskrevende å behandle enn andre oppholdssaker. Per 31. august 2015 er antall ubehandlede utvisningssaker i UDI på samme nivå som ved utgangen av 2014.

I siste halvdel av 2014 økte saksbehandlingstidene og antall ubehandlede familieinnvandringsaker i UDI. Økningen hadde delvis sammenheng med redusert produktivitet som følge av at veiledningstjenesten ble omorganisert og innarbeidet i saksbehandlingen. Per utgangen av august 2015

var litt over halvparten av familieinnvandringsakerne behandlet innen seks måneder. Familieinnvandringsaker varierer mye i kompleksitet, fra mer enkle vurderinger der ekteskap er inngått med norsk borger i full jobb, eller der referansepersonen er arbeidsinnvandrer, til langt mer komplekse problemstillinger knyttet til tvangsekteskap, bekreftelse av slektskap gjennom DNA-test og vurderinger av proforma ekteskap. Derfor varierer også saksbehandlingstiden i familieinnvandringsaker betydelig. Per 1. tertial 2015 hadde 92 pst. av søknader om familieinnvandring hvor herboende er arbeidsinnvandrer fått vedtak innen tre måneder. UDI har i 2015 lagt om saksløpene der sakene deles inn i ulike spor etter kompleksitet og prioritet. For familieinnvandringsaker hvor det ikke er behov for DNA-test eller innhenting av annen tilleggsinformasjon skal saksbehandlingstidene være vesentlig kortere enn i saker hvor innhenting av tilleggsinformasjon er nødvendig. I

forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2015 ble UDI styrket med 16,3 mill. kroner knyttet til økt saksbehandlingskapasitet innenfor utvisning- og familiesaksfeltet.

4.2 Utfordringer – grundig saksbehandling for å hindre misbruk forlenger saksbehandlingstiden

Per utgangen av august 2015 hadde UDI 13 612 ubehandlede familieinnvandringssaker. UDI vil ved inngangen til 2016 ha et stort antall gamle ubehandlede familieinnvandringssaker. I saker hvor det er behov for DNA-test eller innhenting av tilleggsinformasjon kan saksbehandlingstiden være hele 18 måneder. DNA-test brukes der det er nødvendig for å fastslå om det finnes en familierelasjon. Det er særlig aktuelt å benytte DNA-test der man har erfaring med at det forekommer misbruk av regelverket, for eksempel ved proformaekteskap mellom søsken eller ved bruk av falske dokumenter, og der det av ulike grunner ikke kan legges avgjørende vekt på dokumentasjonen som er vedlagt søknaden. Lange saksbehandlingstider gir flere brukerhenvendelser og dermed økt ressursbruk på slike tjenester.

Regelverket for familieinnvandring skal ivareta flere viktige hensyn. Eksempelvis bør ikke familieinnvandring belaste det offentlige velferdssystemet, tvangsekteskap må motvirkes og omgåelse

gjennom proformaekteskap o.l. må søkes forhindret. Tiltak som skal ivareta slike hensyn, vil innebære økt saksbehandlingstid. Regjeringen er bevisst på de til dels motstridende hensyn knyttet til rask saksbehandlingstid og høy kontroll, og foretar avveininger mellom de ulike hensynene i alle tiltak som fremmes.

4.3 Tiltak – økt saksbehandlingskapasitet og endringer i regelverk

UDI arbeider kontinuerlig med tiltak som skal bidra til en mer effektiv saksbehandling. I 2016 skal UDI fortsatt jobbe med å utnytte de mulighetene som ligger i teknologiske løsninger for både å redusere antall henvendelser og for å få en mer effektiv saksflyt. Regjeringen foreslår i tillegg å øke saksbehandlingskapasiteten i UDI med til sammen 20 mill. kroner i 2016, jf. omtale under kap. 490, post 01.

Justis- og beredskapsdepartementet sendte 27. mars 2015 på høring forslag til endringer i utlendingsloven som innebærer å heve botidskravet for permanent opphold fra tre til fem år. Høringsinstansene ble særskilt bedt om innspill knyttet til eventuelle negative konsekvenser av forslaget for utlendinger som opplever mishandling i samlivsforholdet, herunder innspill til avbøtende virkemidler.

Kap. 490 Utlendingsdirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Driftsutgifter	875 794	850 509	889 453
21	Spesielle driftsutgifter, asylmottak	1 728 408	1 519 497	1 523 077
22	Spesielle driftsutgifter, tolk og oversettelse	37 143	55 477	49 401
23	Spesielle driftsutgifter, kunnskapsutvikling , <i>kan overføres</i>	9 310	7 671	4 253
45	Større utstyranskaffelser og vedlikehold, Effekt-programmet, <i>kan overføres</i>	3 250		
60	Tilskudd til vertskommuner for asylmottak	310 281	286 303	275 711
70	Stønader til beboere i asylmottak	485 927	408 333	384 133
71	Tilskudd til aktivitetstilbud for barn i asylmottak	17 479	22 467	23 119
72	Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger, <i>kan overføres</i>	100 328	122 268	102 254
73	Beskyttelse til flyktninger utenfor Norge mv., støttetiltak, <i>kan nyttes under kap. 821 post 60</i>	6 977	14 407	20 425
75	Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, <i>kan overføres</i>	13 596	14 302	19 139
	Sum kap. 0490	3 588 493	3 301 234	3 290 965

Utlendingsdirektoratet (UDI) skal iverksette innvandrings- og asylpolitikken innenfor Justis- og beredskapsdepartementets ansvarsområde og skal gi faglig baserte bidrag til utviklingen av regelverk og politikk på området. UDIs hovedoppgaver er å behandle søknader etter utlendingsloven og statsborgerloven. UDI har også det operative ansvaret for driften av mottak for asylsøkere og arbeidet med assistert retur.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker utgifter til drift av UDI. UDI hadde en bemanning per 1. oktober 2014 tilsvarende 926 årsverk.

Det foreslås å øke bevilgningen på posten med 20 mill. kroner til å styrke saksbehandlingskapasiteten i UDI.

For å styrke UDIs arbeid med assisterte returer foreslås det å øke bevilgningen med 3,9 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon under kap. 490, post 72, jf. nærmere omtale under punkt 3.5.

I tråd med Stortingets vedtak av 19. juni 2015 foreslås det å bevilge midler til uttak av 3 000

syriske overføringsflyktninger i 2016, jf. omtale under kap. 490, post 73 og post 75. Det foreslås å øke bevilgningen på posten med 20,9 mill. kroner for å øke den totale kvoten for overføringsflyktninger til 3 120 plasser.

Bevilgningen foreslås redusert med 4,3 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektivitetsreformen for statlige virksomheter. For nærmere omtale vises det til del III (omtale av særlige tema) pkt. 4.

I forbindelse med opprettelse av en enhet som skal inngå og forvalte sentrale rammeavtaler på vegne av statlige forvaltningsorganer, foreslås det å redusere bevilgningen med 92 000 kroner, mot en tilsvarende økning av bevilgningen under Kommunal- og moderniseringsdepartementet, kap. 540 Direktoratet for forvaltning og IKT, post 01 Driftsutgifter.

Deler av utgiftene på kap. 490, post 01 kan rapporteres som ODA-godkjente utgifter og inntektsføres på kap. 3490, post 01 og post 04, jf. nærmere omtale under kap. 3490, post 01 og 04.

Det foreslås en bevilgning på posten på 889,5 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, asylmottak

Bevilgningen på posten skal dekke statens utgifter knyttet til drift av asylmottak, jf. også omtale under punkt 3.3 og post 70.

Foruten losji, skal tilbudet om innkvartering omfatte visse sosial- og omsorgstjenester, bl.a. nødvendige sosiale tjenester som mat, klær, transport mv. og omsorgstjenester for beboere med særskilte behov. Bevilgningen dekker kontraktfestede utgifter til driftsoperatører for asylmottak, nødvendig helsehjelp av asylsøkere ved ankomst, utgifter knyttet til flytting av beboere mellom mottak og ut av mottak i forbindelse med bosetting, utgifter til opplæringstiltak for mottaksansatte, utgifter til returfremmende tiltak for beboere i mottak, utgifter til informasjon til beboere, inkludert utarbeiding av informasjonsmateriell, utgifter til samtaler med nyankomne asylsøkere samt øvrige utgifter til aktiviteter i mottakene, inkludert dagtilbud for barn i mottak. Videre dekker posten utgifter til bl.a. særskilte tiltak som vakhold, tilrettelegging av boforhold og plassering utenfor mottak for personer med særskilte behov, aldersundersøkelser av asylsøkere som oppgir å være enslige mindreårige, reise og kost for asylsøkere i forbindelse med asylintervju, samt transport for asylsøkere til og fra opplæringssted for norskopplæring.

Bevilgningsbehovet på posten avhenger av antall asylsøkere, botiden og sammensetningen av beboergruppen. Botiden påvirkes av en rekke faktorer der spesielt saksbehandlingstiden i asylsaker, bosettingstakten og returgjennomføringen er viktig. Prognosene knyttet til ankomstbildet og gjennomsnittlig belegg i mottakene er preget av usikkerhet. Bevilgningsbehovet på posten vil derfor kunne endre seg i løpet av budsjettåret.

For å styrke arbeidet med aldersvurderinger av enslige mindreårige asylsøkere, vil Folkehelseinstituttet (FHI) gis et ansvar for gjennomføring, og utvikling av kunnskap og metoder på området. Instituttet vil gradvis bygge opp et slikt kompetansemiljø i løpet av 2016. Posten foreslås i den forbindelse økt med 3 mill. kroner fra 2016.

Bevilgningen foreslås redusert med 7,6 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektivitetsreformen for statlige virksomheter. For nærmere omtale vises det til del III (omtale av særlige tema) pkt. 4.

Deler av utgiftene på kap. 490, post 21 kan rapporteres som ODA-godkjente utgifter, og inntektsføres på kap. 3490, post 04, jf. nærmere omtale under kap. 3490, post 04.

Det foreslås en bevilgning på posten på om lag 1,52 mrd. kroner. Bevilgningsforslaget bygger på et anslag om gjennomsnittlig belegg i mottak på 12 510 personer, hvorav om lag 510 personer i mottak for enslige mindreårige mellom 15 og 18 år. Se også forslag til vedtak om fullmakt om midlertidig drift av asylmottak.

Post 22 Spesielle driftsutgifter, tolk og oversettelse

Posten dekker tolking og oversettelse i kommunikasjonen mellom søker og UDI i første instans. Bevilgningen skal også dekke kvalitetssikringsarbeid i forbindelse med intervju og oversettelser samt formidling av vedtak. Videre dekker bevilgningen utgifter til nødvendig oversettelse av originaldokumenter.

Endringer i porteføljen av asylsøkere anslås å medføre lavere utgifter til tolk ved intervju. På denne bakgrunn foreslås det å redusere bevilgningen med 7,4 mill. kroner.

Bevilgningen foreslås redusert med 277 000 kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektivitetsreformen for statlige virksomheter. For nærmere omtale vises det til del III (omtale av særlige tema) pkt. 4.

Det foreslås en bevilgning på posten på 49,4 mill. kroner.

Post 23 Spesielle driftsutgifter, kunnskapsutvikling kan overføres

Bevilgningen skal brukes til å understøtte UDIs oppgaveløsning gjennom kunnskapsutvikling om innvandring, hovedsakelig i forbindelse med familieinnvandring, identitetsspørsmål, mottaksforhold og retur.

På bakgrunn av regjeringens helhetlige budsjettopplegg foreslås det å redusere bevilgningen med 3,5 mill. kroner.

Bevilgningen foreslås redusert med 38 000 kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektivitetsreformen for statlige virksomheter. For nærmere omtale vises det til del III (omtale av særlige tema) pkt. 4.

Det foreslås en bevilgning på posten på 4,3 mill. kroner.

Post 60 Tilskudd til vertskommuner for asylmottak

Vertskommunetilskuddet skal dekke utgifter til helse, barnevern, tolk og administrasjon i forbindelse med drift av mottak i kommunen. I tillegg til

det ordinære vertskommunetilskuddet omfatter ordningen et særtilskudd ved omsorgsplassering og tilskudd til kommuner som har inngått avtale med UDI om alternativ mottaksplassering av asylsøkere. Tilskuddsordningen forvaltes av UDI og utbetales automatisk kvartalsvis av UDI når det foreligger kontrakt med asylmottakets driftsoperatør i den respektive kommunen. Kommunene trenger ikke å søke på tilskuddet.

Bevilgningsbehovet på posten avhenger av antall mottak og antall plasser.

For 2016 vil satsene være:

- grunnsats per kommune: 506 877 kroner
- sats per ordinære mottaksplass: 7 779 kroner
- sats per plass for enslig mindreårig: 14 370 kroner
- sats per tilrettelagt plass: 132 108 kroner
- sats per plass i omsorgssenter: 35 443 kroner

Vertskommuner for omsorgssentre mottar ikke grunntilskudd.

Alternativ mottaksplassering (AMOT) innebærer at UDI inngår en skriftlig og gjensidig forpliktende avtale med en kommune om å gi en person uten oppholdstillatelse et botilbud i kommunen i stedet for opphold i asylmottak. Avtalekommunen ivaretar da de oppfølgingsbehov personen måtte ha i avtaleperioden. Ordningen kan også benyttes for personer med tillatelse som ikke danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse. Satsen for alternativ mottaksplassering (AMOT) vil være 13 575 kroner per plass per måned.

Egne satser gjelder for å bidra til å dekke særlig høye barnevernstrgifter knyttet til omsorgsovertakelser etter barnevernlovens kap. 4, jf. Prop. 1 S (2015–2016) for Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

For 2016 vil satsene være:

- særtilskudd for medfølgende barn: 25 910 kroner per måned
- særtilskudd for enslige mindreårige asylsøkere: 12 955 kroner per måned.

Det gis også tilskudd for plass i barnehage for asylsøkerbarn i alderen fire og fem år (til skolestart) med en sats på 11 436 kroner per barn per måned (11 måneder per år). Tilskuddet inkluderer foreldrebetaling og kostpenger.

Deler av utgiftene på kap. 490, post 60 kan utgiftsføres som ODA-godkjente utgifter, og inntektsføres på kap. 3490, post 04, jf. nærmere omtale under kap. 3490, post 04.

Det foreslås en bevilgning på posten på 275,7 mill. kroner.

Post 70 Stønader til beboere i asylmottak

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til stønadsordning om økonomiske ytelser til livsopphold for beboere i asylmottak, som ikke kan dekke dette selv, og andre nødvendige ytelser, jf. også omtale under post 21.

Deler av utgiftene på kap. 490, post 70 kan utgiftsføres som ODA-godkjente utgifter, og inntektsføres på kap. 3490, post 04, jf. nærmere omtale under kap. 3490, post 04.

Bevilgningsbehovet på posten avhenger av antall beboere i mottak og sammensetningen av beboergrupper.

Det foreslås en bevilgning på posten på 384,1 mill. kroner.

Post 71 Tilskudd til aktivitetstilbud for barn i asylmottak

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til tilskuddsordning for aktivitetstilbud for barn i mottak. Formålet med tilskuddsordningen er å bidra til at barn i mottak får en meningsfull hverdag og en så normalisert barndom som mulig innenfor rammene av et asylmottak. Det er et mål at barna skal være i fysisk aktivitet og at de skal tilegne seg ferdigheter gjennom forskjellige aktiviteter. Tilskuddsordningen lyses ut og forvaltes av UDI.

Tiltakene har bidratt til at barn i mottak har fått flere muligheter til å være med på sportslige og kulturelle aktiviteter. Se UDIs nettsider for utdypende opplysninger om tilskuddsmottakere. Posten omfatter også tilskudd til informasjons- og veiledningstiltak til au pairer. I 2014 ble det gitt 3,0 mill. kroner til Norsk Folkehjelp for å drifte en informasjons- og veiledningstjeneste for au pairer.

Deler av utgiftene på kap. 490, post 71 kan utgiftsføres som ODA-godkjente utgifter, og inntektsføres på kap. 3490, post 04, jf. nærmere omtale under kap. 3490, post 04.

Det foreslås en bevilgning på posten på 23,1 mill. kroner.

Post 72 Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger, kan overføres

Formålet med posten er å bidra til at personer med endelig avslag på søknad om asyl og øvrige personer uten lovlig opphold i Norge returnerer uten tvang, samt å legge til rette for at flyktninger kan vende tilbake til hjemlandet når det er trygt. Posten forvaltes i all hovedsak av UDI. Søknadsskjema og informasjon om ordningene er å finne

på nettsidene til UDI og IOM. Følgende tilskudds- og stønadsordninger finansieres over denne posten, jf. pkt. 3.5:

- reisebistand
- gradert reintegreringsstønad (kontantstønad) ved assistert retur for personer som ikke er omfattet av særskilte landprogram
- reintegreringsstønad ved assistert retur til enkelte land, per 31. august 2015 gjelder dette Afghanistan, Etiopia eller Somalia.
- reintegreringsstønad ved assistert retur for sårbare grupper
- reintegreringsstønad for tvangsreturnerte til Afghanistan
- tilskudd til retur- og tilbakevendingsstiltak
- tilleggsstønad ved assistert retur for medfølgende barn under 18 år
- tilbakevendingsstønad.

Innenfor postens ramme kan departementet endre programmene. Tilskudds- og stønadsordningene forvaltes og utlyses av UDI.

I tillegg kan posten benyttes til å gi støtte til land som inngår returavtale med Norge. Posten kan også brukes til å støtte prosjekter som støtter opp om dialog og forhandlinger med viktige opprinnelses- og transitland om retur- og tilbake-takelsesavtaler. Det kan videre gis støtte til land Norge har innledet migrasjonspartnerskap med, internasjonale organisasjoner Norge er medlem av og internasjonale frivillige organisasjoner med sikte på å få til en bedre styring av migrasjonsstrømmene, og å redusere stor utstrømming fra enkelte land/regioner. Støtte kan i slike tilfeller gis direkte fra departementet uten utlysning.

I budsjettforslaget er det tatt utgangspunkt i 1 600 assisterte returer i 2016. Antallet inkluderer personer under Dublinforordningen som returnerer til hjemlandet. Dette er færre assisterte returer enn det som lå til grunn for saldert budsjett 2015, jf. omtale under pkt. 3.5. Det foreslås på denne bakgrunn å redusere bevilgningen på kap. 490, post 72 med 17,9 mill. kroner mot en økning på kap. 440, post 01 på 11 mill. kroner for å styrke arbeidet med tvangsretur, jf. omtale under kap. 440, post 01. Videre foreslås det at kap. 490, post 01 økes med 3,9 mill. kroner for å styrke UDIs returarbeid, jf. omtale under pkt. 3.5. Videre foreslås det å rammeoverføre 3 mill. kroner til ny spesialutsending til kap. 100, post 01, jf. Utenriksdepartementets Prop. 1 S (2015–2016).

Regjeringen foreslår, som ledd i det helhetlige budsjettoplegget for 2016, å redusere bevilgningen på posten med 5,5 mill. kroner.

Deler av utgiftene på kap. 490, post 72 kan rapporteres som ODA-godkjente utgifter, og inntektsføres på kap. 3490, post 01, jf. nærmere omtale under kap. 3490, post 01.

Det foreslås en bevilgning på posten på 102,3 mill. kroner.

Post 73 Beskyttelse til flyktninger utenfor Norge mv., kan nyttes under kap. 821, post 60

Formålet med posten er å finansiere støttetiltak i forbindelse med UNHCRs, og eventuelt andre organisasjoners, arbeid med gjenbosetting av flyktninger. Dersom midler på posten ikke blir benyttet til støttetiltak, vil de bli benyttet til å overføre flyktninger til Norge. Bevilgningen vil bli benyttet i nært samarbeid med UNHCR. Utplasing av personell bidrar til å øke UNHCRs kapasitet til å fremme saker til land med kvote for overføringsflyktninger. Ved å styrke dette arbeidet, bidrar Norge til bedre ivaretagelse av flyktningene, og til at land som vurderer å ta imot flyktningene på kvoten får nødvendig informasjon. Tilskudd gis direkte fra departementet uten utlysning.

I 2014 ble det brukt om lag 7 mill. kroner på posten. Midlene ble disponert til prosjekt i Øst-Afrika for å øke kapasiteten til å bidra til å identifisere og fremme flere sårbare barn for gjenbosetting og til prosjekt i Midtøsten for å øke kapasitet og samarbeid knyttet til gjenbosetting fra regionen. Videre ble posten brukt til å finansiere UNHCRs arbeid med beskyttelsesvurderinger og gjenbosettingsvurderinger i Kamerun.

I tråd med Stortingets vedtak av 19. juni 2015 foreslås det å bevilge midler til uttak av 3 000 syriske overføringsflyktninger i 2016, jf. omtale under kap. 490, post 01 og post 75. Det foreslås å øke bevilgningen på posten med 12,8 mill. kroner for å øke den totale kvoten for overføringsflyktninger til 3 120 plasser.

Utgiftene på kap. 490, post 73 kan rapporteres som ODA-godkjente utgifter, og inntektsføres på kap. 3490, post 06, jf. nærmere omtale under kap. 3490, post 06.

Det foreslås en bevilgning på posten på 20,4 mill. kroner.

Post 75 Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, kan overføres

Bevilgningen dekker reiseutgifter for overføringsflyktninger og reiseutgifter for flyktninger som vender tilbake til hjemlandet. Bevilgningen dek-

ker også utgifter i forbindelse med mottak av overføringsflyktninger.

Oppfølging av Stortingets vedtak om å ta ut 3 000 syriske overføringsflyktninger, jf. omtale på kap. 490, post 01 og post 73, vil medføre reiseutgifter. Det foreslås derfor å øke bevilgningen på posten med 10,6 mill. kroner for å øke den totale kvoten overføringsflyktninger til 3 120 plasser.

Utgiftene på kap. 490, post 75 kan utgiftsføres som ODA-godkjente utgifter, og inntektsføres på kap. 3490, post 03, jf. nærmere omtale under kap. 3490, post 03.

Det foreslås en bevilgning på posten på 19,1 mill. kroner.

Kap. 3490 Utlendingsdirektoratet

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger, ODA-godkjente utgifter	101 254	138 034	111 189
02	Gebyr for nødvisum	50	127	
03	Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, ODA-godkjente utgifter	19 288	15 584	21 202
04	Asylmottak, ODA-godkjente utgifter	1 153 214	969 461	1 075 555
05	Refusjonsinntekter	20 897	11 310	11 579
06	Beskyttelse til flyktninger utenfor Norge mv., ODA-godkjente utgifter	6 977	14 407	20 236
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	89		
16	Refusjon fødselspenger	15 156		
18	Refusjon sykepenger	15 537		
	Sum kap. 3490	1 332 462	1 148 923	1 239 761

Etter OECD/DACs (Development Assistance Committee) retningslinjer kan visse flyktningsutgifter knyttet til opphold i Norge og tilbakevending til sine hjemland klassifiseres som offisiell utviklingshjelp (ODA).

Hvilke utgifter som skal regnes som bistand er regulert av OECDs retningslinjer. Retningslinjene er internasjonale og standardiserte, og har vært gjeldende siden 1969. Norsk praksis er å innrapportere kostnader knyttet til asylsøkere og flyktningers første år i Norge som bistandsutgifter, i tråd med regelverket fra OECD.

Post 01 Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger, ODA-godkjente utgifter

Utgifter til tilrettelegging for at flyktninger skal kunne vende tilbake til hjemlandet og utgifter til at personer med avslag på asylsøknad skal kunne

returnere, kan i henhold til OECD/DACs statistikkdirektiver godkjennes som offisiell utviklingshjelp. Det foreslås at 111,2 mill. kroner av utgiftene på kap. 490, post 72 og 01, knyttet til administrative utgifter i forbindelse med assistert retur, blir rapportert inn som utviklingshjelp. I den forbindelse foreslås det å inntektsføre 111,2 mill. kroner på kap. 3490, post 01 i 2016.

Post 02 Gebyr for nødvisum

Det foreslås at inntektene som har vært ført over posten istedenfor inntektsføres over kap. 3440, post 06, jf. omtale under kap. 3440, post 06.

Post 03 Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, ODA-godkjente utgifter

Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet kan i henhold til OECD/DACs statistikkdirektiver

godkjennes som offisiell utviklingshjelp. Regjeringen foreslår at 21,2 mill. kroner av utgiftene på kap. 490, post 75 og post 01, knyttet til administrative tjenester i forbindelse med flyktningers reise, rapporteres som utviklingshjelp. I den forbindelse foreslås det å inntektsføre 21,2 mill. kroner på kap. 3490, post 03 i 2016.

Post 04 Asylmottak, ODA-godkjente utgifter

Visse innenlandske utgifter knyttet til mottak av asylsøkere og flyktninger kan i henhold til OECD/DACs statistikkdirektiver godkjennes som offisiell utviklingshjelp.

Regjeringen foreslår at 1,2 mrd. kroner av utgiftene på kap. 490, post 01, post 21, post 60, post 70 og post 71 blir rapportert inn som utviklingshjelp. I den forbindelse foreslås det å inntektsføre 1,2 mrd. kroner på kap. 3490, post 04 i 2016.

Kap. 491 Utlendingsnemnda

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 21</i>	283 578	268 788	270 626
21	Spesielle driftsutgifter, nemndbehandling, <i>kan nyttes under post 1</i>	9 719	11 036	8 599
	Sum kap. 0491	293 297	279 824	279 225

Utlendingsnemnda (UNE) behandler alle klager etter utlendings- og statsborgerloven over vedtak som UDI treffer i første instans. UNE fungerer som et uavhengig forvaltningsorgan når UNE fatter vedtak i klagesaker.

Gjennom systematisk og grundig etterprøving av de vurderingene som er gjort i første instans, skal UNE bidra til å ivareta rettssikkerheten på utlendingsfeltet. UNE har også en viktig rolle som lovtolkende organ, siden UNEs praksis er retningsgivende for UDIs praksis.

Post 01 Driftsutgifter, kan nyttes under kap. 491, post 21

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til drift av UNE, herunder saksbehandlingsutgifter, eksklusive utgiftene til nemndmøter.

Post 05 Refusjonsinntekter

Posten består av refusjon for fellestjenester fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) og refusjon for andre virksomheters bruk av IKT-systemet DUF, samt andre mindre refusjoner.

På bakgrunn av erfaringstall foreslås det å bevilge 11,6 mill. kroner på posten i 2016. Det foreslås at bevilgningen på kap. 490, post 01 kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3490, post 05, jf. forslag til vedtak.

Post 06 Beskyttelse til flyktninger utenfor Norge mv., ODA-godkjente utgifter

Utgifter knyttet til gjenbosetting av flyktninger kan i henhold til OECD/ DACs statistikkdirektiver godkjennes som offisiell utviklingshjelp. Det foreslås at 20,2 mill. kroner av utgiftene på kap. 490, post 73 blir rapportert inn som utviklingshjelp. I den forbindelse foreslås det å inntektsføre 20,2 mill. kroner på kap. 3490, post 06 i 2016.

UNE hadde en bemanning per 1. oktober 2014 tilsvarende 314 årsverk.

Regjeringen foreslår å redusere bevilgningen over kap. 491, post 01 med 2 mill. kroner, som følge av at UNE, gitt dagens prognoser for innkomne saker, vil ha færre saker til behandling enn tidligere år.

Bevilgningen under kap. 491, post 01 foreslås redusert med 1,3 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektivitetsreformen for statlige virksomheter. For nærmere omtale vises det til del III (omtale av særlige tema) pkt. 4.

I forbindelse med opprettelse av en enhet som skal inngå og forvalte sentrale rammeavtaler på vegne av statlige forvaltningsorganer, foreslås det å redusere bevilgningen med 30 000 kroner, mot en tilsvarende økning av bevilgningen under Kommunal- og moderniseringsdepartementet,

kap. 540 Direktoratet for forvaltning og IKT, post 01 Driftsutgifter.

Det foreslås å redusere kap. 491, post 21 med 2,7 mill. kroner mot en tilsvarende økning på kap. 491, post 01 knyttet til saksomkostninger til advokater etter forvaltningsloven § 36, jf. omtale under kap. 491, post 21. Det foreslås en bevilgning på posten på 270,6 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, nemndbehandling, kan nyttes under kap. 491, post 01

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter knyttet til nemndmøter. Det er den enkelte nemndleder som, ut fra regelverket, avgjør hvorvidt det skal settes nemnd i den enkelte sak. Nemndutgiftene omfatter bl.a. godtgjørelse for reise og opphold for nemndmedlemmer og tolker, samt reise- og oppholdsutgifter for advokater og klagere. Posten skal også dekke saksomkostningene til klager i henhold til forvaltningsloven § 36, samt reise- og

oppholdsutgifter for sakfører i forbindelse med tvungent verneting for utlendingssaker.

Bevilgningen under kap. 491, post 21 foreslås redusert med 55 000 kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektivitetsreformen for statlige virksomheter. For nærmere omtale vises det til del III (omtale av særlige tema) pkt. 4.

Utgifter knyttet til dekning av saksomkostninger til advokater har blitt budsjettert over kap. 491, post 21 (Spesielle driftsutgifter). Utgiftene har imidlertid ikke direkte tilknytning til nemndmøter. UNE behandler krav etter forvaltningsloven § 36, første ledd, som gjelder en parts rett til å få dekket saksomkostninger av det offentlige. I årene 2012–2014 har UNE utbetalt om lag 2,7 mill. kroner årlig til advokater i saksomkostninger etter fvl. §36. Det foreslås derfor at bevilgningen på kap. 491, post 21 reduseres med 2,7 mill. kroner mot en tilsvarende økning på kap. 491, post 01.

Det foreslås en bevilgning på posten på 8,6 mill. kroner.

Kap. 3491 Utlendingsnemnda

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Tilfeldige inntekter	792		
16	Refusjon fødselspenger	6 182		
18	Refusjon sykepenger	4 331		
	Sum kap. 3491	11 305		

Det foreslås at bevilgningen på kap. 491 Utlendingsnemnda, post 01 kan overskrides mot tilsva-

rende merinntekter på kap. 3491, post 01-18, jf. forslag til vedtak.

Del III
Særlige tema

3 Sektorovergripende klima- og miljøpolitikk

Arbeidet med miljøvern innenfor Justis- og beredskapsdepartementets ansvarsområde gjelder i hovedsak lovgivningsarbeid, kriminalitetsbekjempelse og koordinering av Regjeringens politikk i polarområdene.

3.1 Politi- og lensmannsetaten

Politiets viktigste oppgaver innenfor miljøvern er å bekjempe miljøkriminalitet gjennom forebyggende virksomhet, rask etterforskning og adekvat reaksjon på overtredelse av gjeldende lovgivning til vern for miljøet.

Økokrim har et særlig ansvar for bekjempelse av miljøkriminalitet, og er politiets og påtalemyndighetens kompetansesenter på området. Videre har Økokrim en viktig funksjon både gjennom etterforskning og iretteføring i særlig alvorlige og prinsipielle saker, og som veileder og bistandsorgan for politidistriktene.

Politidistriktene har en sentral rolle i arbeidet med å bekjempe miljøkriminalitet. Det er etablert samarbeidsrutiner og –avtaler med oppsyns- og tilsynsmyndigheter som skal videreutvikles og utvides i 2016. Politidistriktenes ordning med miljøkoordinatorer ble evaluert i 2013–2014, og Politidirektoratet vil på bakgrunn av funnene, og i lys av nærpolitireformen, starte arbeidet med å tilrettelegge for robuste økonomiteam, som også har ansvar for miljøkriminalitet.

Kontroll- og tilsynsmyndigheter har blitt styrket de siste årene, noe som fører til flere administrative sanksjoner, herunder overtredelsesgebyrer. Politiet og kontrolletatene har sammenfallende overordnede målsettinger for sitt arbeid. Etatene kan dele informasjon, bli enige om et felles trusselbilde og samordne kontrollaktivitetene, slik at offentlige ressurser blir utnyttet best mulig. Sentralt miljøforum, fylkesmiljøforum og lokale miljøforum, som alle ledes av politiet, legger bl.a. til rette for dette. Politidirektoratet vil i 2016 også være i dialog med flere tilsynsetater, og direktoratet har f. eks. våren 2015 inngått en samarbeidsavtale med Mattilsynet for å styrke håndtering og bekjempelse av kriminalitet relatert til dyrevelferd.

Det enkelte politidistrikt og særorgan er pålagt, som en integrert del av de ordinære planprosessene, å følge opp retningslinjer gitt for miljøledelse i statlige virksomheter (grønn stat). Politiets fellestjenester har ansvar for rådgivning overfor politidistriktene og særorganene innenfor eiendom, bygg og anlegg. Bl.a. vektlegges energi-effektivitet i bygg.

Politidistriktene og særorganene kan foreta innkjøp fra rammeavtaler inngått av Politiets fellestjenester på vegne av etaten. I den grad miljøhensyn ikke er tatt hensyn til i inngåtte avtaler, blir dette tatt inn ved inngåelse av nye avtaler så fremt dette er forenlig med de tekniske krav som stilles til de produktene som skal benyttes av politiet.

3.2 Svalbard – klima og miljøpolitikk

Regjeringens mål om å bevare Svalbards særegne villmarksnatur ligger til grunn for miljøvernpolitikken på Svalbard. Svalbardmiljøloven av 15. juni 2001 med tilhørende forskrifter ivaretar denne målsettingen. En stor del av Sysselmannen på Svalbard sin virksomhet er knyttet til miljøvernrelatert arbeid. I Sysselmannens organisasjon er det samlet både politifaglig og miljøvern faglig ekspertise. Dette legger til rette for en effektiv etterforskning av miljøkriminalitet og for et godt faglig informasjonsarbeid.

Lokalt er svalbardmiljøloven med forskrifter viktige verktøy for å ivareta miljømålene. Sysselmannens miljøvernarbeid vil i 2016 ha spesiell oppmerksomhet mot forebygging, informasjonsarbeid, veiledning og tilsyn med ferdsel og virksomheter. Forbedring av avfallshåndteringen i bosettingene og rensing av utslipp til vann og luft er prioriterte områder. Dette er tiltak som er viktige både på kort og lang sikt for å nå målene om å bevare villmarksnaturen på Svalbard i samsvar med svalbardmiljøloven.

Et aktivt forebyggende arbeid vil kunne påvirke holdninger og skape forståelse for de reguleringer som gjelder for øygruppa. Økende turisme og ferdsel på Svalbard viser at det er

behov for å holde oppsyn med og avdekke eventuelle overtredelser av bestemmelsene om vern av Svalbards natur- og kulturmiljø. Klimaendringene fører til stadig mindre utbredelse av sjøis, som er leveområde for is-avhengige arter som isbjørn og sel. Dokumentasjon av utviklingen innen ferdsel og annen virksomhet er viktig for å målrette tiltakene. Sysselmannen vektlegger rask og effektiv etterforskning og oppklaring av mulige straffbare forhold.

Svalbard og Longyearbyen vil på grunn av økt aktivitet få større betydning som base for rednings- og forurensningsberedskap. Kystverket har ansvaret for oljevernberedskap i området, med Sysselmannen som lokal ressurs. Lange avstander og arktisk klima gjør det vanskelig å håndtere oljeutslipp i området. Forebyggende tiltak for å unngå slike hendelser er derfor svært viktig. Med endringen i svalbardmiljøloven fra 1. juli 2012 er det innført forbud mot bruk av tungolje som drivstoff i verneområdene på Svalbard. Lovendringen gjør at bruk av tungolje på hele Svalbard kan forbys. For å redusere risikoen for hendinger med miljøskade til følge, er det fra

samme dato innført en statlig lostjeneste for all skipsfart i farvannene på Svalbard på samme måte som på fastlandet. Ut fra lokale forhold er det gjort enkelte tilpasninger i reglene.

For blant annet å styrke redningstjenesten på Svalbard og i nærliggende havområder har Sysselmannen fra 1. april 2014 fått to store likeverdige helikopter. Det er inngått kontrakt med Lufttransport AS om leie av to Super Puma helikoptre med avansert utstyr. Videre er det fra sesongen 2014 inngått kontrakt om leie av nytt tjenestefartøy for Sysselmannen. Fartøyet, som er et nybygg, er av typen offshore/supply og har helikopterdekk. De nye båt- og helikopterkontraktene bidrar til en styrket beredskap på og rundt Svalbard.

Miljødirektoratet har pålagt Longyearbyen lokalstyre et rensekrav på kullkraftverket i Longyearbyen fra 1. juli 2012, som er forlenget til 2015. Arbeidet med å etablere renseanlegget ved kraftverket følger planen og vil være fullført i 2015. Prosjektet er fullfinansiert over svalbardbudsjettet i perioden 2012–2014. Miljødirektoratet vil følge opp med tilsvarende pålegg for kullkraftverket i Barentsburg.

4 Forenklingsarbeid, modernisering og bedre gjennomføringskraft

Regjeringen vil bygge sin politikk på en effektiv bruk av fellesskapets ressurser. Som i næringslivet er det også i offentlig forvaltning et potensial for å bli mer effektiv. Regjeringen har derfor innført en avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform, og forutsetter at alle statlige virksomheter gjennomfører tiltak for å bli mer effektive. Reformen vil gi insentiver til mer effektiv statlig drift og skaper handlingsrom for prioriteringer i statsbudsjettet. Virksomhetene har også god anledning til å planlegge og gjennomføre tiltak for å effektivisere driften når reformen er et årlig krav. Deler av gevinsten fra mindre byråkrati og mer effektiv bruk av pengene overføres til fellesskapet i de årlige budsjettene. Den årlige overføringen settes til 0,5 pst. av alle driftsutgifter som bevilges over statsbudsjettet. For Justis- og beredskapsdepartementet innebærer dette at forslag til utgiftsbevilgning for 2016 er redusert med 147 mill. kroner, og forslaget til inntektsbevilgning er redusert med 14,4 mill. kroner.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet foreslår i sin budsjettproposisjon å opprette en enhet som skal inngå og forvalte sentrale rammeavtaler på vegne av statlige forvaltningsorganer. Dette skal gi mer effektive innkjøp i staten. Ordningen vil bli finansiert innenfor eksisterende rammer gjennom rammeoverføringer fra departementene. Justis- og beredskapsdepartementets andel av dette er 2,8 mill. kroner i 2016.

4.1 Nærpolitireformen

Målet med reformen er et nærpoliti som er operativt, synlig og tilgjengelig, og som har kapasitet og kompetanse til å forebygge, etterforske og påtale kriminelle handlinger, samt sikre innbyggernes trygghet.

Hovedinnholdet i reformen er:

- Antall politidistrikter reduseres fra 27 til 12
- Politidirektoratet skal ha ansvaret for overordnet ledelse, tilsyn med måloppnåelsen i distriktene og at politidistriktene organiserer seg på en god måte etter overordnede føringer og kriterier fra departementet

- Politidistriktene skal organiseres på to nivåer – politidistriktsnivå og driftsenhetsnivå.
- Reduksjon i antall oppgaver
- Kvalitetskrav for politiet fram mot 2020

4.1.1 Etablering av nye politidistrikter

Omlegging fra 27 til 12 politidistrikter skal skje fortløpende fra 2016. Gjennomføringsarbeidet legges opp på en måte som sikrer at politiet har en forsvarlig beredskap og tjenesteproduksjon gjennom hele prosessen.

4.1.2 Lokal struktur

Ny lokal struktur skal fastsettes slik at politiet kan gi kvalitative gode tjenester til publikum. Forebygging, etterforskning og beredskap styrkes ved at mindre enheter slås sammen. Publikket skal oppleve større trygghet og at politiet er tilgjengelig. Konkrete kvalitetskrav innenfor områder som publikumsservice, forebygging, tilgjengelighet og beredskap, skal ligge til grunn ved etablering av ny struktur. Disse kravene svarer på publikums forventninger om et godt nærpoliti.

4.1.3 Lokal medvirkning og involvering

Kommunene skal involveres når politidistriktene skal etablere ny lokal struktur. Blant annet skal kommunestyrene, dersom de ønsker det, gis en skriftlig presentasjon om hvilke tjenester innbyggerne skal få av politiet etter strukturendringene. Dokumentet skal omhandle blant annet forebygging og beredskap, og være konkret nok til at måloppnåelse kan vurderes. Styringsgruppen som skal gi føringer og bidra til gjennomføring av prosessen med endringer i tjenestestedsstrukturen, skal ha representasjon fra berørte kommuner. Gode prosesser med bred deltakelse vil gi lokalt medeierskap og legitimitet. Ved eventuelle endringer i lokal struktur skal politiet utarbeide en risiko- og sårbarhetsanalyse.

Kommuner som blir berørt av endringer i tjenestestedsstrukturen kan klage til Justis- og beredskapsdepartementet gjennom vedtak i kommunestyret. Klagen skal ha oppsettende virkning. Både kvaliteten på arbeidet som ligger til grunn for vedtak om ny struktur og selve prosessen vil være gjenstand for klage.

4.1.4 Bruken av måltall – særlig på det forebyggende området

Politiet skal arbeide forebyggende innenfor alle virksomhetsområdene, herunder den politiooperative tjenesten og straffesaksbehandlingen. Politiets kompetanse knyttet til forebygging skal styrkes, og den forebyggende virksomheten vil bli evaluert og målt i større grad fremover. Samarbeidet mellom det ordinære politiet og Politiets sikkerhetstjeneste skal styrkes, med særlig vekt på å forebygge og bekjempe radikaliserings og voldelig ekstremisme lokalt. Hensikten er å spore til økt politiinnsats ut fra samfunnsmessige behov. Bruken av måltall vil bli kritisk gjennomgått for å sikre riktig prioritering og god ressursbruk.

Det skal arbeides for å heve statusen og posisjonen til det forebyggende arbeidet. Det vil bli etablert egne organisatoriske enheter, der lederne har fagansvar for forebygging. Det tas sikte på å etablere en enhet i hvert politidistrikt med ansvar for strategisk kriminalitetsbekjempelse, der etterretning, forebygging og etterforskning inngår som likeverdige funksjoner.

4.1.5 Utredninger – organiseringsspørsmål

Det skal gjennomføres en utredning om fremtidig organisering av særorganene. Hvordan de nasjonale beredskapsressursene skal organiseres for å få utnyttet disse kapasitetene best mulig skal også utredes. Det skal videre gjennomføres en analyse av kapasitet og kompetanse i påtalemyndigheten (statsadvokatene og påtalemyndigheten i politiet), en utredning om sekretariatsfunksjonen for forliksrådene og organisering av enkelte av politiets forvaltningsoppgaver (pass, EØS-registreringsordningen).

Det skal iverksettes et pilotprosjekt der helsevesenet overtar ansvaret for berusede personer slik at disse ikke plasseres på glattcelle.

4.1.6 Evaluering av reformen

Effekten av nærpoltireformen skal evalueres en tid etter gjennomføringen.

4.2 Ny digitaliseringsstrategi for bruk av IKT i politiet

For å sikre at norsk politi kan levere gode og effektive polititjenester, er det nødvendig både å utvikle nye arbeidsformer basert på nye teknologiske løsninger, og å gi medarbeiderne nødvendig kompetanse til å utnytte ny teknologi. Det er behov for å ta igjen teknisk etterslep og understøtte moderniseringen av arbeidsprosesser og metoder.

Regjeringen ønsker en ny retning på moderniseringen av IKT i politiet. Denne består i en mer gradvis tilnærming til modernisering av IKT, med vekt på mindre prosjekter som:

- gir raskere resultater for virksomheten
- setter brukere og publikum i fokus
- innebærer lavere kompleksitet og risiko for politiet totalt sett

Regjeringen har derfor besluttet å endre gjennomføringsstrategien i Merverdiprogrammet slik at IKT-satsingen i politiet gjennomføres ved flere mindre prosjekter som reduserer den samlede risikoen og raskere kan realisere ny funksjonalitet og gode løsninger for borgerne. Tilpasninger som gjøres i de gamle systemene for å håndtere nærpoltireformen, samt for iverksetting av straffeloven 1. oktober 2015, vil med dette kunne utnyttes over lengre tid.

Det skal utarbeides en langsiktig digitaliseringsstrategi for norsk politi som skal sikre langsiktige investeringer, oversikt og styrbarhet. På straffesaksområdet skal digitaliseringsstrategien også omfatte Den høyere påtalemyndighet og Spesialenheten for politisaker.

4.3 Omorganisering av kriminalomsorgen

Kriminalomsorgsdirektoratet har på oppdrag fra departementet utredet alternative modeller for en fremtidig organisering av kriminalomsorgen. En fremtidig organisering skal baseres på mål om likhet i saksbehandlingen, bedre sammenheng i straffesakskjeden, en sterk og tydelig etatsledelse og effektiv ressursutnyttelse hvor mest mulig ressurser går til tjenesteproduksjon og mindre til administrasjon og ledelse.

Departementet sendte sommeren 2015 forslag til omorganisering av kriminalomsorgen og lovendringer som er nødvendige for å gjennomføre omorganisering i kriminalomsorgen fra dagens trenivåmodell til en to-nivåmodell uten regioner

på høring. Regjeringen vil komme tilbake til eventuelle forslag til lovendringer på egnet måte.

4.4 Andre saker

Prøveprosjekt hvor kriminalomsorgen har overtatt ansvaret for transport av varetektsinnsatte, for å frigjøre kapasitet i politiet som kan benyttes på politiets kjerneoppgaver er omtalt under programkategori 06.30 Kriminalomsorgen.

Departementet vurderer ny straffeprosesslov bedre tilpasset vår tid. Det er nedsatt et Straffeprosesslovutvalg som vil avgi sin utredning innen 1. november 2016, se omtale i del II, under programkategori 6.10.

Departementet har fremsatt proposisjon om ikraftsetting av straffeloven 2005. Ikraftsetnings-tidspunktet har blitt kraftig fremskyndet.

Departementet vurderer strukturendringer i domstolene, gjennom sammenslåing av ti tingretter til fem. Større tingretter vil lette avviklingen av ressurskrevende saker og er nødvendig for å møte både krav til effektivisering og krav til fag-

lige utfordringer i fremtiden. Det vises til omtale under programkategori 06.20.

Departementet foreslår å etablere et prøveprosjekt med hurtigspor i Oslo for straffesaker med et klart og oversiktlig bevisbilde hvor det foreligger fare for unndragelse. Tiltaket kan starte opp fra andre halvår 2016 og vil bidra til en mer effektiv straffesakskjede, ved at kriminelle raskere pådømmes og sendes ut av landet i de tilfeller det er aktuelt. Det vises til omtale under programkategori 06.20 og 06.40.

Departementet arbeider med å legge til rette for økt bruk av digitale rettsmøter, blant annet gjennom å satse på fjernmøte- og fremvisningsutstyr i domstolene. Digitale rettsmøter bidrar til forenkling og modernisering i domstolene samtidig som det vil effektivisere rettsmøtene. Det vises til omtale under programkategori 06.20.

Sysselmannen er aktive og bevisste på internt forbedringsarbeid og søker å arbeide så effektivt som mulig. Sysselmannen signaliserer evne og vilje til å arbeide mot en mest mulig effektiv drift relatert til bruk av administrative støttesystemer og administrative rutiner.

5 Styring og samordning av samfunnssikkerhet og beredskap

I «Instruks for departementenes arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap, Justis- og beredskapsdepartementets samordningsrolle, tilsynsfunksjon og sentral krisehåndtering», beskrives Justis- og beredskapsdepartementets samordningsrolle innen samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet. Instruksen ble fastsatt ved kgl. res. 15. juni 2012. Departementet skal gjennom denne rollen sikre et koordinert og helhetlig arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap på tvers av sektorgrensene.

I ovennevnte instruks er det stilt krav til departementene om å ha oversikt over risiko og sårbarhet i egen sektor samt å vurdere risiko, sårbarhet og robusthet i kritiske samfunnsfunksjoner. Oversiktene vil gi et bedre grunnlag for å utforme mål og tiltak for å bedre samfunnets sikkerhet og beredskap.

I Prop. 1 S (2014–2015) ble det utpekt ett overordnet ansvarlig samordnende departement for hvert område, se tabell 1.7 i Del I.

Herved gis nærmere omtale av to områder i tabellen: IKT-sikkerhet i sivil sektor og vannforsyning. IKT-sikkerhet og vannforsyning er kritiske infrastrukturer som har stor betydning for næringslivet og for befolkningen, og som andre viktige samfunnsfunksjoner er svært avhengige av. Under gjennomføres en overordnet beskrivelse av risiko og sårbarhet innen områdene. Beskrivelsen baserer seg i hovedsak på eksisterende kunnskap og dokumentasjon fra relevante myndigheter og forskning. Risikovurderinger innebærer imidlertid usikkerheter, spesielt der det er få hendelser å vurdere ut fra.

Kapitlene om IKT-sikkerhet og vannforsyning har noe ulik utforming. Risikovurderingen innen IKT-sikkerhet er på et mer overordnet nivå. Begrunnelsen for dette er at IKT-sikkerhet har et bredere, mer tverrsektorielt perspektiv.

5.1 IKT-sikkerhet i sivil sektor

5.1.1 Om IKT-sikkerhet

Norge er et av verdens mest digitaliserte land⁷. IKT utgjør grunnmuren for samhandling på tvers

av sektorer og er i dag en kritisk infrastruktur i det norske samfunnet. I takt med digitaliseringen har IKT blitt en strategisk sikkerhetsutfordring. Sikkerhetsutfordringene omfatter alle nivåer, fra beskyttelse av enkeltpersoners mobiltelefoner til sikring av samfunnskritiske IKT-systemer. Dette innebærer at IKT-sikkerhet må løftes opp på øverste beslutningsnivå hos myndighetene, som fastsetter felles mål og prioriteringer.

Justis- og beredskapsdepartementet har samordningsansvaret for IKT-sikkerhet i sivil sektor. Dette innebærer et nasjonalt ansvar for å utforme politikk og krav på IKT-sikkerhetsområdet, både for offentlig og privat sektor. Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) er det nasjonale fagmiljøet for IKT-sikkerhet, og understøtter Justis- og beredskapsdepartementet i sitt samordningsansvar. NSM er administrativt underlagt Forsvarsdepartementet, med faglig rapporteringslinje til Justis- og beredskapsdepartementet.

Arbeidet med IKT-sikkerhet følger opp «*Nasjonal strategi for informasjonssikkerhet*»⁸, samt de fire samfunnssikkerhets- og beredskapsprinsippene: ansvar, nærhet, likhet og samvirke. Dette innebærer at den enkelte virksomhet har ansvar for å forebygge og håndtere uønskede hendelser innen egen virksomhets bruk av IKT.

5.1.2 Overordnet risikovurdering

NSMs rapport «*Risiko 2015*» fastslår at Norge står overfor et endret risikobilde og at sannsynligheten for at kritiske funksjoner, samfunnsviktig infrastruktur, mennesker og skjermingsverdig informasjon blir rammet av uønskede hendelser er økende. Situasjonen er kompleks, bl.a. fordi flere samfunnsområder er gjensidig avhengig av hverandre. F.eks. kan bortfall av finansielle IKT-tjenester få alvorlige konsekvenser på tvers av

⁷ Norge ligger på femteplass på «Networked Readiness Index 2015», som sammenligner digitaliseringen i 143 land.

⁸ «Nasjonal strategi for informasjonssikkerhet» og tilhørende handlingsplan ble utgitt 17. desember 2012 av Justis- og beredskapsdepartementet, Forsvarsdepartementet, Samferdselsdepartementet og Fornyings- administrasjons- og kirkedepartementet

hele samfunnet. Små hendelser kan føre til store skader; f.eks. kan et strømbrudd raskt sette viktig IKT-infrastruktur ut av spill.

5.1.2.1 Utsiktede hendelser

Den største andelen av de uønskede hendelsene som rammer IKT-systemer er utsiktede. Feil og utfall i systemene kan oppstå pga. menneskelig svikt, programvarefeil, utstyrsfeil eller naturhendelser.

Ifølge Norsk senter for informasjonssikring (NorSIS) viser erfaringen så langt at menneskelig svikt er årsaken til minst åtte av ti sikkerhetsbrudd⁹. De menneskelige feilene skyldes ofte lav kompetanse eller mangelfull forståelse for systemene. Faren for menneskelige feil øker i takt med IKT-systemenes kompleksitet.

Selv utsiktede hendelser som tilsynelatende er mindre alvorlige, som f.eks. korte strømbrudd og feil i forbindelse med planlagte programvareoppdateringer, kan medføre store konsekvenser

⁹ NorSIS, «Forprosjektrapport: Befolkningens kunnskap og bevissthet om informasjonssikkerhet – En kartlegging, evaluering og anbefaling», desember 2014

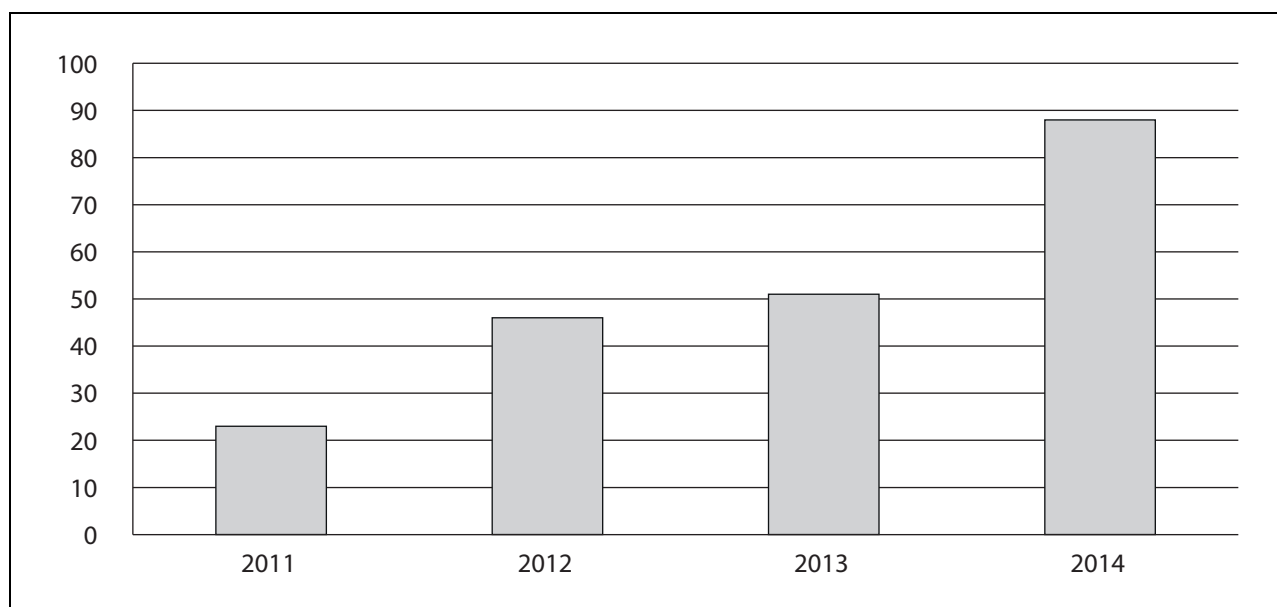
for befolkningen. Et eksempel er feilen som skjedde under oppdateringen av Telenors abonnentdatabase i 2014. Feilen førte til et større utfall av mobiltjenester over hele landet og at flere enn tre millioner kunder var uten mobiltjenester i to og en halv time.

Naturhendelser som flom, skred og ekstremvær skaper ofte brudd i strømtilførsel og/eller elektronisk kommunikasjon (ekom). I 2011 førte stormen Dagmar til at store deler av Vestlandet opplevde bortfall av ekom-tjenester, som følge av at kraftforsyningen ble rammet.

5.1.2.2 Tilsiktede hendelser

Et stadig økende antall trusselaktører benytter flere og mer avanserte metoder og virkemidler. Angrepene kan dreie seg om informasjonshenting eller sabotasje, organisert økonomisk kriminalitet, eller operasjoner gjennomført av aktivister for å skape oppmerksomhet om politiske saker. NSM håndterte 88 alvorlige dataangrep i 2014, mot 51 i 2013¹⁰.

¹⁰ NSM, «Risiko 2015»

Figur 5.1 Alvorlige dataangrep håndtert av NSM

Ulovlig informasjonshenting er den største digitale trusselen mot norske mål. Ulovlig informasjonshenting omfatter digital etterretning mot offentlig sektor, industrispionasje, samt tyveri av intellektuell eiendom og personopplysninger¹¹. Andre land er særlig opptatt av Norges forsvars-

sikkerhets- og beredskapspolitikk, teknologi, romindustri og strategiske posisjon i nord¹².

¹¹ Utenriksdepartementet, Meld. St. 37 (2014–2015) «Globale sikkerhetsutfordringer i utenrikspolitikken»

¹² NSM, «Risiko 2015»

Antall alvorlige tilfeller har økt de siste ti årene. Det forekommer i dag regelmessige og alvorlige infiltrasjonsangrep mot myndigheter, bedrifter og enkeltpersoner gjennom ekomnettet. Sommeren 2014 opplevde Norge det største dataangrepet registrert så langt, målrettet mot olje- og energisektoren. NSM mener at det er stor sannsynlighet for at det vil oppstå flere slike hendelser i tiden fremover.

PST¹³, Etterretningstjenesten¹⁴ og DSB¹⁵ viser til at statlige aktører utvikler avansert etterretningskapasitet og skadevare for bruk i det digitale rom. Disse aktørene har evnen til å utrette betydelig skade gjennom sabotasje mot kraftforsyning, telekommunikasjon, betalingstjenester, politiske beslutningsorganer samt militær kommando og kontroll. Angrep på styringssystemer (SCADA-systemer)¹⁶ viser at sammenkobling av IKT-systemer gir nye sikkerhetsutfordringer, ettersom sårbarhet i et system kan øke sårbarheten i et annet. Når slike systemer kobles til internett for å kunne fjernstyres, øker også faren for angrep via internett.

Mørketallsundersøkelsen 2014, utarbeidet av Næringslivets Sikkerhetsråd, har sett på omfanget av datainnbrudd hos norske virksomheter og viser til at det stor forskjell mellom antallet virksomhetene selv rapporterer om og hva de faktisk blir utsatt for. Undersøkelsen viser at halvparten av de store virksomhetene har blitt utsatt for datainnbrudd, og ikke bare fem pst. slik de selv har rapportert. Mangel på åpenhet om sikkerhets hendelser skyldes sannsynligvis at mange virksomheter er bekymret for at omdømmet deres skal bli svekket. Ifølge NSM er trolig også mange virksomheter rammet uten å være klar over det.

NSMs analyser viser at digitale angrep i økende grad retter seg mot brukere og vanlige ansatte, f.eks. gjennom infiserte e-poster eller nettsider. Ofte skjer angrepene gjennom mobile enheter som er koblet til flere typer nettverk med varierende sikkerhet. Vellykkede angrep gir mulighet for overvåking og avlytting av brukeren. F.eks. kan én kompromittert enhet på arbeidsplassen gi tilgang til både åpen og kryptert informasjon, og fungere som et fjernstyrt avlyttingsnettverk med mikrofon og kamera.

¹³ Politiets sikkerhetstjeneste (PST), «Åpen trusselvurdering 2014»

¹⁴ Etterretningstjenesten, «FOKUS 2015»

¹⁵ Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB), «Nasjonalt risikobilde 2014»

¹⁶ IKT-systemer som brukes til å styre industrielle prosesser, hente inn sensordata og er sentrale for drift av mye infrastruktur

5.1.3 Mål og igangsatte tiltak

«Nasjonal strategi for informasjonssikkerhet» angir fire overordnede mål:

1. Styrket samordning og felles situasjonsforståelse
2. Høy kompetanse og sikkerhetsbevissthet
3. Robust og sikker IKT-infrastruktur i hele samfunnet
4. Sterk evne til å håndtere uønskede IKT-hendelser

Dette kapittelet vil vurdere tilstand og måloppnåelse for disse områdene. Temaene offentlig-privat samarbeid og internasjonalt samarbeid vil også bli gjennomgått. Dette er områder som har fått lite oppmerksomhet i den nasjonale strategien, men som Justis- og beredskapsdepartementet mener er viktige.

Teksten omhandler primært igangsatte tiltak. Justis- og beredskapsdepartementet vil avvente Det digitale sårbarhetsutvalget (Lysneutvalget) før det fremmes forslag til nye tiltak. Lysneutvalget arbeider med å kartlegge samfunnets digitale sårbarhet og skal foreslå konkrete tiltak for å styrke beredskapen og redusere den digitale sårbarheten i samfunnet. NOU-en ferdigstilles november 2015 og vil danne grunnlaget for den videre politikktutforming på området. NSMs sikkerhetsfaglig råd¹⁷ og helhetlig IKT-risikobilde¹⁸ er også viktig i denne sammenhengen.

5.1.3.1 Styrket samordning og felles situasjonsforståelse

Det nasjonale risikobildet viser at sikkerhetsutfordringer går på tvers av virksomheter og sektorer, noe som krever en helhetlig tilnærming til IKT-sikkerhet. I Norge er det flere sektorvise samarbeidsmekanismer med ulike mandater, varierende grad av myndighetsforankring og ulike sammensetninger. Samarbeidsmekanismene styrker samarbeidet internt i sektoren, men utgjør samtidig en risiko for ulike sektortilnærminger som kan gå på bekostning av tverrsektoriell nasjonal samhandling.

«Nasjonal strategi for informasjonssikkerhet» legger til grunn at virksomheter i offentlig og privat sektor skal ivareta informasjonssikkerhet på en systematisk måte. Dette innebærer bruk av sty-

¹⁷ NSMs sikkerhetsfaglig råd ble overlevert Forsvarsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet 10. september 2015

¹⁸ NSMs helhetlig IKT-risikobilde ferdigstilles oktober 2015

ringssystemer for informasjonssikkerhet basert på anerkjente nasjonale og internasjonale standarder.

NSM, Datatilsynet og Riksrevisjonen har tidligere avdekket svakheter i forvaltningens risikovurderinger og påpekt at sikkerhetstiltakene ofte er fragmenterte og lite systematiske. En sentral målsetting i «Nasjonal strategi for informasjonssikkerhet» er derfor å sørge for at statsforvaltningen har en felles tilnærming til arbeidet med IKT-sikkerhet. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvar for dette området, og utga i september 2015 «Handlingsplan for informasjonssikkerhet i statsforvaltningen 2015–2017». Foruten å styrke IKT-sikkerheten i statsforvaltningen skal handlingsplanen understøtte digitaliseringsarbeidet i offentlig sektor. IKT-sikkerhet er en sentral forutsetning for å bygge tillit til forvaltningens digitale tjenester.

Norske virksomheter må forholde seg til flere regelverk om informasjonssikkerhet. Noen regler er sektorspesifikke, mens andre er sektorovergripende. Det er behov for å se disse regelverkene i sammenheng. Sikkerhetsloven gir bestemmelser for håndtering av informasjon som er sikkerhetsgradert og som skal beskyttes av hensyn til rikets sikkerhet og andre vitale nasjonale sikkerhetsinteresser. Det finnes imidlertid svært mye informasjon i ugraderte systemer som kan være sensitivt og samfunns viktig, i tillegg til at de ugraderte IKT-systemene i seg selv kan være viktige. Regjeringen oppnevnte i mars 2015 et utvalg som skal foreslå et nytt lovgrunnlag for forebyggende nasjonal sikkerhet (Sikkerhetsutvalget). Utvalget skal se på problemstillinger knyttet til beskyttelse av informasjon også utenfor sikkerhetsloven. Arbeidet vil resultere i en NOU som leveres høsten 2016.

Utvikling, forvaltning og drift av IKT-systemer for det offentlige er i dag spredt hos en rekke aktører, og løsningene er bygd opp på forskjellige måter og har ulik grad av sikkerhet. Møteplassen «Nettverk for informasjonssikkerhet» ble etablert i 2015 som en arena hvor tverrsektorielle problemstillinger innen IKT-sikkerhet og informasjonssikkerhet drøftes mellom departementene. Nettverket erstatter «Koordineringsutvalget for forebyggende informasjonssikkerhet» (KIS) og ledes av Justis- og beredskapsdepartementet.

Det mangler en helhetlig oversikt over IKT-sikkerhetstilstanden i Norge. Som tidligere nevnt har derfor NSM, fra og med 2015, fått i oppdrag å utarbeide en årlig rapport som gir et helhetlig IKT-risikobilde. NSMs rapport skal være et verkøy for offentlige og private virksomheter i arbeidet

med å lage egne risikovurderinger, og være et beslutningsgrunnlag for prioriteringer ved behov for risikoreduserende tiltak. I denne sammenhengen er også vurderingene i NOU-en til Lysneutvalget viktig.

5.1.3.2 Høy kompetanse og sikkerhetsbevissthet

Behovet for avansert IKT-kompetanse vil øke fram mot 2030¹⁹. Behovet vil øke både i privat og offentlig sektor. Med utgangspunkt i dagens tilbud av IKT-utdannelse og studenttilstrømming vil det bli et stadig større gap mellom tilbud og etterspørsel. Konsekvensen er at Norge kan gå glipp av et stort verdiskapingspotensial, i tillegg til at det er en utfordring for IKT-sikkerhetsarbeidet i samfunnet.

Kompetanse i offentlige og private virksomheter

Menneskelig svikt er en av hovedårsakene til sikkerhetsbrudd. Mange av hendelsene kunne sannsynligvis ha vært unngått dersom det hadde vært mer fokus på opplæring og bevisstgjøring om viktigheten av IKT-sikkerhet.

Data fra over 150 land viser at i 2014 var 60 pst. av alle målrettede angrep rettet mot små og mellomstore bedrifter²⁰. Disse virksomhetene har ofte færre ressurser å bruke på IKT-sikkerhet, og er generelt dårligere rustet enn de store når det gjelder å håndtere angrep. Det er derfor et behov for å sette inn mer ressurser og løfte kompetansen på IKT-sikkerhet hos de små aktørene. Norge er spesielt utsatt da hele 96 pst. av næringslivet består av virksomheter med færre enn 19 ansatte²¹.

En positiv utvikling er at sikkerhet har fått en tydeligere plass på dagsordenen i enkelte virksomheter, noe som trolig har økt deres evne til å forebygge og forhindre sikkerhetshendelser.²²

Det er en utfordring for offentlig sektor å holde på ansatte med IKT-kompetanse i konkurranse med privat sektor. F.eks. er kompetanse innen hendelseshåndtering svært etterspurt som følge av etableringen av sektorvise responsmiljøer. Dette er en utvikling som trolig vil fortsette.

¹⁹ DAMVAD og Samfunnsøkonomisk analyse, «Dimensjonering av avansert IKT-kompetanse», 12.06.2014

²⁰ Symantec, «Internet Security Threat Report 2015»

²¹ NSR og NorSIS, 15.06.2015. Hentet 14.09.2015 fra <http://www.nsr-org.no/aktuelle-saker/frokostseminar-om-skytjenester-article655-110.html>

²² NSM, «Rapport om sikkerhetstilstanden 2014»

Forskning og utdanning

For å imøtekomme kunnskapsbehovet i samfunnet er det viktig å bygge opp et robust forsknings- og undervisningsmiljø med høy kvalitet. Forskningsrådets evaluering fra 2012 konkluderte med at Norge investerer for lite i forskning på IKT-sikkerhet²³. På flere universiteter er ikke IKT-sikkerhet et obligatorisk fag i IKT-utdannelsen. Et mulig tiltak er å innføre IKT-sikkerhet som en obligatorisk del av alle studieretningene innen IKT for å lykkes med en bred kompetanseheving. Grunnleggende kjennskap til potensielle sårbarheter og utnyttelsen av disse er like viktig for en programvareutvikler som for en brannmurekspert. Samtidig er det viktig å se på om IKT-sikkerhet i større grad bør inngå i utdannelsen til barn og unge.

Det er IKT-miljøer på 23 utdanningsinstitusjoner i Norge²⁴. Ingen av forskningsmiljøene dekker alle delene av informasjonssikkerhetsfaget, men det finnes en rekke større og mindre institusjoner som dekker deler av området. Det er derfor viktig med godt samarbeid både nasjonalt og internasjonalt. Et sentralt samarbeidsinitiativ i Norge er Center for Cyber and Information Security (CCIS) ved Høgskolen i Gjøvik, som er etablert av sentrale aktører innen politi, forsvar, næringsliv, personvern og academia. Justis- og beredskapsdepartementet tildelte fire mill. kroner til CCIS i 2015 til forskning på IKT-sikkerhet og bekjempelse av IKT-kriminalitet. Et annet initiativ er Simula@UiB, som er et felles prosjekt mellom Simulasenteret og Universitetet i Bergen. Andre viktige institusjoner som jobber med IKT-sikkerhet er bl.a. FFI²⁵, UiO²⁶, NUPI²⁷, NTNU²⁸ og SINTEF IKT.

Forskningsrådet startet i 2015 opp med en ny stor satsing på IKT-forskning og innovasjon: IKT-PLUSS. Programmet vil gi 25 prosjekter til sammen 250 mill. kroner i støtte. I den første tildelingsrunden gikk den største delen av potten, 150 mill. kroner, til åtte forskerprosjekter som kan bidra til å utvikle et trygt informasjonssamfunn. Tema for prosjektene er bl.a. storskala digital etterforskning, nye metoder og verktøy for kryptologi, lagring i nettsky og sikkerhet i smarte nett (Smart Grids). UiO står som kontraktspartner for

tre av prosjektene og Høgskolen i Gjøvik for to prosjekter. UiB, NTNU og SINTEF har fått midler til ett prosjekt hver.

Kompetanse i befolkningen generelt

«*Nasjonal strategi for informasjonssikkerhet*» viser til at myndighetene skal måle kompetansenivået i befolkningen og virksomheter samt effekten av iverksatte tiltak.

Justis- og beredskapsdepartementet tildelte i 2014 midler til NorSIS for å gjennomføre et forprosjekt om måling av norske innbyggers kunnskap, bevissthet og atferd når det gjelder informasjonssikkerhet (såkalt sikkerhetskultur)²⁹. Forprosjektet viste at eksisterende undersøkelser og forskning ikke gir ansvarlige myndigheter nødvendig grunnlag for å vurdere tilstanden, noe som gjør det vanskelig å identifisere, prioritere og evaluere tiltak. Funnene har medført at Justis- og beredskapsdepartementet har tildelt NorSIS 1 mill. kroner for å gjennomføre prosjektet for å kartlegge og måle sikkerhetskulturen i Norge innen august 2016. Rapporten vil kunne danne et viktig grunnlag for vurdering av hvilke tiltak som bør iverksettes framover.

I 2015 mottar NorSIS 7,3 mill. kroner fra Justis- og beredskapsdepartementet til å gjennomføre en rekke andre tiltak. Ett av tiltakene er å koordinere Nasjonal sikkerhetsmåned i oktober hvert år. Arrangementet, som støttes av en rekke departementer og etater, er en nasjonal dugnad for å skape oppmerksomhet om informasjonssikkerhet både hos privatpersoner og virksomheter. I fjor fikk 270 000 ansatte tilgang til e-læring i forbindelse med sikkerhetsmåned og en rekke foredrag ble holdt rundt omkring i Norge.

5.1.3.3 Robust og sikker IKT-infrastruktur i hele samfunnet

Det er en målsetting i «*Nasjonal strategi for informasjonssikkerhet*» at IKT-infrastruktur som understøtter samfunnskritiske funksjoner skal være robust og pålitelig slik at uønskede hendelser og handlinger i størst mulig grad unngås. Kraftforsyning og elektroniske kommunikasjonsnett er særlig viktige infrastrukturer.

Justis- og beredskapsdepartementet er ansvarlig for å følge opp forskrift om objektsikkerhet i sivil sektor. Regelverket bidrar til en

²³ Forskningsrådet, «Research in Information and Communication Technology in Norway», 2012

²⁴ DAMVAD og Samfunnsøkonomisk analyse, «Dimensjonering av avansert IKT-kompetanse», 12.06.2014

²⁵ Forsvarets forskningsinstitutt

²⁶ Universitetet i Oslo

²⁷ Norsk utenrikspolitisk institutt

²⁸ Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

²⁹ NorSIS, «Forprosjektrapport: Befolkningens kunnskap og bevissthet om informasjonssikkerhet – En kartlegging, evaluering og anbefaling», desember 2014

tverrsektoriell tilnærming til utvelgelse og beskyttelse av skjermingsverdige objekter, som i henhold til sikkerhetsloven har avgjørende nasjonal betydning. Fagdepartementene er ansvarlige for å følge opp at sektorens virksomheter identifiserer og foreslår IKT-funksjoner og -systemer som skal klassifiseres som samfunnskritiske i henhold til objektsikkerhetsregelverket. NSM ivaretar koordinering i utvelgelsesprosessen, gir veiledning og fører et overordnet tilsyn. Fagdepartementene rapporterer regelmessig om sikkerhetstilstanden i sin sektor til Justis- og beredskapsdepartementet.

Et av tiltakene i handlingsplanen til den nasjonale strategien er å innføre en prioritetsordning i mobilnettene med samfunnsviktige oppgaver, slik at brukere med ansvar for særlig samfunnsviktige oppgaver får bedre framkommelighet i mobilnettene i krisesituasjoner. Forskriften med ordningen for prioritet i mobilnettet, fastsatt av Nasjonal kommunikasjonsmyndighet (Nkom), trådte i kraft 30. juni 2014.

Andre sektorspesifikke sikkerhets- og beredskapsplikter som er pålagt tilbydere av elektroniske kommunikasjonsnett og -tjenester er nedfelt i ekomloven, ekomforskriften og klassifiseringsforskriften. Klassifiseringsforskriften ble fastsatt av Nkom i september 2012. Forskriften skal sikre nettutstyr i anlegg mot uønsket ytre fysisk påvirkning og retter seg mot tilbydere av ekomnett som benyttes til offentlig ekomtjeneste (nettilbydere). Nettilbydere plikter å klassifisere alle anlegg ut fra hvor viktig eget nettutstyr i anleggene er for offentlige ekomtjenester.

I henhold til den nasjonale strategien skal det øves regelmessig på situasjoner der deler av infrastrukturen har redusert kapasitet eller faller ut. «Øvelse Østlandet» ble gjennomført i 2013 som en regional og nasjonal spilløvelse for kraftforsyningen hvor scenarioet var ekstremvær med påfølgende utfall i kraftforsyning og ekom. Departementene øvde også i forlengelsen av denne øvelsen. I desember 2015 vil Nkom gjennomføre en IKT-øvelse for eiere av infrastruktur og berørte myndigheter innen ekom. Hensikten er å trene på beredskap, ledelse og samarbeid ved angrep mot sentral ekominfrastruktur. Øvelsen tar utgangspunkt i et scenario hentet fra DSBs «Nasjonalt risikobilde 2014».

5.1.3.4 Sterk evne til å håndtere uønskede IKT-hendelser

NSM NorCERT³⁰ er det nasjonale IKT-responsmiljøet og skal koordinere håndteringen av alvor-

lige IKT-hendelser mot samfunnskritisk infrastruktur og informasjon. I 2013 fikk NSM NorCERT en vesentlig styrking som bl.a. førte til at de nå har et operasjonssenter som er bemannet 24/7. Samtidig har den enkelte virksomhet et selvstendig ansvar for å etablere og opprettholde tilstrekkelig sikkerhet for egne systemer, herunder å kunne håndtere IKT-hendelser. «Nasjonal strategi for informasjonssikkerhet» har som målsetting at det skal finnes responsmiljøer i alle samfunnssektorer. Etableringen av sektorvise responsmiljøer er viktig for å styrke forebyggings- og håndterings-samarbeidet. Responsmiljøene vil kunne bistå sin sektor med kompetanse, samt være knutepunkt for informasjon og informasjonsflyt, både til og fra sektorene. NSM NorCERT koordinerer håndteringen av alvorlige dataangrep mot samfunnskritisk infrastruktur på nasjonalt nivå, informerer og gir bistand til håndtering. Koordineringen innebærer bl.a. å dele relevant og friggitt informasjon med de sektorvise responsmiljøene, politiet, samfunnskritiske virksomheter og andre aktuelle aktører.

NSM har utarbeidet retningslinjer for etablering av sektorvise responsmiljøer som angir krav til et minimumsnivå av kapasitet og kompetanse. Retningslinjene tar utgangspunkt i en nivådeling som innebærer samarbeid mellom et virksomhetsnivå, et sektornivå og et nasjonalt nivå. Innretningen på, og omfanget av, responsmiljøene må vurderes på grunnlag av egne risikovurderinger i den enkelte sektor. Den enkelte virksomhet og sektor må vurdere hvorvidt det er hensiktsmessig å besitte håndteringsevne og kompetanse i eget miljø, om det bør innhentes eksternt fra kommersielle aktører, eller om virksomheten bør gå sammen med etablerte sektormiljøer for å sikre høy kost/nytte-effekt.

Flere sektorvise responsmiljøer er nå under oppbygging. Tre av de som er sentrale for norsk infrastruktur er Tele/ekom-CERT, FinansCERT og KraftCERT. Nkom er i ferd med å etablere Tele/ekom-CERT i egen organisasjon, mens FinansCERT og KraftCERT har blitt opprettet som et spleiselag mellom ulike aktører³¹. Responsmiljøene har et stort potensiale, men trenger tid og ressurser til å videreutvikles. I tillegg til de sektorvise responsmiljøene finnes det virksom-

³⁰ Norwegian Computer Emergency Response Team

³¹ Andre eksempler er responsmiljøet for forsvarssektoren (Cyberforsvaret/BKI), helsesektoren (HelseCSIRT), universitets- og høyskolesektoren (UNINETT-CERT) og justissektoren (Justis-CSIRT)

heter som har egne sterke responsmiljøer, som f.eks. Telenor.

Det planlegges en nasjonal IKT-øvelse i 2016. DSB vil fasilitere øvingsplanleggingen, med faglig bidrag fra bl.a. NSM og Nkom. Øvelsen vil ta utgangspunkt i NSMs retningslinjer for håndtering av IKT-hendelser og vil gi trening i ansvarsfordeling og rolleforståelse hos NSM NorCERT, de sektorvise responsmiljøene og de enkelte virksomhetene.

Åpenhet om IKT-hendelser har stor samfunnsnytte. På oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet har NSM utarbeidet retningslinjer for hvordan åpenhet om IKT-hendelser bør vurderes. Retningslinjene er utformet i samarbeid med Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi), Politidirektoratet, NorSIS og NSR. Informasjonsdeling bidrar til å sette virksomhetene bedre i stand til å forebygge, avdekke og håndtere hendelser. Det er samtidig en forutsetning at offentliggjøring av informasjon praktiseres på en slik måte at taushetspliktbestemmelse ivaretas, og at fordelene av offentliggjøring vurderes opp mot mulige negative konsekvenser. Anbefalingene er oversendt departementene, som er oppfordret til å legge til rette for at det utøves mer åpenhet i egen sektor.

Et viktig mål i «Nasjonal strategi for informasjonssikkerhet» er at samfunnet skal ha evne til å forebygge, avdekke og etterforske IKT-kriminalitet. Utøvere av IKT-kriminalitet skal ikke kunne forberede eller gjennomføre kriminelle handlinger uten betydelig risiko for å bli oppdaget og straffeforfulgt. Justis- og beredskapsdepartementet vedtok i mai 2015 en strategi for å bekjempe IKT-kriminalitet. Strategien angir retningen for justismyndighetenes arbeid og inneholder 15 operative tiltak.

5.1.3.5 Offentlig-privat samarbeid

Offentlig sektor har tilgang til etterretningsinformasjon og fastsetter nasjonal politikk for IKT-sikkerhet. Samtidig er det privat sektor som i stor grad eier og kontrollerer kritisk infrastruktur og programvare. Godt samarbeid mellom privat og offentlig sektor er derfor avgjørende for å øke sikkerhetsnivået. Dette er et viktig tiltak som stadig løftes, både nasjonalt og internasjonalt. Det finnes gode initiativer på dette området, men de fleste dreier seg om operativ håndtering.

Justis- og beredskapsdepartementet ba i 2014 NSR, DSB, NorSIS og NSM om å utarbeide et felles forslag til å styrke offentlig-privat samarbeid. Målet er å sette private virksomheter i bedre stand til å sikre seg selv, samt bidra til at relevant

informasjon tilflyter både myndighetene og næringslivet. Som en følge av dette ble det opprettet en egen næringslivskontakt i NSM.

Et godt initiativ når det gjelder offentlig-privat samarbeid om hendelseshåndtering er NSM NorCERTs Varslingssystem for digital infrastruktur (VDI). VDI er et nasjonalt sensorsystem som gir myndighetene varsel om alvorlige dataangrep mot samfunnskritisk infrastruktur.

5.1.3.6 Internasjonalt samarbeid

Utfordringene knyttet til det digitale rom er globale og internasjonalt samarbeid er en nødvendig forutsetning for å lykkes. Det er derfor viktig å ha internasjonale fora og beslutningsprosesser hvor myndigheter, næringsliv og ulike organisasjoner diskuterer felles problemstillinger og finner løsninger sammen.

Utenriksdepartementet la i juni 2015 fram Meld. St. 37 (2014–2015) *Globale sikkerhetsutfordringer i utenrikspolitikken*, som inneholder en rekke tiltak for å håndtere utfordringene knyttet til det digitale rom. Regjeringen skal etablere en gruppe for koordinering av norske posisjoner for internasjonal politikk på dette feltet for å styrke arbeidet med å fremme norske interesser og verdier. Regjeringen skal også utarbeide en internasjonal strategi for Norge som skal tydeliggjøre overordnede mål innen hele spekteret av internasjonal politikk for det digitale rom. Strategien skal omhandle bl.a. sosial og økonomisk utvikling, bekjempelse av IKT-kriminalitet, beskyttelse av nettverk, forebyggende IKT-sikkerhet, militære aspekter, forvaltning av internett, utviklingssamarbeid, frihet på nett og fremme av menneskerettigheter og demokratiske verdier.

Norge er en aktiv deltaker i utformingen av NATOs politikk på IKT-sikkerhetsområdet, og samarbeidet er viktig for å trygge nasjonale interesser. Samarbeidet med EU og ENISA³² er også av stor betydning for Norge. EU lanserte i mai 2015 «A Digital Single Market Strategy» der IKT-sikkerhet er en viktig komponent. Et direktiv om tiltak for å sikre et høyt felles nivå for nettverk- og informasjonssikkerhet i EU (NIS-direktivet) er også under utarbeidelse.

Det finnes ikke et globalt akseptert juridisk rammeverk som regulerer det digitale rom. Nasjonal sikkerhet er et sensitivt område, og det er derfor viktig å delta i prosesser som kan bidra til økt samarbeid, tillit og dialog mellom stater. Justis- og beredskapsdepartementet ser behov for styrket

³² European Network and Information Security Agency

internasjonalt samarbeid i «*Nasjonal strategi for informasjonssikkerhet*». Dette er, og vil være, et prioritert område i det videre arbeidet. Betydningen av internasjonalt samarbeid gjenspeiles blant annet i økt deltagelse fra Justis- og beredskapsdepartementet og underliggende etater og tjenester i formelle norske delegasjoner til internasjonale møteplasser hvor digitale trusler og digital sikkerhet diskuteres. Dette er en utvikling som forventes å fortsette.

5.2 Vannforsyning

5.2.1 Om vannforsyningen

Vannforsyning forsyner husholdninger og virksomheter med vann til drikke, matlaging, hygienisk bruk eller andre husholdningsformål, og til bruk i næringsmiddelvirksomheter jf. drikkevannsforskriften § 3. Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) har sektoransvar, og er ansvarlig for regelverket på drikkevannsområdet. HOD er også overordnet ansvarlig samordnende departement for vannforsyning og skal sørge for samordning og nødvendige avklaringer mellom involverte aktører på fagområdet. Omtalen er derfor utformet i nært samarbeid med HOD, og bygger på HODs faktabeskrivelser og vurderinger av risiko.

Klima- og miljødepartementet har ansvar innen vannmiljø og forurensing og har ansvar for vannforskriften og regelverk om avløp. Landbruks- og matdepartementet har ansvar for bruk av vann i primærproduksjonen, eksempelvis til dyrehold. HOD har forvaltningsansvar for Mattilsynet og Folkehelseinstituttet. Mattilsynet har ansvar for godkjenning, tilsyn og beredskap. Folkehelseinstituttet utfører forvaltningsstøtteoppgaver, som bistand ved utbrudd, analyser og helsefaglig rådgivning.

Drikkevannsforskriften er hjemlet i matloven, helseberedskapsloven og folkehelseloven. Forskriften ivaretar kravene i EUs drikkevannsdirektiv og deler av EUs rammedirektiv for vann. Vannverkseier har ansvar for at vannet oppfyller drikkevannsforskriftens krav. Forskriften har bestemmelser om krav til leveringssikkerhet og beredskap for normale forhold, kriser og katastrofer i fredstid og ved krig. Forskriften har unntaksbestemmelser for vannforsyning under ekstraordinære forhold. Noen vannforsyningsanlegg eller deler av disse omfattes av sikkerhetsloven. I veileder til sikkerhetslovens forskrift om objektsikkerhet er vannforsyning listet opp som et eksempel på kritisk infrastruktur, dvs. anlegg og system

som er helt nødvendig for å opprettholde samfunnets kritiske funksjoner³³.

Sivilbeskyttelsesloven, plan- og bygningsloven, helse- og omsorgstjenesteloven og brann- og eksplosjonsvernloven er relevante for vannforsyning³⁴. I følge forskrift om brannforebyggende tiltak og tilsyn skal kommunen blant annet sørge for at den kommunale vannforsyningen er tilstrekkelig til å dekke brannvesenets behov for slukkevann.

I Norge er det registrert om lag 1 600 vannverk som forsyner minst 50 fastboende personer/20 husstander. Mer enn 90 pst. av personene tilknyttet disse vannverkene mottar tilfredsstillende drikkevann³⁵. 95 pst. av vannverkene er kommunale eller interkommunale vannverk og 5 pst. er private. I tillegg får om lag 600 000 personer vann fra enkeltvannforsyninger eller små fellesanlegg.

5.2.2 Overordnet risikovurdering

I risikovurderingen som presenteres her vurderes sannsynligheten for svikt og forstyrrelser i vannforsyningen og hva som kan bli konsekvensen av dette på et overordnet nivå. Vannforsyningsystemet har ulike deler som kan utsettes for ulykker, avbrudd og svikt, som vannkilden, vannbehandlingen og vanddistribusjonen.

Aktuelle hendelser er at vannforsyningen i hele eller deler av leveranseområdet stanser opp eller at drikkevannet kan bli forgiftet eller forurenset.

Sannsynlighet og konsekvens for slike hendelser vurderes ut fra tre hendelsestyper³⁶:

- Naturhendelser
- Andre utilsiktede hendelser (ulykker m.m.)
- Tilsiktede hendelser

Vurderingen av sannsynlighet baserer seg på ulike rapporter og statistikker der de finnes. Dette er ikke sannsynlighet i statistisk forstand, men må ses på som kunnskapsbasert sannsynlighet. Konsekvensene av uønskede hendelser vurderes etter hva slags virkning de har på viktige samfunnsverdier som for eksempel liv og helse³⁷.

³³ NSM, 2014, Veileder for objektssikkerhetsforskriften, versjon 1.2.

³⁴ DSB, 2014, Nødvendig vannforsyning og avløpshåndtering-Sikkerhet i kritisk infrastruktur og kritiske samfunnsfunksjoner. KIKS- delrapport 5, s 11-12.

³⁵ Blant vannverk som har utilfredsstillende resultater, er små vannverk som forsyner færre enn 500 personer, overrepresentert.

³⁶ Denne oppdelingen er basert på Nasjonalt risikobilde 2014 (DSB)

For risikovurderingen er det nødvendig med kunnskap både om hendelsen som inntreffer og sårbarheten ved systemet. Kilder til sårbarhet kan være flere, deriblant avhengigheter mellom kritiske funksjoner, manglende oversikt, utilstrekkelige barrierer og mangel på ekstraløsninger (redundans).

5.2.2.1 Sårbarhet i vannforsyningen

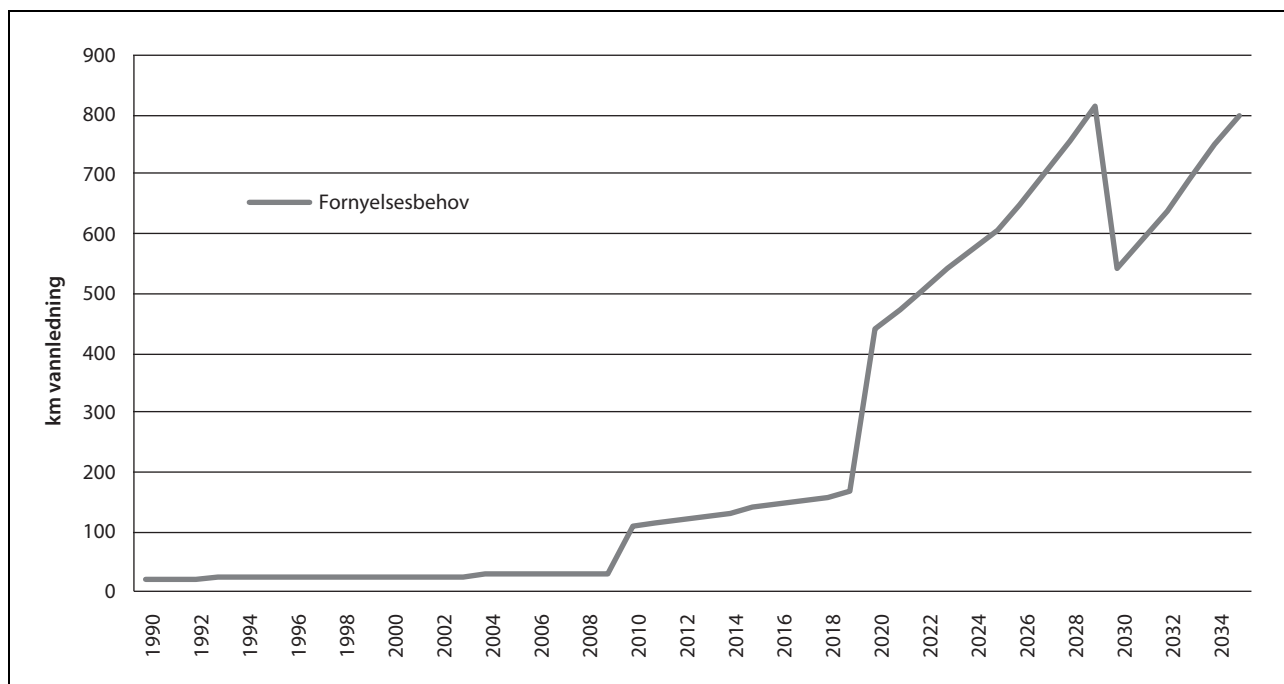
Klimaendringer, økt reisevirksomhet, befolkningsvekst og sentralisering utsetter vannkilder og ledningsnett for fare for forurensning og kan føre til knapphet på vann til befolkningen. Økt

bruk av IKT i driften av vannforsyningen kan også gi økt sårbarhet.

Gjennomsnittsalderen for det kommunale vannledningsnettet er 34 år. Mye av drikkevannet som produseres, forsvinner i grunnen som lekkasjer. Lekkasjeprosenten varierer fra under 10 i de beste kommunene til over 60 i de dårligst stilte³⁸. I Meld. St. 19 (2014–2015) Folkehelsemeldingen *Mestring og muligheter*, slås det fast at Norge har et av de dårligste vann- og avløpsnettene i Europa. Anslagsvis 30 til 40 pst. av det rensede drikkevannet tapes på grunn av lekkasjer i ledningsnettet. Tilsvarende tap i Danmark, Finland og Sverige er i størrelsesorden 7–16 pst.

³⁷ Konsekvenser i Nasjonalt risikobilde 2014 er vurdert etter liv og helse, natur og kultur, økonomi, samfunnsstabilitet og demokratiske verdier og styringsevne.

³⁸ Rådgivende ingeniørers forening, 2015, Norges tilstand 2015, s. 67-68.

Figur 5.2 Oversikt over fornyelsesbehov 1990–2034

Figuren over viser fornyelsesbehovet per år fram til 2035 for det offentlig eide vannledningsnettet. Fornyelsestakten har vært lavere enn behovet. I gjennomsnitt fornyes bare 0,5–0,6. pst. av ledningsnettet hvert år. Manglende fornying har medført et etterslep i årene 1990 til 2012 på 843 km vannledning. Fram mot 2030 vil etterslepet fortsette å øke dersom vedlikeholdstakten ikke tar seg opp. Folkehelseinstituttet og Mattilsynet har anslått det samlede kommunale investeringsbehovet i ledningsnettet for drikkevann til om lag 2 mrd. kroner årlig. Enkelte vannverk vil ha van-

skeligheter med å gjennomføre forbedringer uten en betydelig økning av gebyrene, som følge av spredt befolkning, store avstander og manglende vannfaglig kompetanse³⁹. Mangelen på mannskap og kompetanse er en faktor som kan forhindre at vedlikeholdet skjer i ønsket takt, slik det påpekes i en rapport fra Rådgivende ingeniørers forening.

Vannforsyningen er avhengig av strømtilførsel. Strømbrudd som varer lengre enn tiden det

³⁹ Meld. St. 19 (2014–2015) Folkehelsemeldingen, *Mestring og muligheter*.

tar å bruke opp vannet i høydebassenger vil få konsekvenser for vannforsyningen. En del vannverk har anskaffet nødstrømsaggregat, men det kan være svært krevende å opprettholde vannforsyning i hele distribusjonssystemet over tid uten strømtilførsel.

Vannbehandlingsanlegg er tradisjonelt preget av lite avansert teknologi. De fleste anlegg er desentraliserte og flere har lukkede prosessnett.

DSB skriver i delrapport til Nasjonalt risikobilde 2014 at bortfall av elektronisk kommunikasjon, gitt det analyserte scenariet, i liten grad vil påvirke vannforsyningen. Både vannbehandling og renseanlegg vil kunne gå som normalt, forutsatt at det er lukkede prosessnett, med enkelte manuelle prosedyrer⁴⁰.

Store, teknisk avanserte vannbehandlingsanlegg er som regel mer avhengige av elektroniske styringssystemer og kan ikke lenger drives med manuelle prosedyrer. NSM skriver i sin årlige rapport Risiko 2015 at det er avdekket alvorlige sårbarheter i norsk vannforsyning i 2014, og at sårbarheten i verste fall kan gi uvedkommende mulighet til å lamme vannforsyningen⁴¹.

Mattilsynets nasjonale tilsynsprosjekt i 2012, med fokus på ledningsnett, viste at to tredjedeler av vannverkene fikk varsel om vedtak fordi de ikke etterlevde gjeldende regelverket i nødvendig grad. 45 pst. fikk varsel om vedtak for manglende etterlevelse av krav for å hindre innsug og tilbakeslag, 36 pst. om manglende beredskapsplaner ved ledningsnettene og 29 pst. for manglende internkontroll⁴². Ifølge Mattilsynets årsrapport fra 2014 har den generelle regelverksetterlevelsen på vannområdet bedret seg fra 2012 til 2014.

5.2.2.2 Naturhendelser

Økt årlig middeltemperatur, kraftigere nedbør og vind samt hyppigere fryse/tine-episoder kan gi

betydelige utfordringer for drikkevannsforsyningen. Økt erosjon og næringsavrenning fra jordbruksområder, spesielt vinterstid, kan gi økt oppblomstring av giftproduserende blågrønnalger. Dersom nedbørsfeltet inneholder miljøgifter, vil mer ekstremvær og oversvømmelser øke sannsynligheten for at miljøgifter havner i drikkevannskilden.

Ekstremvær kan forårsake ledningsbrudd grunnet frost eller flom som gir utgraving og ras. Sikkerhetsbarrierer kan svikte, vannbehandlingsanlegg bli overbelastet og effektiv desinfeksjon forhindret. Flommen i Hardanger og Sogn i oktober 2014 førte til at flere vannverk måtte sende ut varsel om å koke vannet⁴³. Alvorlige flommer, som ekstremflommen på Østlandet i 1995, kan medføre omfattende skader for vannverk tilknyttet vassdrag. Vannforsyningen til store regioner kan rammes.

HOD vurderer det som meget sannsynlig at vannforsyningen kan rammes med alvorlige konsekvenser. Klimaendringer og naturskader kan i kombinasjon med et aldrende ledningsnett føre til økt forurensning. Spredning av sykdomsfremkallende mikroorganismer gjennom vannforsyningen er en fryktet hendelse.

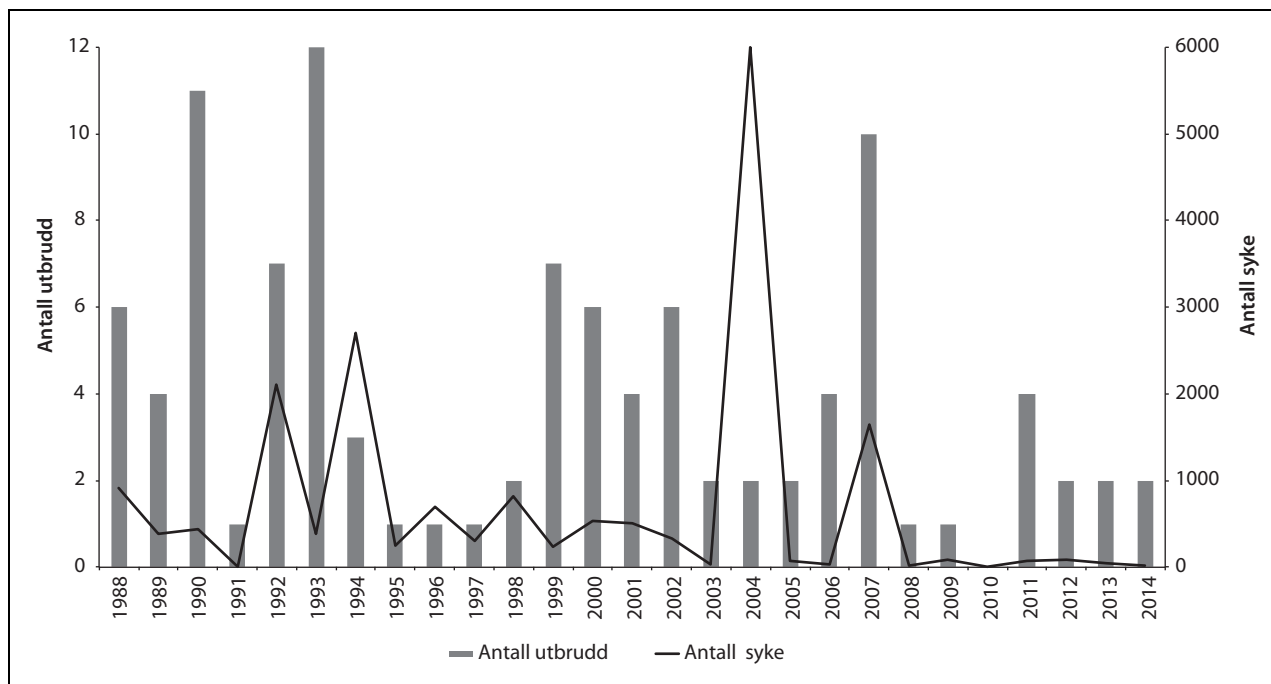
Hvor mange som smittes gjennom drikkevann er usikkert. System for utbruddsvarsling (Vesuv) ble etablert i 2005 av Folkehelseinstituttet og Mattilsynet. Utbruddsovervåkingsystemet registrerer smitekilden (se figur nedenfor). Tallene omfatter kun de som går til lege. Antallet tilfeller vannbårne infeksjoner anses å være kraftig underrapportert. Studier i utlandet overført til Norge tilsier at forurensning i drikkevannssystemet utgjør 225 000 til 400 000 tapte arbeidsdager per år. De samfunnsøkonomiske kostnadsestimer anslås å være mellom 550–975 mill. kroner per år. Estimaten er usikre. Det er behov for å øke kunnskapsgrunnlaget om forekomst av vannbårne sykdom, sykdomsbyrden knyttet til dette og de sosioøkonomiske konsekvensene av slik sykdom.

⁴⁰ DSB, 2014, Risikoanalyse «Cyberangrep ved ekominfrastruktur»- delrapport til nasjonalt risikobilde ved om ekbortfall.

⁴¹ NSM, 2015, Risiko 2015,

⁴² Mattilsynet, 2012, Nasjonalt tilsynsprosjekt 2012, Drikkevann, Tilsyn med ledningsnett.

⁴³ Mattilsynet, 2014, Årsrapport 2014, side 25.

Figur 5.3 Oversikt over antall vannbårne sykdomsutbrudd og rapportert syke 1988–2014

Kilde: Folkehelseinstituttet

Folkehelseinstituttet mottok mellom 1988 og 2014 104 varsler om mistenkte eller bekreftede vannbårne sykdomsutbrudd i Norge. Totalt ble det registrert nær 20 000 syke i forbindelse med disse utbruddene. Antall syke i hvert utbrudd varierte mye. 80 pst. av utbruddene var små med færre enn 100 rapporterte syke. Fire utbrudd hadde mer enn 1 000 rapportert syke. Det reelle antallet som blir syke av drikkevannet, er langt høyere grunnet underrapportering. Spredte sykdomstilfeller blir ikke oppdaget. Det største utbruddet var i Bergen i 2004 med 6 000 rapporterte syke. Sannsynlig årsak var forurensning av råvannskilden fra utette avløpsledninger i bebyggelsen nær drikkevannsinntaket. Vannet ble desinfisert med klor, som ikke dreper parasitter.

Langvarig bortfall av vannleveranser, for eksempel som følge av naturhendelser, vil gi alvorlige konsekvenser og, i verste fall, omfattende konsekvenser for liv og helse, særlig for sårbare grupper. Konsekvensene er verst hvis de største byene rammes. Ved mangel på vann til sanitære formål vil blant annet toaletter ikke kunne benyttes. Det vil få økonomiske konsekvenser fordi mange virksomheter må holde stengt. Mangel på vann til brannslukking kan få svært store konsekvenser i en krisesituasjon med brann.

5.2.2.3 Andre utilsiktede hendelser

Lekkasje fra tanker med kjemikalier, ulykker på vei og jernbane, brann på næringsområder og radioaktivt nedfall er andre farer for drikkevannsforsyningen. Uhell i virksomheter som håndterer farlige stoffer og hendelser ved transport av farlig gods på vei er relativt få pr. år. Sannsynligheten for at vannforsyningssystem tilføres kjemikalier i mengder som medfører akutt sykdom eller død er liten, men kan ikke utelukkes. Konsekvensene av en eventuell stopp eller annen svikt i vannforsyningen etter et alvorlig uhell vurderes å kunne bli store, avhengig av hvor store deler av vannforsyningen som rammes og varigheten av situasjonen.

Det finnes eksempler på at branner i Norge har medført alvorlig forurensning av vassdrag, f.eks. brannen i elektronikkavfall ved gjenvinningsbedriften Revac AS i Vestfold sommeren 2014⁴⁴.

I forbindelse med drift av ledningsnettene kan det forholdsvis hyppig oppstå mindre forurensninger ved svikt i eller mangelfulle rutiner ved for eksempel reparasjoner. Det kan også dreie seg om strømbrudd, kritisk ledningsbrudd, forurenset innsug eller svikt i desinfisering. Generelt antas det at sannsynligheten blir større for at dette skjer ved økt aldring av ledningsnettene, men at

⁴⁴ NIVA Rapport L.nr. 6757-2014, s. 7-8.

konsekvensen er forholdsvis begrenset. Risikoen øker dersom vannverket/kommunen mangler rutiner, kompetanse eller oversikt over ledningsnettets status.

5.2.2.4 Tilsiktede hendelser

I rapporten *Et felles løft* fra Ekspertgruppen for forsvar av Norge går det fram at rammebetingelsene for norsk sikkerhetspolitikk har endret seg vesentlig på kort tid. Ved en skjerpet sikkerhetspolitisk situasjon som involverer Norge kan det ikke utelukkes at vannbehandlingsanlegg rammes, som indirekte skade eller som et mål i seg selv. Det kan dreie seg om fysiske angrep eller angrep rettet mot IKT-systemer, med sikte på å ramme funksjoner av særlig betydning for forsvar og sivil krisehåndtering.

PST forventer at de negative utviklings-trekkene vil være dominerende. Eventuelle terroraksjoner forventes i hovedsak utført ved bruk av enkle midler og metoder rettet mot det som anses som symbolmål for ekstremistene⁴⁵.

Terrorhandlinger rettet spesifikt mot vannforsyningsanlegg har historisk sett vært få. Etter det man kjenner til finnes ingen konkrete koblinger mellom ekstremistmiljøer i Norge og forsøk på anslag mot vannforsyningen⁴⁶. Det er ikke nye opplysninger som tilsier en økt trussel mot vannforsyningen fra terrorister⁴⁷.

Forurensning av større vannkilder med biologiske, kjemiske eller radioaktive farlige stoffer vil kunne gi svært alvorlige konsekvenser. Sannsynligheten for at målrettede sabotasjeaksjoner skulle forårsake slik forurensning, er imidlertid liten. Målrettede angrep mot vannkilder vil kreve stor ekspertise, være vanskelig å utføre og for-tynningseffekter og strømningsforhold gjør at ønsket effekt er svært usikker. Aksjoner vil kreve store mengder av det aktuelle stoffet. Mer avgrensede sabotasjehandlinger mot deler av et vannforsyningssystem vil også kunne gjøre betydelig skade og kan ikke utelukkes.

Økende avhengighet av IKT-styring vil i seg selv kunne øke sannsynligheten for IKT-angrep. En slik hendelse kan i verste fall gi uvedkommende mulighet til å lamme vannforsyningen⁴⁸.

⁴⁵ PST, 2015, Åpen trusselvurdering 2015.

⁴⁶ Lia, Brynjar, Nesser, Petter, 2003, Terror mot drikkevann - en oversikt over terrorgruppers interesse for å ramme offentlig vannforsyning, FFI/rapport- 2003/01919, side 15.

⁴⁷ Nesser, Petter, Stenersen, Anne, 2014, The Modus Operandi for Jihadist Terrorists in Europe, Perspectives on Terrorism, Vol 8, no 6 (2014).

Dette forutsetter at drifts- og styringssystemene har en stor grad av IKT-styring. I verste fall kan IKT-angrep gi avbrudd i vannforsyningen i lengre tid. De direkte konsekvenser vil avhenge av antallet sårbare abonnenter, beredskapsopplegget ved vannverket og tiden det tar å gjenopprette normal vannforsyning. Vurderinger som er gjort av Forsvarets forskningsinstitutt (FFI), basert på analyser gjort i et større norsk vannverk, tyder imidlertid på at kompromittering av IKT-systemer gir begrenset fare for liv og helse eller omfattende brudd på leveringssikkerheten.

Risikoen ved IKT-hendelser i vannforsyningen vil øke dersom IKT i framtiden blir viktigere i styringen av virksomheten. Et vannverk vil få stort tap av tillit og omdømme dersom en alvorlig IKT-hendelse gjør leveranse, styring og drift utfordrende i en lengre periode.

Mattilsynet har gjennomført en spørreundersøkelse om fysisk sikring og informasjonssikkerhet ved ca. 440 vannverk som leverer vann til mer enn 500 personer. Resultatene fra undersøkelsen viser at det er store forskjeller og gjennomgående for lite bevissthet ved vannverkene om temaene.

5.2.2.5 Om indirekte konsekvenser

Bortfall eller svikt i vannleveranse kan gi følgehendelser og indirekte skader, uavhengig av hva som utløser svikten.

Drikkevann er avgjørende for liv og helse, næringslivet og for virksomheter med kritiske samfunnsfunksjoner⁴⁹. Vannbåren sykdom vil også ramme helsepersonell og andre med samfunnskritiske funksjoner. Alvorlig sykdomsutbrudd kan medføre redusert behandlingsskapasitet i helsevesenet.

For enkelte næringsdrivende vil bortfall av vann medføre tap av inntekt eller påført skade (vann til kjølingsanlegg). Manglende vannforsyning kan medføre tap av liv, for eksempel ved manglende tilgang til slukkevann til brann.

Vannmangel, skaper raskt kritiske sanitærforhold, som kan innebære rask stengning av skoler og arbeidsplasser.

Omsorgssektoren som sykehjem og sykehus anses særlig sårbar for svikt i tilførsel av rent vann.

⁴⁸ NSM, 2015, Risiko 2015.

⁴⁹ DSB, 2014, Nødvendig vannforsyning og avløpshåndtering - Sikkerhet i kritisk infrastruktur og kritiske samfunnsfunksjoner. KIKS- delrapport 5, s. 7.

5.2.3 Oppsummering av risikovurderingen

Den største risikoen i vannforsyningen i Norge ligger etter HODs vurdering i en utvikling der det innen få år vil være et stort utskiftings- og vedlikeholdsbehov. Et akselererende forfall kan gi utslag i økt forurensning og forekomst av vannbårne sykdommer som følge av ledningsbrudd og innslag på ledningsnettet. Forfallet kan gi alvorlige konsekvenser for liv, helse og næringsliv. Aldring og lekkasjer påvirker sårbarheten. Sannsynligheten for feil i ledningsnettet øker med alderen. Det vil også bidra til å forverre situasjonen ved andre utløsende hendelser, som naturhendelser. Naturhendelser antas å øke i omfang og alvorlighet og kan ramme vannforsyningen, selv om det er mangel på kunnskap om hvor store konsekvenser det får for vannforsyningen.

Risikoen ved tilsiktede hendelser vurderes generelt som lav. Økt bruk av IKT kan imidlertid gi økt sårbarhet. Vann har stor betydning, for liv, helse og næringsliv. Brudd og forstyrrelser vil i verste fall få konsekvenser for nasjonal sikkerhet.

Innen vannforsyning er det stor oppmerksomhet om helse, leveransesikkerhet og beredskap og det vil som regel være gode muligheter for å håndtere hendelser. Drikkevannsforskriften har krav om beredskapsplaner med informasjon til befolkningen og muligheten for reservevann og nød vannforsyning. Grad av oppfølging av regelverket varierer imidlertid mellom kommunene.

Samfunnsfunksjoner som helse- og omsorgstjenester, herunder sykehus, og brannvesen er svært avhengig av vann. Vannmangel kan i verste fall forårsake tap av liv og helse. Vann har stor betydning for deler av industrien og landbruk. Manglende vanttillførsel over lang tid kan føre til økonomisk tap for næringsliv som er kritisk avhengig av rent vann.

5.2.4 Mål og igangsatte tiltak

Regjeringen vedtok 22. mai 2014 nasjonale mål under «Protokoll for vann og helse» (vannprotokollen)⁵⁰. Tre av målene er særlig aktuelle for samfunnssikkerheten. Dette gjelder mål for kvaliteten på drikkevannet som når forbrukerne, reduksjon av omfanget av utbrudd og vannbårne sykdommer og funksjonssikkerheten av vann- og avløpsnettet.

I Meld. St. 19 (2014–2015) *Folkehelsemeldingen*, Mestrings og muligheter er de nasjonale

målene under vannprotokollen omtalt. Regjeringen vil:

- Følge opp de norske målene fastsatt under vannprotokollen
- Gjennomgå lovgivningen på drikkevannsområdet for å møte framtidens utfordringer
- Utvikle *Kommunehelse statistikkbank* for å gi bedre status om kommunenes drikkevann

Det går fram av måldokumentet under vannprotokollen at «Ikke-planlagte avbrudd i vannforsyningen bør være mindre enn 0,5 time i snitt per innbygger per år, og at lekkasje fra det enkelte ledningsnett skal være mindre enn 25 pst. pst. innen 2020».

Det gis eksempler på flere tiltak for å nå målene, blant annet:

- Revisjon av drikkevannsforskriften med sikte på å tydeliggjøre krav
- Utbedre forhold som medfører redusert kvalitet på drikkevannet
- Strengere bruk av dagens virkemidler i forbindelse med tilsyn
- Beskytte drikkevannskildene mot tilførsel av forurensninger
- Styrke de hygieniske barrierene i vannforsyningssystemet, samt ha bedre rutiner for drift og vedlikehold av vannbehandlingsanlegg og ledningsnett
- Øke utbedringstakten for det dårlige ledningsnettet til gjennomsnittlig 2 pst. årlig på nasjonalt nivå frem til 2035
- Utbedre forhold som medfører redusert forsyningssikkerhet
- Gjennomføre en vurdering av hva som er nødvendig sikkerhetsnivå og akseptabel sårbarhet for vannverk
- Koordinerte beredskapsøvelser.

Målene etter vannprotokollen omfatter både vann- og avløpsområdet. HOD har i samarbeid med Mattilsynet og Folkehelseinstituttet utarbeidet en gjennomføringsplan for å følge opp målene innen sitt område.

HOD vil gjennomgå regelverket om drikkevann og vannforsyning, bl. a. for å få mer presise krav til forebyggende sikring, beredskap og vedlikehold av ledningsnettet. Det tas sikte på at ny forskrift tilpasses endringene som situasjonen på vannområdet krever og nye endringer i EUs regelverk om vannforsyning. Ny forskrift vil bli sendt på høring i 2015.

De viktigste tiltakene for å styrke vannverksberedskapen er økt fornyelse og vedlikehold av særlig ledningsnettet og at vannverkene etter-

⁵⁰ Nasjonale mål- vann og helse, vedtatt av regjeringen 22. mai 2014 (WHO/UNECE Protokoll for vann og helse)

lever kravene i regelverket. Spesielt viktig er bestemmelsene om krav til leveringssikkerhet, forebyggende sikring og beredskap. I veiledning om sikkerhet og beredskap i vannforsyningen beskriver Mattilsynet inngående metodikk for risiko- og sårbarhetsanalyser og beredskapsplaner. Veilederen gir anbefalinger om å ha oversikt over sårbare abonnenter, nødvannforsyning i løpet av 24 timer og doble løsninger på kritiske systemer. Mattilsynet anbefaler at vannverkseier skal legge til rette for å klare seg uten strøm i tre dager, sikre informasjon og ha tilbakestrømningsvern⁵¹.

Kommunenes ansvar for beredskap er tydeliggjort i sivilbeskyttelsesloven ved krav om helhetlig risiko og sårbarhetsanalyse. Kommunene skal videre sørge for tilstrekkelig vannforsyning i tettbygde strøk for å dekke brannvesenets behov for slokkevann. Ved planlegging av utbygging må vannforsyningens kapasitet vurderes.

5.2.5 Tiltak til videre oppfølging

Den største risikoen i vannsektoren er knyttet til liv- og helseproblematikk i forbindelse med et aldrende ledningsnett og brudd og forurensning som følge av dette. Risikoen samsvarer godt med de mål og tiltak som er satt opp for vannforsyningen. To av målene går direkte på å heve kvaliteten på drikkevannet og redusere forurensninger. Tiltakene under disse målene rettes mot behovet for store investeringer i ledningsnettet for å sikre fornyelse og motvirke forfallsutviklingen. Dette vil redusere lekkasjer og antall hendelser med svikt i forsyningen og er gode forebyggende tiltak. En forutsetning er at tiltakene gjennomføres som planlagt. Vedlikeholdet i kommunene varierer og den gjennomsnittlige utskiftingsgraden er vesentlig lavere enn målet om 2 pst. ledningsfornyelse.

Risikoen ved tilsiktede hendelser ved vannforsyningssystemer vurderes imidlertid som liten. Trussel- og sårbarhetsbildet er under utvikling. Innføring av ny teknologi kan gi nye sårbarheter. FFI vurderer at vannverk som et minimum bør øke den tekniske IKT-sikkerhetskompetansen i etaten og ha fokus på å redusere tilgangsmuligheter og mulighetene for ondsinnet styring av fysiske prosesser. Tiltakene må balanseres opp mot arbeid med fysisk sikkerhet, slik at både IKT-systemene og det fysiske systemet blir tilført tilstrekkelig med sikkerhet. Slik vil det samlet sett

redusere sannsynligheten for svikt i vannforsyningen.

Det må arbeides for økt bevissthet om fysisk sikring og informasjonssikkerhet i vannsektoren. Det er behov for veiledning om sikkerhetsspørsmål, og ev. fare for tilsiktede hendelser, overfor de vannverk der det særlig er behov. ROS-analyser bør brukes aktivt for å få oversikt over omfanget av sårbare abonnenter og mottakere av vann som har viktige samfunnsfunksjoner. Det bør sørges for tilpassede tiltak i de vannverk og de deler av nettet som er mest utsatt.

Det vil sjelden være ønskelig eller mulig å iverksette tiltak som eliminerer enhver form for risiko. Akseptabel restrisiko må veies opp mot andre viktige hensyn der også samfunnsøkonomiske hensyn vil være relevant. Det er derfor en forutsetning at det foreligger gode beredskapsplaner og systemer og rutiner for krisehåndtering, gjenopprettelse og læring av hendelser.

HOD og JD er enige om følgende aktuelle tiltak i det videre arbeidet i sektoren med å forbedre robustheten i vannforsyningen:

- Stille tydeligere krav i ny drikkevannsforskrift om:
 - vedlikehold
 - forebyggende sikring (herunder krav til IKT-sikkerhet)
 - beredskap
 - kommunenes plikt til å ha oversikt over vannforsyningen i kommunene
 - vannverkernes plikt til å ha tilgjengelig informasjon til forbrukerne
 - bedret vannkvalitet og kontroll med små vannverk.
- Påse at gjennomføringsplanen for å nå målene for vann og helse følges, og at vedlikehold av ledningsnett og IKT-sikkerhet inngår i Mattilsynets grunnlag for utøvelse av risikobasert tilsyn.
- Basere innsatsen innen fornyelse og innretning av sikkerhets- og beredskapsarbeid på risikovurderinger med et helhetlig samfunnsikkerhetsperspektiv.
- Arbeide for å få mer kunnskap innen vannsektoren, blant annet om sammenhengen mellom ekstrem nedbør og drikkevannsbåren sykdom og bedre kunnskap om omfanget av og mulige årsaker til drikkevannsbåren sykdom, og de sosioøkonomiske konsekvensene av slik sykdom.
- FoU om IKT-sikkerhet knyttet til automatiserte prosesskontrollsystemer og nasjonal kritisk infrastrukturens sårbarhet i et nettverksbasert samfunn bør inkludere vannforsyning.

⁵¹ Mattilsynet, NORVAR, DSB, FHI, 2006, Økt sikkerhet og beredskap i vannforsyningen- veiledning.

- Øke samarbeidet mellom fag-, sikkerhets- og beredskapsmyndigheter, og bransjeorganisasjonen Norsk Vann, om å utarbeide tilpasset og helhetlig veiledning til kommunale og private vannverkseiere om risikovurdering, prioritering og oppfølging i arbeidet med vedlikehold, beredskaps- og sikkerhetsarbeid.
- Utvikle sterkere kompetansemiljøer lokalt. Færre og større kommuner vil kunne medføre større fagmiljøer innen vann og avløp. En nasjonal krisestøtteenhet innen vannforsyning, som kan bistå lokale aktører i krisesituasjoner, er under vurdering.
- Øke bevissthet i kommunene om egen status på vannområdet. Vannverksdata vil bli innarbeidet i kommuneprofilene som Folkehelseinstituttet utarbeider.
- Økt bevissthet i enkelte samfunnsfunksjoner og næringsvirksomheter, som f.eks. sykehus og brannvesen, om avhengighet av vann og arbeid for å redusere risiko.

6 Likestilling

Nedenfor følger en omtale av arbeidet med likestilling i departementet og likestilling i Justis- og beredskapsdepartementets underliggende og til-

knyttede etater. Det vises også til virksomhetenes årsrapporter.

6.1 Domstoladministrasjonen (DA) og domstolene

	År	Kjønnsbalanse			Lønn		Deltid		Midlertidig		Foreldreperm.		Legemeldt fravær	
		m %	k %	Totalt (N)	m (kr/%)	k (kr/%)	m %	m %	m %	k %	m %	k %	m %	k %
Totalt i virksomheten	2014	30	70	1828,3	100	80,2	11,8	88,2	28	72	13,6	86,4	1,7	4,9
	2013	27,6	72,4	1830	46 639 /100	36 368 /78,0	7,2	21,8	9,4	7,8	21,6	79,4		

Det er overvekt av kvinnelige ansatte i Domstoladministrasjonen (DA) og domstolene. Dette skyldes i hovedsak at kvinner er overrepresentert i saksbehandlerstillinger, som utgjør om lag halvparten av det totale antallet medarbeidere i domstolene. Turnoveren i administrative stillinger i domstolene er relativt lav. Endring i kjønnsfordeling vil derfor ta tid, uavhengig av hvilke tiltak som iverksettes. Domstolene har fokus på balansert kjønnsfordeling i arbeidet med rekrutterings- og personalpolitikk. Dette gjelder både saksbehandler- og dommerfullmektigstillinger, kvinner til dommerstillinger og flere kvinnelige ledere. Innstillingsrådet for dommere praktiserer moderat kjønnskvoltering.

Det er iverksatt en rekke tiltak for å bedre arbeidssituasjonen for medarbeidere som av helsemessige årsaker har behov for tilpasninger.

Det fokuseres på god seniorpolitikk i domstolene. Det er få ansatte med innvandrerbakgrunn i domstolene.

Lønnsforskjellene mellom kvinner og menn må sees i sammenheng med at kvinner er overrepresentert i saksbehandlerstillinger, og menn i dommerstillinger som er vesentlig høyere lønnet.

I 2014 hadde 3,7 pst. av ansatte i retts- og fengselsvesenet innvandrerbakgrunn, en nedgang fra 3,8 pst. i 2013. Dette utgjorde 291 personer. Av disse var 146 menn og 145 kvinner. 97 av de ansatte i retts- og fengselsvesenet hadde bakgrunn fra Asia, 24 fra Afrika og 88 fra Øst-Europa. Totalt sett har andelen innvandrere økt siden 2006, da 1,9 pst. av de ansatte hadde innvandrerbakgrunn. 26 pst. (75 personer) av de ansatte med innvandrerbakgrunn i retts- og fengselsvesenet er ansatt i rettsvesenet.

Kvinner er overrepresentert blant de ansatte i Sekretariatet for konfliktrådene (SfK). Sekretariatet ledes av en mannlig direktør, mens assisterende direktør er kvinne. 13 av 22 konfliktrådsledere er kvinner. SfK har som mål å ha et

inkluderende arbeidsliv der medarbeiderne skal gjenspeile mangfold i befolkningen og ha en variert erfaringsbakgrunn med hensyn til kjønn, nedsatt funksjonsevne og etnisk bakgrunn. Dette gjenspeiles i virksomhetenes stillingsannonser.

6.5 Spesialenheten for politisaker

	År	Kjønnsbalanse			Lønn		Deltid		Midlertidig		Foreldreperm.		Legemeldt fravær	
		m %	k %	Totalt (N)	m (kr/%)	k (kr/%)	m %	k %	m %	k %	m %	k %	m %	k %
Totalt i virksomheten	2014	35,1	64,9	37	100	92,5	0	100	0	100	0	100	0	0,8
	2013	38,2	61,8	34	56 942 /100	56 605 /99,4	0	4,8			0	100		

Det er overvekt av kvinner blant de fast ansatte i Spesialenheten for politisaker. Av ansatte på verv er det klar overvekt av menn. Kvinner utgjør 60 pst. av ledergruppen. Spesialenheten har som mål å ha et inkluderende arbeidsliv der medarbeiderne skal gjenspeile mangfold i befolkningen og

ha en variert erfaringsbakgrunn med hensyn til kjønn, nedsatt funksjonsevne og etnisk bakgrunn. Dette gjenspeiles i virksomhetenes stillingsannonser. Lønnsforskjellene mellom menn og kvinner har økt noe i 2014.

6.6 Statens sivilrettsforvaltning

	År	Kjønnsbalanse			Lønn		Deltid		Midlertidig		Foreldreperm.		Legemeldt fravær	
		m %	k %	Totalt (N)	m (kr/%)	k (kr/%)	m %	k %	m %	k %	m %	k %	m %	k %
Totalt i virksomheten	2014	32,2	67,8	59	100	97,1	0	100	25	75	0	100	2	1,6
	2013	30,4	69,6	69	42 216 /100	40 869 /96,8	0	10,4	23,8	27,1	0	100		

Om lag 70 pst. av de ansatte i Statens sivilrettsforvaltning (SRF) er kvinner. Virksomheten ledes av en kvinne og assisterende direktør er mann. SRF har som mål å ha et inkluderende arbeidsliv der medarbeiderne skal gjenspeile mangfold i befolk-

ningen og ha en variert erfaringsbakgrunn med hensyn til kjønn, alder, nedsatt funksjonsevne og etnisk bakgrunn. Disse forholdene vektlegges i virksomhetens rekrutteringsprosesser og gjenspeiles i også i stillingsannonser.

6.7 Kriminalomsorgen

	År	Kjønnsbalanse			Lønn		Deltid		Midlertidig	
		m %	k %	Totalt (N)	m (kr/%)	k (kr/%)	m %	k %	m %	k %
Totalt i kriminalomsorgen	2014	55	45	4 722	40 333 (100)	38 316	3	7	8	6
	2013	55	45	4 574	38 915 (100)	37 050 (95)	3	7	7	7

Det har ikke vært mulig å rapportere for sykefravær og foreldrepermisjon på individnivå.

Kilde: Statens tjenestemannsregister.

Kjønnsfordelingen i kriminalomsorgen viser 45 pst. kvinner og 55 pst. menn i 2014. Dette er samme nivå som i 2013. Det er en større andel kvinner som jobber deltid sammenliknet med menn. Andelen deltidsansatte utgjør ca. 10 pst. av de tilsatte. Det er noen færre kvinner enn menn tilsatt i midlertidige stillinger.

Kvinnens andel av gjennomsnittlig månedslønn er om lag 95 pst. av menns lønn.

Av opptak på 175 aspiranter ved Kriminalomsorgens utdanningssenter i 2014 var 48 pst. kvinner. Dette er den samme andelen som i 2013. Kriminalomsorgsdirektoratet er tilfreds med en så vidt høy andel kvinnelige aspiranter.

I 2014 hadde 3,8 pst. av de ansatte i kriminalomsorgen innvandrerbakgrunn, som i 2013. Dette utgjorde 216 personer. Av disse var 122 menn og 94 kvinner. 61 av de ansatte hadde bakgrunn fra Asia, 19 fra Afrika, mens 66 hadde bakgrunn fra Øst-Europa. 74 pst. av de ansatte med innvandrerbakgrunn i retts- og fengselsvesenet er ansatt i kriminalomsorgen.

Likeverdig straffegjennomføring for kvinner og menn

Det er et mål at kvinner og menn skal ha likeverdige forhold både innholdsmessig og materielt under straffegjennomføring. Kvinner skal som hovedregel gjennomføre straff i egne fengsler.

Dersom kvinner skal gjennomføre straff i fengsler med mannlige innsatte, skal det skje i særskilte skjermede avdelinger med tilrettelagt tilbud. Kriminalomsorgen har tre fengsler med bare kvinnelige innsatte, Bredtveit, Sandefjord og Ravneberget fengsler med til sammen 117 plasser. I tillegg tar enkelte andre fengsler imot kvinnelige innsatte i kortere eller lengre perioder. I første halvår 2015 var det i gjennomsnitt 203 kvinner i fengsel.

Kvinnelige innsatte og domfelte har flere helse- og levekårsproblemer enn menn. Som grunnlag for Kriminalomsorgens videre arbeid med å bedre soningsforholdene for kvinnelige innsatte, har en arbeidsgruppe i januar 2015 avgitt rapport til Kriminalomsorgsdirektoratet hvor hovedutfordringene for kriminalomsorgen i forhold til å sikre likeverdig og tilrettelagt varetekt og straffegjennomføring for kvinner er kartlagt. I kartleggingsarbeidet har det særlig blitt sett på temaer som helse (fysisk, psykisk, rus), utdanning, arbeidserfaring/ annen erfaring, omsorg for egne barn, sikkerhet og kriminalitet. Videre har arbeidsgruppen fremmet forslag til tiltak for å sikre likeverdige forhold for kvinner og menn under kriminalomsorgens ansvar. Arbeidsgruppens rapport har vært på høring. På bakgrunn av rapporten og høringen vil Kriminalomsorgsdirektoratet utarbeide en strategi for videre arbeid.

6.8 Likestilling hos Sysselmannen

	År	Kjønnsbalanse			Lønn i 1000 kr		Deltid		Midlertidig	
		m %	k %	Totalt (N)	m (kr/%)	k (kr/%)	m %	k %	m %	k %
Totalt	2014	59	41	37	542 (100)	474 (87)	0	0	9	13
	2013	56	44	34	524 (100)	462 (88)	0	12	5	6

Med så lavt antall ansatte som hos Sysselmannen på Svalbard gjør små endringer store prosentvise utslag. Andelen kvinner i ledergruppen har holdt seg på 20 pst. i flere år. Ved rekruttering i disse stillingene oppfordres spesielt kvinner om å søke.

Når det gjelder lønn var gjennomsnittslønnen for kvinner 87 pst. av gjennomsnittslønnen for menn. Hovedårsaken til denne forskjellen er den skjeve kjønnsbalansen i ledergruppen.

6.9 Hovedredningsentralen (HRS)

	År	Kjønnsbalanse			Lønn		Deltid		Midlertidig		Foreldreperm.		Legemeldt fravær	
		m%	k%	Totalt (N)	m kr/%	k (kr/%)	M%	K%	M%	K%	M%	K%	M%	K%
Totalt i virksomheten	2014	79	21	48	88268 /100	61802 /70	0	0	0	0	100	0	45,0	55,0
	2013	77	23	44	83960	53537	100	0	0	0	100	0	36,4	63,6

Fem av seks ledere ved de to Hovedredningsentralene var ved utgangen av 2014 menn.

Ved nyrekruttering oppfordres alltid kvalifiserte kandidater med ulik utdanning samt arbeids- og livserfaring til å søke stillingen. Det gjennomføres imidlertid ingen form for kvotering. Til stillingene som redningsleder er det et krav om såkalt operativ erfaring. Dette innebærer at kandidatene ofte kommer fra mannsdominerte yrker som Forsvaret, politiet eller sivil luft- og sjøfart.

HRS har en forventning om at andelen kvalifiserte kvinnelige søkere vil øke i takt med at kvinneandelen øker blant disse yrkesgruppene.

Pr 31. desember 2014 var fire av 36 redningsledere ved de to Hovedredningsentralene kvinner.

Personellet lønnes likt i den enkelte stilling uavhengig av kjønn eller bakgrunn. Derfor jobbes det ikke aktivt med å jevne ut forskjeller mellom kjønnene. Det er viktig å nevne at Hovedredningsentralens lavest lønnede stillinger (konsulentstillingene) kun er besatt av kvinner.

6.10 Likestilling internt i Justis- og beredskapsdepartementet

Tabell 6.1 Likestillingssituasjonen per stillingsnivå og deltid/fravær for 2013/2014

		Kjønnsbalanse			Lønn		Deltid		Midler-tidig		Foreldre-perm.		Legemeldt fravær	
		m%	k%	Totalt (N)	M i %	K/M i %	M%	K%	M%	K%	M%	K%	M%	K%
Totalt i Justis- og beredskapsdepartementet	2014	38	62	399	100	89	2	7	5	7	17	83	1,6	3,1
	2013	37	63	406	100	87	2	6	8	10	17	83	1,1	2,8
Departementsråd, ekspedisjonssjef	2014	64	36	11	100	92								
	2013	55	45	11	100	90								
Avdelingsdirektør, seksjonssjef, kommunikasjonssjef	2014	43	57	42	100	100								
	2013	43	57	42	100	95								
Fag- og underdirektør, prosjekt- leder, spesialrådgiver, direktør, lovrådgivere og int. rådgivere	2014	53	47	63	100	106								
	2013	58	42	52	100	99								
Seniorrådgiver	2014	38	62	135	100	95								
	2013	42	58	136	100	95								
Rådgiver	2014	29	71	90	100	100								
	2013	32	68	91	100	97								
Førstekonsulent	2014	36	64	36	100	100								
	2013	27	73	48	100	99								
Seniorkonsulent, konsulent, kontorleder, førstesekretær, seniorsekretær, bibliotekar,	2014	5	95	22		-								
	2013	4	96	26										

Kilde: Statens tjenestemannsregister per 01.10.2014.

Kvinner utgjør 62 pst. av de ansatte i departementet. Andelen menn har økt noe de siste tre årene.

Kvinneandelen i øverste ledersegment var 36 pst. i 2014 mot 45 pst. i 2013. Gjennomsnittslønnen er noe høyere for menn enn for kvinner på dette nivået. Blant mellomlederne er 57 pst. kvinner, uendret fra 2013. Det er ingen forskjell på lønnsnivået mellom kvinner og menn på dette nivået.

Antallet kvinner blant fag- og underdirektører, prosjektledere, spesialrådgivere, direktører, lovrådgivere og internasjonale rådgivere fortsetter å

stige fra 42 pst. i 2013 til 47 pst. i 2014. Lønnsnivået er noe høyere for kvinner i denne kategorien.

Det er flere kvinner blant seniorrådgivere, rådgivere og førstekonsulenter. Blant seniorrådgivere har kvinneandelen økt fra 58 pst. i 2013 til 62 pst. i 2014. For rådgivere er økningen fra 68 pst. i 2013 til 71 pst. i 2014. For førstekonsulenter er andel menn økt fra 27 pst. i 2013 til 36 pst. i 2014. Mannlige seniorrådgivere tjener fremdeles noe mer enn kvinnelige. For rådgivere og førstekonsulenter er

det ingen lønnsforskjeller. I de ulike konsulentstillingene er kvinner i klart flertall.

Flere kvinner enn menn jobber deltid. Søknader om deltid er i stor grad knyttet til omsorgspermisjoner.

Legemeldt sykefravær for kvinner er noe høyere enn for menn. Det har vært en liten økning i sykefraværet for begge kjønn.

Justis- og beredskapsdepartementet har få ansatte med innvandrerbakgrunn og få ansatte med nedsatt funksjonsevne. I 2014 var det svært få søkere som ba om å bli vurdert på bakgrunn av nedsatt funksjonsevne. 10 pst. av søkerne ba om å bli vurdert på bakgrunn av innvandrerbakgrunn.

Departementet har innført en mer strukturert og kompetansebasert rekrutteringsprosess gjennom å synliggjøre regelverk og å avholde opplæring i kurs og seleksjon for ledere. Gjennom dette arbeidet er det etablert økt oppmerksomhet knyttet til holdninger og mulige barrierer i rekruttering for søkere med innvandrerbakgrunn eller nedsatt funksjonsevne.

Det er i 2014 utarbeidet en IA mål- og aktivitetsplan med resultatmål og aktiviteter for de tre delmålene i IA-avtalen for perioden 2015–2017. Departementet har i 2014 hatt to IA-plasser med ytelser fra NAV.

Det er innført ny lønnspolitikk i 2014 med mål om at departementet ikke skal ha ubegrunnede lønnsforskjeller mellom kvinner og menn. For å sikre dette har departementet oppmerksomhet på eventuelle lønnsforskjeller ved ansettelser og ved lokale forhandlinger.

Departementet vil fortsatt ha oppmerksomhet på strukturerte rekrutteringsprosesser som bevisstgjør holdninger til søkere med innvandrerbakgrunn eller nedsatt funksjonsevne.

Ordningen med IA-plasser videreføres og departementet vil fortsette praksisen med å åpne for personer som har behov for å prøve ut sin arbeids- og funksjonsevne gjennom ytelser fra NAV.

Departementet vil i 2015 tilsette en trainee gjennom statens trainee-program for personer med nedsatt funksjonsevne og høyere utdanning.

6.11 Utlendingsdirektoratet (UDI)

	År	Kjønnsbalanse			Lønn		Deltid		Midlertidig		Foreldreperm.		Legemeldt fravær	
		m %	k %	Totalt (N)	m %	k %	m %	k %	m %	k %	m %	k %	m %	k %
Totalt i virksomheten	2013	30,0	70,0	1025	42 622 /100	38 689 /90,7	4,5	17,7	7,1	8,6	8,7	91,3	3,4	5,8
	2014	30,2	69,8	961	44 707 /100	40 692 /91,0	4,8	16,5	4,8	6,7	8,6	91,4		

Kjønnsfordelingen blant UDIs ansatte har over flere år vært om lag 70 pst. kvinner og 30 pst. menn. I mellomlederstillinger er kvinner i flertall.

Ved rekruttering oppfordrer UDI søkere med nedsatt funksjonsevne å opplyse om dette, med den hensikt at UDI kan benytte kvoteringsreglene

som ligger i forskriften til tjenestemannsloven i tilsettingsprosessen.

UDI er med i Kommunal- og moderniseringsdepartementets forsøk med moderat kvotering av personer med innvandrerbakgrunn, og oppfordrer søkere med innvandrerbakgrunn om å opplyse om dette.

6.12 Utlendingsnemnda (UNE)

	År	Kjønnsbalanse			Lønn		Deltid		Midlertidig		Foreldreperm.		Legemeldt fravær	
		m %	k %	Totalt (N)	m %	k %	m %	k %	m %	k %	m %	k %	m %	k %
Totalt i virksomheten	2013	28,8	71,2	361	43 735 /100	40 170 /91,8	2,9	14,8	1,9	0,0	19,4	80,6	1,8	3,4
	2014	29,2	70,8	322	47 068 /100	40 692 /89,9	4,6	14,0	2,1	0,0	11,8	88,2		

I 2012 fikk UNE sin egen personalpolitiske tiltaksplan for å fremme likeverd og mangfold på arbeidsplassen. Dokumentet er ment å bevisstgjøre alle ansatte og for å etablere mål og tiltak for det videre arbeidet. Det er i tillegg et verktøy for rapportering på området.

Kjønnsfordelingen blant UNEs ansatte har over flere år vært om lag 70 pst. kvinner og 30 pst.

menn. Også blant lederne er det flertall av kvinner.

UNE har en aktiv livsfasepolitikk og følger de føringene som til enhver tid ligger i Hovedtariffavtalen. I henhold til UNEs interne livsfasepolitikk kan både medarbeidere og leder ta initiativ til en samtale rundt behov og muligheter for tilrettelegging og tilpasning.

6.13 Direktoratet for sikkerhet og beredskap (DSB)

	År	Kjønnsbalanse			Lønn		Deltid		Midlertidig		Foreldreperm.		Legemeldt fravær	
		m %	k %	Totalt (N)	m kr/%	k kr/%	M %	K %	M %	K %	M %	K %	M %	K %
Totalt i virksomheten	2014	56,6	43,4	617	46183 /100	42086 /91,1	22,1	77,9	46,5	53,5	33,3	66,7	3	5,8
	2013	60	40	593	44774 /100	40500 /90,5	24,3	75,7	48	52	30	70	3,9	6,1

Andelen kvinnelige ledere i DSB utgjorde i 2014 totalt 28 pst. DSB arbeider mot å nå målet om 40 pst. kvinnelige ledere. Andelen har vært tilnærmet uendret fra 2013 til 2014. Det er stor variasjon i andel kvinnelige ledere innen de ulike stillingsgruppene, med høy kvinneandel på direktørnivå og lav kvinneandel i de tradisjonelt mannsdominerte delene av virksomheten. I 2014 var 5 av 9 ledere på direktørnivå kvinner (56 pst.), 8 av 20 avdelingsledere var kvinner (40 pst.) og 3 av 20 distriktssjefer (15 pst.) i Sivilforsvaret var kvinner. Ingen av DSBs to skoledirektører og fem regionssjefer i el-tilsynet var kvinner.

DSB jobber for å balansere kjønns sammensetningen i forbindelse med rekrutteringsprosessene. Direktoratet har ambisjon om å øke antallet kvinnelige ledere, samt få flere ansatte med nedsett funksjonsevne i arbeid gjennom avtalen om et inkluderende arbeidsliv.

DSB tilstreber likelønn mellom kjønnene, samt å redusere uønskede lønnsforskjeller mellom nyansatte og ansatte som har arbeidet i DSB i flere år. Likelønnsprinsippet er nedfelt i DSBs lønnspolitiske dokument.

6.14 Likestilling i politiet

	År	Kjønnsbalanse			Lønn		Deltid		Midlertidig		Foreldreperm.		Legemeldt fravær	
		m %	k %	Totalt (N)	m % (kr/%)	k % (kr/%)	m %	k %	m %	k %	m %	k %	m %	k %
Totalt i virksomheten	2014	55,4	44,6	15 867	39 610 /100	37 282 /94,1	2,4	15,3	5,4	6,4	61,1	38,9	2,5	6,6
	2013	57,3	42,7	14 857	37 463 /100	35 143 /93,8	2,4	16,9	5,5	6,8	60,2	39,8	2,8	6,2

Kilde: Statens tjenestemannsregister.

Likestilling er en viktig del av politi- og lensmannsetatens personalpolitikk. Likestilling er mer enn likestilling mellom kjønnene, og for å oppnå reell likestilling er det viktig også å tenke mangfold, etnisitet, religion/livssyn og seksuell legning.

Andelen kvinnelige ledere med personalansvar i politiet var 28 pst. i 2014. Tidligere år omfattet statistikken også ledere uten personalansvar. Tallene for 2014 kan derfor ikke sammenlignes med tidligere år.

Måltallene er 20 pst. kvinnelige ledere i polititjenestemannsstillinger, 25 pst. i juriststillinger og 50 pst. i administrative stillinger innen utløpet av 2015. Andelen kvinnelige ledere i polititjenestemannsstillinger i 2014 var 16 pst., 32 pst. i juriststillinger og 58 pst. i administrative stillinger. Direktoratet vil sette nye mål for likestilling i løpet av året. Det er spesielt tjenestemannsstillingene og juriststillingene som vil være satsingsområdet.

Antall årsverk i politi- og lensmannsetaten per 1. oktober 2014 var 15 867 (kap. 440, 442 og 448). Av disse var 7 086 kvinner og 8 781 menn, en kvinneandel på 44,6 pst., en økning på 1,9 prosentpoeng sammenlignet med 2013.

Om lag 15 pst. av kvinnene og 2 pst. av mennene i politiet arbeidet deltid i 2014. For kvinner er dette en nedgang på nærmere 2 prosentpoeng sammenlignet med 2013. 6 pst. av kvinnene og 5 pst. av mennene var midlertidig ansatt i 2014.

I 2015 var det totalt 3 958 søkere med Politihøgskolen som første prioritet. Av disse ble 1 152 funnet kvalifisert for studieplass, mot 1 061 i 2014. Blant de som har fått tilbud om studieplass i 2015 utgjør kvinner 45 pst., en økning fra 2014 på 6 prosentpoeng. Målet er en kvinneandel på 40 pst.

I 2014 hadde 4,4 pst. av de ansatte i politi- og påtalemyndighet innvandrerbakgrunn, mot 4,1 pst. i 2013. Dette utgjorde 798 personer. Av disse var 369 menn og 429 kvinner. 318 av disse hadde

bakgrunn fra Asia, 78 fra Afrika og 213 fra Øst-Europa. Det har vært en jevn økning i andelen ansatte med innvandrerbakgrunn fra 2005, da 2 pst. av de ansatte hadde innvandrerbakgrunn.

Gjennomsnittlig brutto månedslønn for samtlige stillingskategorier i politi- og lensmannsetaten var 38 570 kroner. Kvinners gjennomsnittlig brutto månedslønn i 2014 var 37 282 kroner, mot 39 610 kroner for menn. Tilsvarende tall per oktober 2013 var henholdsvis 35 143 kroner og 37 463 kroner.

Når utbetalt overtid og faste og variable tillegg medregnes, øker forskjellen i gjennomsnittlig månedslønn. For 2014 var forskjellen i gjennomsnittlig utbetalt månedslønn mellom kvinner og menn på om lag 8 500 kroner, mot om lag 7 000 kroner i 2013. Lønnsforskjellene kan forklares ut fra variabler som f. eks. ansiennitet og kjønnsfordeling over tid. Det er flere menn i operative stillinger hvor overtid genererer variable tillegg. Det er også flere menn i lederstillinger. Politidirektoratet vil følge lønnsutviklingen.

Politidirektoratet har som mål at sykefraværet ikke skal overstige 4,5 pst. totalt for året. Det totale sykefraværet i politiet var i 2014 på om lag 4,9 pst.

Sykefraværet er høyere for kvinner enn for menn, særlig for legemeldt sykefravær.

6.15 Direktoratet for nødkommunikasjon (DNK)

Kvinner utgjør per 1. oktober 2014 41 pst. av de ansatte i DNK. På ledernivå er da tre av fem avdelingsdirektører og seks av 12 seksjonssjefer er kvinner.

Gjennomsnittslønnen for kvinner i DNK er i snitt 8 pst. lavere enn for de mannlige ansatte.

DNK har fokus på å sikre at det ikke utvikler seg systematiske kjønnsforskjeller i lønnsnivået.

Ved utgangen av 2014 hadde 15 pst. av DNKs ansatte innvandrerbakgrunn. Halvparten av disse har opprinnelse utenfor Europa.

Legemeldt sykefravær er høyere for kvinner enn for menn. IA-avtalen ligger til grunn for arbeidet med sykefraværsoppfølging, med vekt på tidlig dialog og tilrettelegging.

DNK vil fortsette fokuset på strukturerte rekrutteringsprosesser som bevisstgjør holdninger til søkere med innvandrerbakgrunn eller ned-

satt funksjonsevne. DNK har flere kvinner enn menn blant førstekonsulenter og rådgivere, og vil jobbe for å tiltrekke seg flere kvinner til tekniske ingeniørstillinger gjennom arbeid med utlysningstekst og målrettet utlysning. DNK fornyet sin IA-avtale i desember 2014 og har utarbeidet en handlingsplan for den neste 4-års perioden. Ny lønnspolitikk kommer i 2015 med hensikt å bedre synliggjøre prinsipper for lønnsdannelse i direktoratet og bidra til forutsigbarhet og enhetlig praksis ved lønns plassering og endring av lønn.

7 Tekniske endringer i kontostrukturen og bruk av stikkordet kan overføres

I forbindelse med at jordskifteoverrettene innlemmes i lagmannsrettene ved ikrafttredelse av ny jordskiftelov fra 1. januar 2016, foreslås det at kap. 410 og kap. 413 slås sammen til kap. 410. Det foreslås at kap. 410 skifter navn til Domstolene. Det foreslås også at kap. 413, post 21, opprettes som ny post 22 på kap. 410, og at kap. 410, post 21 opprettholdes.

Det foreslås videre at kap. 3413 Jordskiftedomstolene slås sammen med kap. 3410 Rettsgebyr, og at kap. 3410 endrer navn til kap. 3410 Domstolene.

Det foreslås at inntektene fra EUs indre sikkerhetsfond bevilges på en ny post 08 Refusjoner fra EUs grense- og visumfond, under kap. 3440 Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten.

Under Justis- og beredskapsdepartementet blir stikkordet foreslått knyttet til disse postene utenom postgruppe 30–49

				(i 1 000 kr)	
Kap.	Post	Betegnelse	Overført til 2015	Forslag 2016	
400	21	Spesielle driftsutgifter		5 000	
400	23	Spesielle driftsutgifter, forskning og kunnskapsutvikling	13 899	24 384	
410	22	Vernesaker/sideutgifter, jordskiftedomstoler		7 860	
413	21	Spesielle driftsutgifter	3 507		
430	60	Refusjoner til kommunene, forvaringsdømte mv.	8 387	90 195	
440	22	Søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag	4 277	10 511	
451	21	Spesielle driftsutgifter	965	6 963	
474	60	Tilskudd til kommuner til SLT-tiltak		5 661	
475	21	Spesielle driftsutgifter	9 633	7 169	
490	23	Spesielle driftsutgifter, kunnskapsutvikling	1 349	4 253	
490	72	Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger	8 246	102 254	
490	75	Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet	250	19 139	

8 Bemanningsoversikt

Kap.	Betegnelse	Årsverk 1. mars 2013	Årsverk 1. mars 2014	Årsverk 1. okt. 2014 ¹
400	Justis- og beredskapsdepartementet	389	382	379
Sum	06.10 Administrasjon	389	382	379
61	Høyesterett	58	63	60
410	Tingrettene og lagmannsrettene	1 454	1 445	1 457
411	Domstoladministrasjonen	83	83	85
413	Jordskiftedomstolene	230	239	243
Sum	06.20 Rettsvesen	1 825	1 830	1 845
430	Kriminalomsorg	4 058	4 186	4 154
432	Kriminalomsorgens utdanningscenter	391	411	402
Sum	06.30 Kriminalomsorg	4 449	4 597	4 556
440	Politidirektoratet, politi- og lensmannsetaten	11 469	14 097 ²	14 493
441	Oslo politidistrikt	2 601		
442	Politihøgskolen	411	412	413
444	Politiets sikkerhetstjeneste		458	467
445	Den høyere påtalemyndighet	148	147	153
446	Den militære påtalemyndighet	7	8	5
448	Grensekommissæren	4	4	4
Sum	06.40 Politi- og påtalemyndighet	14 640	15 126	15 535
450	Sivile vernepliktige	0		
451	Samfunnssikkerhet og beredskap	574	597	587
455	Redningstjenesten	43	44	43
456	Direktoratet for nødkommunikasjon	83	100	101
Sum	06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap	700	741	731
460	Spesialenheten for politisaker	34	35	37
468	Kommisjonen for begjæring om gjenopptakelse av straffesaker	11	11	11
Sum	06.60 Andre virksomheter	45	46	48

Kap.	Betegnelsen	Årsverk 1. mars 2013	Årsverk 1. mars 2014	Årsverk 1. okt. 2014 ¹
472	Voldsoffererstatning og rådgivning til kriminalitetsofre	75	61	64
473	Statens sivilrettsforvaltning	58	65	59
474	Konfliktrådene	81	89	106
Sum	06.70 Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.	214	215	229
480	Svalbardbudsjettet	35	34	37
Sum	06.80 Svalbardbudsjettet	35	34	37
490	Utlendingsdirektoratet	989	957	926
491	Utlendingsnemnda	350	348	314
Sum	06.90 Beskyttelse og innvandring	1 339	1 305	1 240
Sum	Programområde 06	23 636	24 276	24 600
	Totalt Justis- og beredskapsdepartementet	23 636	24 276	24 600

¹ Kilde: Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Det er knyttet usikkerhet til årsverkstallene per 1. mars 2015 fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Av den grunn benyttes her tall per 1. oktober 2014, som har samme kvalitet som tidligere tall benyttet i budsjettproposisjonen.

² Kap. 441 Oslo politidistrikt er fra og med 2014 innlemmet i kap. 440 Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten.

9 Anmodningsvedtak

Vedtak nr. 83, 4. desember 2012

«Stortinget ber regjeringen synliggjøre hvilke vurderinger som har blitt gjort med hensyn til vedtaket som ble fattet i Prop. 65 L (2011–2012) vedrørende opprettelse av en offeromsorg.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Dok. 8:156 (2010–2011) og Innst. 150 S (2011–2012).

Justis- og beredskapsdepartementet forstår anmodningen slik at Stortinget ber Regjeringen synliggjøre hvilke vurderinger som er gjort i forbindelse med vedtak nr. 369 (2011–2012) punkt 5 om å vurdere å opprette en nasjonal kriminalitets-offermyndighet, jf. Prop. 1 S (2013–2014). NKVTS leverte høsten 2013 en rapport med kartlegging av tilbudet til voldsutsatte i Norge. Justis- og beredskapsdepartementet følger opp rapporten og har opprettet et samarbeid med berørte departement om hvordan offeromsorgen best kan styrkes. Departementet vil komme tilbake til organiseringen av offeromsorgen i Prop. 1 S (2016–2017).

Vedtak nr. 417, 19. mars 2013

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endringer i regelverket som sikrer tiltak som reduserer muligheten for å kunne opprette falsk identitet i Norge.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Prop. 7 L (2012–2013) og Innst. 245 L (2012–2013).

Det arbeides med å innføre en ny ordning med nasjonalt ID-kort i Norge. De rettslige rammene for ordningen er vedtatt ved lov 5. juni 2015 nr. 39 om nasjonalt identitetskort (ID-kortloven), jf. Prop. 66 L (2014–2015) og Innst. 243 L (2014–2015). Nasjonale ID-kort skal etter planen kunne utstedes i 2017. Det nye ID-kortet vil gi befolkningen et tilbud om et offentlig utstedt identitetsbevis som vil være like pålitelig som passet, og mer praktisk å bruke som legitimasjon. Intensjonen er at nasjonalt ID-kort på sikt også skal være et til-

bud til utenlandske statsborgere med rettigheter og plikter overfor norske myndigheter. Det må imidlertid foretas en nærmere vurdering av hvilke krav som bør stilles blant annet til godtgjøring av identitet, statsborgerskap og tilknytning til Norge. ID-kortloven er derfor utformet slik at regler om utenlandske statsborgeres rett til å få nasjonalt ID-kort kan gis i forskrift når disse spørsmålene er tilstrekkelig avklart.

Det har vært nedsatt et tverrdepartementalt utvalg som har gjennomgått ID-området, og det vurderes nå hvilke mulige tiltak som skal prioriteres for oppfølging.

Ett av de regelverkstiltakene som prioriteres er departementets arbeid med å utrede muligheten for utvidet registrering av biometri i utlendingssaker. Dette reiser både juridiske, personvernmessige, organisatoriske, tekniske og økonomiske utfordringer som må vurderes.

Regjeringen vurderer også andre mindre omfattende tiltak som kan gjennomføres ved regjeringer, og vil komme tilbake til Stortinget om dette på egnet måte.

Det fremheves også at Finansdepartementet har hatt på høring forslag til justeringer i Folkeregisterloven.

Vedtak nr. 515, 6. juni 2013

«Stortinget ber regjeringen fremme nødvendige lovforslag for å styrke Sivilombudsmannens rolle overfor forvaltningen ved å tillate at Sivilombudsmannen opptrer som hjelpeintervenant ved søksmål.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Dok. 8:122 S (2012–2013) og Innst. 379 S (2012–2013). Justis- og beredskapsdepartementet vil sende på høring et lovforslag om å tillate at Sivilombudsmannen opptrer som partshjelper ved søksmål. Et høringsforslag vil fortrinnsvis bli behandlet sammen med andre forslag til endringer i tvisteloven. Departementet tar sikte på høring i 2016.

Vedtak nr. 385, 3. april 2014

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til endringer i lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff slik at straffansvar for fullbyrdede overtredelser av §§ 275, 291, 299 og 302 ikke foreldes.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Dok. 8:14 S (2013–2014) og Innst. 150 S (2013–2014). Vedtaket er fulgt opp i forbindelse med endringene av straffeloven 2005 § 91, som er vedtatt i forbindelse med ikraftsettingen av straffeloven 2005, jf. lov 19. juni 2015 nr. 65.

Vedtak nr. 450, 10. juni 2014

«Stortinget ber regjeringen forelegge for Stortinget en redegjørelse for hvordan Norge kan bistå naboland som Libanon og Jordan med å håndtere flyktningestrømmen fra Syria, samt en vurdering av hvor mange flere syriske flyktninger Norge kan ta imot i 2014–2015.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Dok. 8:43 S (2013–2014) og Innst. 224 S (2013–2014).

Utenriksdepartementet har det konstitusjonelle ansvaret for å besvare spørsmålet om hvordan Norge kan bistå naboland til land med store flyktningestrømmer. Det vises til Prop. 1 S (2015–2016) for omtale av denne delen av anmodningsvedtaket. Når det gjelder vurdering av hvor mange flere syriske flyktninger Norge kan ta imot i 2014–2015 vises det til programkategori 06.90 i Prop. 1 S (2014–2015), Prop. 119 S (2014–2015) og omtale av anmodningsvedtak nr. 797.

Vedtak nr. 489, 16. juni 2014

«Stortinget ber regjeringen fremme en proposisjon til Stortinget om et nasjonalt forbud rettet mot de organiserte formene for tigging, og mot tigging som kan være knyttet til menneskehandel og annen kriminalitet. Saken må fremmes slik at et eventuelt nasjonalt forbud kan være iverksatt før sommeren 2015.»

Ved behandling av Innst. 275 L (2012–2013), Prop. 83 L (2013–2014), vedtok Stortinget 16. juni 2014 endringer i politiloven som innebar at kommunene fikk hjemmel til å fastsette i politivedtektene at tigging på offentlig sted skal være forbudt eller underlagt nærmere regulering. Stortinget fattet

samtidig vedtak nr. 489. På bakgrunn av sistnevnte vedtak sendte Justis- og beredskapsdepartementet 22. januar 2015 ut høringsbrev med forslag til endring i straffeloven av 1902 og 2005. Dette forslaget ble trukket 5. februar 2015 fordi det viste seg at det ikke lenger var flertall på Stortinget for endringer i samsvar med vedtak nr. 489.

Vedtak nr. 588, 10. juni 2014

«Stortinget ber regjeringen sikre den nødvendige fremdrift i konseptvalgutredningen av grensekontrollstasjon ved Storskog i Finnmark.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Innst. 260 S (2013–2014) og Prop. 93 S (2013–2014).

Frist for konseptvalgutredningen var 1. oktober 2015. Justis- og beredskapsdepartementet vil gjennomgå utredningen med sikte på at regjeringen snarlig kan ta stilling til videre oppfølging. Justis- og beredskapsdepartementet vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 284, 12. desember 2014

«Stortinget ber regjeringen snarest og senest innen utgangen av 2015 fremme forslag om oppfølging av NOU 2003: 15 om hvordan lovbestemmelser med hjemmel administrative sanksjoner bør utformes.»

Anmodningsvedtaket er omtalt under vedtak 286.

Vedtak nr. 285, 12. desember 2014

«Stortinget ber regjeringen gå gjennom bruken av sanksjoner ved regelbrudd som følge av feil ved utfylling av skjema, hvor det ikke foreligger noen personlig vinning.»

Anmodningsvedtaket er omtalt under vedtak 286.

Vedtak nr. 286, 12. desember 2014

«Stortinget ber regjeringen innen utgangen av 2015 fremme forslag som innebærer at forvaltningen kan utøve et rimelig skjønn slik at sanksjonene står i et rimelig forhold til alvorret i regelbruddet.»

Angående vedtak nr. 284, 285 og 286

Stortinget har fattet tre vedtak knyttet til bruk av administrative sanksjoner med grunnlag i Dok. 8:65 S (2013–2014) og Innst. 84 S (2014–2015). Justis- og beredskapsdepartementet vil høsten 2015, i samsvar med Stortingets vedtak nr. 284 og 286, fremme forslag om oppfølging av NOU 2003: 15. I den forbindelse vil også vedtak nr. 285 bli fulgt opp.

Vedtak nr. 418, 2. desember 2014

«Stortinget ber regjeringen utforme retningslinjer, i form av en egen ordning, som innebærer at kamptolker Forsvaret brukte i Afghanistan fra 2006 fram til november 2014, kan få arbeids- og oppholdstillatelse i Norge.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Dok. 8:37 S (2014–2015), Innst. 162 S (2014–2015).

Retningslinjene trådte i kraft 5. mai 2015. Av tidshensyn ble det besluttet å bruke kvoten for overføringsflyktninger til formålet fordi det da ikke ville være behov for regelverksendringer eller sikre finansiering av en ny ordning.

Per 22. september hadde Forsvarsdepartementet mottatt 67 søknader. Det kommer fortsatt inn søknader. En liten andel av søkerne har blitt avvist. Dette fordi de enten ikke var ansatt per 1. januar 2006 eller senere, ikke har vært ansatt som tolker eller ikke vært ansatt av Forsvaret eller politikontingenten i det hele tatt.

Justis- og beredskapsdepartementet leder også arbeidet med å utrede nye retningslinjer for hvordan lokalt ansatte tolker/personell skal ivaretas i forbindelse med utenlandsoperasjoner i framtiden. Arbeidet vil omhandle på hvilket grunnlag og hvordan lokalt ansatt personell eventuelt kan få komme til Norge. Dette kommer i tillegg til Forsvarets interne retningslinjer for håndtering av lokalt ansatt personell i internasjonale operasjoner, jf. vedtak nr. 419, 2. desember 2014, på Forsvarsdepartementets ansvarsområde.

Vedtak nr. 462, 17. mars 2015

«Stortinget ber regjeringen fremme sak om foreldelsesregler for forsettlige handlinger som har døden til følge.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Dok. 8:4 L (2014–2015) og Innst. 172 L (2014–2015).

Justis- og beredskapsdepartementet vil sende på høring et forslag til endringer i foreldelsesreglene for forsettlige handlinger med døden til følge.

Vedtak nr. 500, 14. april 2015

«Stortinget ber regjeringen i den varslede stortingsmeldingen om Svalbard komme med en plan for utviklingen av Svalbard-samfunnet, med vekt på bærekraft, miljøforskning, en forbyrbar energibase og nye næringsveier.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Innst. S 215 (2014–2015).

Regjeringen arbeider for tiden med en melding til Stortinget om Svalbard. Svalbardmeldingene er helhetlige i den forstand at de tar for seg alle sider ved svalbardpolitikken og vurderer disse opp mot hovedmålene. De overordnede målene for svalbardpolitikken har ligget fast i lang tid og er: En konsekvent og fast håndhevelse av suvereniteten, korrekt overholdelse av Svalbardtraktaten og kontroll med at traktaten blir etterlevet, bevaring av ro og stabilitet i området, bevaring av områdets særegne villmarksnatur og opprettholdelse av norske samfunn på øygruppen.

Svalbardpolitikken er kompleks og de ulike elementene henger nøye sammen. Et viktig bakteppe for meldingen regjeringen utarbeider, gjelder situasjonen i Store Norske, usikkerheten rundt kulldriftens fremtid og de konsekvenser dette har for Longyearbysamfunnet. Store Norske har hatt og har fortsatt en viktig rolle for lokalsamfunnet i Longyearbyen, og kulldriften er sammen med turisme, forskning og undervisning en av grunnpilarene for det robuste samfunnet her. Det å legge til rette for et fortsatt robust, livskraftig og skapende Longyearbysamfunn blir dermed en viktig del av meldingen. De elementer som fremgår av Stortingets anmodningsvedtak nr. 500, vil inngå som naturlige deler av den planen som dermed skal legges for den videre utvikling av Longyearbyen og Svalbardsamfunnet forøvrig.

Vedtak nr. 522, 5. mai 2015

«Stortinget ber regjeringen opprettholde dagens bevæpningspraksis med et ubevæpnet politi. Dette påvirker ikke tillatelsen til bevæpning etter våpeninstruksen i særskilte situasjoner.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Dok. 8:34 S (2014–2015) og Innst. 235 S (2014–2015).

Justis- og beredskapsdepartementet har gitt ny våpeninstruks for politiet den 2. juli 2015, ikrafttredende 1. april 2016. Instruksen viderefører dagens ordning med et ubevæpnet politi. Politiet kan imidlertid bevæpnes med enhåndsskytevåpen i den daglige tjenesten, når det ut fra risiko- og sårbarhetsanalyser vurdert opp mot politiets oppgaveløsning anses nødvendig for å sette politiet i stand til å kunne avverge eller stanse handlinger som vil være særlig farlig for liv og helse eller viktige samfunnsfunksjoner.

Regjeringen vil følge opp ønske om lovmessig forankring av politiets våpeninstruks, se svar på vedtak nr. 524.

Vedtak nr. 523, 5. mai 2015

«Stortinget ber regjeringen evaluere de siste måneders praksis med bevæpning.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Dok. 8:34 S (2014–2015) og Innst. 235 S (2014–2015).

Justis- og beredskapsdepartementet har bedt Politidirektoratet utarbeide en evalueringsrapport om den midlertidige bevæpningen som ble iverksatt 25. november 2014. Rapporten vil danne grunnlaget for regjeringens evaluering, som vil bli meddelt Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 524, 5. mai 2015

«Stortinget ber regjeringen vurdere hvordan Stortinget i større grad kan involveres når politiet bevæpnes over lengre tid, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Dok. 8:34 S (2014–2015) og Innst. 235 S (2014–2015).

Justis- og beredskapsministeren har orientert Stortinget særskilt om den midlertidige bevæpningen ved tre anledninger, to ganger ved orientering for Den utvidede utenriks- og forsvarskomite og sist ved redegjørelse for Stortinget i plenum 2. juni 2015. Regjeringen vil i løpet av høsten sende på høring forslag til endring i politiloven slik at våpeninstruksens bestemmelse om midlertidig bevæpning får en tydeligere formell forankring i politiloven. Det tas deretter sikte på å fremme en lovproposisjon for Stortinget.

Vedtak nr. 525, 5. mai 2015

«Stortinget ber regjeringen utrede og vurdere konsekvensene av andre risikovurderende tiltak, herunder blant annet objekt- og punktsikring.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Dok. 8:34 S (2014–2015) og Innst. 235 S (2014–2015).

Justis- og beredskapsdepartementet ba Politidirektoratet å utarbeide en utredning i samsvar med Stortingets vedtak. Justis- og beredskapsdepartementet mottok Politidirektoratets utredning 4. september og denne vil danne grunnlag for regjeringens vurdering.

Vedtak nr. 589, 4. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen vurdere å gjøre Narkotikaprogram med domstolskontroll (ND-programmet) som i dag finnes i Oslo og Bergen, permanent, samt vurdere utvidelse til andre byer.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Innst. 278 S (2014–2015).

Regjeringen foreslår å bevilge 30 mill. kroner i budsjettet for 2016 for å gjøre Narkotikaprogram med domstolskontroll (ND) landsdekkende og permanent. Saken er nærmere omtalt under kategori 06.30 Kriminalomsorg.

Vedtak nr. 590, 4. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre en sammenstilling av bruken og erfaringer med hhv. Narkotikaprogram med domstolskontroll, ruskontakter i kommuner og politidistriktene, og bruken av konfliktråd i friomsorgen med tanke på videre utvikling av behandlingsrettede kontrakter som alternativ til tradisjonell soning for ruspasienter.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Innst. 278 S (2014–2015).

Regjeringen vil komme tilbake med en rapportering om denne saken ved neste års budsjettproposisjon.

Vedtak nr. 604, 8. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen fremme en sak for Stortinget med en opptrappingsplan for kriminalomsorgen innen våren 2016. Denne opptrappingsplanen må inneholde en konkret og realistisk plan for utbygging av norsk fengselskapasitet, samt utfasing av eldre og ufunksjonelle fengselsbygg, slik at dagens kapasitetsutfordringer løses i overenstemmelse med utfordringene skissert i Meld. St. 12 (2014–2015), tilsvarende minimum netto 500 nye plasser, innen utgangen av 2020.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Innst. 305 S (2014–2015).

Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget om dette på egnet måte. Saken er omtalt under programkategori 06.30 Kriminalomsorg.

Vedtak nr. 605, 8. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen vurdere hvorvidt Mosjøen fengsel kan være et fengsel for trygt tilbakeføringsprogram for forvaringsdømte. Det forutsettes at antall plasser som vurderes opprettet må ha et tilstrekkelig høyt antall til å gi kvalitativ god behandling og oppfølging.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Innst. 305 S (2014–2015).

Oppfølgingen av saken er nærmere redegjort for under programkategori 06.30 Kriminalomsorg.

Vedtak nr. 606, 8. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det etableres et pilotprosjekt med bruk av velferdsobligasjoner (SIB) som modell. Dette for å sikre forebygging av og mindre tilbakefall til kriminalitet i aldersgruppen 18–30 år.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Innst. 305 S (2014–2015).

Regjeringen vil komme tilbake med en rapportering om denne saken ved neste års budsjettproposisjon.

Vedtak nr. 607, 8. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen involvere frivillige norske og internasjonale organisasjoner for å gjøre soning og rehabilitering lettere for fanger som overføres til soning i Nederland.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Innst. 305 S (2014–2015).

I tillegg til tildelingsbrev nr. 7-2015 er Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) bedt om å følge opp Stortingets anmodningsvedtak nr. 607. KDI har allerede etablert et samarbeid med den norske sjømannskirken i Rotterdam, og sjømannskirken er gitt et tilskudd over post 70 som dekker en halv stilling på årsbasis. Sjømannskirken vil primært drive besøksvirksomhet til fengselet. Videre er KDI i dialog med For Fangers Pårørende (FFP) om hvordan forholdet mellom innsatte og pårørende kan ivaretas på best mulig måte. I løpet av høsten, når fengselet er operativt, vil KDI arrangere et informasjonsmøte for interesserte organisasjoner i den hensikt å etablere samarbeid spesielt for Norgerhaven fengsel.

Vedtak nr. 610, 8. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen om å gjennomgå og evaluere ordningen med besøksforbud etter straffeprosessloven § 222a, og forelegge resultatene for Stortinget på egnet måte.»

Grunnlag for vedtaket fremgår av Dok. 8:74 S (2014–2015) og Innst. 284 S (2014–2015).

Besøksforbud etter straffeprosessloven § 222 a er ett av flere beskyttelsestiltak politiet kan benytte. Mobil voldsalarm, elektronisk kontroll, relokalisering, patruljering/vakthold, adresse-sperre/skjerming av personopplysninger i folke-registeret og i ytterste konsekvens fiktiv identitet, er blant de øvrige tiltakene.

I løpet av 2015 vil Justis- og beredskapsdepartementet starte arbeidet med en helhetlig evaluering av besøksforbud som beskyttelsestiltak. Lovens effekt på tryggheten for trusselutsatte, politiets bruk av dette tiltaket og oppfølging i bruddsituasjoner skal kartlegges. Evalueringen skal i tillegg omfatte en vurdering av dagens registreringsmåter i politiets straffesaksregister

(STRASAK). Nå er det bare brudd på vedtak om besøksforbud som registreres i politiets straffesaksregister. Dette begrenser muligheten til å foreta mer inngående analyser av utviklingen, samt iverksette mer treffsikre forebyggende tiltak.

Vedtak nr. 611, 8. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen fremme den varslede proposisjonen om nytt straffebud om personforfølgelse («stalking») i løpet av høsten 2015.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Dok. 8:74 S (2014–2015) og Innst. 284 S (2014–2015). Justis- og beredskapsdepartementet tar sikte på å fremme proposisjon i løpet av høsten 2015.

Vedtak nr. 612, 8. juni 2015

«Sikre at ordningen med omvendt voldsalarm gjøres kjent slik at ordningen kan benyttes i større grad enn i dag.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Dok. 8:74 S (2014–2015) og Innst. 284 S (2014–2015).

Per 1. august 2015 er det avsagt tre dommer der det er ilagt elektronisk kontroll/omvendt voldsalarm (OVA). I tillegg forberedes det OVA saker i flere politidistrikter. Som et ledd i arbeidet for å gjøre muligheten for å benytte OVA bedre kjent har riksadvokaten, i mål- og prioriteringsskrivet for straffesaksbehandlingen i politiet og statsadvokatene i 2015, på nytt minnet om muligheten til å påstå idømt elektronisk kontroll med kontaktforbud. Justis- og beredskapsdepartementet vurderer fortløpende behovet for å iverksette ytterligere tiltak for å informere om muligheten for å benytte OVA.

Vedtak nr. 618, 8. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen om å evaluere endringen av offentliglova § 16 første ledd tredje punktum på egnet måte i løpet av tre år.»

Grunnlaget for Stortingets vedtak fremgår av Dok. 8:85 L (2014–2015) og Innst. 320 L (2014–2015). Anmodningsvedtaket vil bli oppfylt innen den angitte fristen.

Vedtak nr. 619, 8. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til at offentlige institusjoner og etater gjennomgår reglement og retningslinjer med sikte på å bedre åpenhet og innsyn i offentlig virksomhet.»

Grunnlaget for Stortingets vedtak fremgår av Dok. 8:85 L (2014–2015) og Innst. 320 L (2014–2015). Anmodningsvedtaket vil bli oppfylt i forbindelse med den pågående evalueringen av offentliglova.

Vedtak nr. 621, 8. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om oppheving av juryordningen og erstatte den med meddomsrett, hvor lekmannselementet fremdeles skal stå sterkt og rettens avgjørelser skal begrunnes.»

Grunnlaget for Stortingets vedtak fremgår av Dok. 8:43 S (2014–2015) og Innst. 330 S (2014–2015). Anmodningsvedtaket om oppheving av juryordningen vil bli behandlet i forbindelse med Justis- og beredskapsdepartementets arbeid med proposisjon som følger opp NOU 2011: 13 Juryutvalget.

Vedtak nr. 623, 8. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en forpliktende opptrappingsplan som skal redusere forekomsten av vold i nære relasjoner samt styrke ivaretagelsen av barn utsatt for vold og overgrep, etter modell av opptrappingsplan for psykisk helse. Planen må sikre en tverrfaglig bredde i tiltakene, god samordning, samt en langsiktig forpliktelse til økt finansiering og øremerkede midler.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Innst. 315 S (2014–2015). Det er gjennomført et oppstartmøte mellom berørte departementer knyttet til iverksettning av en opptrappingsplan som skal redusere forekomsten av vold i nære relasjoner, samt styrke ivaretagelsen av barn utsatt for vold og overgrep. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget om det videre arbeidet med planen på egnet måte, herunder fremdrift.

Vedtak nr. 630, 8. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen om å vurdere om rettssikkerheten for barn som dør plutselig og uventet, er ivaretatt på en tilstrekkelig måte, eller om det bør vurderes ytterligere tiltak, og utrede muligheten for å innføre obligatorisk dødsstedsundersøkelse ved plutselig og uventet død.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Innst. 315 S (2014–2015).

Vurderingen av om rettsikkerheten for barn som dør plutselig og uventet er ivaretatt på en tilstrekkelig måte vil bli sett i sammenheng med arbeidet med en forpliktende, helhetlig opptrappingsplan som skal redusere forekomsten av vold i nære relasjoner samt styrke ivaretagelsen av barn utsatt for vold og overgrep, jf. svar på vedtak nr. 623, 8. juni 2015.

Vedtak nr. 642, 10. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen sørge for en nasjonal handlingsplan for et løft av etterforskningsfeltet.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Innst. 306 S (2014–2015).

Justis- og beredskapsdepartementet oversendte medio september 2015 et oppdragsbrev til Politidirektoratet, som i samråd med riksadvokaten, vil ferdigjøre en handlingsplan for løft av etterforskningsfeltet innen utløpet av 2015. Parallelt med dette vil Politidirektoratet og Riksadvokaten vurdere om det skal etableres politidistriktsvise enheter for å evaluere tidligere straffesaker, samt vurdere å opprette en funksjon i hvert politidistrikt som kan komme med kritiske innspill i pågående etterforskinger. Dette arbeidet skal påbegynnes nå og ferdigstilles i løpet av første halvår 2016.

Vedtak nr. 643, 10. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen foreta en foreløpig evaluering av arbeidet med ledelse, kultur og holdninger i politiet i 2017, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Innst. 306 S (2014–2015).

Justis- og beredskapsdepartementet vil følge opp anmodningsvedtaket i 2017, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 644, 10. juni 2015

«Stortinget ber Regjeringen legge frem en sak med forslag om nasjonal kriseledelse, og klargjøre roller og ansvar, samt avklare hvordan regjeringen vil forholde seg til Gjørsv-kommisjonens anbefaling om en skalerbar nasjonal operasjonssentral i løpet av 2015.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Innst. 306 S (2014–2015).

Regjeringen vil videreføre det kontinuerlige arbeidet for å skape mer robuste operasjonssentraler i politidistriktene, både med hensyn til bemanning, kompetanse og utstyr. Den betydelige reduksjonen i antall politidistrikt fra 27 til 12, og derav en reduksjon i antallet fremtidige operasjonssentraler, vil etter regjeringens vurdering bidra til dette. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 645, 10. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen utforme en kompensasjonsordning for 110-sentraler som blir nedlagt med ny struktur, og komme tilbake til Stortinget med forslag til en slik ordning på egnet måte.»

Stortinget uttrykte ved behandlingen av Prop. 61 LS (2014–2015) *Om endringer i politiloven mv. (trygghet i hverdagen – nærpolitireformen)* en forventning om samlokalisering av politiets operasjonssentraler og brannvesenets 110-sentraler 1-3 steder i 2016, og at sentralene som samlokaliseres i 2016 må være etter lokalt samtykke. Regjeringen legger dette til grunn.

Stortinget har vedtatt å utforme en kompensasjonsordning for 110-sentraler som blir lagt ned med ny struktur. Det legges til grunn at ordningen skal ivareta kommuner som har investert i nye nødmeldingssentraler etter 2009, slik det fremgår av flertallets merknader i Innst. 306 S (2014–2015). Regjeringen vil komme tilbake til saken på egnet måte.

Vedtak nr. 646, 10. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen opprettholde ansvaret for kontinentalsokkelen ved fire politidistrikt.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Innst. 306 S (2014–2015).

Justis- og beredskapsdepartementet vil følge opp flertallets ønske i Innst. 306 S (2014–2015) om at ansvaret for kontinentalsokkelen fortsatt skal deles mellom fire politidistrikter og at dagens organisering opprettholdes. Dette vil bli meddelt Politidirektoratet i eget oppdragsbrev medio september med følgende pålegg:

«Ansvaret for kontinentalsokkelen skal fortsatt deles mellom fire politidistrikt. Dagens lokalisering og geografiske ansvarsgrenser opprettholdes. Ansvaret overtas av de nye politidistriktene slik:

Sør-Vest overtar for Rogaland, Møre og Romsdal overtar for Nordmøre og Romsdal, Nordland overtar for Helgeland og Troms opprettholdes som i dag.»

Vedtak nr. 734, 18. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen på egnet måte holde Stortinget orientert om framdriften i arbeidet og om behov for endringer i humanitær innsats.»

Utenriksdepartementet har det konstitusjonelle ansvar for å besvare spørsmål knyttet til framdrift og behov for endringer i humanitær innsats. Det vises til Prop. 1 S (2015–2016) for Utenriksdepartementet for omtale av dette anmodningsvedtaket.

Vedtak nr. 736, 18. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen legge frem en ny stortingsmelding om samfunnssikkerhet og beredskap innen utgangen av 2016.»

Regjeringen vil fremme en stortingsmelding om samfunnssikkerhet og beredskap i løpet av 2016. Meldingen vil gi Stortinget anledning til å drøfte beredskaps- og sikkerhetsarbeidet i en helhetlig sammenheng og vil adressere spørsmålene kontroll- og konstitusjonskomiteen tar opp i Innst. 396 S (2014–2015). Meldingen skal drøfte og synliggjøre regjeringens politikk på samfunnssikkerhetsområdet, peke ut videre retning og presentere regjeringens viktigste prioriteringer knyttet til samfunnssikkerhet og beredskap fremover.

Vedtak nr. 796, 19. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen meddele FNs høykommissær for flyktninger at Norge er rede til å motta inntil 8 000 flyktninger fra Syria for årene 2015, 2016 og 2017.»

Grunnlaget for vedtaket er Dok. 8:43 S (2013–2014) og Innst. 224 S (2013–2014).

Justis- og beredskapsministeren meddelte i brev av 3. juli 2015 at Norge er rede til å motta inntil 8 000 flyktninger fra Syria for årene 2015, 2016 og 2017. Justis- og beredskapsdepartementet har løpende kontakt med FNs Høykommissær for flyktninger, og vil holde kontakten om disse kvotene i forbindelse med budsjettprosessene for de aktuelle årene.

Vedtak nr. 797, 19. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen meddele FNs høykommissær for flyktninger at Norge øker kvoten for syriske overføringsflyktninger for 2015 med et antall på inntil 500, til totalt 2 000.»

Grunnlaget for vedtaket er Dok. 8:43 S (2013–2014) og Innst. 224 S (2013–2014).

Justis- og beredskapsministeren meddelte i brev av 3. juli 2015 at Norge øker kvoten med 500 plasser til syriske flyktninger i 2015. Justis- og beredskapsdepartementet har løpende kontakt med FNs Høykommissær for flyktninger, og holder kontakten om denne kvoteøkningen.

Justis- og beredskapsdepartementet

t i l r å r :

I Prop. 1 S (2015–2016) om statsbudsjettet for år 2016 føres opp de forslag til vedtak som er nevnt i et
framlagt forslag.

Forslag

Under Justis- og beredskapsdepartementet føres det i Prop. 1 S (2015–2016) statsbudsjettet for budsjettåret 2016 opp følgende forslag til vedtak:

Kapitlene 61, 400–491, 3400–3490

I

Utgifter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Administrasjon			
400	Justis- og beredskapsdepartementet		
	01 Driftsutgifter	335 511 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	5 000 000	
	23 Spesielle driftsutgifter, forskning og kunnskapsutvikling, <i>kan overføres</i>	24 384 000	
	50 Norges forskningsråd	22 385 000	
	71 Tilskudd til internasjonale organisasjoner	13 162 000	400 442 000
	Sum Administrasjon		400 442 000
Rettsvesen			
61	Høyesterett		
	01 Driftsutgifter	95 181 000	95 181 000
410	Domstolene		
	01 Driftsutgifter	2 061 241 000	
	21 Spesielle driftsutgifter	67 723 000	
	22 Vernesaker/sideutgifter, jordskiftedomstoler, <i>kan overføres</i>	7 860 000	2 136 824 000
411	Domstoladministrasjonen		
	01 Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 410 post 01</i>	75 173 000	75 173 000
414	Forliksråd og andre domsutgifter		
	01 Driftsutgifter	186 062 000	
	21 Spesielle driftsutgifter	36 593 000	222 655 000
	Sum Rettsvesen		2 529 833 000
Kriminalomsorg			
430	Kriminalomsorgen		
	01 Driftsutgifter	4 099 724 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 430 post 01</i>	88 486 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	60 872 000	
	60	Refusjoner til kommunene, forvaringsdømte mv., <i>kan overføres</i>	90 195 000	
	70	Tilskudd	22 472 000	4 361 749 000
432		Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS)		
	01	Driftsutgifter	186 619 000	186 619 000
		Sum Kriminalomsorg		4 548 368 000
		Politi og påtalemyndighet		
440		Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten		
	01	Driftsutgifter	14 205 143 000	
	21	Spesielle driftsutgifter	331 086 000	
	22	Søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag, <i>kan overføres</i>	10 511 000	
	23	Sideutgifter i forbindelse med sivile gjøremål	26 467 000	
	60	Tilskudd til kommunene	10 000 000	
	70	Tilskudd	66 333 000	
	71	Tilskudd Norsk rettsmuseum	4 839 000	
	73	Tilskudd til EUs grense- og visumfond	172 000 000	14 826 379 000
442		Politihøgskolen		
	01	Driftsutgifter	575 628 000	575 628 000
444		Politiets sikkerhetstjeneste (PST)		
	01	Driftsutgifter	773 310 000	773 310 000
445		Den høyere påtalemyndighet		
	01	Driftsutgifter	211 361 000	211 361 000
446		Den militære påtalemyndighet		
	01	Driftsutgifter	7 837 000	7 837 000
448		Grensekommisæreren		
	01	Driftsutgifter	6 268 000	6 268 000
		Sum Politi og påtalemyndighet		16 400 783 000
		Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap		
451		Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap		
	01	Driftsutgifter	648 764 000	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	6 963 000	
	70	Overføringer til private	13 665 000	669 392 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
452	Sentral krisehåndtering		
	01 Driftsutgifter	27 890 000	27 890 000
454	Redningshelikoptertjenesten		
	01 Driftsutgifter	714 178 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	999 034 000	1 713 212 000
455	Redningstjenesten		
	01 Driftsutgifter	114 113 000	
	21 Spesielle driftsutgifter	26 523 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	12 045 000	
	71 Tilskudd til frivillige organisasjoner i rednings- tjenesten	45 135 000	
	72 Tilskudd til nød- og sikkerhetstjenester	103 751 000	301 567 000
456	Direktoratet for nødkommunikasjon		
	01 Driftsutgifter	572 671 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	549 588 000	1 122 259 000
	Sum Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap		3 834 320 000
	Andre virksomheter		
460	Spesialenheten for politisaker		
	01 Driftsutgifter	40 178 000	40 178 000
466	Særskilte straffesaksutgifter m.m.		
	01 Driftsutgifter	959 212 000	959 212 000
467	Norsk Lovtidend		
	01 Driftsutgifter	4 157 000	4 157 000
468	Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker		
	01 Driftsutgifter	15 152 000	15 152 000
469	Vergemålsordningen		
	01 Driftsutgifter	182 965 000	
	21 Spesielle driftsutgifter	141 569 000	324 534 000
	Sum Andre virksomheter		1 343 233 000
	Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.		
470	Fri rettshjelp		
	01 Driftsutgifter	695 621 000	
	72 Tilskudd til spesielle rettshjelpiltak	36 029 000	731 650 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
471	Statens erstatningsansvar og Stortingets rettferdsvederlagsordning		
	71 Erstatningsansvar m.m., <i>overslagsbevilgning</i>	70 916 000	
	72 Erstatning i anledning av straffeforfølgning, <i>overslagsbevilgning</i>	22 502 000	
	73 Stortingets rettferdsvederlagsordning	63 777 000	157 195 000
472	Voldsoffererstatning og rådgiving for kriminalitetsofre		
	01 Driftsutgifter	20 440 000	
	70 Erstatning til voldsofre, <i>overslagsbevilgning</i>	331 229 000	351 669 000
473	Statens sivilrettsforvaltning		
	01 Driftsutgifter	40 144 000	40 144 000
474	Konfliktråd		
	01 Driftsutgifter	103 180 000	
	60 Tilskudd til kommuner til SLT-tiltak, <i>kan overføres</i>	5 661 000	108 841 000
475	Bobehandling		
	01 Driftsutgifter	75 364 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	7 169 000	82 533 000
	Sum Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.		1 472 032 000
	Svalbardbudsjettet		
480	Svalbardbudsjettet		
	50 Tilskudd	302 881 000	302 881 000
	Sum Svalbardbudsjettet		302 881 000
	Beskyttelse og innvandring		
490	Utlendingsdirektoratet		
	01 Driftsutgifter	889 453 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, asylmottak	1 523 077 000	
	22 Spesielle driftsutgifter, tolk og oversettelse	49 401 000	
	23 Spesielle driftsutgifter, kunnskapsutvikling, <i>kan overføres</i>	4 253 000	
	60 Tilskudd til vertskommuner for asylmottak	275 711 000	
	70 Stønader til beboere i asylmottak	384 133 000	
	71 Tilskudd til aktivitetstilbud for barn i asylmottak	23 119 000	
	72 Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger, <i>kan overføres</i>	102 254 000	
	73 Beskyttelse til flyktninger utenfor Norge mv., støtteiltak, <i>kan nyttes under kap. 821 post 60</i>	20 425 000	

Kap.	Post		Kroner	Kroner
	75	Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, <i>kan overføres</i>	19 139 000	3 290 965 000
491		Utlendingsnemnda		
	01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 21</i>	270 626 000	
	21	Spesielle driftsutgifter, nemndbehandling, <i>kan nyttes under post 1</i>	8 599 000	279 225 000
		Sum Beskyttelse og innvandring		3 570 190 000
		Sum departementets utgifter		34 402 082 000

Inntekter:

Kap.	Post		Kroner	Kroner
Departementets inntekter				
3400		Justis- og beredskapsdepartementet		
	01	Diverse inntekter	2 625 000	
	02	Refusjon av ODA-godkjente utgifter	1 195 000	
	03	Refusjon av utgifter knyttet til Styrkebrønns- arbeidet	5 000 000	8 820 000
3410		Domstolene		
	01	Rettsgebyr	336 393 000	
	02	Saks- og gebyrinntekter jordskiftedomstolene	20 460 000	
	03	Diverse refusjoner	1 747 000	
	04	Vernesaker jordskiftedomstolene	7 952 000	366 552 000
3430		Kriminalomsorgen		
	02	Arbeidsdriftens inntekter	90 051 000	
	03	Andre inntekter	20 895 000	
	04	Tilskudd	2 249 000	113 195 000
3432		Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS)		
	03	Andre inntekter	995 000	995 000
3440		Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten		
	01	Gebyr – pass og våpen	262 230 000	
	02	Refusjoner mv.	418 000 000	
	03	Salgsinntekter	190 000 000	
	04	Gebyr – vaktelskap	1 781 000	
	05	Personalbarnehage	5 504 000	
	06	Gebyr – utlendingssaker	198 578 000	
	07	Gebyr – sivile gjøremål	767 186 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	
	08	Refusjoner fra EUs grense- og visumfond	17 800 000	1 861 079 000
3442		Politihøgskolen		
	02	Diverse inntekter	15 659 000	
	03	Inntekter fra Justissektorens kurs- og øvings-senter	17 410 000	33 069 000
3444		Politiets sikkerhetstjeneste (PST)		
	02	Refusjoner	12 351 000	12 351 000
3451		Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap		
	01	Gebyr	141 573 000	
	03	Diverse inntekter	25 168 000	
	06	Refusjoner	2 058 000	168 799 000
3454		Redningshelikoptertjenesten		
	01	Refusjoner	24 511 000	24 511 000
3456		Direktoratet for nødkommunikasjon		
	01	Brukerbetaling	312 201 000	
	02	Variable refusjoner	11 562 000	
	03	Faste refusjoner	29 936 000	353 699 000
3469		Vergemålsordningen		
	01	Vergemåls-/representantordning, ODA-godkjente utgifter	9 357 000	9 357 000
3470		Fri rettshjelp		
	01	Tilkjente saksomkostninger m.m.	3 777 000	3 777 000
3473		Statens sivilrettsforvaltning		
	01	Diverse inntekter	5 000	5 000
3474		Konfliktråd		
	02	Refusjoner	645 000	645 000
3490		Utlendingsdirektoratet		
	01	Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger, ODA-godkjente utgifter	111 189 000	
	03	Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, ODA-godkjente utgifter	21 202 000	
	04	Asylmottak, ODA-godkjente utgifter	1 075 555 000	
	05	Refusjonsinntekter	11 579 000	
	06	Beskyttelse til flyktninger utenfor Norge mv., ODA-godkjente utgifter	20 236 000	1 239 761 000
		Sum departementets inntekter		4 196 615 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 kan:

1.

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
Kap. 61 post 01	Kap. 3061 post 03
Kap. 400 post 01	Kap. 3400 post 01
Kap. 400 post 21	Kap. 3400 post 03
Kap. 410 post 01	Kap. 3410 postene 02 og 03
Kap. 410 post 22	Kap. 3410 post 04
Kap. 411 post 01	Kap. 3411 post 03
Kap. 430 post 01	Kap. 3430 postene 03 og 04
Kap. 430 post 21	Kap. 3430 post 02
Kap. 432 post 01	Kap. 3432 post 03
Kap. 440 post 01	Kap. 3440 postene 02, 03, 04 og 05
Kap. 442 post 01	Kap. 3442 post 02 og 03
Kap. 444 post 01	Kap. 3444 post 02
Kap. 451 post 01	Kap. 3451 post 03 og 06
Kap. 454 post 01	Kap. 3454 post 01
Kap. 455 post 01	Kap. 3455 post 01
Kap. 456 post 01	Kap. 3456 post 02
Kap. 456 post 45	Kap. 3456 post 02
Kap. 473 post 01	Kap. 3473 post 01
Kap. 474 post 01	Kap. 3474 post 02
Kap. 490 post 01	Kap. 3490 post 05
Kap. 491 post 01	Kap. 3491 post 01

Merinntekt som gir grunnlag for overskridelse skal også dekke merverdiavgift knyttet til overskridelsen, og berører derfor også kap. 1633, post 01 for de statlige forvaltningsorganene som inngår i nettoordningen for merverdiavgift. Merinntekter og eventuelle mindreinntekter tas med i beregningen av overføring av ubrukt bevilgning til neste år.

2. Overskride bevilgningen under kap. 451 Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, post 01 Driftsutgifter med inntil 75 pst. av inntekter ved salg av sivilforsvarsanlegg og fast eiendom. Inntekter inntektsføres under kap. 3451 Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, post 40 Salg av eiendom mv.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

III

Bestillingsfullmakter

Stortinget samtykker i at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 kan bestille varer utover den gitte bevilgning, men slik at samlet ramme for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
440		Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten	
	01	Driftsutgifter	100 mill. kroner
454		Redningshelikoptertjenesten	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	328 mill. kroner

IV

Tilsagnsfullmakt

Stortinget samtykker i at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 kan gi tilsagn om støtte utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	
490		Utlendingsdirektoratet	
	72	Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger, <i>kan overføres</i>	50 mill. kroner

V

Videreføring av bobehandling

Stortinget samtykker i at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 kan bestemme at det under ordningen med utgifter til fortsatt bobehandling pådras forpliktelser utover gitt bevilgning under kap. 475 Bobehandling, post 21 Spesielle driftsutgifter, med inntil 10 mill. kroner, men slik at totalrammen for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger 33 mill. kroner.

VI

Nettobudsjetteringsfullmakt

Stortinget samtykker i at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 kan:

1. trekke politiets direkte utgifter til oppbevaring, tilsyn og salg av beslag fra salgsinntekten, før det overskytende inntektsføres under kap. 5309 Tilfeldige inntekter, post 29 Ymse.
2. trekke salgsomkostninger ved salg av faste eiendommer fra salgsinntekter før det overskytende inntektsføres under kap. 3451 Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, post 40 Salg av eiendom mv.
3. nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 473 Statens sivilrettsforvaltning, post 01 Driftsutgifter, inntektene ved avholdelse av kurs og konferanser i regi av Konkursrådet, samt inntekter fra rådets øvrige virksomhet
4. nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 475 Bobehandling, post 21 Spesielle driftsutgifter, tilbakebetalte inntekter under ordningen med utgifter til bobehandling

VII

Stortingets rettferdsvederlagsordning

Stortingets utvalg for rettferdsvederlag får fullmakt til å tilstå rettferdsvederlag av statskassen med inntil 250 000 kroner for hver enkelt søknad, men slik at grensen er 500 000 kroner for HIV-ofre og 300 000 kroner for tidligere barn i barnehjem, offentlige fosterhjem og spesialskoler. Søknader der utvalget anbefaler å innvilge erstatning som er høyere enn nevnte beløp, fremmes for Stortinget til avgjørelse. Det samme gjelder søknader som etter utvalgets vurdering reiser spørsmål av særlig prinsipiell art.

VIII

Avhending av sivilforsvarsanlegg

Stortinget samtykker i at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 kan overdra sivilforsvarsanlegg til en verdi av inntil 100 000 kroner vederlagsfritt eller til underpris når særlige grunner foreligger.

IX

Midlertidig drift av asylmottak

Stortinget samtykker i at Justis- og beredskapsdepartementet i 2016 kan inngå avtaler om midlertidig drift av asylmottak med varighet utover 2016. Dersom behovet for mottaksplasser for asylsøkere og flyktninger blir større enn antatt i statsbudsjettet for 2016, samtykker Stortinget i at Justis- og beredskapsdepartementet kan øke antall plasser i mottak innenfor gjeldende rammer for etablering og drift av asylmottak, selv om det medfører et bevilgningsmessig merbehov over kap. 490 Utlendingsdirektoratet, post 21 Spesielle driftsutgifter, asylmottak, post 60 Tilskudd til vertskommuner for asylmottak eller post 70 Stønader til beboere i asylmottak.

Bestilling av publikasjoner

Offentlige institusjoner:

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

Internett: www.publikasjoner.dep.no

E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Privat sektor:

Internett: www.fagbokforlaget.no/offpub

E-post: offpub@fagbokforlaget.no

Telefon: 55 38 66 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på

www.regjeringen.no

Trykk: 07 Xpress AS – 10/2015

